بسم الله الرحمن الرحیم

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
معاونت برنامه‌ریزی درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری
دفتر برنامه‌ریزی درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری
آموزش عمومی و متوسطه نظری

برنامه درسی دورهٔ دوم متوسطه نظری در شرایط ویروس کووید۱۹

یقیناً هر چیزی که کمک کند به سلامت جامعه و عدم شیوع این بیماری، یک حسنه است؛ در نقطهٔ مقابل، هر چیزی که کمک کند به شیوع این بیماری، یک سیئه است. خدای متعال ما را موظّف کرده که نسبت به سلامت خودمان، سلامت دیگران و سلامت مردم احساس مسئولیّت کنیم؛ بنابراین توصیه این است که کاملاً رعایت مقرّراتی را که مسئولین برای ما مشخّص می کنند، برای خودمان فریضه و لازم بدانیم و عمل کنیم.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای
رهبر معظم انقلاب اسلامی
۱۳۹۸/۱۲/۱۳

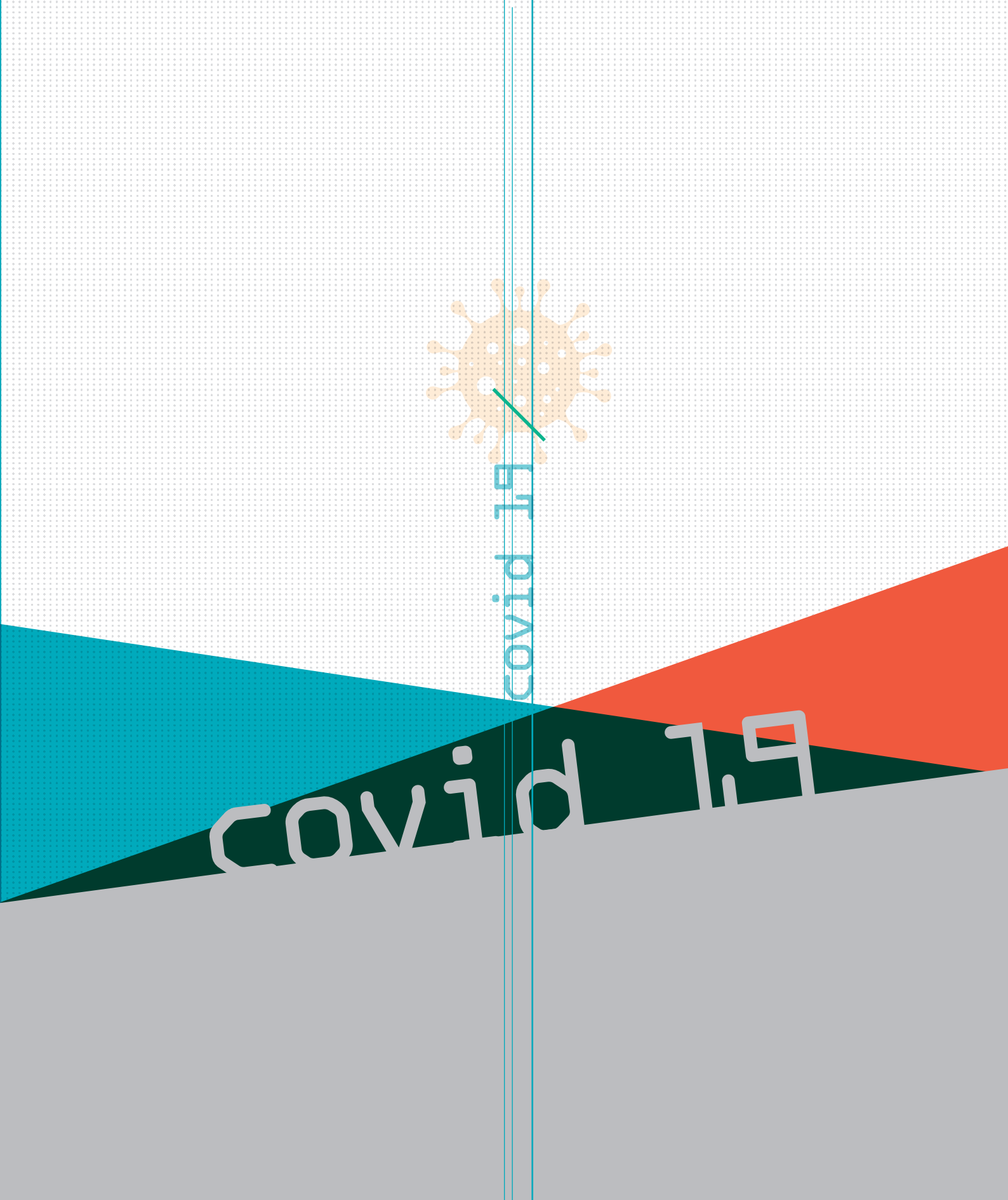
covid 19
covid 19

برنامه درسی دوره دوم متوسطه نظری

وضعیت قرمز

covid-19

فهرست

سخن آغازین **۱۰**

بخش عمومی (مشترک) **۱۳**

بخش اختصاصی **۵۱**

مقدمه **۵۲**

حوزهٔ تربیت و یادگیری حکمت و معارت اسلامی **۵۴**

- منطق و فلسفه ۱ و ۲ ..... ۵۴
- دین و زندگی ۱۲و۱۱و۱۰ ..... ۶۱

حوزهٔ تربیت و یادگیری قرآن و عربی **۶۹**

- عربی ۶۹

حوزهٔ تربیت و یادگیری زبان و ادب فارسی **۷۷**

- فارسی ۳،۲،۱ نگارش ۳،۲،۱ ..... ۷۷
- علوم و فنون ادبی ۳،۲،۱ ..... ۷۷
- فارسی و نگارش ۷۷

حوزهٔ تربیت و یادگیری سلامت و تربیت بدنی **۸۹**

- سلامت و تربیت بدنی ۳،۲،۱ ..... ۸۹
- سلامت و بهداشت ۱۲ ..... ۹۹

حوزهٔ تربیت و یادگیری کار و فنّاوری **۱۰۶**

- کارگاه کارآفرینی و تولید ۱۰۶

حوزهٔ تربیت و یادگیری علوم انسانی و مطالعات اجتماعی **۱۱۶**

- تاریخ ۳،۲،۱ ..... ۱۱۶
- جغرافیای ایران ۳،۲،۱ ..... ۱۲۴
- جامعه‌شناسی ۳،۲،۱ ..... ۱۴۱
- هویت اجتماعی ۱۴۱

- مطالعات فرهنگی ۱۴۶
- روان‌شناسی ۱۴۸
- اقتصاد ۱۵۰
- انسان و محیط‌زیست ۱۵۵

حوزهٔ تربیت و یادگیری ریاضیات ۱۶۰

- هندسه ۳،۲،۱ ..... ۱۶۰
- ریاضی ۳،۲،۱ تجربی ۱۶۰
- ریاضی و آمار ۳،۲،۱ ..... ۱۶۰
- آمار و احتمال / حسابان ۱و۲/ ریاضیات گسسته ۱۶۰

حوزهٔ تربیت و یادگیری علوم‌تجربی ۱۶۷

- فیزیک تجربی و ریاضی پایه دهم ۱۶۷
- فیزیک تجربی و ریاضی پایه یازدهم ۱۶۷
- فیزیک تجربی و ریاضی پایه دوازدهم ۱۶۷
- شیمی ۳،۲،۱ ریاضی و تجربی ۱۷۴
- زیست شناسی۳،۲،۱ تجربی ۱۷۴
- زمین‌شناسی ریاضی و تجربی ۱۷۹
- آزمایشگاه علوم‌تجربی ۱و۲ ..... ۱۸۴

حوزهٔ تربیت و یادگیری زبان‌های خارجی ۱۸۹

- زبان خارجه ۳،۲،۱ ..... ۱۸۹

حوزهٔ تربیت و یادگیری آداب و مهارت‌های زندگی و بنیان خانواده ۱۹۹

- آمادگی دفاعی ۱۹۴
- تفکر و سواد رسانه‌ای ۲۰۱
- مدیریت خانواده و سبک زندگی دختران و پسران ۲۰۳

بخش محتوای دوره دوم متوسطه نظری سامانه آموزشی تربیتی رشد ۲۰۹

سخن آغازین

با توجه به شیوع ویروس کرونا وزارت آموزش و پرورش و بخش‌های مختلف آن در موقعیّتی خاص، غیرمترقبه و حساس قرار گرفته‌اند به تبع آن سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی نیز با انتظارات اجتماعی کم‌سابقه‌ای روبه‌رو شده است. به‌طور طبیعی این انتظار همگانی و البته وظیفه سازمانی است که این سازمان علمی ـ آموزشی بتواند قابلیّت‌های ویژهٔ خود را نشان دهد و راست‌قامت در میدان طراحی‌های نوین راهنمای برنامه‌درسی و هنجارهای آموزشی حاضر شود. بنابراین کارشناسان سازمان پژوهش در مواجهه با شرایط ویژهٔ ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا عالمانه به میدان آمدند و متعهّدانه وارد عمل شدند.

آنچه که در این مجموعه تدوین شده است، حاصل توان علمی، هم‌اندیشی‌های خردمندانه و اقدامات متعهّدانه‌ای است که در یک مجموعهٔ منسجم و قابل اجرا ارائه می‌شود. در این باره و با این شیوه، تجربه و دانشی شکل گرفته در نظام آموزشی ما وجود نداشت، بلکه کارشناسان خبره در فضایی نو به ابتکاراتی دست زدند و راه‌هایی را گشودند. البته شرایط کلی به گونه‌ای پیش می‌رود که موظف و ناگزیریم تا به سوی رویکردهای جدید در آموزش پیش برویم. واقعیّت‌ها را باید به درستی ببینیم و در مواجهه با آنها اندیشمندانه عمل کنیم؛ لکن شرایط ویژهٔ پیش‌رو موجب شد که قابلیّت‌های کارشناسی، شرایط تازه‌ای را تجربه کند و حرکت خود را در جهت افق‌های فناورانهٔ جدید سرعت بخشد. پیش از این، طی سال‌های متمادی در شرایط عادی به سر می‌بردیم برنامه و تولیدات را برای اوضاع عادی تهیه کرده بودیم. اما با شیوع ویروس کرونا خود را در یک فضای غیرمنتظره و دشوار دیدیم و برای پاسخ به نیازها به کاوش و مشورت نشستیم و حاصل آن را در مجموعهٔ پیش‌رو مدوّن ساختیم. برای نیل به هدف‌های مورد انتظار و عمل هوشمندانه در وضع کنونی و دستیابی به شرایط مطلوب‌تر باید مشترکاً باید به نکات زیر توجّه کنیم. دراین شرایط موظف هستیم همهٔ اقشار مؤثر در برنامه‌های درسی را در نظر بگیریم و در قالب یک گروه واحد در کنار هم تلاش کنیم.

نکته اول اینکه همهٔ ما (کارشناسان، مدیران، معلمان و خانواده) به‌صورت هماهنگ و متحد در خدمت دانش‌آموزان عزیز باشیم. بنابراین وظیفه ماست هرچه توان داریم به صحنه و عرصه بیاوریم تا این عزیزان از جهت آموزشی و تربیتی لطمه نبینند و از این مرحله، موفقیت‌آمیز عبور کنند. بی‌تردید کاستی‌هایی خواهیم داشت ولی به یاری خدا نخواهیم گذاشت تهدیدی خاص بروز و ظهور یابد.

نکتهٔ دوم اینکه موقعیّت کنونی را با همه ابعادش به درستی درک کنیم و خردمندانه با آن مواجه شویم. در آموزش‌های غیرحضوری تا حدود زیادی جای مدرسه و خانه عوض می‌شود؛ طبیعی است که با تغییر مکان، مکانت نیز باید تغییر یابد. به‌عبارت دیگر هنجارها و قواعد متفاوتی را باید در رسیدگی به دانش‌آموزان به‌کار بگیریم. حضور و ظهور والدین در مقام ناظم بیدار و مهربان در خانه، حضور متعّهدانهٔ همراه با روحیهٔ ارتباطی معلمان در مدرسه، نظارت هوشیارانه مدیران مدارس به اوضاع آموزشی و تربیتی و نظارت عالیه و گاهی بالینی مدیران محترم آموزش و پرورش و دیگران باید خود را در برابر این پرسش تاریخی ببینند که: چگونه عمل کنیم تا متناسب با شأن تربیت و متربّی از این موقعیت گذر کنیم.

نکتهٔ سوم اینکه مجموعهٔ پیش‌رو را به دقّت مطالعه کنیم و سهم و نقش خود را دقیق‌تر درک کنیم. حقیقتاً ما تاکنون با خانواده‌ها در مقام شریک تربیت و یادگیری، این گونه صمیمی و شفاف حرف نزده بودیم. انتظار داریم والدین عزیز با رجوع به سامانهٔ شبکه ملی رشد، توصیه‌های مربوط به خود را دریافت و مطالعه کنند. از معلمان و مدیران محترم مدارس نیز همین انتظار را داریم.

نکتهٔ چهارم تکرار تقاضای همیشگی است. آنچه که ما تدارک دیده‌ایم، حاصل فکر و عمل تعدادی انسان است که در موقعیت کارشناسی و تألیف قرار گرفته‌اند. بدون شک این تصمیمات بی‌نقص نیست و مانند همیشه تقاضای اظهارنظر و ارائه پیشنهادهای جدید را از طرف شما داریم. هرقدر از سوی شما معلمان عزیز، والدین محترم و دانش‌آموزان گرامی بازخورد بگیریم، به همان اندازه قوی‌تر و با انگیزه‌تر این راه را ادامه خواهیم داد. انشاء الله

حسن ملکی

معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

covid 19

covid-19

بخش عمومی (مشترک)

پیش‌درآمد

مدت مدیدی است که عواملی چون آلودگی هوا در کلان شهرها، پدیدهٔ ریزگردها، سیل، زلزله و مخاطرات غیرمترقبهٔ طبیعی و اجتماعی در روستاها و شهرهای کوچک و بزرگ، امکان آموزش حضوری و چهره به چهره را با اختلالاتی مواجه کرده است. اینک فراگیری ویروس کووید ۱۹، آموزش از راه دور را به یک ضرورت بدل کرده است، امّا باید تصریح و تأکید کرد که تغییر در مکان و زمانِ آموزش در این شرایط؛ هرگز به معنای خروج کامل کلاس درس و «اجتماع یادگیری» از مدرسه و خانه و انتقال آن به فضای مجازی نیست. مدرسه و خانه همواره بستر اصلی یاددهی ـ یادگیری‌اند و البته همواره می‌توان از تمامی ظرفیت‌های فضای مجازی به بهترین شیوه بهره برد.

یاددهی ـ یادگیری پنج مؤلفهٔ زیر را در بر دارد: **۱ـ چه کسی یا کسانی؟** (دانش‌آموزان، معلمان، مدیران و خانواده‌ها) ۲ـ **چه فعالیتی؟** (فعالیت‌های یاددهی ـ یادگیری) ۳ـ **در چه شرایطی** چه **زمان** و **مکانی** (در محیط‌های آموزشی) ۴ـ **با چه وسیله‌ای؟ یا از چه طریقی؟** (روش‌های یاددهی ـ یادگیری، رسانه‌های آموزشی، ارزش‌یابی) ۵ـ **چرا؟** (برای رسیدن به چه اهدافی)

وقتی مؤلفه‌های زمان و مکان که یکی از مؤلفه‌های یاددهی ـ یادگیری است تغییر می‌کند، مؤلفه‌های دیگر نیز به تناسب تغییرات می‌کنند. وقتی خانه به جای مدرسه، مکان یاددهی ـ یادگیری می‌شود و آموزش چهره به چهره جای خود را به آموزش از راه دور می‌دهد، روش‌های یاددهی ـ یادگیری، رسانه‌های آموزشی و ارزش‌یابی نیز به عنوان سه عنصر اساسی یاددهی ـ یادگیری نمی‌توانند به شیوهٔ سابق و بدون پذیرفتن تغییرات متناسب، کارآمد و اثربخش باشند. از این رو ضروری است حتی‌المقدور این تغییرات به درستی درک و ارزیابی شوند و به گونه‌ای صحیح و دقیق توصیف شوند. روش‌های غیر فعال یاددهی ـ یادگیری در کلاس‌های حضوری نیز کارآمدی لازم و کافی را ندارند و صد البته همان کارایی مرسوم را نیز در شرایط آموزش از راه دور از دست می‌دهند. پس به کارگیری روش‌های فعّال یادگیری ضرورتی اجتناب‌ناپذیر می‌شود. در شرایط جدید، رسانه‌های آموزشی جزء تفکیک‌ناپذیری از فرایند یاددهی ـ یادگیری می‌شوند و از این پس کنش‌گران و عوامل مؤثر در امر یادگیری نمی‌توانند رسانه‌های آموزشی را در حاشیه قرار دهند یا نادیده بگیرند و بدون آنها به وظایف خود عمل کنند. در نتیجه شناخت عمیق و دقیق رسانه‌های آموزشی و توان به‌کارگیری عالمانه و هنرمندانه آنها بخش مهمی از فعالیت‌های حرفه‌ای عوامل تربیت را تشکیل خواهند داد. ارزش‌یابی به معنای ارزیابی معلمان از

آموخته‌های دانش‌آموزان و عمدتاً در قالب ارزش‌یابی‌های پایانی بسیار دشوار می‌شود و خودارزیابی، همتا ارزیابی (ارزیابی همکلاسی‌ها) و ارزیابی‌های مستمر و در حین تدریس کارآمدتر و اثربخش‌تر می‌شوند.
برنامه درسی، دو سطح «چگونگی تدوین اهداف آموزشی و تربیتی» و «چگونگی تأمین این اهداف» را برنامه‌ریزی می‌کند. در سطح تأمین اهدافِ برنامه، تکلیف دو پرسش را مشخص می‌کنیم؛ ۱ـ چه محتوایی را آموزش دهیم؟ ۲ـ چگونه این محتوا را آموزش دهیم؟
در شرایط فراگیری ویروس کووید ۱۹ که برای آن دو وضعیت زرد و قرمز قابل تصور است، سطح دوم یعنی شرایط تأمین اهداف برنامه‌های درسی دچار تغییر می‌شود. از این‌رو محتواهای آموزشی و شیوه سازماندهی آنها از جمله وسایل تأمین اهداف‌اند که نیازمند تغییرند؛ ولی فوریت و اضطرار موقعیت و زمان‌بر بودن طراحی محتوا امکان تغییر در محتواهای درسی و متناسب‌سازی آنها را در کوتاه‌مدت دشوار می‌سازد. به همین دلیل در این زمان کوتاه، (از نظر گزینش محتوا و سازماندهی آن) صرفاً تنازل کمّی و کاهش حجم محتواهای درسی آن هم فقط برای وضعیت قرمز امکان‌پذیر است. پس بنا به ضرورت، بیشترین تغییرات و متناسب‌سازی‌ها باید در چگونگی آموزش محتواهای موجود اتفاق افتد.
در شرایط جدید، هم‌سویی و یگانگی رسانه‌های آموزشی، روش‌های یاددهی ـ یادگیری و ارزش‌یابی به‌عنوان سه عنصر اساسی یاددهی ـ یادگیری ضروری خواهد بود، زیرا تداوم روال سابق که بر فهم‌های چندگانه و تفکیکی از این سه عنصر اساسی یاددهی ـ یادگیری استوار بود، نامقدور می‌شود؛ مگر اینکه به حداقل‌های نازلی از مطلوب‌های تربیت و یادگیری بسنده کنیم. از این‌رو باید تلاش کرد تا تغییرات لازم در این سه عنصر اساسی یاددهی ـ یادگیری را برای متناسب‌سازی با شرایط آموزش از راه دور شناسایی کرد و دلالت‌های آن را برای تمامی مخاطبان برنامه درسی و عوامل مؤثر در امر آموزش و تربیت، استنباط و استخراج و در قالب توصیه‌های آموزشی و تربیتی ترویج کرد.

۱ـ راهبردها و راهکارهای سه‌گانه

۱ـ۱ـ تحول در استفاده از رسانه‌های آموزشی

در سال‌های نه چندان دور، رسانه‌ها را وسایل کمک آموزشی سمعی و بصری می‌نامیدند و چه بسا هنوز کسانی باشند که چنین تصوری از رسانه‌ها دارند. رسانه‌ها برای برقراری ارتباط مؤثر در امر یاددهی ـ یادگیری لازم و ضروری به‌شمار می‌آیند. اکنون رسانه‌های آموزشی جزئی تفکیک‌ناپذیر از فرایند یاددهی ـ یادگیری هستند. آنها دیگر وسایلی در حمایت از آموزش نیستند، بلکه خود نیز حاوی پیام‌ها و محتواهای آموزشی و تربیتی محسوب می‌شوند و حتی به نسبت‌های متفاوتی تأثیری بیش از آنچه که از پیام‌ها و محتواهای آموزشی به تنهایی انتظار داریم، بر روی افراد می‌گذارند. رسانه به کلیهٔ امکاناتی گفته می‌شود که می‌توانند شرایطی را به وجود آورند که تحت آن شرایط، دانش‌آموزان قادرند اطلاعات، رفتارها و مهارت‌های جدیدی را با درک کامل به دست آورند. آنچه مهم است این است که کدام رسانه‌ها در چه شکلی و در چه زمانی می‌توانند برای ایجاد بهترین و دست اول‌ترین تجربه‌ها مؤثر واقع شوند. تجارب مختلف و گوناگون نشان داده است که استفاده از رسانه‌ها در میزان یادگیری دانش‌آموزان اثر می‌گذارد و از طرف دیگر از طول زمان لازم برای آموزش می‌کاهد. شناخت رسانه‌ها و چگونگی کاربرد هریک از آنها از مهم‌ترین عوامل موفقیت در استفاده و بهره‌گیری صحیح از آنهاست. البته این شناخت باید با روش‌های یاددهی ـ یادگیری همراه باشد. آشنایی با انواع رسانه‌ها راه را به سوی بهره‌برداری ثمربخش از آنها هموار می‌نماید. رسانه‌های آموزشی ویژگی‌های متفاوتی دارند و این وظیفهٔ معلم است تا با آگاهی از آنچه که در دسترس دارد، نوع یا انواعی را که متناسب با نیازها و موقعیت دانش‌آموزان اوست، برگزینند.

این دوران را باید فرصت آشنایی کامل با رسانه‌های آموزشی و چگونگی استفادهٔ کارآمد از آنها دانست و در کنار شناخت و کاربست دقیق روش‌های فعال یاددهی ـ یادگیری غنیمت شمرد. به ویژه معلمان و دبیران ارجمند نباید این فرصت کم نظیر را از دست بدهند.

در شرایط آموزش از راه دور ذیل استفاده از رسانه‌های آموزشی، فنّاوری‌های ارتباطی اهمیت بیشتری می‌یابند و توان استفادهٔ بهتر از آنها ضروری‌تر می‌شود. در شرایط آموزش از راه دور فناوری‌های ارتباطی تنها راه ارتباط معلم و دانش‌آموز و دانش‌آموزان با یکدیگرند و به‌عبارتی یاددهی ـ یادگیری بدون این نوع رسانه‌ها امکان‌پذیر نیست. این الزام باعث می‌شود تا ما نسبت رسانه و آموزش را جدّی بگیریم و

از این رهگذر شناخت عمیق‌تری به‌دست آوریم. البته این نسبت پیش از این نیز صادق بود ولی برای ما آشکار نشده بود. عوامل مؤثر در تربیت باید شناخت فنّاوری‌های ارتباطی را ذیل رسانه‌های آموزشی معنا و جست‌وجو کنند و رسانه‌های آموزشی را نیز همراه روش‌های یاددهی ـ یادگیری و ارزش‌یابی ذیل معنای تربیت و نظام معنایی آن بازخوانی و باز تعریف کنند.
برای شناخت اجمالی، انواع فناوری‌های ارتباطی در جدول زیر خلاصه شده است.

نوع ارتباط	بستر (پلتفرم)	سامانهٔ پیشنهادی	سخت‌افزار مورد نیاز	نرم‌افزار مورد نیاز	امکانات
برخط هم‌زمان	اینترنت	کلاس	رایانه و تلفن همراه	Sky room, adobe connect, big bluebutton & Web conference	تبادل پیام‌بین کاربران/ ایجاد ارتباط و تعامل دوطرفه/ اشتراک‌گذاری منابع و اطلاعات/مرور و ارزیابی مطالب آموزشی/ بحث گروهی/ مشاهدهٔ فیلم و فایل صوتی به‌صورت برخط/ مدیریت حضور و غیاب کاربران/وجود راهنما برای به‌کارگیری
	اینترنت	جلسات	رایانه و تلفن همراه	Skype, WhatsApp, video chat & instagram	تبادل پیام‌بین کاربران/ اشتراک‌گذاری منابع و اطلاعات/ مرور و ارزیابی مطالب آموزشی/بحث گروهی/مشاهدهٔ فیلم و فایل صوتی به‌صورت برخط/ به‌روزرسانی محتوا/ وجود راهنما برای به‌کارگیری
	اینترنت	گفت‌وگوی متنی	رایانه و تلفن همراه	Chat room	تبادل پیام‌بین کاربران/ ایجاد ارتباط و تعامل دوطرفه/ پرسش و پاسخ بین کاربران/وجود راهنما برای به‌کارگیری
برخط غیرهم‌زمان	اینترنت	CMS	رایانه و تلفن همراه	شبکه‌های آموزشی مانند رشد، آپارات و پادکست و تلویزیون اینترنتی	امکان جست‌وجوی ساده و پیشرفته روی محتوا/ امکان ثبت و مشاهدهٔ کلیه وقایع سیستم برای کاربر/ امکان تبادل و انتشار و انتقال انواع محتوا (صوت، تصویر، متن و چندرسانه‌ای)/بهره‌مندی کلیه فراگیران از منابع و مدرسان به‌صورت یکسان/ وجود راهنما برای به‌کارگیری

برخط غیرهم‌زمان	اینترنت	LMS & LCMS	رایانه و تلفن همراه	Moodle	قابلیت تطبیق سرعت پخش با پهنای باند اینترنت/ نمایش موقعیت کاربر در نقشهٔ آموزشی سامانه / استفاده از تقویم شمسی/ امکان مدیریت حضور و غیاب کاربران/ امکان جست‌وجوی ساده و پیشرفته بر روی محتوا/ قابلیت ایجاد ارتباط و تعامل دوطرفه/ امکان انجام فعالیت‌های یادگیری به‌صورت گروهی و مشارکتی/ امکان ثبت و مشاهدهٔ کلیهٔ وقایع سیستم برای کاربر/ امکان تبادل، انتشار و انتقال انواع محتوا (صوت، تصویر، متن و چندرسانه‌ای)/امکان احراز هویت کاربران/امکان دسترسی از طریق پنل‌های کاربری متفاوت و سطوح دسترسی متنوع/وجود راهنما برای به‌کارگیری
	اینترنت	شبکه‌های اجتماعی	رایانه و تلفن همراه	شاد	امکان تبادل، انتشار و انتقال انواع محتوا (صوت، تصویر، متن و چندرسانه‌ای)/ تبادل پیام‌بین کاربران/اشتراک‌گذاری منابع و اطلاعات/ مرور و ارزیابی مطالب آموزشی/ بحث و گفت‌وگو/ مشاهدهٔ فیلم و فایل صوتی به‌صورت برخط/ مدیریت حضور و غیاب کاربران/ وجود راهنما برای به‌کارگیری
	اینترنت	گفت‌وگوی متنی	رایانه و تلفن همراه	Forum & email	تبادل با محتواهای متنی/ پیگیری پیشرفت دانش‌آموزان/ قابلیت ذخیره‌سازی و استفاده از مطالب در هر زمان و به‌صورت نامحدود/ وجود راهنما برای به‌کارگیری
	اینترنت	نرم‌افزارهای کاربردی	رایانه و تلفن همراه	Duolingo & Oxin channel و بازی‌های آموزشی Persian	تعامل با محتواهای متنی/ مرور و ارزیابی مطالب آموزشی/ مشاهدهٔ متن، فیلم و فایل صوتی/ ارائهٔ تکالیف و تمرینات به منظور توسعه و تعمیق یادگیری/ ارائهٔ تمرینات فردی و گروهی/ وجود راهنما برای به‌کارگیری
	اینترنت	IOT	رایانه و تلفن همراه	Navigation & smart devices	انتقال اطلاعات و محتوا
برون خط هم‌زمان	امواج رادیویی	انتشار سیگنال ویدیویی	تلویزیون	شبکه آموزش	ضبط و ذخیره‌سازی محتوای صوتی و تصویری/ انتشار پیام به‌صورت گروهی برای مخاطبان خاص یا عام/ قدرت بزرگ‌نمایی و توانایی پخش تصاویر به‌صورت سه‌بعدی با استفاده از عینک‌های پلاریزه/ دسترسی سریع و آسان به آرشیو برنامه‌ها/ امکان سفارش‌سازی/ تعامل یک‌سویه یا دوسویه با مخاطبان/ وجود راهنما برای به‌کارگیری
	امواج رادیویی	انتشار سیگنال صوتی	رادیو	کانال‌های رادیویی	ضبط و ذخیره‌سازی محتوای صوتی و تصویری/دسترسی سریع و آسان به آرشیو برنامه‌ها/انتشار پیام به‌صورت گروهی برای مخاطبان خاص یا عام/ تعامل یک‌سویه یا دوسویه با مخاطبان/ وجود راهنما برای به‌کارگیری

برون خط غیرهم‌زمان	غیرالکترونیکی	شبکهٔ پستی	وسایل نقلیه	پست پیشتاز، سفارشی و...	بازیابی اطلاعات مرسولات/انتشار وارسال اطلاعات به‌صورت فردی یا گروهی/ وجود راهنما برای به‌کارگیری
	الکترونیکی	نرم‌افزارهای آموزشی	رایانه و تلفن همراه	انواع دیکشنری و دایرةالمعارف، نرم‌افزارهای آموزشی	امکان تمرین و تکرار و به‌کارگیری مجدد/ ذخیره‌سازی و بازیابی اطلاعات/ امکان برقراری تعامل با مخاطب/ وجود راهنما برای به‌کارگیری

برخی از کاربردهای فنّاوری‌های اطلاعات و ارتباطات در آموزش و یادگیری به این شرح‌اند:

ـ اینترنت مانند دیگر راه‌های ارتباطی، راه را برای انتقال و دیگر تعاملات فرهنگی و اجتماعی نمی‌بندد، بلکه یادگیرندگان هنگام حضور در شبکه‌های اینترنتی، کوله‌باری از تجربه‌های فرهنگی، علمی و اجتماعی را به همراه می‌آورند.

ـ فناوری‌های اطلاعات، مدعی از بین بردن قرابت فیزیکی و دانش موقعیتی نیستند؛ بلکه فضا را برای تسهیل ارتباط و تعامل مراکز تولید و انتقال دانش فراهم می‌آورند (کم کردن فاصله‌ها از نظر زمان و مکان). در شرایط کنونی و در آینده، علاوه بر چاپ و ارتباطات صوتی و تصویری، نظام‌های نوین اطلاع‌رسانی، دسترسی و استفاده از انواع داده‌ها در حجم بالا و سرعت بسیار را فراهم کرده است.

ـ کمک به ایجاد کتابخانه‌های دیجیتال و قابل دسترس کردن آن خارج از محدودیت‌های زمانی و مکانی، در عمل امکان بزرگی را پیش روی مدارس، دانشگاه‌ها، یادگیرندگان و معلمان قرار داده است.

ـ شبکه‌های نوین اطلاعاتی، زمینه‌ها و گزینه‌های بیشتری در زمینهٔ خدمات علمی، آموزشی و پژوهشی برای یادگیرندگان به‌وجود آورده‌اند و از این طریق، چشم‌انداز واقع‌بینانه‌تری برای رونق بخشیدن، جذاب‌تر کردن و متنوع کردن آموزش و یادگیری فراهم آمده است.

ـ دایرةالمعارف‌های الکترونیکی و وب‌سایت‌های علمی، آموزشی و پژوهشی از جمله منابعی هستند که می‌توانند هم برای معلم و هم برای یادگیرنده یک فرصت ذی‌قیمت در جهت غنا بخشیدن به اطلاعات علمی آنان باشد. امروزه میلیون‌ها نفر از دانش‌آموزان و دانشجویان، بخشی از دانش و یافته‌ها و آموخته‌های خود را از طریق مراجعه به سایت‌ها به‌دست می‌آورند و از این طریق با دیگر معلمان و استادان و منابع علمی جهان تبادل اطلاعات دارند.

ـ فنّاوری‌های اطلاعات و ارتباطات وسیله‌ای برای دسترسی و افزایش سواد معلمان خارج از ساختارهای آکادمیک و محیط درسی شده است و معلومات حرفه‌ای بسیاری به دست اندرکاران مدارس هدیه می‌کند.

ـ ایجاد شبکه‌های درون مدرسه‌ای موجب در دسترس قرار گرفتن منابع علمی به‌صورت رایگان، تشویق به‌مشارکت در فرایند یادگیری و ارتقای سطح خدمات آموزش و پژوهش در مدرسه و تعامل و ارتباط دانش‌آموزان با تک تک معلمان و مربیان می‌شود.

ـ فنّاوری‌های اطلاعات و ارتباطات یکی از زمینه‌ها و عوامل مهم توسعه و بهبود رابطهٔ میان مدرسه،

خانواده و دانش‌آموزان به‌شمار می‌روند و نویدبخش پیوند بیشتر و همکاری متقابل این سه رکن در آموزش و پژوهش هستند. (ابراهیم‌آبادی. ۷۵:۱۳۸۹)

در شرایط عالم‌گیری ویروس کووید ۱۹ دانش‌آموزان و معلمان فرصت‌هایی برای آموزش و یادگیری از راه دور در اختیار دارند. یادگیری از راه دور به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که دستورالعمل معلم خود را در خارج از کلاس فیزیکی ادامه دهند و دور از هم‌سالانشان آن را دنبال کنند. دوره‌های نوین آموزش از راه دور از نظام‌های مبتنی بر وب استفاده می‌کنند که شامل مطالب و مواد خواندنی دیجیتالی، پادکست‌ها (جلسات ضبط شده برای گوش دادن یا مشاهده در اوقات فراغت دانش‌آموزان است)، نامه‌های الکترونیکی، انجمن‌های بحث و گفت‌وگو، اتاق‌های گپ زدن(در فضای مجازی)، و قابلیت آزمون گرفتن در کلاس‌های مجازی (شبیه سازی رایانه‌ای) است. با اینکه اکثر سیستم‌ها معمولاً ناهم‌زمان هستند و به دانش‌آموزان، هر زمان که بخواهند، امکان دسترسی به اکثر ویژگی‌ها را می‌دهند، از فنّاوری‌های هم‌زمان، شامل فیلم زنده، نوار صوتی و دسترسی به مستندات الکترونیکی به اشتراک گذاشته شده در زمان‌های تعیین شده، نیز استفاده می‌شود. یادگیری تحت این شرایط را می‌توان یادگیری مبتنی بر فناوری پیشرفته نامید. هدف از یادگیری مبتنی بر فناوری پیشرفته، فراهم کردن نوآوری اجتماعی ـ فنی است که در عمل یادگیری برای یک فرد به روشی مستقل از زمان و مکان یادگیری و پیشرفت یادگیری می‌باشد که باعث افزایش کارآیی و اثربخشی یادگیری می‌شود. بنابراین، یادگیری مبتنی بر فنّاوری پیشرفته را می‌توان نوعی از یادگیری دانست که ابزارهای فنّاوری پیشرفته پشتیبان آن محسوب می‌شوند. در کنار رشد یادگیری از راه دور در مؤسسات مدرن، خدمات آموزشی مبتنی بر وب یا خدمات آموزشی تسهیل شدهٔ شخصی، از جمله یادگیری برخط (آنلاین) پدید آمده است. یادگیری برخط اصطلاحی است که برای توصیف دوره‌های از راه دور یا مکاتبه‌ای استفاده می‌شود که از طریق اینترنت ارائه می‌شوند. این موضوع یک تغییر عظیم در نظام آموزش ایجاد می‌کند و برای هر کس که می‌خواهد چیزی یاد بگیرد، فرصت‌های بزرگی را فراهم می‌کند، و راهی را که ما در سراسر جهان، از طریق آن دانش را به دانش‌آموزان ارائه و منتقل می‌کنیم، تغییر داده است (نورمن، ۲۰۱۶) می‌توان گفت استفادهٔ ایمن، اخلاقی، مسئولانه و آگاهانه از فنّاوری از لوازم ضروری زندگی در جامعهٔ امروزی است که طیف وسیعی از مهارت‌ها و سوادهایی همچون، سلامتی و ایمنی اینترنت، حریم خصوصی و امنیت، مهارت‌های ارتباطی و تعامل سواد اطلاعاتی را شامل می‌شود.

در محیط‌های یادگیری غنی شده که با فنّاوری، یادگیری با دانش پیوند می‌خورد. حاصل فرایندی است که طی آن یادگیرنده از درک منابع و فهم ساختار دانش مرتبط با یادگیری شروع می‌کند و به‌تدریج در محتوای دانش کلیدی به‌خبرگی می‌رسد، به‌طوری که می‌تواند بر کل دانش آموخته شده در دورهٔ زمانی مشخص، به‌مهارت و تسلط برسد. (هوانگ، و همکاران، ۲۰۱۳). امروزه دانش‌آموزان زیادی در سن نوجوانی و جوانی به فنّاوری دسترسی دارند. برای حفظ سلامتی و امنیت دانش‌آموزان، برای آنها مهم است که نحوه استفاده از فنّاوری با مسئولیت‌پذیری را بیاموزند. در زمانی که کلاس درس در مدرسه

برگزار نمی‌شود می‌توانیم در کنار یادگیری مدرسه‌ای، استفادهٔ متعهدانه و مسئولانه از فنّاوری‌های ارتباطی را آموزش دهیم و تمرین کنیم.

۱ـ۲ـ تحول در روش‌های یاددهی ـ یادگیری

در سنت آموزشی رایج، استفاده از روش‌های فعّال یاددهی ـ یادگیری با بسنده کردن به حداقل‌ها، یک توصیهٔ آموزشی صرف تلقی می‌شد، ولی با تغییر شرایط آشکار شد که استفاده از روش‌های فعّال یاددهی ـ یادگیری امری واجب و ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است، زیرا در این شرایط سایر روش‌ها اثربخش و کارآمد نیستند.

۱ـ۲ـ۱ـ روش‌های یاددهی ـ یادگیری فعّال

یادگیری فعّال، روشی است که در آن دانش‌آموزان به طور فعّال در فرایند یادگیری درگیر می‌شوند؛ بسته به درگیری دانش‌آموز، یادگیری فعال سطوح مختلفی دارد. هر روش آموزشی که دانش‌آموزان را در فرایند یادگیری درگیر می‌کند، یادگیری فعّال محسوب می‌شود. به‌طور خلاصه، یادگیری فعّال، فرصتی فراهم می‌کند تا دانش‌آموزان فعالیت‌های یادگیری معنادار انجام دهند و در مورد آنچه انجام می‌دهند، فکر کنند. به عبارت دیگر در یادگیری فعّال دانش‌آموز فرصت و توان مدیریت یادگیری خود را به‌دست می‌آورد. از موانع یادگیری فعّال می‌توان به الگوهای برنامه‌ریزی برنامه‌ریزان و سنت‌های آموزشی معلمان و سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان که البته به یکدیگر وابسته‌اند، اشاره کرد.

روش‌های فعّال به ویژه بر این اصل اتکا می‌کنند که یادگیری فعالیتی است که از دانش‌آموز سر می‌زند؛ یعنی دانش‌آموز یادگیرنده است و ادراکات جدید خود را برای همخوان کردن آنها با ساخت‌های شناختی فعلی تغییر می‌دهد و با این فرایند، یادگیری برای او امری معنادار می‌شود. یادگیری معنادار مبتنی بر مهارت‌های تفکر همانند تحقیق، مباحثه و استدلال منطقی است و مهم‌تر از آن در سطحی متفاوت و مبتنی بر مهارت‌های فراشناختی امکان‌پذیر می‌شود و از این رو فرایندی خودگردان، خودفرمان، خودتنظیم‌گر و خود راهبر است.

امّا یادگیرنده شدن دانش‌آموز امری تعاملی است و گفت و شنود درونی دانش‌آموز جز در بستری تعاملی توسعه نمی‌یابد، از این‌رو عمدهٔ روش‌های فعّال یادگیری به یادگیری تعاملی توجه ویژه دارند، به‌عبارت دیگر دانش‌آموزان در روش‌های تعاملی، روش‌های یادگرفتن را نیز می‌آموزند. یادگیری مبتنی بر همیاری از یادگیری‌های انفرادی و رقابتی برترند، مهارت‌های مهم زندگی نظیر سخن گفتن، گوش دادن، استدلال و حل مسئله از طریق تجارب تعاملی امکان‌پذیر می‌شوند، اعتماد به نفس دانش‌آموزان در روش‌های تعاملی افزوده می‌شود و انگیزش و رضایت درونی آنها در تعامل با دیگران بیشتر می‌گردد تا جایی که آنها از تشویق‌های معلم بی نیاز می‌شوند، پذیرش اجتماعی آنها افزایش می‌یابد و استفاده از گروه‌های کوچک به دوست داشتن سایر دانش‌آموزان، معلم و مدرسه می‌انجامد.

بنابراین وجه تعاملی(تعامل با دیگران: گفت و شنود با دیگران) و وجه فراشناختی (تعامل با خویشتن: گفت و شنود با خویشتن) نقش مهمی در شکل‌گیری و شکل‌دهی روش‌های فعال یادگیری دارد. اکنون باید دید در شرایط آموزش غیرحضوری با این دو وجه چگونه برخورد کنیم.

شاید روش‌های تعاملی تا حدودی دچار قبض می‌شوند؛ ولی این امر هرگز به معنای عدم امکان استفاده از این روش‌ها نیست و حتی‌المقدور باید تعامل دانش‌آموزان با اعضای خانواده، تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر و تعامل آنان با معلم و اولیای مدرسه را مورد مداقه و توجه جدی قرار داد و برای آن برنامه‌ریزی کرد و با اهتمام کامل برای اجرای آن اقدام کرد.

فهرستی از روش‌های یاددهی ـ یادگیری فعّال به این شرح است که البته هر کسی بر اساس بضاعت علمی و آموزشی خود می‌تواند تشخیص دهد که کدام یک از این روش‌ها برای آموزش از راه دور قابل اجرا و اثربخش است که گفته‌اند کار معلم در استفاده از روش‌های مختلف تدریس همچون کار نقاش در استفاده از رنگ‌هاست. همان‌طور که یک نقاش برای ترسیم و خلق یک تابلوی نقاشی از رنگ‌های مختلف استفاده می‌کند و هرگاه لازم باشد آنها را در هم می‌آمیزد تا اثر هنری خود را به بهترین شکل به‌وجود آورد، یک معلم نیز هنگام ارائهٔ درس، با تشخیص موقعیت، روش‌ها و فنون مناسب را انتخاب می‌کند. ذکر این نکته مهم است که روش‌های فعّال یاددهی ـ یادگیری برای کاربست در آموزش از راه دور قابلیت‌هایی دارند.

- **یادگیری معکوس(وارون):** این راهبرد، یادگیری را به دانش‌آموز می‌سپارد و به معلم این امکان را می‌دهد که یادگیری تک‌تک دانش‌آموزان را با توجه به نیازهای فردی آنها تسهیل کند. این روش از دو جزء تشکیل شده است؛ فعالیت‌های یادگیری و تعامل گروهی در کلاس درس و آموزش انفرادی خارج از کلاس. در یادگیری معکوس استفاده از تدریس و ارائه معلم به خانه قبل از کلاس درس منتقل می‌شود و بخشی از فعالیت‌های دانش‌آموزان که معمولاً بعد از کلاس درس و در خانه انجام می‌شد، به کلاس درس منتقل می‌شود.

- **پروژه:** یادگیری مبتنی بر پروژه که در زمینه مسائل معتبر صورت می‌گیرد، در طول زمان ادامه دارد، و دانش بسیاری را از موضوعات مختلف به ارمغان می‌آورد. یادگیری مبتنی بر پروژه، اگر به درستی پیاده‌سازی و پشتیبانی شود، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های مهم از جمله خلاقیت، همکاری، و رهبری و درگیر شدن آنها را در مشکلات پیچیدهٔ جهان رُشد و توسعه دهند و به آنها کمک می‌کند انتظارات تفکر نقادانه را برآورده کنند.

- **اکتشافی:** یادگیری اکتشافی فرایندی است که دانش‌آموز با راهنمایی معلم، اصل یا قانونی را کشف و مسئله‌ای را حل می‌کند. در این روش معلم با طرح سؤالات مناسب، جواب‌های نادرست دانش‌آموزان را به سمت جواب‌های درست هدایت می‌کند. معلم باید کلاس را در جهت صحیح و مسیر معینی حفظ کند؛ به‌طوری‌که از حالت کاوش و پویایی دانش‌آموزان کاسته نشود.

- **همیاری یا یادگیری مشارکتی:** مبنای این روش استفادهٔ آموزشی از فعالیت گروهی و مشارکت

همهٔ اعضای گروه استوار است، به‌طوری‌که دانش‌آموزان با هم کار می‌کنند تا یادگیری خودشان و یکدیگر را به حداکثر برسانند. در موقعیت‌های یادگیری مشارکتی یک وجه مهم وجود دارد و آن هم وابستگی مثبت بین دانش‌آموزان برای دستیابی به هدف است؛ دانش‌آموزان درک می‌کنند که اگر و فقط اگر دیگران بتوانند به اهداف یادگیری خود برسند، آنها نیز به اهدافشان می‌رسند.

- **گروه‌های کوچک:** در این روش دانش‌آموزان کلاس به گروه‌های کوچک تقسیم می‌شوند و هریک مستقلاً به فعالیت یادگیری می‌پردازند. در چنین موقعیتی معلم انتقال‌دهندهٔ دانش نیست، بلکه نقش هماهنگ‌کنندهٔ فعالیت‌ها را برعهده دارد. در گروه‌های کوچک هر یک از دانش‌آموزان می‌توانند نقش فعالی بپذیرند. گروه‌های کوچک به شکل‌های مختلفی می‌توانند فعالیت کنند. به‌عنوان مثال، همهٔ گروه‌ها می‌توانند فعالیت مشترکی داشته باشند و یا اینکه هر گروهی فعالیت ویژه‌ای را، متفاوت از سایر گروه‌ها انجام دهد.

- **مطالعه مستقل (انفرادی):** این یادگیری فرایندی است که جنبهٔ انفرادی دارد و در درون فرد انجام می‌شود. معمولاً نتایج یادگیری را با تغییراتی که در رفتار انسان به‌وجود می‌آید اندازه‌گیری می‌کنند. علی‌رغم این حقیقت که یادگیری امری است فردی، بسیاری از موقعیت‌ها که در مدرسه تدارک دیده می‌شود، بیشتر متوجه گروه است تا فرد.
- **کنفرانس یا تدریس به دیگران:** این روش بر این اساس مبتنی است که عمیق‌ترین سطح فهم، زمانی اتفاق می‌افتد که بخواهیم چیزی را که می‌دانیم، به دیگران آموزش دهیم. تقویت راهبری دانش‌آموزان با واگذاری تدریس برخی از درس‌ها به آنها و گماشتن آنها به‌عنوان هدایت‌کننده بحث‌ها و تعیین تکالیف مشارکتی و ... از اهداف این روش است.
- **فن تمرین:** تمرین، یکی از فنونی است که از دیرباز در امر آموختن به‌کار می‌رفته است. امروزه که هدف‌های آموزشی و تربیتی در قالب شایستگی‌ها ارائه می‌گردد، مسئولیت معلم در دادن تمرین‌های مناسب به دانش‌آموزان خطیرتر است.
- **پرسش و پاسخ**: این روش، فنی است که می‌تواند در تمام روش‌های تدریس و فعالیت‌های آموزشی به‌کار رود. به‌ویژه، هنگامی که معلم می‌خواهد دانش‌آموز را به تفکر دربارهٔ مفهومی جدید یا بیان مطلبی که آموخته شده است، تشویق کند. این فن، ممکن است برای مرور کردن مطالبی که قبلاً تدریس شده است، مفید باشد یا وسیلهٔ مناسبی برای ارزش‌یابی میزان درک دانش‌آموز از مفاهیم مورد نظر باشد.
- **حل مسئله**: «حل مسئله» فرایندی است برای کشف توالی و ترتیب صحیح راه‌هایی که به یک هدف یا یک راه‌حل منتهی می‌شود. در موقعیتی که انسان با مسئله‌ای روبه‌رو می‌شود باید بر موانع یا مشکلاتی که بر سر راه رسیدن به هدف وجود دارد، غلبه کند. عامل اصلی در حل مسئله، عبارت است از کاربرد دانش و تجربهٔ قبلی فرد برای رسیدن به راه‌حل و پاسخی که پیش از آن برای انسان ناشناس بوده است.

ـ **مباحثه:** یکی از کهن‌ترین روش‌هایی است که در طول تاریخ تعلیم و تربیت به کار رفته است. روش سقراطی مشهورترین آنهاست. صورت‌های دیگر آن به این شرح است. **بحثی که معلم آن را هدایت می‌کند، بحث آزاد** و **بحث گروهی.**

ـ **بحث گروهی:** گفت‌وگویی است سنجیده و منظم دربارهٔ موضوعی که مورد علاقهٔ مشترک افراد شرکت‌کننده می‌باشد. قاعدتاً بحث گروهی را یک نفر به نام رهبر گروه اداره می‌کند. بحث گروهی روشی است که به افراد فرصت می‌دهد تا نظرات، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند.

ـ **بازدید علمی یا فعالیت تجربی خارج از کلاس:** بازدید علمی کاری است عملی که بیرون از کلاس، آزمایشگاه یا کتابخانه صورت می‌گیرد و شامل مطالعات مستقیم و دست اول دربارهٔ یک مسئله، جمع‌آوری اطلاعات از طریق مشاهده، پرسش‌نامه، مصاحبه، اندازه‌گیری، نمونه‌برداری و ... است.

۱ـ۲ـ۲ـ روش‌های یاددهی ـ یادگیری مبتنی بر فراشناخت (چگونه روش‌های فعّال یاددهی ـ یادگیری را ارتقا دهیم؟)

بدون شک در شرایطی که اجتماع یادگیری در مدرسه شکل نمی‌گیرد و آموزش به‌صورت غیرحضوری است توجه به رشد و توسعهٔ مهارت‌های فراشناختی برای شکل دادن به یادگیری فعّال، ضرورتی انکارناپذیر است. به عبارت دیگر تنها از این مسیر است که می‌توان امیدوار بود که آموزش در خانه به‌معنای توقف تربیت مدرسه‌ای نباشد. آنچه می‌تواند مسیر تحقق اهداف تربیتی را به شیوهٔ قاطع پیش‌بینی‌پذیر سازد، محور قرار دادن مهارت‌های فراشناختی است. چه بسا تربیت مدرسه‌ای ما تاکنون نتوانسته باشد مهارت‌های فراشناختی را برای یادگیری فعال در دانش‌آموزان ایجاد کند و در این شرایط همهٔ عوامل مؤثر در تربیت باید اهتمام خود را برای توسعهٔ این مهارت‌ها و شکل‌دادن به یادگیری فعّال به کارگیرند. به عبارت دیگر مسیر درست مداخله و مشارکت خانواده‌ها، دبیران و مدیران مدرسه، کمک به توسعه مهارت‌های فراشناختی است. شاید چنین به‌نظر برسد که وقتی تربیت مدرسه‌ای در شرایط آموزش چهره به چهره نتواند چنین مهارت‌هایی را فراهم کند، آیا مطالبهٔ این نقش از آنان در شرایط مجازی امری بی‌جا و تکلیف مالایطاق نیست. پاسخ این است که تفاوت قضیه اتفاقاً در همین شرایط جدید است. از آنجا که دسترسی مستقیم دانش‌آموز و معلم و مدرسه به یکدیگر با موانعی مواجه شده است، فرصتی فراهم می‌گردد تا دانش‌آموزان خود به این نتیجه برسند که برخی از مسئولیت‌های یادگیری را خود به دوش بگیرند و معلمان نیز از انتقال بسیاری از آموخته‌ها به دانش‌آموزان خودداری کنند. به عبارتی در سنت‌های آموزشی سابق، مدیریت یادگیری در اختیار معلم بود و اینک با پرورش مهارت‌های فراشناختی مدیریت یادگیری توسط دانش‌آموز انجام می‌شود. عمدهٔ مهارت‌های فراشناختی عبارت‌اند از: خود ـ برنامه‌ریزی (self ـ plan) خود ـ نظارتی (self ـ monitoring) خود ـ ارزش‌یابی

(self ـ assessment) خود ـ بازاندیشی (self ـ reflection) و خود ـ تنظیمی (self ـ regulation). فراشناخت عبارت است از آگاهی فرد بر نظام شناختی خود و کنترل و هدایت آن. اگر شناخت و تفکر را مترادف بگیریم. «فراشناخت» آگاهی بر جریان تفکر و کنترل و هدایت آن خواهد بود. اگر شناخت شامل دریافت، پردازش، نگهداری و انتقال اطلاعات است، فراشناخت فعالیتی است که کنش‌های مربوط به چهار عنصر یادشده را در برمی‌گیرد و بر آنها نظارت دارد. در این روش ابتدا دانش‌آموزان را به دریافت، پردازش و نگهداری و انتقال درست اطلاعات دعوت می‌کنیم و سپس آنها را ترغیب می‌کنیم تا فعالیت‌های ذهنی خود را بازنگری و اصلاح کنند. تشویق به اندیشیدن و پرورش مهارت فکر کردن و تعمیم یافته‌های حاصل از تفکر به موقعیت‌های متنوع و متعدد، از اهداف این راهبرد فراشناختی است. برای نمونه خودارزیابی یکی از مهارت‌های فراشناختی است. دانش‌آموزان در هر جلسه خود را با معیارهایی که معلم تعیین می‌کند یا در سطحی بالاتر با معیارهایی که خودشان تعیین می‌کنند، ارزیابی می‌کنند. دانش‌آموزان به‌صورت خودخوان محتوای دروس را مطالعه می‌کنند و بر عملکرد خود نظارت می‌کنند. دانش‌آموزان در هر درس مفاهیم و مهارت‌های اساسی و انتظارات یادگیری و معیارهای ارزیابی پیرامون آنها را مشخص می‌کنند و در هر کلاس آموزش غیرحضوری، خود و شایستگی‌های خود را براساس معیارهای تعیین‌شده ارزیابی می‌کنند و بازخوردی از این توانایی و شایستگی را به معلمان، هم‌کلاسی‌ها و والدین خود ارائه می‌کنند.

یادگیری مهارت‌های فراشناختی کاری تدریجی و نیازمند تلاش و پشتکار مداوم است و می‌تواند برای برخی از دانش‌آموزان چالش‌ها و اضطراب‌هایی ایجاد کند از این‌رو معلمان و خانواده‌ها باید آنها را هدایت و حمایت کنند.

۱ـ۳ـ تحول درارزش‌یابی: ضرورت ارتقای منزلت ارزش‌یابی و تأکید بر ارزش‌یابی به مثابه یاددهی ـ یادگیری

ارزش‌یابی فرایندی منظم برای تعیین و تشخیص میزان پیشرفت یادگیرندگان در رسیدن به اهداف آموزشی است. منظور از فرایند منظم آن است که ارزش‌یابی باید طبق برنامه و روال منظم انجام گیرد. از این رو مشاهدات بی‌نظم و ترتیب از رفتار دانش‌آموزان را نمی‌توان ارزش‌یابی نامید. مقصود از گنجاندن «اهداف آموزشی» در تعریف، آن است که در ارزش‌یابی، اهداف آموزشی حتماً باید از پیش تعیین شده باشند و به فراخور در دسترس تمامی مخاطبان قرار گیرند و ارزش‌یابی براساس آنها صورت گیرد. فرایند یاددهی ـ یادگیری و ارزش‌یابی را باید با هم برنامه‌ریزی کرد و درنظر گرفت. فرایند یاددهی ـ یادگیری بدون ارزش‌یابی و بازخورد، امری عقیم و ناکام است. معلمی که به جایگاه ارزش‌یابی، اعتقادی ندارد، درس را برای آموختن دانش‌آموزان ارائه نمی‌کند، بلکه به زعم خود وظیفه‌اش را انجام می‌دهد و به پیامدهای آن چندان نمی‌اندیشد. ارزش‌یابی، جانمایه و مرکز هرگونه تصمیم‌گیری آموزشی است.

ارزش‌یابی راه کسب اطمینان از معنادار بودن یادگیری است و برانگیختن دانش‌آموزان و انجام درست فرایند یاددهی ـ یادگیری جز با ارزش‌یابی امکان‌پذیر نخواهد بود. به‌همین دلیل برخی ارزش‌یابی را مؤثرترین وسیله یادگیری دانسته‌اند و برخی دیگر ارزش‌یابی را پاشنهٔ آشیل آموزش و پرورش می‌دانند. نقش ارزش‌یابی، نظارت بر تغییرات شناختی، عاطفی و مهارتی دانش‌آموزان به‌طور اخص و نظارت بر کارایی سایر عناصر آموزش و پرورش از جمله، اهداف، برنامه، روش‌ها و رسانه‌های آموزشی است. ارزش‌یابی وسیله‌ای برای هدایت مستمر یادگیری دانش‌آموزان و جهت‌دهی به فرایند آموزش و پرورش است.

- نتایج ارزش‌یابی به معلم امکان می‌دهد که برنامه و روش‌های تدریس خود را با نیازمندی‌ها و توانایی‌های دانش‌آموزان هماهنگ سازد و در جهت بهبود کیفیت یادگیری آنان و تحقق اهداف آموزشی گام بردارد. هر معلمی باید از ویژگی‌های بدنی، روانی، اجتماعی، عاطفی و همچنین علایق، توانایی‌ها، استعدادها، نارسایی‌ها و آمادگی هریک از دانش‌آموزان و همچنین رابطهٔ بین این ویژگی‌ها و تأثیر آنها در رفتار یادگیری هر دانش‌آموز به خوبی آگاه باشد. زیرا هر نوع تصمیم گیری آگاهانه از طرف معلم برای برنامه‌ریزی فعالیت‌های درسی، مستلزم این شناخت است. عدم آگاهی معلم از ویژگی‌ها و دانسته‌های دانش‌آموزان از مهم‌ترین موانع ارتباط او با دانش‌آموزان است. برخی معتقدند معلم باید ارزش‌یابی خود را مقدم بر ارزش‌یابی دانش‌آموزان قرار دهد. گاهی معلم نقش خود را که فراهم کردن موقعیت و امکانات مناسب آموزشی و پرورشی و هدایت فعالیت‌های آموزشی دانش‌آموزان است، فراموش می‌کند و تنها به انتقال مطالب علمی و اندازه‌گیری آن مطالب ضبط شده توسط دانش‌آموزان به منظور عبور آنان از کلاسی به کلاس دیگر می‌پردازد، درحالی که ارزشیابی همچون سایر فعالیت‌های آموزشی است و جدای از زندگی دانش‌آموزان نیست. وظیفهٔ همهٔ معلمان است که ارزشیابی را از وجه ناآگاهانه به‌شکل آگاهانه درآورند و بدانند که ارزش‌یابی، تنها برای صدور جواز عبور دانش‌آموز از یک کلاس به کلاس دیگر نیست. در کنار ارزشیابی از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، باید کارآیی معلمان در امر یاددهی ـ یادگیری نیز ارزیابی شود و میزان موفقیت یا عدم موفقیت معلمان همراه با عوامل مؤثر در آن مشخص شود و معلم باید پس از بررسی میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و تعیین عوامل مؤثر در آن، برای رفع نواقص و اشکالات موجود، اقدامات لازم را به عمل آورد.
- ارزش‌یابی دانش‌آموز، اگر به‌صورت مطلوب انجام گیرد، مستقیماً در بهبود یادگیری دانش‌آموزان مؤثر واقع می‌شود. ارزش‌یابی باید انگیزه دانش‌آموز را برای افزایش دقت و کوشش برای یادگیری بیفزاید. نقاط قوت و ضعف او را در یادگیری به او بشناساند و به تقویت نقاط قوت و رفع نارسایی‌های تحصیلی او کمک کند. ارزش‌یابی برای دانش‌آموز باید به مثابهٔ هدایت تحصیلی و کشف و شناخت استعدادها و قابلیت‌های او به انتخاب رشته تحصیلی و شغلی دانش‌آموز کمک کند. امّا غلبهٔ معیارهای شغلی، اقتصادی و مادّی بر ارزش‌یابی‌های تحصیلی، آسیب‌های جبران‌ناپذیری برای نظام تعلیم و تربیت ایجاد می‌کند.

ـ ارزش‌یابی مورد استفادهٔ برنامه‌ریزان و مدیران آموزشی نیز قرار می‌گیرد. نتایج ارزش‌یابی‌ای که معلمان انجام می‌دهند، باید تجزیه و تحلیل شود و مورد استفاده برنامه‌ریزان آموزشی قرار گیرد. مؤسسات پژوهشی نیز از طریق پژوهش‌های گستردهٔ کشوری برنامه‌های آموزشی را ارزش‌یابی می‌کنند. ارتباط میان این سه منظر و سه سطح ارزش‌یابی و برقراری دیالکتیک آنها می‌تواند به توصیف و تبیین ارزش‌یابی رایج در تربیت مدرسه‌ای بپردازد و با نقد و بررسی روند جاری برای بهبود ارزش‌یابی پیشنهادها و راهکارهای مناسب تجویز کند. ارزش‌یابی تنها راه مطمئن برای پاسخ به این پرسش است که آیا فرایندهای آموزشی و تربیتی ما در بازتولید و تعالی ارزش‌های اصیل فرهنگی و تمدنی ما موفق عمل می‌کنند یا خیر.

ارزش‌یابی مفید و موفق، میزان تحقق اهداف آموزشی را مشخص می‌کند، مشکلات را تشخیص می‌دهد و نقاط قوت و ضعف فرایند یاددهی ـ یادگیری را آشکار می‌کند و اطلاعات دقیقی درباره آنچه که در جریان هست و آنچه باید باشد، فراهم می‌کند و مقاومت در مقابل تغییرات مثبت را به فعالیت سازنده و مولد تبدیل می‌کند و با ایجاد انگیزه، به مشارکت فعّال مخاطبان می‌انجامد. از این رو برای بهبود ارزش‌یابی و رفع موانع آن باید ضرورت ارزش‌یابی تبیین و بر انجام صحیح آن تأکید شود و راهبردهای ارزش‌یابی برای تمامی مخاطبان به ویژه معلمان تشریح گردد. نظارت بر ارزش‌یابی و هدایت عملکرد معلمان در امر ارزش‌یابی ضروری است؛ یادداشت تجربه‌های ارزش‌یابی، مشکلات، عیوب و راهبردهای آن باید به سنت آموزشی مدارس تبدیل گردد و از آنها برای دسترسی به راهبردی عام برای ارزش‌یابی استفاده شود و از شیوه‌های متنوع و متکثر ارزش‌یابی استفاده شود.

ارزش‌یابی از مناظر مختلف به انواعی تقسیم می‌شود؛ از جمله: ارزش‌یابی ورودی، مرحله‌ای و پایانی(مستمر و پایانی)؛ ارزش‌یابی توسط معلم، ارزش‌یابی توسط همتایان و خود ارزش‌یابی.

ـ در شرایط آموزش از راه دور، تأکید بر ارزش‌یابی پایانی برداشته شده و بیشتر بر ارزش‌یابی مستمر متمرکز می‌شود. ارزش‌یابی‌های پایانی دشوار و کم اثر و ارزش‌یابی‌های مستمر مفید و آسان می‌شوند. بنابراین باید از ارزش‌یابی‌های مستمر به شیوه‌های متنوع و جذاب حداکثر بهره را برد.

ـ در این شرایط ارزش‌یابی از ارزش‌یابی توسط معلم به سمت ارزش‌یابی توسط هم کلاسی‌ها و عمدتاً خود ارزش‌یابی متمایل می‌شود. همان‌گونه که بالاترین سطح شناخت وقتی محقق می‌شود که فرد آنچه را آموخته است، به دیگران یاد دهد، ارزش‌یابی از همتایان نیز از چنین ویژگی برخوردار است. خود ارزش‌یابی نیز یکی از مهم‌ترین مهارت‌های فراشناختی است که شرایط آموزش از راه دور فرصتی برای شکوفایی آن محسوب می‌شود. امید است این فرصت را با اصرار بیش از حد بر معانی، روش‌ها و تکنیک‌های رایج ارزش‌یابی و مهم‌تر از همه عادت‌های رایج از دست ندهیم.

ـ از ارزش‌یابی مستقیم از تک تک افراد به ارزش‌یابی از گروه‌ها متمایل می‌شود. بهتر است به جای ارزش‌یابی از تک تک افراد از گروه‌های کوچک ارزش‌یابی به‌عمل آید. تقسیم کلاس به گروه‌های کوچک هم در فرایند یاددهی ـ یادگیری سهولت ایجاد می‌کند و هم ارزش‌یابی را سامان می‌دهد.

- با فراهم کردن زمینهٔ مشارکت خانواده‌ها در ارزش‌یابی دانش‌آموزان، از ظرفیت خانواده‌ها برای ارزش‌یابی‌های مفید و معنادار استفاده شود. اگر انتظار داریم خانواده‌ها در فرایند یاددهی ـ یادگیری مشارکت کنند، حتماً باید زمینهٔ مشارکت آنها در ارزش‌یابی‌ها نیز فراهم شود.

همهٔ موارد بالا در صورتی معنادار می‌شوند که ارزش‌یابی را در دل فرایند یاددهی ـ یادگیری و نه پایانی بر فرایند یاددهی ـ یادگیری تلقی کنیم.

۲ـ مخاطبان برنامه

مخاطبِ مفاهیم و معانی ذکر شده در قبل، عاملان و کنشگران آموزش و تربیت‌اند. تغییرات مورد انتظار عمدتاً از مسیر نظر، نگرش و عمل خانواده‌ها، دانش‌آموزان، دبیران و مدیران به ثمر می‌نشیند. باید دید شرایط موجود چه دلالت‌هایی برای نظر و عمل آنها دارد.

۱ـ۲ـ خانواده: مسئول تربیت

این بار همه‌گیری کرونا به ما یادآوری می‌کند که به لطف خداوند حکیم، نهاد خانواده و خانواده‌های ایرانی، زنده، پویا و مستحکم‌اند و ایران اسلامی همواره می‌تواند با اتکا و اعتماد به آنها به کارهای بزرگ دست بزند و به اهداف بزرگ دست یابد؛ همچنان‌که ضرورت پاسداشت همه جانبهٔ این نهاد مقدس را به همه ما گوشزد می‌کند. شرایط جدید می‌تواند برای برداشتن دیوارهای مرئی و نامرئی میان مدرسه و خانه و ایجاد هماهنگی و یکپارچگی میان این دو نهاد اساسی تربیت و یادگیری فرصتی مغتنم باشد. در شرایطی که خانه به مدرسه و کلاس درس تبدیل می‌شود، خانواده اولاً فضا و شرایط لازم را برای آموزش مجازیِ فرزندان فراهم می‌کند؛ ثانیاً از سلامت جسمی، عاطفی و روحی دانش‌آموزان مراقبت می‌کند و ثالثاً با مشارکت صحیح در فرایندهای یاددهی ـ یادگیری و ارزش‌یابی بر یادگیری فعّال و تربیت فرزندان نظارت می‌کند. در ادامه برخی از این نکات به‌صورت تفصیلی تشریح می‌شوند. به‌دلیل ارتباط و وابستگی مسئولیت تمامی عوامل مؤثر در تربیت، انتظار داریم دانش‌آموزان توصیه‌های مربوط به خودشان دبیران و مدیران و همچنین نکاتی را که دربارهٔ روش‌های فعّال یاددهی ـ یادگیری، ارزش‌یابی و رسانه‌های آموزشی آمده است نیز مطالعه و بررسی کنند و به‌کار ببندند.

۱ـ۲ـ۲ـ خانه و مدرسه

شرایطی که در حال حاضر کشور ما و تقریباً همهٔ کشورهای جهان با آن مواجه شده‌اند، شرایط ویژه‌ای فراهم شده است که شاید در گذشته نیز ملّت‌ها با آن روبه‌رو نبوده‌اند. عدم امکان حضور دانش‌آموزان و حتی دانشجویان در مدارس و دانشگاه‌ها باعث شده خانواده‌ها نقش دیگری در تعلیم و تربیت فرزندانشان پیدا کنند و خود را برای انجام برخی از وظایف مدرسه آماده سازند. این وضع را می‌توان فرصت گران‌بهایی تلقّی کرد که در آن شایستگی‌های تربیتی والدین و توانایی خود متربّی در ادارهٔ امور خود، همچنین توانایی‌ها و شایستگی‌های مدرسه در مواجهه با آموزش‌های غیرحضوری نمایان می‌شود و احتمالاً ابتکارات و نوآوری‌های مشکل‌گشا بروز و ظهور پیدا می‌کنند.

در وضع عادی عمدتاً نقش آموزش و پرورش به عهدهٔ معلّم و مدرسه بود و خانواده‌ها در مناسب‌ترین شکل خود در حل برخی تمرینات و مطالب درسی به فرزند خود کمک می‌کردند. گاهی این کمک‌ها به‌صورت افراطی انجام می‌شد به‌نحوی که تکالیف درسی دانش‌آموز را نیز والدین انجام می‌دادند. تعدادی از خانواده‌ها نیز این نقش را نمی‌توانستند ایفا کنند و دانش‌آموزان به تنهایی به حلّ تمرینات و انجام تکالیف درسی می‌پرداختند. احتمالاً در تعداد محدودی از خانواده‌ها این نقش به درستی انجام می‌شد. و والدین سعی می‌کردند یاور فرزندان خود باشند نه جایگزین آنان. شرایط کرونایی انتظارات و به همراه آن مهارت‌های دیگری پدید آورده که شناخت آنها از سوی خانواده‌ها ضرورت تربیتی محسوب می‌شود:

- در شرایط جدید نیز خانه، خانه است و مدرسه، مدرسه. آنچه که تغییر می‌کند، نقش این دو نهاد است. درحقیت خانه ظرفیّت و نقش آموزشی و پرورشی بالاتری پیدا می‌کند و مدرسه نیز با معطوف شدن به خانه تغییراتی در مناسبات و عملکردهای خود انجام می‌دهد.
- آنچه که دربارهٔ لزوم همراهی و هماهنگی والدین با یکدیگر و تعادل در خانواده ذکر می‌شود، در شرایط کرونایی، آموزش‌ها، اهمیت و ضرورت بیشتری پیدا می‌کند. فضای روانی و اجتماعی خانه و خانواده باید آموزشی و تربیتی آرام و متعادل باشد.
- در این شرایط خانواده‌ها و مدارس و مسئولان به یک مفاهمهٔ جدید محتاج هستند. احتمالاً تا رسیدن به تفاهم کامل زمان لازم است، ولی میزان قابل توجّهی از آن در همین آغاز ضروری است تا بتوانند نقش تربیتی خود را ایفا کنند.
- در آموزش‌های غیرحضوری درحقیقت کلاس‌های درس دانش‌آموز در خانه تشکیل می‌شود. این فضای جدید با کلاس درس واقعی در مدرسه تفاوت‌هایی دارد. در همان اوقاتی که معلّم مشغول تدریس است، امکان تشکیل یک مثلث یادگیری در مناسبات بین معلم، والدین و دانش‌آموز وجود دارد. البته این ارتباط سه جانبه به هماهنگی‌های قبلی بین معلم و خانواده‌ها نیاز دارد و ممکن است در بعضی دروس و همین‌طور در بعضی خانواده‌ها ممکن باشد و در بعضی دروس امکان‌پذیر نباشد.
- فضای خانه دارای ویژگی‌هایی است که در مدارس یا ممکن نیست یا در حداقل است. در خانه‌ها نوعاً ابزار و وسایلی در پیرامون دانش‌آموزان وجود دارد که به‌طور طبیعی می‌توانند به ابزار و وسایل یادگیری در حین تدریس و پس از تدریس تبدیل شوند. البتّه این امکان و فرصت‌ها در همهٔ دروس و در همهٔ خانه‌ها ممکن نیست، امّا در اغلب خانه‌ها با تفاوت‌هایی امکان‌پذیر است. در بعضی از دروس که مستقیماً به خانه و خانواده ارتباط دارند، این کار مؤثرتر است.
- در آموزش‌های غیرحضوری، نظم در خانه اهمیت فراوانی دارد. آنچه که به‌عنوان نظم محیط یادگیری در ذهن داریم از طریق والدین انجام می‌گیرد. مواردی مانند: قرار دادن مکان و موقعیت مناسب و آرام برای فرزند جهت استماع درس معلّم و تعامل با او برای فهم بهتر، پرهیز از باز و بسته کردن در اتاق یا مکانی که دانش‌آموز در آن به‌عنوان کلاس درس قرار دارد، پرهیز از سر و صداهای آزاردهنده در محیط خانه و انجام یک پذیرایی ساده از او در بین دو کلاس. فراموش نشود دانش‌آموزان در آموزش‌های حضوری و در محیط مدرسه در زنگ تفریح با برخی تنقّلات و گفت‌وگوها به بازسازی خود می‌پردازند.

۲ـ۲ـ۲ـ سبک‌های رفتاری (زندگی) در خانه:

می‌دانیم هیچ راه میان‌بُری برای یادگیری وجود ندارد، ولی هر سفر هزار فرسخی هم با «یک قدم» آغاز می‌شود. خانواده می‌تواند چه نقشی در یادگیری فعّال فرزندان خود ایفا کند؟

بی‌شک سطح بالایی از خود تنظیمی و خود انضباطی و کار سخت برای کسب نتایج عالی لازم است. برای یک دورهٔ تحصیل در خانه، دانش‌آموزان باید برای خود «برنامهٔ یادگیری» طراحی کنند؛ از پیش برای کلاس‌های مجازی آماده شوند؛ در کلاس مجازی یادداشت‌برداری کنند، یادداشت‌هایی را که در کلاس برداشته‌اند، بعد از کلاس بررسی کنند. عادات خوب مطالعه و برنامه زندگی منظمی را در پیش گیرند. باید زمان مشخصی را برای انجام ورزش روزانه ترتیب دهند؛ برنامهٔ زندگی منظم، می‌تواند شامل ورزش، کارهای خانه، برقراری ارتباط با والدین و دوستان برای حفظ سلامت روانی و بدنی باشد. فرزندانمان را در این مسیر همراهی کنیم.

هنگام تحصیل در خانه و در زمان اختلال آموزش چهره به چهره در مدرسه، دانش‌آموزان انواع فعالیت‌ها را انجام می‌دهند که شامل فعالیت‌های پایه‌ای زندگی خانوادگی (خوردن، خوابیدن، ورزش کردن، عبادت کردن، کارهای خانه و ...). سرگرمی خانوادگی (تماشای تلویزیون، بازی‌های رایانه‌ای و موبایلی و ...) و یادگیری (مطالعه و تحقیق کردن، کتابخوانی، تعامل و گفت‌وگوی خانوادگی و ...) است. این مجموعه می‌تواند گسترهٔ برنامهٔ کاری زندگی خانواده را در این دوران خاص (شرایط کرونایی) توصیف کند. همچنین ویژگی‌های هر خانواده را نیز می‌توان از روی زمان و انرژی اختصاص یافته به این فعالیت‌های روزانه شناسایی کرد. بر این اساس، بسته به فرهنگ عمومی خانواده و تنوع فرهنگی خانواده‌ها، سه الگوی رفتاری و اجرایی یا سه سبک زندگی در خانه قابل تصور است که هر کدام از این الگوها تأثیرات متفاوتی در یادگیری دانش‌آموزان در خانه دارند.

زندگی مطالعه ـ محور در خانه: بعضی از دانش‌آموزان انتظار بیشتری از خود دارند و دوست دارند سطح بالاتر و عمیق‌تری از دانش را کسب کنند، عادت‌های مطالعاتی خوبی دارند و ... . این یک الگوی یادگیری خانگی مطالعه ـ محور است، مانند دانش‌آموزانی که در آزمون ورودی دانشگاه شرکت می‌کنند یا امسال در امتحان ورودی دبیرستان‌ها شرکت خواهند کرد. در این حالت، به جز ضروریات زندگی همچون خوردن و خوابیدن و نماز خواندن و ... فعالیت اصلی دانش‌آموز، مطالعه و درس خواندن است. وقتی سبک زندگی خانواده به ویژه پدر و مادر، در خانه مطالعه محور باشد، فرزندان نیز به همین شیوه عادت می‌کنند.

زندگی بازی ـ محور در خانه : ممکن است برخی دانش‌آموزان به مشغول شدن با دستگاه‌های تلفن همراه، بازی‌های رایانه‌ای و تماشای تلویزیون معتاد شوند. با این وضعیت، زمان کمی برای مطالعه و درس خواندن باقی می‌ماند. این الگوی رفتاری در خانه بسیار خطرناک است و والدین باید به فرزندانشان کمک کنند که حتی‌الامکان از این رویه برحذر باشند. چنانچه فرهنگ خانواده، به‌خصوص پدر و مادر، سبک بازی‌محور و سرگرمی‌محور باشد، بچه‌ها نیز همین عادت‌ها و رفتار را دارند.

زندگی ارتباط ـ محور در خانه: دانش‌آموزان ممکن است در خانه با والدین، برادران و خواهران ارتباط برقرار کنند، همچنین کتاب بخوانند و چندین ورزش را نیز در خانه انجام دهند. این سومین الگوی رفتاری خانگی است که مبتنی بر ارتباطات و تعامل است. در این سبک زندگی که گذران زندگی در خانه به گفت‌وگوهای دورهمی، رفت‌وآمدها و تعاملات با فامیل، دوستان و همسایه ها، وجه غالب است، فرزندان نیز به تدریج به همین عادت‌ها و رفتارها خو می‌گیرند.

ارتقا و توانمندسازی دانش‌آموزان برای یادگیری فعّال در خانه، نه‌تنها برای این دورهٔ اختلال آموزش چهره به چهره در مدرسه ضروری است، بلکه برای توسعه مهارت‌های خود ـ تنظیمی دانش‌آموزان در همهٔ دوران‌ها نیز مفید و ضروری است. باید شرایطی را برای دانش‌آموزان فراهم کرد تا آنها دریابند که چگونه می‌توانند یک یادگیرندهٔ فعّال بشوند و باید روش‌ها و ابزارهایی به دانش‌آموزان پیشنهاد داد تا از آنها برای ایجاد و توسعه خود ـ برنامه‌ریزی، خود ـ نظارتی، خود ـ ارزیابی، و خود ـ بازاندیشی استفاده کنند. برخی از این روش‌ها و ابزارها در بخش توصیه به دانش‌آموزان آمده است لازم است. والدین محترم آنها را مطالعه کنند و بر روند به کارگیری و استفاده از آنها نظارت کنند.

۳ـ۲ـ۲ـ مشکلات خانواده هنگام تحصیل فرزندان در خانه:

دانش‌آموزان در هنگام تحصیل در خانه با مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند. ما والدین برای مقابله با آنها چه کار کنیم؟ در طول دورهٔ تحصیل در خانه، توانایی و قابلیت دانش‌آموزان برای خود ـ کنترلی کافی نیست. آنها دوست ندارند به موقع بخوابند و بیدار شوند و در کارهایشان تأخیر می‌کنند. چه کار باید کرد؟ باید صبور و آرام بود، و به این فکر کرد که آیا شیوه‌ای که برای پاسخ به این مشکل بر می‌گزینیم، یک انتخاب خوب است یا یک انتخاب بد؟ باید به بهترین روش عمل و این مشکل را حل کنیم. بگذاریم دانش‌آموزان دربارهٔ اینکه انتخاب درست چیست، فکر کنند. اهداف یادگیری را با دانش‌آموزان و در کنار هم طرح کنیم و رشد و توسعه دهیم . اهداف باید به‌صورت شفاف و صریح، قابل اندازه‌گیری، قابل دستیابی، واقع بینانه و در محدوده زمان بیان شوند. از دانش‌آموزان بخواهیم تا با یکدیگر روی فهرست تکلیف‌ها تفکر و تأمل کنیم. اجازه دهیم آنان انتخاب کنند که چه موقع باید چه تکلیفی را انجام داد و چه زمانی باید کدام محتوا را آموخت (البته باید برنامه زمان‌بندی آموزش غیرحضوری مدرسه را مراعات کنیم). ارزش‌یابی‌های متنوع و جالبی را مطرح کنیم. حتی‌الامکان جایی از خانه را به کلاس درس بدل کنیم. قبل از شروع کلاس و فرایند یادگیری، باید محیط را آماده کرد و همه وسایل سرگرمی محلّ آموزشی را از جلوی چشم دانش‌آموز برداشت، و چیزی را برای منحرف کردن حواس او باقی نگذاشت. باید به فرزندان خود گوش فرا داد و با آنان دربارهٔ نیازهای پشت‌سر رفتارهایشان گفت‌وگو و تبادل‌نظر کرد. اجازه دهیم دلایل رفتارهایی چون «بی‌موقع و بی‌جا انجام دادن تکالیف یا تعلل و به تعویق انداختن کارها » را توضیح دهند و تفسیر کنند. این کار ـ به جای اینکه آنها را موعظه، سرزنش و مجبور کرده باشیم ـ برای درک احساسات و پذیرش هیجانات آنهاست.

چگونه با اضطراب یادگیری فرزندانمان مقابله کنیم؟

باید تا جایی که مقدور است، محیط خانه را به مکانی آرام تبدیل کنیم. به فرزندان خود فرصت دهیم تا آرام شوند. بیش از حد به آنان فشار نیاوریم زیرا باعث افزایش بار یادگیری آنها می‌شود؛ علاوه بر اینکه کار زیاد باعث اضطراب آنها خواهد شد. باید تحمل داشته باشیم، به فرزندانمان اجازه دهیم اشتباه کنند، و آنها را راهنمایی کنیم، تا در موقع موفقیت و شکست به درستی رفتار کنند و از اضطراب ناشی از شکست جلوگیری کنند. نگرانی و اضطراب (استرس) را می‌توان مزهٔ زندگی دانست. متأسفانه، بیشتر افراد به شیوهٔ ضعیفی با آن کنار می‌آیند. آنها بیش از حد نگران می‌شوند، بیش از حد انتقاد می‌کنند، غالباً عصبانی می‌شوند و بیش از حد دچار تنش می‌شوند. اگر والدین بتوانند به کودکان کمک کنند تا یاد بگیرند که چطور با فشارها برخورد کنند، فشارهایی را که به‌نظر می‌رسد جزء اجتناب‌ناپذیر زندگی تحصیلی آنهاست، آنگاه آنها می‌توانند هم در مقام یک دانش‌آموز و هم در مقام یک انسان رشد کنند و تعالی یابند. مطالعات نشان داده است که از عوامل عمدهٔ اضطراب دانش‌آموزان در یادگیری و امتحان باورهای نادرستی است که بر اثرِ شکست‌ها در یادگیری مطالب و امتحانات در طول دوران تحصیل شکل می‌گیرد. چنین دانش‌آموزانی غالباً شکست را به توانایی کم خود و هوش و استعداد ضعیف خود نسبت می‌دهند، در صورتی که فقدان تلاش و دقت کافی عامل شکست است و تلاش مجدانه عامل موفقیت است. بنابراین ما باید باورهای درست دربارهٔ شکست و موفقیت را جایگزین باورهای نادرست کنیم. در واقع دانش‌آموزی که اساس یادگیری را به تلاش مجدانه، سخت‌کوشی و پشتکار نسبت می‌دهد دچار اضطراب یادگیری نمی‌شود. به عنوان راهکار عملی از دانش‌آموز خواسته شود به جای پریشان شدن از ترس تکلیف، بر خودِ تکلیف تمرکز کنند و تلاش مجدانه و چندباره داشته باشند، نه اینکه زود دست از تلاش بردارند.

اگر فرزندانمان علاقه‌ای به مطالعه و درس خواندن ندارند، چگونه می‌توانیم آنها را به این کار ترغیب کنیم؟

بیایید به آنها کمک کنیم تا فرح‌بخشی و لذت‌بخشی مطالعه و درس خواندن را تجربه کنند. از طریق فعالیت‌های عملی، به آنان اجازه دهیم در زندگی بیاموزند، در یک محیط ایمن دست به کاوش بزنند و تلاش کنند و یاد بگیرند که در عمل از ذهن و عقل خود استفاده کنند. آنها می‌توانند با بازی کردن و بازی‌های رایانه‌ای یاد بگیرند. بازی کردن و بازی‌های رایانه‌ای می‌تواند به آنها فرصت و امکان یادگیری و ابتکار عمل دهد و اینکه یاد بگیرند به‌طور خلاقانه فکر کنند و الهام بگیرند. این یک راه خوب برای رشد ذهنی آنهاست. هر فردی زمان خاصی تمرکز دارد، به ویژه هنگامی که علایق خود را پرورش می‌دهد. برای مثال، هنگامی که فرزندان ما کتاب تصویری یا مجلهٔ علمی می‌خوانند، باید در آن زمان از آنها فاصله بگیریم و تلاش کنیم تا مزاحمتی برای آنها ایجاد نکنیم و به آنها اجازه دهیم تا دریک محیط آرام تمرکز کنند. اگر آنها جهت توجه خود را تغییر دهند، ممکن است انرژی و اشتیاق خود را از دست بدهند. کارهای بی‌شماری وجود دارد که می‌توانیم برای کمک به فرزند خود انجام دهیم،

حتی اگر به نظر برسد که نمی‌خواهند کاری را بیاموزند. کاوش، یادگیری و گسترش دانش، بخش‌هایی طبیعی از تجربهٔ بشر است. همهٔ ما روش‌های منحصر به فرد و مخصوص خود را داریم تا بیان کنیم که چگونه یاد می‌گیریم، همه ما در محیط‌های مختلف شکوفا می‌شویم و همهٔ ما نیازهای متفاوتی داریم، اما همهٔ ما می‌توانیم یاد بگیریم (استعداد یادگیری همگانی است). فرزندانمان را تشویق کنیم تا برای تعالی بخشیدن به تربیت مدرسه‌ای و فراتر از آن انگیزهٔ کافی داشته باشند. برای درک سبک‌های خاص یادگیری، نقاط قوت، نیازها و انگیزه‌های فرزندانمان وقت کافی صرف کنیم. شاید یکی از مهم‌ترین تفاوت‌های یادگیری در خانه و مدرسه در همین موضوع باشد. به تعبیری خانه مانند کارگاه عمل می‌کند و مدرسه همچون کارخانه. کارگاه کالای کمتر، ولی متنوع تولید می‌کند و کارخانه کالاهای بیشتر ولی یکسان تولید می‌کند. برای فهم ویژگی‌های خاص فرزندانمان بیشتر، تلاش کنیم.

چگونه به فرزندان خود برای خلاص شدن از وابستگی به وسایل الکترونیکی (تلفن‌های همراه، تبلت‌ها و غیره) کمک کنیم؟

شاید تا دیروز فنّاوری‌های ارتباطی و وسایل الکترونیکی مزاحم آموزش و یادگیری تلقی می‌شدند ولی امروز تنها محمل و بستر آموزش و یادگیری مدرسه‌ای هستند. با تعطیلی گسترده مدارس در جهان، منابع جایگزین، از جمله برخی منابع برخط (آنلاین)، برای شروع یادگیری فعّال در خارج از کلاس، درحال ارائه شدن به دانش‌آموزان است. راه‌حل‌های موقتی که برای آموزش از راه دور طراحی می‌شوند، گستره‌ای از ابزار کلاس برخط، تا پادکست‌هایی[1] را که به وسیلهٔ معلمان تولید و ارائه می‌شوند، دربرمی‌گیرد. درحالی که ما والدین دانش‌آموزان درحال خوگرفتن و استفاده از این برنامه‌های آموزشی مجازی هستیم، ولی این موضوع هم مهم است که به دانش‌آموزان کمک کنیم تا بر یادگیری فعّال متمرکز و پایدار بمانند و از استفاده بیش ازحد از بازی‌ها، رسانه‌های اجتماعی و فیلم‌ها اجتناب کنند. مدت زمان استفادهٔ فرزندان خود را از وسایل الکترونیکی کنترل کنیم. مسئله این نیست که آنها در استفاده از محصولات الکترونیکی زیاده‌روی می‌کنند یا ما استفاده از این وسایل را برای آنها ممنوع می‌کنیم؛ مسئله مهم این است که به درستی از آنها استفاده کنند. می‌توانیم زمان بازی فرزندان خود را مشخص کنیم، به عنوان مثال، طبق وضعیت خاص هر فرد، تصریح شود که آنها پس از اتمام تکالیف درسی و کارهای خانه، می‌توانند از طریق تلفن همراه در هر روز ساعت معینی بازی کنند. بچه‌ها بیشتر دوست دارند با اهداف خاص و صریح این کار را انجام دهند. به دانش‌آموزان اجازه دهیم تا از پیچیدگی و فرومایگی محتوای اینترنتی دور شوند. کارتون‌ها و فیلم‌هایی را تهیه کنیم که برای پیشرفت سلامت جسمی و روانی آنها ارزشمند و سودمند هستند، با بارگذاری برخی از بازی‌های آموزشی از طریق اینترنت، به آنها اجازه دهیم که از این محتواهای فرح‌بخش لذت ببرند. با همراهی کردن فرزندان به

۱ـ برنامه‌ای رادیویی یا مشابه آن که دیجیتالی ضبط می‌شود و برای دستگاه‌های شخصی پخش صدا در اینترنت گذاشته می‌شود. پادکست راهی آسان برای دستیابی به برنامه‌های دیجیتالی موجود در اینترنت و پخش آنها در زمان و مکان دلخواه است. پادکست در همهٔ دستگاه‌های پخش موسیقی دیجیتال قابل شنیدن است

آنها کمک کنیم تا توجه و تمرکز خود را از دستگاه‌های الکترونیکی بردارند. می‌توانیم فرزندان خود را، هنگامی که آنها می‌خواهند با لوازم الکترونیکی بازی کنند یا هنگامی که نمی‌خواهند از بازی با آنها دست بردارند، منصرف کنیم. به‌عنوان مثال، نقاشی کردن با آنها، بازی رایانه‌ای با آنها، کتاب خواندن و ... راه‌های خوب سلب توجه آنها از این وسایل است. ما الگوی فرزندانمان هستیم. آنها هر کلمه و کرداری را از ما تقلید می‌کنند. اگر به‌طور افراطی وابسته به تلفن باشیم و اغلب جلوی فرزندان خود با تلفن همراه بازی می‌کنیم، به‌طور طبیعی فرزندان ما هم می‌خواهند مثل ما با تلفن همراه بازی کنند، بنابراین باید سعی کنیم فراوانی و تواتر استفاده از محصولات الکترونیکی را جلوی فرزندانمان کاهش دهیم. استفاده بیش از حد از صفحه نمایش می‌تواند بر روی مغزهای جوان و درحال رشد اثر منفی بگذارد، بنابراین ضروری است در این‌گونه شرایط فراتر از شرایط معمولی از فرزندانمان مواظبت و مراقبت کنیم. ما والدین به هر اندازه‌ای که ممکن است باید کتابخوانی مکتوب را ترغیب کنیم. کتاب‌های درسی را همراه با سایر رسانه‌های مکتوب استفاده کنیم. با بحث و گفت‌وگو کردن با فرزندان خود در مورد کارهایی که انجام می‌دهند، خود ـ بیانگری آنها را تحریک کنیم. نوشتن خلاقانه و داستان‌گویی خیالی آنها را برانگیزانیم. سنت قصه‌گویی توسط بزرگ‌ترها را در خانه و خانواده احیا کنیم. دوباره پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها را ـ البته با رعایت حال آنها در شرایط کرونایی ـ دریابیم.

اگر فرزندان ما نافرمانی و بر خلاف ما عمل می‌کنند، چه کنیم؟

در این مورد گفتگو و تعامل خوب به ما و فرزندانمان کمک می‌کند. به احساسات و نیازهای کنونی آنها در زندگی توجه کنیم. اگر در گفت‌وگو و تعامل، مجادله و درگیری رخ داد به فرزندان خود زمان و فضای شخصی بدهیم. با سرگرمی‌های ذوقی و کارهای فرزندان خود درگیر شویم و از آنها حمایت کنیم و بیشتر از آنها مراقب کنیم تا احساس غریبگی نکنند. افکار درونی خود را با فرزندانمان به اشتراک بگذاریم. اگرچه اشتراک‌گذاری نمی‌تواند مشکل را حل کند ولی باعث می‌شود آنها احساس اعتماد و دوست داشتن بکنند. هنگام مکالمه با فرزندان خود، یکدیگر را نکوهش نکنیم و مورد انتقاد قرار ندهیم، امّا به آنها کمک کنیم تا موقعیت و وضعیت به هم‌ریخته را مرتب کنند و سپس به آنها روی مثبت نشان دهیم و با آنان همراهی کنیم؛ همراهی کردن نوعی هدیه دادن و پشتیبانی کردن است و می‌تواند به فرزندان ما فرصت و امکان دهد تا مراقبت و عشق ما را احساس کنند. فرزندانمان را در مورد کار خوبی که انجام می‌دهند ستایش کنیم؛ آنها را به مطالعه و درس خواندن تشویق کنیم که به استحکام ارتباط ما و آنها کمک می‌کند و اعتماد به نفس و انگیزش درونی آنها را پرورش می‌دهد. وقتی فرزندان ما درد و رنج را تجربه می‌کنند، به آنها آرامش ببخشیم و هیجانات، احساسات و درد آنها را درک کنیم. به‌دلیل الزامات مدرسه و تکالیف کار و شغل، به‌ندرت پیش آمده که ما و فرزندان وقت زیادی برای در کنار هم بودن داشته باشیم. این وضعیت می‌تواند ارتباط و تعامل فرزندان و ما را بهبود ببخشد. از فرصت بی‌نظیر پیش آمده برای تربیت فرزندانمان به خوبی استفاده کنیم. وظیفه‌ای که شاید به‌دلایل

فوق در نزد برخی از ما از اولویت افتاده و کم رنگ شده باشد. ما پدران و مادران باید در انجام وظایف تربیتی خود باهم هماهنگ باشیم و نقشه تربیتی خوبی برای تربیت فرزندان خود داشته باشیم. باید بچه‌ها را در مقابل حوادث قوی و مقاوم تربیت کنیم نه ناتوان وکم ظرفیت، و ارتقا و تعالی شخصیت آنها را جدی بگیریم. ارتباط عاطفی فعّالی بین اعضای خانواده برقرار کنیم؛ به‌طوری که همه اعضا، خانه را گرم‌ترین و با نشاط‌ترین محیط بدانند. بحث و گفت‌وگوی منطقی، درباره مسائل روز را در خانواده به‌صورت جدی و فعّال جاری کنیم تا فرزندانمان بتوانند به شیوه درست از آموزش مجازی و رسانه‌های ارتباطی بهره ببرند و از آسیب‌های احتمالی آن در امان باشند. ارزش‌یابی، اساسی‌ترین راه شکل دادن به شاکله شخصیتی خانواده و اعضای آن است؛ فرهنگ ایرانی ـ اسلامی را ملاک و معیار ارزیابی خانواده خود قرار دهیم. امید، توکل و اعتماد به‌خدا را در فرزندان خود تعمیق ببخشیم و از این طریق شعله‌های امید به زندگی را در فرزندان خود برافروزیم. در گفت‌وگوها و نشست‌های دورهمی از بزرگ‌نمایی کرونا و آثار مخرب آن جلوگیری کنیم. احساس و نگرش مثبت، تعهد و تکلیف در قبال آموزش‌های مجازی مدرسه را در فرزندان خود ایجاد کنیم و از هرگونه سیاه نمایی، عیب‌گویی و حرف و کلام یأس‌آور درباره آن خودداری کنیم.

با شبکهٔ رشد (شبکه ملی مدارس ایران) آشنا شویم و در شبکه شاد (دانش‌آموزی) عضو شویم و پیام‌های مدرسهٔ فرزندمان را پیگیری کنیم و به بهانهٔ عدم آشنایی کافی از فضای مجازی از نظارت مستمر بر تقویم آموزش مجازی فرزندمان نکاهیم. وضعیت آموزشی و تربیتی فرزندمان را از مدیر و معلمان مدرسه پیگیری و با همراهی و همدلی با آنها مسیر تحقق اهداف یادگیری را تسهیل کنیم.

۲ـ۲ـ دانش‌آموز: یادگیرنده فعّال

دانش‌آموزان عزیز می‌دانید وقتی مکان یادگیری از مدرسه به‌خانه منتقل می‌شود، فرصت‌ها و محدودیت‌ها و همچنین آسانی‌ها و دشواری‌هایی برای شما فراهم می‌شود؛ مثلاً

- مدت زمان یادگیری به وقت کلاس درس محدود نمی‌شود بلکه به قبل، حین و بعد از کلاس درس گسترش می‌یابد و شما زمان بیشتری برای یادگیری دارید.
- فرصت استفاده از روش‌های یاددهی ـ یادگیری معلمان بیشتری را به دست می‌آورید.
- فرصت تعامل و یادگیری چهره به چهره از معلمان و هم‌کلاسی‌های خود را از دست می‌دهید.
- فرصت مدیریت یادگیری خود را به دست می‌آورید که البته نیازمند توانایی‌ها و مهارت‌های خاصی است و باید تلاش کنید این مهارت‌ها را کسب کنید.
- ...

خود شما می‌توانید این فهرست را ادامه دهیه و تکمیل کنید.

در شرایط کرونایی، آموزش غیرحضوری یا آموزش از راه دور می‌تواند مانع توقف یادگیری مدرسه‌ای باشد،

پس آن را غنیمت بشمارید و با تمام توان، تلاش کنید از همهٔ ظرفیت‌های آن به خوبی استفاده کنید. برای توفیق در این کار باید نکات مهمی را رعایت کنید که در اینجا تنها به برخی از آنها اشاره می‌شود. مثلاً در شبکه شاد (شبکه آموزشی دانش‌آموزی) عضو می‌شوند و با شبکه رشد (شبکه ملّی مدارس ایران) نیز آشنا و در ارتباط باشید. آموزش‌های تلویزیونی را پس بگیرید. از برنامه درسی و تقویم آموزشی مدرسه اطلاع کامل داشته باشید و پیام‌های مدرسه و معلمان را پیگیری کنید. آموزش‌های غیرحضوری مدرسه را جدی بگیرید و تکالیف درسی آن را به خوبی انجام دهید. حتماً از مطالب ارائه شده توسط معلم یادداشت‌برداری کنید و بعد از کلاس آنها را مطالعه و بازبینی کنید. قبل از شروع کلاس‌های غیرحضوری درس موردنظر را مطالعه کنید. کتاب‌های درسی خود را با حوصله و دقیق و عمیق مطالعه کنید. موقع کلاس پرسش‌های خود را صریح و شفاف مطرح کنید و مشکلات و پیشنهادهای اصلاحی خود را با دبیران و دوستان خود در میان بگذارید. همیشه آماده باشید ارائهٔ برخی از درس‌ها را به‌عهده بگیرید و به دوستان خود آموزش دهید.

برخی از صاحب نظران معتقدند عمیق‌ترین سطح یادگیری موقعی اتفاق می‌افتد که شما بخواهید مطلبی را به دیگران آموزش دهید. فعالیت‌های گروهی را از دست ندهید و حتی‌المقدور در تعامل با دبیران، اولیای مدرسه و دوستان خود، نوشتن و ارتباط کتبی را جایگزین پیام‌های صوتی و شفاهی کنید. ارزش‌یابی‌های مستمر کلاسی را جدی بگیرید و بدانید که زندگی شما را یادگیری عمیق و دقیق شما رقم خواهد زد. همواره برای ارزش‌یابی دبیران و دوستانتان از فرایند یادگیری آماده باشید و در ارزیابی فرایند یادگیری هم کلاسی‌های خود مشارکت کنید. در فضای مجازی زمان سریع می‌گذرد مواظب اتلاف وقت خود در این فضا باشید. کتاب بخوانید و سعی کنید در این دوران یک یا چند مهارت هنری، ورزشی و فرهنگی را کسب کنید. و... و باز شما می‌توانید این فهرست را نیز ادامه دهید و تکمیل کنید. خیلی ضروری است که بدانید در این شرایط، شما دانش‌آموزان فرصت معنادار کردن یادگیری و مدیریت یادگیری خود را به‌دست می‌آورید. مدیریت یادگیری مستلزم مهارت‌هایی چون خود ـ برنامه‌ریزی، خود ـ نظارتی، خود ـ ارزش‌یابی، خود ـ بازاندیشی و خود ـ تنظیمی است که چه‌بسا تاکنون فراهم نبوده است. در نتیجه این امکان وجود دارد که انجام این مهم، مشکلات و اضطراب‌هایی برای شما درپی‌داشته باشد. بنابراین لازم است اولیا و مربیان با درک عمیق این موقعیت، شما را برای حسن استفاده از این اختیار و انتخاب یاری کنند.

از خود بپرسید چگونه در زمان تحصیل در خانه، که آموزش چهره به چهره در مدرسه دچار اختلال می‌شود، یک یادگیرنده فعّال شویم؟

یادگیری فعّال روشی برای یادگیری شما دانش‌آموزان است. در این روش، یادگیری از طریق مشارکت و درگیری فعّال یا عملی شما در فرایند یادگیری محقق می‌شود. از این رو بسته به میزان و عمق درگیری شما دانش‌آموزان در فرایند یادگیری، سطوح مختلف یادگیری فعّال وجود دارد. یادگیری فعّال، باعث

می‌شود تا یادگیری برای شما معنادار شود: «فعالیت‌های درسی را انجام دهید و به آنچه انجام می‌دهید فکر کنید» در یادگیری فعّال، شما درگیر فعالیت‌های کوچک یا بزرگی مانند نوشتن، حرف زدن، حل مسئله، یا بازاندیشی (در تفکر و عمل خود) می‌شوید. این روش برخلاف شیوه‌ها و سبک‌های قدیمی و البته هنوز رایج آموزش است، که در آن دانش‌آموزان دریافت کنندهٔ منفعل دانش از معلم هستند. در یادگیری فعّال، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که در فرایند یادگیری مشارکت کنند و به‌طور فعّال با برنامه‌ریزی، نظارت، ارزیابی، و تأمل و بازاندیشی، روند یادگیری خودشان را مدیریت کنند.

یادگیری فعّال از اشتیاق درونی شما برای یادگیری ناشی می‌شود. حتی بدون شرایط یادگیری خوب نیز می‌توانید با تلاش خودتان شرایط یادگیری را ایجاد کنید. در فرایند یادگیری، به محض اینکه با مشکلات روبه‌رو می‌شوید، تسلیم نشوید و کنترل خود را از دست ندهید. در مواجهه با مشکلات، با شجاعت و جدیت بیشتر در حلّ مسائل، می‌توانید دستاوردهای بیشتری داشته باشید. یادگیری فرایندی است که طیّ آن تجارب و تأثیرات شخصی و محیطی را برای کسب، غنی‌سازی و اصلاح دانش‌ها، مهارت‌ها، ارزش‌ها، نگرش‌ها و جهان‌بینی‌ها به‌کار می‌گیرید. یادگیری چرخه مکانیکی «محرک ـ پاسخ»ها نیست، یادگیرندگان، محرک‌های محیطی را به‌طور مکانیکی دریافت نمی‌کنند و به‌صورت منفعل به آنها واکنش نشان نمی‌دهند، بلکه محرک‌ها را بازبینی، پردازش و تفسیر می‌کنند و پاسخ‌های مناسب برای آنها تعیین می‌کنند.

هنگامی که شما معلم و استاد فرایندهای یادگیری خودتان می‌شوید، در یادگیری خود ـ تنظیم شده وارد می‌شوید. یادگیری خود ـ تنظیم شده نه یک توانایی ذهنی است و نه یک مهارت عملی، بلکه فرایندی خود هدایت شده است که از طریق آن یادگیرنده، توانایی‌های ذهنی خود را در مهارت‌های مرتبط با تکلیفی که در زمینه‌های مختلف علمی آموزشی، ورزشی و سلامتی انجام می‌دهد، تغییر می‌دهد.

خود ـ تنظیمی فرایند کنترل کردن و ارزیابی کردن یادگیری شخصی و رفتارهای شخصی خود را توصیف می‌کند. یادگیری خود ـ تنظیم شده بر استقلال، خودگردانی و کنترل یادگیرنده تأکید دارد. یادگیرنده برای کسب اطلاعات، گسترش دانش، خودسازی و تعالی خود، نظارت، هدایت و تنظیم اعمال و اقدامات خود را به عهده می‌گیرد. یادگیری خود ـ تنظیم شده یک فرایند چرخه‌ای است که در آن دانش‌آموز برای تکلیف یا کاری، برنامه‌ریزی می‌کند، خودش عملکرد خود را نظارت و مدیریت می‌کند، و سپس خودش نتیجهٔ عملکرد خود را ارزیابی و بازاندیشی می‌کند. این چرخه تکرار می‌شود و دانش‌آموز از بازاندیشی حاصل شده از فعالیت قبلی در تنظیم کار و تکلیف بعدی استفاده می‌کند.

در دورهٔ آموزش در خانه، نه‌تنها خوب کارکردن در یادگیری مطالب درسی، خیلی مهم است، بلکه ایجاد و رشد عادات خوب زندگی برای یادگیری خود ـ تنظیم شده نیز بسیار مهم است. عادت‌هایی مانند بیدار شدن سر وقت، ورزش در هر روز، و برقراری ارتباط و تعامل با والدین و... با هدف رشد و ارتقای همه جانبه اخلاق، هوش، آمادگی جسمانی، هنرها و کارها در برمی‌گیرد.

اکنون فرصت‌هایی برای یادگیری از راه دور در اختیار دارید. یادگیری از راه دور به شما این امکان را

می‌دهد که دستورات معلم خود را در خارج از کلاس فیزیکی و دور از هم کلاسی‌ها دنبال کنید. اکثر برنامه‌ها معمولاً ناهم‌زمان هستند و شما، هر زمان که بخواهید، می‌توانید به آنها دسترسی داشته باشید، ولی فنّاوری‌های هم‌زمان، شامل فیلم زنده، نوار صوتی و مطالب الکترونیکی به اشتراک گذاشته شده در زمان‌های مشخص، نیز وجود دارند. یادگیری تحت این شرایط را می‌توان یادگیری مبتنی بر فنّاوری پیشرفته نامید. در یادگیری مبتنی بر فنّاوری پیشرفته، یادگیری برای فرد مستقل از زمان و مکان یادگیری است، که باعث افزایش کارآمدی و اثربخشی آن می‌شود. این موضوع یک تغییر عظیم در نظام آموزش ایجاد می‌کند و برای هر کس که می‌خواهد چیزی بیاموزد، فرصت‌های بزرگی را می‌گشاید و راهی را که در سراسر جهان، از طریق آن دانش به دانش‌آموزان ارائه و منتقل می‌شد، تغییر می‌دهد.

در محیط‌های یادگیری غنی شده با فنّاوری، یادگیری با دانش پیوند می‌خورد که طی آن یادگیرنده از درک منابع دانش و فهم چارچوب دانش مربوط به اهداف یادگیری شروع می‌کند و به تدریج در محتوای دانش به خبرگی می‌رسد، به‌طوری که می‌تواند بر کل دانش آموخته شده در دورهٔ زمانی مشخص تسلط پیدا کند. در این شرایط شما در سن نوجوانی یا جوانی به فناوری‌های ارتباطی دسترسی دارید. برای حفظ سلامتی و امنیت خودتان نحوهٔ استفاده از فنّاوری با مسئولیت‌پذیری را یاد بگیرید. این مسیری است که شما را برای زندگی در جامعه‌ای که پر از فناوری است آماده می‌کند. در این مدّت می‌توانید در کنار یادگیری مدرسه‌ای، استفاده مسئولانه از فنّاوری را تمرین کنید.

برای بهبود و ارتقای یادگیری فعّال روش‌ها و راهبردهایی وجود دارد. برای اینکه یک یادگیرندهٔ فعّال باشید، باید از راهبردهایی استفاده کنید که رفتارهای شما را تنظیم می‌کند.

- سعی کنید در خود عادت‌های خوب فراشناختی به وجود آورید، یعنی به‌روش‌های فکرکردن و کار کردن خود در مطالعه و یادگیری بیندیشید و دربارهٔ بهبود و ارتقای آنها تأمل کنید. شما باید مطالعه و یادگیری خود را خودتان تنظیم کنید. یادگیری خود ـ تنظیم شده شامل تعیین اهداف یادگیری و سپس انتخاب راهبردهای مناسب برای رسیدن به آنها است. پس از انتخاب راهبرد مناسب، شما باید پیشرفت خود را نظارت و کنترل کنید و اگر اهداف شما را برآورده نمی‌کند، شگردها و روش‌های خود را دوباره ترمیم و نوسازی کنید. شما همچنین باید از زمان موجود خود به‌صورت مؤثر و کارآمدی استفاده کنید، روش‌هایی را که انتخاب کرده‌اید، ارزیابی کنید و روش‌های خود را برای یادگیرهای بعدی سازگار کنید. پس سه مرحله اصلی هنگام تنظیم یادگیری خودتان وجود دارد: برنامه‌ریزی، نظارت، و ارزیابی. این مراحل لزوماً پی درپی نیستند و شما می‌توانید در طول دورهٔ یادگیری یک کار یا تکلیف از چرخه‌های گوناگونی عبور کنید.
- هنگام تحصیل در خانه منابع و فنّاوری‌های یادگیری، یادگیریی‌های متفاوتی را ارائه می‌دهند. شما می‌توانید با دیدن کلاس‌های برخط هم‌زمان یا ناهم‌زمان در اینترنت و شرکت در انواع فعالیت‌ها به‌صورت جالب و جذاب بیاموزید. این نوع یادگیری تجربیات مختلف یادگیری را به وجود می‌آورد و زمان بسیار خوبی است تا عادت‌های یادگیری خوبی را در خانه ایجاد کنید.

- تحصیل در خانه بر ترکیبی از کار و اوقات فراغت تأکید دارد. شما باید از برنامهٔ درسی پیروی کنید، ولی برای بازی و برقراری ارتباط و تعامل به اندازه کافی زمان درنظر بگیرید. شما می‌توانید تفکر اجتماعی خود را از طریق همکاری گروهی و خانوادگی ارتقا دهید.

به‌طور خلاصه می‌توان گفت شش عنصر اصلی برای یادگیری فعّال در خانه عبارت‌اند از:

- برنامه‌ریزی یادگیری و بازی؛
- انتخاب منابع یادگیری بر اساس نیاز؛
- مطالعه و بازی به صورت گروهی؛
- ایجاد فرایند یادگیری مؤثر؛
- بررسی و ارزیابی کیفیت یادگیری توسط خودتان؛
- مرور و وارسی آنچه آموخته‌اید.

هنگامی که در خانه در حال یادگیری هستید، شما و والدینتان به همهٔ این عناصر توجه کنید تا یک یادگیرندهٔ فعّال بشوید.

- برای برنامه‌ریزی‌کردن و تولید برنامه‌های یادگیری مفید و مؤثر به خودتان کمک کنید. برای هدایت و تنظیم آسان و دنبال کردن کارهای برنامه‌ریزی شده، یک تقویم یا برنامهٔ چاپی را در مکانی قابل مشاهده جلوی چشم قرار دهید.
- هنگام نوشتن تاریخ در تقویم خود، از یک مداد استفاده کنید تا خودتان به راحتی بتوانید درصورت لزوم آنها را تغییر دهید. بیش از حد، فشرده برنامه‌ریزی نکنید و زمان اضافی برای مواقع اضطراری درنظر بگیرید، بی‌جهت بار یادگیری خود را زیاد نکنید.
- زمان یادگیری را در هر روز یادگیری، متناسب و سازگار کنید تا به رشد و تحکیم عادات خوب مطالعه در خودتان کمک کنید.
- زمان یادگیری خود را طوری تنظیم کنید تا پراکندگی فکر و حواس‌پرتی شما به حداقل برسد.
- مطالب مختلف یادگیری را رنگ آمیزی کنید تا کنترل اجرای برنامه و دنبال کردن آن آسان‌تر شود.
- به خودتان کمک کنید تا تمرکز خود را بهبود دهید. برای هر ۵۰ تا ۶۰ دقیقه مطالعه، ۱۰ تا ۱۵ دقیقه استراحت کنید. در زمان استراحت، یک میان‌وعده غذای سبک صرف کنید، قدم بزنید و... .
- در پایان یک روز یا یک هفته به خودتان پاداش دهید. پاداش یک هفته باید بیشتر از پاداش هر روز باشد.
- زمان‌هایی را که بهتر مطالعه می‌کنید، مشخص کنید و از قبل برای آنها برنامه‌ریزی کنید. ساعات خواب و بیداری خود را تنظیم کنید.
- برای کمک به خودتان در مدیریت منابع یادگیری تلاش کنید تا به طور مؤثرتر و کارآمدتر از جست‌وجوگر اینترنتی استفاده کنید. وقت خود را هدر ندهید.
- محیط یادگیری خود را مدیریت کنید؛ محیط‌های یادگیری را می‌توان از سه منظر تنظیم کرد.

۱ با انتخاب یک مکان آرام و ثابت، یک جریان و روال عادی و طبیعی برای انجام کارها و تکالیف ایجاد کنید؛ حتی‌الامکان محیط یادگیری خود را تغییر ندهید. سعی کنید همواره در یک محیط مشخص مطالعه کنید و درس بخوانید. برای ایجاد تنوع و رفع خستگی محیط یادگیری خود را تغییر ندهید. از طریق تغییر موضوعات مورد مطالعه و فعالیت‌هایی که انجام می‌دهید تنوع ایجاد کنید.

۲ از به هم خوردن تمرکز حواس (حواس‌پرتی)، پرهیز کنید. (حواس‌پرتی‌هایی چون تلفن همراه، تصاویر مورد علاقه، موسیقی و معطوف شدن به افراد دیگر)

۳ محیط یادگیری خود را پاک‌سازی کنید و تمیز نگه دارید. کتاب، لوازم‌التحریر، مواد و... را تمیز و مرتب کنید.

- برای کمک به خودتان از دیگران مشاوره بگیرید. روند یادگیری آن‌قدر پیچیده و دشوار است که مشورت کردن با دیگران دربارهٔ آن طبیعی است. مشورت با والدین، معلمان و هم‌کلاسی‌های خود را در اولویت قرار دهید.

- خود ـ نظارتی (خود ـ مراقبتی) را ارتقا دهید و به سوءرفتار در یادگیری به درستی پاسخ دهید. برنامهٔ زمان‌بندی شدهٔ روزانه تهیه کنید. شما می‌توانید عمدتاً کار خود ـ مراقبتی یا خود ـ نظارتی را خودتان انجام دهید، شما می‌توانید به طور دقیق برنامهٔ خود را دنبال کنید.

- تکالیف را با توجه به درجه اضطرار، فوریت و اهمیت آنها، دسته‌بندی کنید. شما باید اهداف و وظایف بلندمدت و کوتاه‌مدت را با اصول زیر در اولویت قرار دهید:

۱ به کارها و وظایف مهم و فوری رسیدگی کنید.

۲ تکالیفی که مهم هستند اما فوریت ندارند و تکالیفی را که نیاز به برنامه‌ریزی دقیق دارند، مشخص کنید و در هر روز مقداری از زمان را برای انجام این تکالیف ذخیره کنید.

۳ اگر وقت ندارید، می‌توانید از دیگران برای انجام کارهای فوری خود کمک بگیرید.

۴ اگر کارها فوری و مهم نیستند، سعی کنید آنها را انجام ندهید.

- برای برخورد با «وقفه‌ها» برنامه داشته باشید. برای رویدادهای غیر منتظره در انتهای جدول برنامهٔ روزانه جایی در نظر بگیرید؛ رویدادها و اتفاقات را در این نقطه ثبت کنید و به منظور جلوگیری از وقفه واقعی در یادگیری، بلافاصله به فرایند یادگیری، برگردید و پس از آنکه محتوای یادگیری کنونی تکمیل شد، زمانی را برای پرداختن به آن رویدادها در نظر بگیرید.

- تکالیف دشوار یادگیری را تقسیم کنید. برخی از تکالیف دشوار یادگیری را می‌توان به موارد کوچک‌تر تقسیم کرد و یک به یک و گام به گام از عهدهٔ انجام کارهای کوچک برآمد تا به طور مؤثر از کندی ناشی از دشواری تکالیف جلوگیری کنید. راهبرد موفق، مسئله و مشکل بزرگ را به مسائل کوچک‌تر تجزیه می‌کند و آنها را یک به یک و گام به گام حل می‌کند و در مقابل تلقی نادرست این است که مشکلات کوچک و سبک را با هم جمع کنید و با آنها مشکل بزرگی بسازید که از عهدهٔ حلّ آن برنیایید.

- دفترچهٔ یادداشت یادگیری داشته باشید و از آن مراقبت کنید. با ثبت کردن زمان یادگیری روزانه، هفتگی و ماهانهٔ خود در دفترچهٔ یادداشت یادگیری، محتوا و شیوهٔ یادگیری مشخص می‌شود، به طوری که می‌توانید میزان و کیفیت تسلط بر دانش و پیشرفت یادگیری خود را در هر زمان ردیابی کنید و اصلاحات و تنظیمات لازم را در آن به موقع اعمال کنید.
- از برجسته کردن و نشانه‌گذاری‌ها استفاده کنید. از نظر بصری مورد یا مواردی که از یک فهرست جدا می‌شوند احتمال بیشتری وجود دارد که در خاطر شما بمانند. برجسته‌کردن با علامت‌گذاری، تمرکز بیشتری روی کار مورد نظر ایجاد خواهد کرد و مانع غفلت شما از دیگر تکالیف موجود در فهرست نیز می‌شود.
- با ارزش‌یابی مؤثر از یادگیری خود به خودتان کمک کنید. با ساختن انواع روش‌های ارزش‌یابی یادگیری و استانداردهای عملی به ارزش‌یابی واضح و شفافی از خودتان برسید. ارزش‌یابی باید عملی و واقع بینانه باشد تا در اثر نتایج نادرست آن، از ارزش‌یابی بالا یا پایین خودتان خودداری کنید. اهداف ارزش‌یابی باید متنوع باشند، از جمله شامل ارزیابی فرایند یادگیری، ارزش‌یابی نتایج یادگیری و ارزیابی نگرش یادگیری باشد. روش‌های ارزیابی می‌توانند متنوع باشند.
- روال ثبت کارهای انجام شده و انجام نشده در دفترچهٔ یادگیری را به‌صورت مداوم انجام دهید. دربارهٔ نقاط قوت و نقاط ضعف خود یک پرونده تشکیل دهید. در این پرونده ثبت کنید که با چه راهبردهای بهتری می‌توانید کار کنید، با چه نوع یادگیری‌هایی مشکل دارید و در کجا می‌توانید پیشرفت کنید.
- بزرگ‌ترین دشمن بازاندیشی (تأمل در تفکر و عمل خویش)، اعتماد به نفس بیش از حد است. از افتادن در دام اعتماد به نفس بیش از حد دوری کنید. بعد از اتمام کار و مطالعه، در انجام تکالیف عجله نکنید یا کار بعدی را شروع نکنید. برای ساختن نظام دانش خود، لازم است کمبودها و نقایص را جبران کنید و بین دانش قبلی و دانش جدید ارتباط برقرار کنید.
- برای ارزیابی خودتان با والدین و معلمان خود مشورت کنید و تجارب و دستاوردهای یادگیری خود را با آنها به اشتراک بگذارید. کم و بیش چنین پرسش‌هایی را از خودتان بپرسید؟ «دلایل من برای اینگونه فکر کردن چیست؟»، «من از این تحلیل‌ها چه می‌آموزم؟» و...
- بازاندیشی دوره‌ای کوتاه‌مدت و بازاندیشی فرایندی بلند مدت را با هم ترکیب کنید. برای مثال، یادگیری بازاندیشی می‌تواند بر روی یادگیری بخشی از یک درس یا موضوع درسی، یادگیری در یک دورهٔ درسی، یادگیری در یک روز یا حتی یادگیری در یک نیم‌سال تحصیلی انجام شود.
- می‌توان از ابزارهای یادگیری برای تجسم تفکر استفاده کرد که نتایج بازاندیشی را آشکارتر کند، به گونه‌ای که یک مرجع برای فرایند یادگیری بعدی می‌شود. تغییرات در سبک یادگیری خود و حاصل آن یعنی افکار و آموخته‌های خود را به قلم بیاورید و بنویسید.

وقتی یک یادگیرنده فعّال می‌شوید، امکان بهره‌گیری صحیح از تجربه و دانش معلمان خود را به‌عنوان افراد خبره و متخصص به‌دست می‌آورید. در کلاس‌های آموزش غیرحضوری، فرصت بهره‌گیری از دانش،

هنر و مهارت معلمان خود را غنیمت بشمارید و پرسش‌های خود را به‌طور شفاف و صریح از آنان و هم‌کلاسی‌های خود بپرسید. پرسش‌های شما نمایانگر کمیّت و کیفیت یادگیری شماست. معلمان بیشتر براساس پرسش‌های شما، شما را ارزش‌یابی می‌کنند تا از روی پاسخ‌هایتان. آنان، موفقیت خودشان را بیشتر در پرسش‌های شما جست‌وجو می‌کنند تا پاسخ‌هایتان. معلمان دوست دارند پرسش‌های دقیق شما را بشنوند و به پرسش‌های شما پاسخ دهند؛ شما نیز به پاسخ‌های معلمانتان گوش بسپارید. آنها حاصلِ عمر خود و میراث فرهنگ و جامعه را در اختیار شما می‌گذارند. هنر خوب گوش دادن را بیاموزید و تمرین کنید.

۳ـ۲ـ معلم، هادی و راهبر فرایند یاددهی ـ یادگیری

معلم به شیوه‌های عالمانه و هنرمندانه، فعالیت‌های متنوع و متکثر یادگیری دانش‌آموزان (یادگیرندگان فعال) را در جهت تحقق اهداف مصوب آموزشی هدایت می‌کند لذا تمامی ارکان جامعه به ویژه عوامل مؤثر در امر تربیت و یادگیری باید از معلم و جایگاه او برای ایفای این نقش خطیر حمایت کنند.

اکنون با چه مسئله‌ای مواجه هستیم؟ چه تغییراتی رخ داده و این تغییرات چه آثاری بر کار و هویت حرفه‌ای ما معلمان و دبیران دارد؟ تغییراتی در زمان و مکان آموزش به وقوع پیوسته که سایر فرایندهای یاددهی ـ یادگیری را با تغییراتی مواجه می‌کند. شاید در شرایط جدید هنوز برخی از ما در تلاشیم تا با زحمت و مرارت فراوان، همان کاری را که در کلاس‌های حضوری انجام می‌دادیم، از طریق وسایل و ابزارهای الکترونیکی در فضای مجازی انجام دهیم و با تولید فیلم‌های تدریس، پیام‌های صوتی و سخنرانی‌های برخط و... به انتقال محتواهای درسی مشغول باشیم و انتظار داشته باشیم تا در فضای مجازی نیز دانش‌آموزان همان اقتضائات و قواعد کلاس درس حضوری را با نظارت خانواده‌ها و اولیای مدرسه رعایت کنند تا ما بتوانیم فعالیت‌های آموزشی خود را به راحتی انجام دهیم. قرار نیست آموزش مجازی تمامی نقایص و نارسایی‌های آموزشی ما را در کلاس حضوری اصلاح کند؛ ولی حتماً برخی از این نارسایی‌ها را می‌تواند جبران کند و لذا باید در هدف‌گذاری آموزش مجازی از افراط و تفریط خودداری کنیم. امّا اینکه بخواهیم همان رویه‌ها و عادت‌های خود در آموزش حضوری را بدون کم و کاست به فضای مجازی بیاوریم و تفاوت‌های بنیادی این دو فضا را نادیده بگیریم، پذیرفتنی نیست.

خیلی قبل از شیوع کرونا و اختلال در آموزش چهره به چهره و بر اثر گسترش رویکردها و نظریه‌های جدید یادگیری و گسترش فنّاوری‌های اطلاعات و ارتباطات و هم افق شدن این دو عامل در نظام‌های آموزشی جهان از تغییر «محیط یادگیری انفعالی» به «محیط یادگیری فعّال» و تأکید بر «یادگیری فعّال» سخن گفته شده است. در اثر این تغییر، مدرسه، محیط تعاملی و خلّاقی برای معلمان و دانش‌آموزان فراهم می‌کرد و برای فعّال شدن تفکر و استعدادهای دانش‌آموزان و تشویق و پرورش فرایندهای عالی فکری و مهارت‌های تفکر انتقادی و خلّاقانه زمینه سازی می‌کرد. براین اساس دو راهبرد و خط مشی زیر به نظام‌های آموزش و پرورش دنیا پیشنهاد می‌شد.

- تبدیل دانش‌آموز منفعل به یادگیرنده‌ای فعّال و تشویق او برای پذیرش مسئولیت هر چه بیشتر در فرایند یادگیری، ایجاد زمینه‌های فکری برای درک نیاز به آموزش مداوم، خودنظم دهی، حل مسئله، افزایش دانش و مهارت به موازات تغییرات تدریجی جامعه و بازار کار و ایجاد فرصت‌های آموزشی خارج از کلاس درس از طریق فنّاوری‌های اطلاعات، اینترنت و شبکه وب.
- تغییر نقش معلم از انتقال‌دهندهٔ اطلاعات به راهبر و هدایت‌کننده و مشوق و محرک دانش‌آموز به یادگیری. (جداول صفحه بعد این دو دسته تغییر را خلاصه می‌کند.)

مقایسهٔ محیط‌های یادگیری انفعالی و فعّال

مؤلفه‌ها	محیط آموزشی انفعالی	محیط یادگیری فعّال
فعالیت کلاسی	بیشتر یک‌سویه	تعاملی
نقش معلم	بیانگر مطالب، متخصص	همکار ـ گاهی یادگیرنده
تأکید آموزشی	از بر کردن مطالب	ارتباطات، جست‌وجو، ابتکار
مفاهیم علمی	انباشتن مطالب، با ارجاع به ضوابط	تحول مطالب
اثبات موفقیت ها	آزمون‌های چند گزینه ای	کیفیت درک
ارزش‌یابی	تمرین و تکرار	ارجاع به معیارها، عملکردها
استفاده از فنّاوری		ارتباط، دسترسی، همکاری

مقایسهٔ تغییر نقش‌های معلم و دانش‌آموز در محیط‌های انفعالی و فعّال

تغییرات در نقش معلم	
تغییر از: مخابره کننده اطلاعات، منبع اولیه اطلاعات، متخصص مفاهیم، پاسخ‌گوی تمامی‌سؤالات. معلم تمام جنبه‌های یادگیری را کنترل و هدایت می‌کند.	تغییر به: تسهیل‌کنندهٔ یادگیری، همکار، مربی، مشاور، راهنما و هم‌درس معلم در مسیر فراگیری، انتخاب‌ها و مسئولیت‌های بیشتری به دانش‌آموزان تفویض می‌کند
تغییرات در نقش دانش‌آموز	
تغییر از: دریافت‌کننده منفعل اطلاعات، پس دادن دانش‌ها، یادگیری فعالیتی انفرادی	تغییر به: مشارکت کنندهٔ فعّال در فرایند یادگیری، تولید و تسهیم دانش، ایفای گاه به گاه نقش متخصص، یادگیری همکارانه و مشارکت با دیگران

بدون شک این نقش جدید معلم به هیچ وجه از اهمیت او نمی‌کاهد، بلکه مستلزم بینش‌ها، دانش‌ها، هنرها و مهارت‌های جدید فراوانی است. تأکیدی که بر نقش دانش‌آموزان می‌شود، نافی این مهم نیست که هستهٔ اصلی تغییرات و اصلاحات آموزشی و پرورشی را باید در نقش معلمان جست. امّا ما دیگر نمی‌توانیم دانش‌آموزان را ظرف‌های خالی بدانیم که باید پر شوند بلکه باید آنها را جویندگان معنا بدانیم و تولید معنا نیز نیازمند معلمان با انگیزه و دارای مهارت و دانش‌های جدید و عالی است معلمانی که توانایی تولید معنا دارند و بر توانایی‌های عمیق‌تری از جمله توانایی‌های فراشناختی مسلط هستند. چنین معلمی‌باید بتواند با معرفی مسائل به دانش‌آموزان، ایجاد ابهام کند و با ارائهٔ راهبردهای حل مسئله به کمک خود او رفع ابهام کند. کوهی از نیازهای جدید دانش‌آموزان و مهارت‌های فکری وجود دارد که پاسخ‌گویی به آنها الزامی است و پاسخ به آنها تنها از عهده معلمان فرهیخته، هنرمند، متخصص و ماهر بر می‌آید. «ای که از کوچه معشوقه ما می‌گذری/ برحذر باش که سر می‌شکند دیوارش».

برای عمل به وظیفه معلمی‌در شرایط آموزش از راه دور توجه به نکات زیر ضروری است.

۱ متخصصان آموزش الکترونیک، عملکرد مطلوب یادگیری را در نقش و کارکرد معلمان جست‌وجو می‌کنند. از نظر آنان، معلمان حال و آینده علاوه بر دانش و اطلاعات خود، دربارهٔ روش‌ها و مهارت‌های جدید یاددهی ـ یادگیری، می‌بایست مهارت‌های فنی و اداری لازم را برای آموزش در محیط وب و هر محیط مجازی دیگر به‌دست آورند. برخی از این مهارت‌های فنی و اداری به این شرح‌اند: الف) مهارت‌های پایه کار با رایانه؛ مثل فایل بازکردن، کپی و ذخیره کردن اطلاعات، ایجاد فایل‌های پشتیبان، استفاده از جست‌وجوگرها و ... ب) مهارت‌های مربوط به یاددهی ـ یادگیری از طریق وب مانند آشنایی اولیه با کارکرد نرم‌افزارهای جدید آموزشی ج) استفاده و به‌کارگیری ایمیل د) آشنایی با مرورگرها

۲ در فرایند یاددهی ـ یادگیری، روش‌های یاددهی ـ یادگیری، رسانه‌های آموزشی و ارزش‌یابی سه عنصر اساسی دستگیر ما هستند. شاید برخی از ما تا دیروز آنها را مستقل و مجزای از یکدیگر می‌دیدیم یا آنها را حاشیه‌ای و نادیده می‌پنداشتیم و بدون استفاده عالمانه و هنرمندانه از آنها به کار معلمی‌مشغول بودیم. ولی در شرایط جدید ارتباط تنگاتنگ و هویت یکپارچهٔ این عناصر خودشان را به ما تحمیل می‌کنند و بدون این تلقی یکپارچه نمی‌توانیم به وظایف معلمی‌خود عمل کنیم. در شرایط آموزش از راه دور یا آموزش مجازی نیازمند فهم دوباره، ارتباط تنگاتنگ و هویت یکپارچه این عناصر سه گانه هستیم. از این رو به‌کارگیری روش‌های یاددهی ـ یادگیری، استفاده از رسانه‌های آموزشی و اجرای ارزش‌یابی را باید با هم یا حداقل متناظر باهم برنامه‌ریزی کنیم. روش‌های فعّال یاددهی ـ یادگیری، رسانه‌های پرشمار و ارزش‌یابی‌های متنوع با شرایط آموزش مجازی تناسب بیشتری دارند.

۳ اگر آموزش را علم و هنر یاددهی ـ یادگیری می‌دانیم، در شرایط آموزش از راه دور سهم و نقش هنر و هنرمندی و زیبایی‌شناسی در کار معلمی‌برجسته‌تر می‌شود. این ویژگی برجسته هم باید در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان به آن توجه شود و هم ما باید در فعالیت‌های حرفه‌ای خود انرژی و وقت بیشتری صرف کنیم و در سبد حرفه‌ای خود سهم خاصی برای آن قائل شویم. استعدادهای هنری

بالقوه و توانایی‌های هنری بالفعل خود را بیشتر به کار بگیریم و توسعه دهیم. در محصولات تربیتی و آموزشی که تولید می‌کنیم شاخص‌های هنری و زیبایی شناسی را به‌صورت حداکثری مراعات و اعمال کنیم. معلم در شرایط آموزش مجازی نه‌تنها بی‌رقیب نیست بلکه رقبای بزرگی دارد که بدون بهره‌گیری از هنر، عرصه را به آنها واگذار خواهیم کرد. به تعبیر سعدی «هنر چشمهٔ زاینده است و دولت پاینده، و اگر هنرمند از دولت بیفتد غم نباشد که هنر در نفس خود، دولت است و هنرمند هر جا که رود قدر بیند و بر صدر نشیند و بی‌هنر لقمه چیند و سختی بیند». در اینجا مقصود از هنر، مهارت و فن در حرفه‌ها و صنعت است که مولد و تولیدکننده است.

۴ در شرایطی که «اجتماع یادگیری» و کلاس درس در مکان و زمان معینی برگزار نمی‌شود، فرصت برای فردی شدن و شخصی شدن یادگیری‌ها بیشتر می‌شود. این امر از سویی برای یادگیری فعّال و معنادار شدن یادگیری دانش‌آموزان فرصت مغتنمی است، ولی تربیت مستلزم انتقال فرهنگ و جامعه نیز می‌باشد و باید در کنار کثرت و تنوع یادگیری‌ها، از وحدت و یگانگی تربیت و یادگیری نیز پاسداری کرد. وحدت تربیت از طریق هم‌سویی فعالیت‌های متنوع و متکثر دانش‌آموزان با اهداف مصوب آموزشی محقق می‌شود و این وظیفهٔ خطیر جز از طریق ما معلمان امکان‌پذیر نیست. معلمان ضامن تحقق اهداف مصوب آموزشی هستند. ما معلمان به نمایندگی از فرهنگ و جامعه به این مهم مبادرت می‌کنیم و تمام ارکان جامعه باید ما را در انجام این امر حمایت کنند. از دو راه می‌توان به تحقق و تضمین این هدف کمک کرد. تلاش کنیم اهداف اصلی هر واحد یادگیری را صریح و شفاف با دانش‌آموزان در میان بگذاریم و از انتقال و دریافت آن توسط دانش‌آموزان اطمینان حاصل کنیم و با پرسش‌ها و ارزش‌یابی‌های مکرر و متنوع در حین تدریس بر آن صحه بگذاریم. کلاس را به گروه‌های کوچک تقسیم کنیم و ارتباط میان افراد گروه را تعقیب و تقویت کنیم، به گونه‌ای که تنوع و کثرت یادگیری‌های فردی در گروه‌ها به وحدت برسد و با تضمین ارتباط گروه‌های مختلف با یکدیگر وحدت فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان بیشتر شود. بهتر است برخی از تدریس‌ها را به گروه‌ها بسپاریم و برخی از ارزشیابی کلاس را به‌صورت گروهی انجام دهیم و به گروه‌ها امتیاز بدهیم و نه صرفاً به افراد. فرصتی فراهم کنیم تا افراد و گروه‌های مختلف، یکدیگر را ارزش‌یابی کنند تا وحدت و هم‌گرایی فعالیت‌های کلاس بیشتر شود.

۵ تربیت عمق هر آموزشی است و همواره با ارائهٔ یک آموزش خوب، سطحی از تربیت محقق می‌شود. پس باید تلاش کنیم آموزش کم‌عیب و نقصی ارائه کنیم. امّا می‌توان به آن بسنده نکرد و به موازات آموزش به تربیت نیز اهتمام بورزیم و همواره یک پیام تربیتی مناسب و متناسب داشته باشیم. در شرایطی که می‌تواند مستعد آسیب‌های اجتماعی و روانی باشد، پناه و سنگ صبور دانش‌آموزان باشیم. انسان‌ها به امید زنده‌اند، به بهانه‌های مختلف امید را به دانش‌آموزانمان هدیه کنیم. از ذکر نقایص و معایب احتمالی آموزش مجازی و تکرار آن خودداری کنیم و به آنها اطمینان دهیم که می‌توانند به شکل عمیق و دقیق مطالب را بیاموزند و ما برای این مهم همواره درکنار آنها هستیم. آستانهٔ تحمل‌پذیری خود را به صورت مستمر ارتقا دهیم تا دانش‌آموزان از ما درس صبر و استقامت بیاموزند، انتقادپذیری

را به خوبی تجربه کنیم و آن را به عنوان ارزش در خود و دانش‌آموزان نهادینه کنیم. فرصتی فراهم کنیم تا دانش‌آموزان پرسش‌های خود را صریح و شفاف در جمع مطرح کنند. ارزش‌یابی خود را مقدم بر ارزش‌یابی دانش‌آموزان و مهم‌تر از آن بدانیم تا هم خودارزیابی را در آنها تقویت کنیم و هم کار خود (تدریس) را اصلاح و ارتقا دهیم. بین محتوا و تکالیف درسی و زندگی دانش‌آموزان ارتباطی معنادار برقرار کنیم تا علاقه و انگیزه‌های درونی آنها را برای درس خواندن و یادگیری برانگیزانیم. شاید در این مورد طرح تکالیفی که نیازمند همکاری و تعامل دانش‌آموزان و خانواده‌ها باشد، راه‌گشا است. ذهن دانش‌آموزان را از معلومات تلنبار نکنیم. از حجم و گستره مطالب بکاهیم و بر عمق و باطن آنها بیفزاییم. به عبارت مشهور اندیشیدن را به آنها بیاموزیم و نه اندیشه‌ها را!

در کارگاه‌های آموزشی ضمن خدمت که برای مهارت‌های آموزش غیرحضوری برگزار می‌شود، شرکت کنیم. از تجربیات دیگر همکارانمان استفاده کنیم و محتواها و محصولات آموزشی و تربیتی منتخب سایر همکاران را جست‌وجو کنیم و به دانش‌آموزان معرفی کنیم و حتی الامکان در اختیار آنها بگذاریم. رسانه‌های پشتیبان و مراجع و منابع اطلاعاتی و چگونگی استفاده از آنها را به دانش‌آموزان آموزش دهیم. کلاس غیرحضوری ما نباید یکنواخت و خسته‌کننده باشد. شاید داشتن طرح درس و استفاده از رسانه‌های پرشمار در این مورد به ما کمک کند. کلاس مجازی قبل، حین و بعد دارد به ویژه زمانی که از روش کلاس معکوس استفاده می‌کنیم. برای هر سه زمان آن برنامه‌ریزی کنیم و بدون اینکه دانش‌آموزان را خسته کنیم، آنها را به مشارکت مستمر تشویق کنیم و آنها را متقاعد کنیم که کار و فعالیت آنها در هر سه زمان برای ما ارزشمند است و آنها را با روش‌های متناسب و خلاقانه ارزش‌یابی کنیم و بازخورد مناسب نشان دهیم. پرسش‌های مفهومی و نیازمند تولید معنا را در ارزش‌یابی‌ها بیشتر کنیم و نسبت به امانتداری دانش‌آموزان در آزمون‌ها حساسیت زیادی نشان ندهیم. در صورت امکان نظرخواهی از دانش‌آموزان را برای رصد نیازها و خواسته‌های آنان از دست ندهیم.

۴ـ۲ـ مدیر: سازمان‌دهنده و هماهنگ‌کننده فعالیت‌های آموزشی و تربیتی

مدیر در شرایط آموزش چهره به چهره، در موقعیت و چارچوب مدرسه و کلاس درس به هماهنگی عوامل مؤثر در تربیت و ساماندهی فعالیت‌های یاددهی ـ یادگیری می‌پرداخت. اینک در شرایط آموزش از راه دور باید با تولید سه بستهٔ مدیریتی ویژه اولیا، دانش‌آموزان و مربیان در محیطی گسترده‌تر و البته پیچیده‌تر به وظیفهٔ خود عمل کند.

تغییر در مکان و زمان تربیت، هرگز به معنای خروج «اجتماع یادگیری» از مدرسه و خانه و انتقال آن به فضای مجازی نیست. مدرسه و خانه همواره بستر اصلی تربیت و یاددهی ـ یادگیری‌اند و البته همواره تلاش می‌کنند تا با توجه به اقتضائات خود به بهترین شیوه از تمامی‌ظرفیت فضای مجازی استفاده کنند. این همان اصل تعطیل‌ناپذیری مدرسه و تربیت مدرسه‌ای است و بسیار آشکار است که

برقراری و برپایی مدرسه صرفاً به معنی باز بودن درهای فیزیکی مدرسه نیست، بلکه جاری و ساری بودن تربیت مدرسه‌ای با شادابی و بالندگی کامل مهم است. مدیر مدرسه ضامن برقراری و دائر بودن مدرسه و تربیت مدرسه‌ای است. عمل به این وظیفهٔ مهم کاری بس خطیر و چه بسا دشوار است.

در شرایط کنونی وضعیت تربیت مدرسه‌ای کاملاً حضوری ناممکن است و تربیت مدرسه‌ای کاملاً غیرحضوری مطلوب نیست. مدیر مدرسه باید در همین شرایط کرونایی هم حتی‌الامکان با رعایت کامل شیوه‌نامه‌های بهداشتی از تمامی ظرفیت حضوری مدرسه برای تعامل مؤثر دانش‌آموزان، خانواده‌ها و معلمان استفاده کند. این ارتباط ضرورتاً از طریق تشکیل کلاس درس و اجتماع یادگیری مرسوم صورت نمی‌گیرد. بلکه تعامل آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان و خانواده‌ها و معلمان می‌تواند در قالب‌های متفاوت حضوری زمان‌بندی و اجرا شود. حداقل ارتباط میان دانش‌آموزان، اولیا و مربیان مدرسه و پیگیری‌های درسی و آموزشی می‌تواند از طریق تلفن صورت گیرد.

مدیر مدرسه در فضای مجازی و آموزش غیر حضوری نیز می‌تواند به بسیاری از وظایف مدیریتی خود عمل کند و آموزش غیرحضوری نمی‌تواند محمل انصراف از تکالیف اساسی مدیریتی او باشد. اگر قرار است مدیر مدرسه ضامن جاری و ساری بودن تربیت مدرسه‌ای باشد، بسیاری از فعالیت‌های مدیر تعطیل‌ناپذیرند. از فعالیت‌های روزمره و جاری مدیر که بگذریم، اساسی‌ترین وظایف مدیر همچنان برقرار است و البته عمل به آن اقتضائات جدیدی دارد که باید به آن آگاه شد. تمامی توصیه‌هایی که به خانواده‌ها، دانش‌آموزان و معلمان می‌شود، دلالت‌هایی برای مدیر مدرسه دارد. مدیر مدرسه باید برای خانواده‌ها، دانش‌آموزان و معلمان بسته‌های مدیریتی مستقل و متناسب طراحی و اجرا کند.

ـ در هر کدام از این بسته‌ها مدیر باید براساس برنامه و اهداف آموزشی و تربیتی دربارهٔ چگونگی استفاده از روش‌های یاددهی ـ یادگیری، رسانه‌های آموزشی و ارزش‌یابی در آموزش‌های حضوری و غیر حضوری تصویر واضح و صریحی ارائه کند و بر اجرای کامل آن نظارت کند. در شرایط کنونی مدیران تحول‌گرا می‌توانند برای عبور از ارزش‌یابی کمی به ارزش‌یابی کیفی مشوق و پشتیبان توانمندی باشند.

ـ برگزاری کلاس‌های آموزش معلمان و ارتقای علمی‌آنان، به ویژه توانایی استفاده مطلوب از رسانه‌های آموزشی و آموزش الکترونیک، نظارت بر چگونگی ارزش‌یابی مستمر توسط آنان، ارزش‌یابی معلمان و نظارت بر عملکرد آنان در شرایط جدید و حمایت و پشتیبانی مؤثر از آنها از اهمیت بیشتری برخوردار است.

ـ حضور و غیاب دانش‌آموزان، توجه به آسیب‌های رفتاری و روانی آنها، رصد فعالیت‌های یادگیری آنان، نظارت بر پیشرفت تحصیلی آنان، توجه به تحقق مطلوبیت‌های تربیتی و شهروندی در آنها، پیگیری و نظارت بر راهبرد آموختن یک مهارت توسط آنها، اهمیت و ضرورت بیشتری دارد.

ـ شرایط کرونایی می‌تواند زمینهٔ برداشتن دیوارهای مرئی و نامرئی میان خانواده و مدرسه باشد. از این رو برقراری ارتباط با خانواده‌ها، توجه ویژه به آموزش خانواده‌ها و جلب مشارکت حداکثری آنها، تشکیل انجمن اولیا و مربیان و برگزاری مستمر و منظم جلسات این انجمن برای هم افق کردن انتظارات والدین،

دانش‌آموزان و معلمان از فرایندهای یاددهی ـ یادگیری در آموزش مجازی حائز اهمیت فراوان است. به هر ترتیب بخشی از خانه به کلاس درس تبدیل می‌شود و برخی از مسئولیت‌های تربیتی مدرسه به خانواده سپرده می‌شود. مدیر مدرسه باید در چگونگی سازماندهی آموزش در خانه به خانواده‌ها کمک کند. مدیر باید خود از امکانات و وسایل الکترونیکی دانش‌آموزان برای دسترسی به آموزش‌های مجازی اطلاع قطعی حاصل کند و در صورت عدم دسترسی برخی دانش‌آموزان برای رفع مشکل یا روش‌های جایگزین چاره‌اندیشی کند. نسبت به بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان فاقد انگیزه حساس باشد و با همکاری خانوادهٔ آنان در این زمینه اقدام لازم را به عمل بیاورد. هدایت و راهبری فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی؛ برگزاری مناسبت‌های اسلامی، برگزاری مسابقات علمی و فرهنگی میان دانش‌آموزان، تشکیل شورای مدرسه، برگزاری منظم جلسات دبیران، ایجاد تشکل‌های دانش‌آموزی چون انجمن اسلامی، بسیج، هلال احمر و... در این شرایط نیز امکان‌پذیر است. این فعالیت‌ها باعث تقویت ارتباط دانش‌آموزان و مدرسه می‌شود و شادابی و بالندگی مدرسه را در پی دارد.

مدیر مدرسه در شرایط حضوری در ارتباط با تربیت بدنی، سلامت روانی، بهداشت محیط و بهداشت فردی و گروهی دانش‌آموزان وظایفی به عهده دارد. این وظایف در شرایط کرونایی از اهمیت بیشتری برخوردار است و باید با تعامل با معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها به این وظایف عمل کند. مشاورت با دبیران تربیت بدنی و سلامت و بهداشت و پیشنهادها و راهکارها و نظارت آنان ضروری و راهگشاست. برای ساماندهی آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌ها و کتابخانه‌ها و... در فضای مجازی نیز ظرفیت‌هایی وجود دارد. مدیر مدرسه می‌تواند برای عمل به این وظایف با دیگران مشورت کند و حتی‌المقدور از این ظرفیت استفاده کند. برای برطرف کردن مشکلات مدرسه در ارائهٔ آموزش مجازی مطلوب باید از حمایت حداکثری ادارات آموزش و پروش و خانواده‌ها بهره برد. این شرایط فرصت مجددی برای توجه، پیگیری و عمل به ارزش عدالت آموزشی در همه ارکان آموزش و پرورش، به ویژه مدیران مدارس دولتی است.

اگر در یک طبقه‌بندی مشهور وظایف مدیر مدرسه را به چهار دستهٔ وظایف آموزشی، تربیتی، اداری و مالی تقسیم کنیم، در شرایط جدید مدیر مدرسه باید از فشار و سهم وظایف اداری و مالی بکاهد و در مقام یک مدیر تربیتی و آموزشی عمل کند و حتی‌الامکان از یک مدیر سخت‌افزاری به یک مدیر نرم‌افزاری تغییر موقعیت دهد و بر مسئولیت‌ها و وظایف چندبعدی آموزشی، ارشادی، فرهنگی و اجتماعی خود واقف شود و به آنها عمل کند.

مدیریت آموزش و یادگیری الکترونیکی به عنوان ابزاری برای اعمال مدیریت بر دورهٔ آموزش و محتوای آن در سطح مدرسه عمدتاً به دو بخش اصلی تقسیم می‌شود:

ـ **برنامه‌ریزی آموزشی در سطح مدرسه** (مدیریت بر دوره و برنامهٔ آموزشی و یادگیری الکترونیکی): شامل تعریف درس، زمان‌بندی کلاس، انتخاب واحد، گزارش‌گیری، سطح‌بندی و رتبه‌بندی یادگیرندگان، ثبت اطلاعات کاربران یا دانش‌آموزان و ارائهٔ مباحث درس بر اساس سلسله مراتب و توالی تعریف شده در برنامه.

برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه (مدیریت مطالب و محتوای آموزش و یادگیری الکترونیکی):
مدیریت محتوا مربوط به انواع خدمات فعالیت‌های جنبی کلاس مجازی، جست‌وجوی هوشمند، ایجاد امکان برای گفت‌وگوهای گروهی و انباشت تجارب اعضای کلاس درس مجازی و طراحی و ارائهٔ انواع آزمون و فعالیت‌های مربوط به ارزش‌یابی و دریافت بازخورد را شامل می‌شود.

توجه به نکات زیر، در اعمال مدیریت آموزشی در آموزش مجازی و کارآمدی و اثربخشی آن مؤثر است.

۱ مدیر مدرسه در آغاز سال تحصیلی از طریق پیام‌رسان شاد یک پیام خوشامدگویی برای تمامی دانش‌آموزان ارسال کند و آغاز سال تحصیلی را به آنها تبریک بگوید و از اینکه مدرسه را برای تحصیل انتخاب کرده‌اند، از آنها تشکر کند و برای آنها آرزوی سلامتی و موفقیت کند و ضمن اطمینان بخشی به آنها به صراحت انتظارات خود را از آنها بیان کند و چگونگی ارتباط با خود و مربیان مدرسه را تشریح کند.

۲ از طریق پست الکترونیکی یا بحث‌های چندجانبه با دانش‌آموزان و معلمان در ارتباط باشد. برخی مدیران خلاصه‌ای از پیشرفت کار مدرسه را به خانواده‌ها، دانش‌آموزان و معلمان گزارش می‌کنند و دربارهٔ برنامه‌های آینده مدرسه اطلاع‌رسانی می‌کنند و تذکرات لازم را گوشزد می‌کنند.

۳ با طراحی مناسب آموزش‌های مجازی، مشارکت فعّال خانواده‌ها، دانش‌آموزان و معلمان، تشویق آنها به تأمل و خود راهبری، می‌تواند مسائل و مشکلات ناشی از جدا افتادگی را کاهش دهد و آنها را به فعالیت‌های جالب و مفید فردی و جمعی تشویق کند.

بخش اختصاصی

مقدمه

در شرایط همه‌گیری ویروس کووید ۱۹ که امکان تشکیل اجتماع یادگیری یا کلاس درس به روال عادی وجود ندارد چه باید کرد؟ مدرسه و تربیت مدرسه‌ای را چگونه سامان دهیم؟ بدون تردید بنا به اهمیت و ضرورت تربیت مدرسه‌ای باید با تغییر در روش‌ها و شیوه‌های انجام کار، از تعطیلی مدارس جلوگیری کنیم.

در وضعیت عادی که آن را وضعیت سفید می‌گویند، آموزش حضوری ارائه می‌شود. برای وضعیت غیرعادی و اضطراری ناشی از شیوع ویروس کووید ۱۹ دو حالت زرد و قرمز وجود دارد؛ در وضعیت زرد، آموزش، نیمه‌حضوری (تلفیقی از حضوری و غیرحضوری) برگزار و در وضعیت قرمز، آموزش، غیرحضوری ارائه می‌شود. در وضعیت قرمز برای کاستن از حجم محتوا و افزودن به عمق آموزش، بخشی از محتوای دروس «مطالعه آزاد» به دانش‌آموزان واگذار می‌شود. در این برنامه، منظور از زمان آموزش، همان زمان مصوب شورای عالی آموزش و پرورش است که هر جلسه کلاس حضوری را ۵۰ دقیقه می‌داند. با این معیار، مدت زمان لازم برای کلاس‌های غیرحضوری ۳۵ دقیقه تعیین گردیده است.

برنامهٔ حاضر بر دو فرصت پیش روی تربیت مدرسه‌ای، تأکید ویژه دارد. یکی استفاده کارآمد و اثربخش از آموزش‌های غیرحضوری به کمک رسانه‌های پشتیبان و دیگری تأکید بر خانه، خانواده و دانش‌آموز در مقام یادگیرنده فعّال و مستقل است. در این شرایط دانش‌آموزان می‌توانند با حمایت اولیاء و مربیان به یادگیرندگان فعّال تبدیل شوند و به‌تدریج مدیریت یادگیری خود را به‌دست گیرند و یادگیری عمیق و معنادار داشته باشند. مدرسه تمام تلاش خود را به‌عمل می‌آورد تا آموزش‌های غیرحضوری اثربخش و کارآمد باشند. آموزش‌های غیرحضوری مدرسه را نیز باید به‌گونه‌ای ارائه داد که به هدایت و تقویت فعالیت‌های متنوع یادگیری دانش‌آموزان در خانه منجر شود. تنها تلفیق مناسب این دو طریق می‌تواند مانع توقف تربیت مدرسه‌ای فرزندان ما شود.

استمرار تربیت مدرسه‌ای و عبور صحیح از وضعیت پیش آمده، تنها با تغییرات متناسب در مؤلفه‌های اساسی برنامه‌های درسی امکان‌پذیر است. این مؤلفه‌ها شامل محتوا، رسانه‌های آموزشی، راهبردهای یاددهی یادگیری و شیوه‌های ارزش‌یابی است. برای این مقصود، هر یک از برنامه‌های درسی دوره متوسطه در این مؤلفه‌ها تغییراتی داشته‌اند که در فصل حاضر به‌ترتیب و به تفکیک دروس ارائه خواهد شد. ابتدا هر برنامه درسی در قالب جدولی به نمایش درآمده است که در یک نگاه اجمالی، شمای کلی برنامه را در مؤلفه‌های یاد شده نشان می‌دهد. سپس در ادامه جدول، توضیحات تفصیلی و مبسوط هر برنامه درسی بیان شده است.

راهنمای دروس فلسفه و منطق

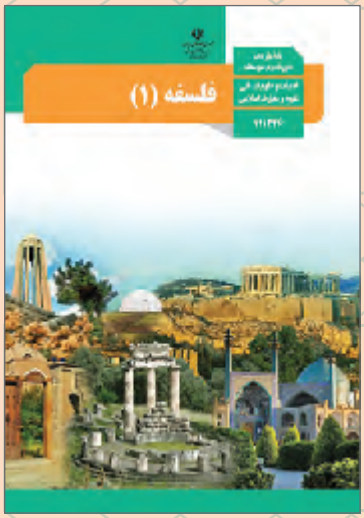

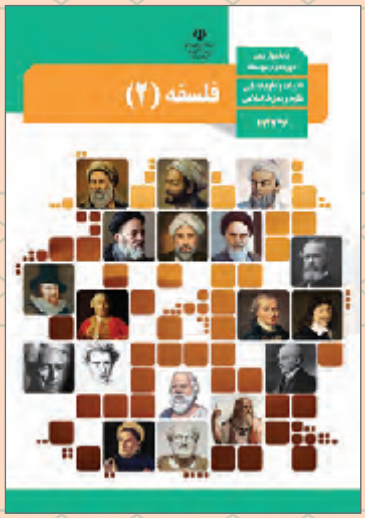

مخاطبان برنامه	خانواده	**مسئول تربیت:** ۱ـ محیط امنی برای دانش‌آموز ایجاد کنید. ۲ـ یکی از اتاق‌های منزل را به‌عنوان کلاس درس در نظر بگیرید. (در صورت امکان) ۳ـ از دانش‌آموزان بخواهید خلاصه‌ای از آموخته‌های خود را برای شما توضیح دهد. ۴ـ با معلم دانش‌آموز ارتباط داشته باشید و مشکلات وی را به معلم منعکس کنید. سعی کنید فضای خانه را فضای مطالعه قرار دهید و آن را تقویت نمایید.		
	مدیریت مدرسه	**سازمان‌دهنده و هماهنگ‌کننده:** ۱ـ با آموزش به اولیا بخواهید فرهنگ خانواده را قدری تغییر دهند زیرا در شرایط جدید خانه به مدرسه تبدیل می‌شود. ۲ـ برای توجیه والدین در خصوص اهداف درس به‌خصوص در ایام فراگیری ویروس کرونا برنامه‌ریزی کنید.		
	معلم	**راهبرد و هدایت‌کننده یاددهی ـ یادگیری:** ۱ـ سؤالاتی طرح کنید که ابتدا توجه دانش‌آموزان را به مبادی جلب کند. ۲ـ قبل از هر بحثی مسئله مربوط به درس را کاملاً واضح بیان کنید. ۳ـ سعی کنید در خصوص درس مثال‌هایی با جزئیات و شرح بیشتر ارائه کنید. ۴ـ بیش از پیش با دانش‌آموزان رابطه عاطفی برقرار کنید. ۵ـ به مشکلات دانش‌آموزان ناشی از شرایط جدید توجه نمایید. ۶ـ در افزایش مشارکت دانش‌آموزان به انحاء مختلف کوشا باشید. ۷ـ دانش‌آموزان را به گروه‌های ۴ یا ۵ نفره تقسیم کنید تا با هم به گفت‌گو بپردازد. ۸ـ در آموزش فرض کنید که همهٔ دانش‌آموزان سطح متوسط به پایین دارند.		
	دانش‌آموز	**یادگیرنده فعال:** ۱ـ درس جلسه بعدی را به‌خوبی بخوانید و زیر نکاتی که به نظرتان مهم است خط بکشید.۲ـ در خصوص قسمت نامفهوم درس سؤالاتی را جهت پرسش از همکلاسی‌ها و دبیر محترمتان طراحی کنید. ۳ـ در پایان هر درس نتیجه‌گیری خود را به‌صورت مکتوب و یا صوتی به معلم و همکلاسان گزارش نمایید.		
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری / غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)	بهترین روش ارزش‌یابی میزان مشارکت دانش‌آموزان در فضای مجازی و آمادگی آنان برای پاسخگویی به مسائل مطرح شده از سوی دبیران است. به عنوان نمونه: پیش مطالعه درس، میزان عمل به فعالیت‌های ارائه شده، میزان طرح سؤال، هوشمندانه و فکورانه مطالعات جانبی، انجام فعالیت‌های داوطلبانه می‌تواند معیار خوبی برای ارزش‌یابی باشد.		
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان: تلویزیون: استانی	برای غنی‌سازی مطالب، هر استان می‌تواند با استفاده از سرگروه‌های آموزشی مطالبی را در ارتباط با دروس ارائه نماید.		
	رسانه‌های پشتیبان: تلویزیون: سراسری	استفاده از دبیران مجرب		
	رسانه‌های پشتیبان: فضای مجازی: شبکهٔ شاد	انتظار می‌رود امکان آموزش تعاملی و دو سویه میان دبیران و دانش‌آموزان فراهم شود.		
	رسانه‌های پشتیبان: فضای مجازی: شبکهٔ رشد	تصویربرداری از نمونه الگوی تدریس و قرار دادن آن در شبکه		
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس	استفاده از روش کلاس معکوس: تماشای فیلم، فیلم‌های آموزشی قبل از حضور در کلاس مجازی و حل تمرین، انجام پروژه و بحث و تبادل نظر در کلاس مجازی		
محتوا	غیرحضوری	دروس: ۱ـ۲ـ۳ـ۴ـ۵ـ۶ـ۷ـ۸	دروس: ۱ـ۲ـ۳ـ۷ـ۹ـ۱۰ـ۱۱	درس‌های ۱ـ۲ـ۳ـ۵ـ۶ـ۷ـ۸ درس: ۱۰ صفحات ۸۰ـ۸۱ـ۸۳ـ۸۴ـ۸۵ درس ۱۱ صفحات ۹۲ـ۹۳ـ۹۴ـ۹۵ـ۹۶
	مطالعه آزاد	دروس: ۹ـ۱۰	دروس: ۴ـ۵ـ۶ـ۸	درس‌های ۴ـ۹ـ۱۲ درس ۱۰ و ۱۱ به جز صفحات ذکر شده در ستون مجازی
زمان آموزش	ساعت	هر جلسه ۳۵ دقیقه		
	جلسه	۲		
دوره/شاخه/پایه/درس		منطق/دهم/متوسطه‌دوم/علوم انسانی و معارف اسلامی	فلسفه/یازدهم/متوسطه‌دوم/علوم انسانی و معارف اسلامی	فلسفه/دوازدهم/متوسطه‌دوم/علوم انسانی و معارف اسلامی

۱ـ محتوا

همانطور که در برنامه درسی ملی مشخص شده است، تفکر و تعقل، اولین و مهم‌ترین عنصر از عناصر پنج‌گانه برنامه درسی است که سایر عناصر (ایمان ـ عمل ـ علم ـ اخلاق) بر حول محور آن سازمان می‌یابند. پیام این طرح آن است که شرط تحقق اهداف در حوزه‌های چهارگانه، تحقق اهداف مربوط به تفکر و تعقل است. لذا رشد تفکر و تعقل، هدف بنیادین کلیه برنامه‌های درسی به‌طور عام و فلسفه و منطق به‌طور خاص است. به همین دلیل فلسفه و منطق در بین دروس از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است که معلمان عزیز حتما به این امر مهم توجه ویژه دارند. در این برنامه، دروس فلسفه و منطق ذیل حوزه حکمت و معارف در دوره دوم متوسطه که به ترتیب منطق در پایه دهم، فلسفه ۱ در پایه یازدهم و فلسفه ۲ در پایه دوازدهم ارائه شده است. درس منطق درست اندیشیدن را تقویت می‌کند و آمادگی لازم را برای ورود به درس فلسفه فراهم می‌سازد. هدف اصلی فلسفه نیز تقویت تفکر فلسفی است. بنابراین سه کتاب مذکور ارتباط طولی تنگاتنگی با هم دارند که لازم است همکاران محترم در طراحی آموزشی چه به‌صورت حضوری و چه به‌صورت غیرحضوری به آن توجه نمایند.

رویکرد آموزشی هر سه کتاب رویکردی فرایندی و فعالیت محور است. لذا بکارگیری روش‌های فعال در تحقق اهداف تأثیر بسزایی دارد.

آموزش دروس فلسفه و منطق باید در فضایی فعال و با مشارکت و همکاری دانش‌آموزان اتفاق بیفتد تا مهارت تفکر در مسائل فلسفی تقویت گردد به همین جهت در متن هر درس تعدادی فعالیت پیش‌بینی شده است برخی از این فعالیت‌ها مقدمه ورود به متن هر درس یا ادامه متن و نتیجه گیری از متن می‌شود و بدون انجام آنها درس بخوبی فهمیده نمی‌شود لذا لازم است فعالیت‌های کتاب با دقت کافی و با بهرمندی از توانایی‌های دانش‌آموزان انجام شوند.

۲ـ روش تدریس

- با توجه به شرایط پیش آمده ضروری است در کلاس‌ها تا آنجا که فرصت اجازه می‌دهد از مشارکت هرچه بیشترِ دانش‌آموزان بهره‌مند شوید؛ به این منظور از دانش‌آموزان خواسته شود تا پیش از شروع کلاس حتماً درس را یک‌بار مطالعه کنند و با موضوع درس آشنا شوند تا در کلاس با کمک دبیر، تنها محورهای اصلی درس به بحث و گفت‌وگو گذاشته شود. ارائه نمره تشویقی برای دانش‌آموزان یکی از ابزارهای مناسب برای ترغیب دانش‌آموزان به این موضوع است، یادگیری باید در بیرون از جلسه درس با تأمل و تعمق بیشتر ادامه یابد بنابراین تکالیف مناسب برای این منظور لازم است.

۳ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

بهترین روش برای ارزش‌یابی غیرحضوری، میزان مشارکت دانش‌آموزان در فضای مجازی و آمادگی آنان برای پاسخگویی به مسایل مطرح شده از سوی دبیران است. به عنوان نمونه پیش مطالعه درس توسط دانش‌آموز، میزان عمل به فعالیت‌های ارائه شده از سوی دبیران، میزان طرح سؤال و بیان دغدغه‌ها و مسئله‌ها در خصوص محتوای درس، مطالعات جانبی و انجام فعالیت‌های داوطلبانه می‌تواند معیار خوبی برای ارزش‌یابی از دانش‌آموزان باشد.

لذا:

۱ حفظ کردن عین محتوای کتاب درسی را ملاک قضاوت قرار ندهید بلکه بیان مفهوم و چهارچوب موضوع مورد پرسش و اشاره به نکات اصلی آن با هر زبانی کافی است.

۲ دانش‌آموزانی که پیش‌مطالعه دارند، دروس را خوب می‌خوانند و به سؤالات و فعالیت‌ها جواب درست می‌دهند، نمرهٔ تشویقی درنظر بگیرید. این کار باعث ایجاد انگیزه برای تلاش بیشتر خواهد شد.

۳ بخشی از نمرهٔ ارزش‌یابی را به ارائه خلاصه‌نویسی هر درس از سوی دانش‌آموز و ارسال آن به معلم درنظر بگیرید. خلاصه‌نویسی در فهم موضوعات مؤثر است.

۴ بر روی فعالیت‌های درون متن و پایان هر درس که پاسخ‌گویی به آنها نیازمند مهارت‌های تفکر است، تأکید و در ارزش‌یابی مستمر لحاظ نمایید.

۵ خودارزیابی را به دانش‌آموز یاد دهید، تا از طریق ارائهٔ مطالب به‌خود، خود را ارزیابی کند.

ـ درپایان هر جلسه لازم است مسأله اصلی درس بعد را مطرح کنید و از دانش‌آموزان بخواهید که دربارهٔ آن فکر کنند، با این کار ذهن دانش‌آموزان را مسئله‌دار کرده‌اید.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

ـ شبکه رشد:

۱ تصویربرداری از نمونه الگوی تدریس و قرار دادن آن در شبکه

۲ ایجاد امکانات بیشتر برای ارتباط دبیر با دانش‌آموزان و اولیا

ـ شبکه شاد:

انتظارمی‌رود این شبکه بتواند با ایجاد بستری مناسب برای آموزش تعاملی و دوسویه میان دبیران و دانش‌آموزان امکان اجرای هر چه بهتر و پویاتر کلاس و نیز امکان ارزش‌یابی دقیق را فراهم آورد.

ـ تلویزیون سراسری

انتظار می‌رود در آموزش‌های تلویزیونی از دبیران مجرب با مشورت سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و گروه درسی مربوط استفاده نماید.

ـ تلویزیون استانی

بخشی از بار آموزش را می‌توانند به دوش بکشند و برای غنی‌تر کردن آموزش با هماهنگی سرگروه‌های آموزشی فلسفه و منطق، مطلب مرتبط ارائه نمایند.

۵ـ روش‌های تدریس پیشنهادی

۱ـ تفهّمی

در شیوه تفهّمی‌مقصود آن است که یادگیرنده حتی‌المقدور با نحوه طرح پرسش فلسفی و با اصول و مبادی بحث آشنا شود و با متفکر هم‌سخنی پیدا کند. در این طریق البته روشنی و وضوح مسائل طرح شده و توجه به اصول و مبادی شرط اساسی است و در آن می‌توان به اقتضای بحث از تحلیل، یعنی سیر از مرکب به بسیط و از بسیط به مرکب بهره جست.

۲ـ جدالی نظام مند

روش جدالی و چالش نظام‌مند در آموزش فلسفه از حیث افزایش مشارکت فعال دانش‌آموزان و تشدید قدرت اندیشیدن بسیار مؤثر است ساده‌ترین شیوه در چالش زا کردن برنامه آموزشی طرح آرای مختلف و نقد و داوری دیدگاه‌های متخالف است.

۳ـ ایفای نقش

در طرح مباحث فلسفه و منطق امکان استفاده از این روش وجود دارد؛ برای مثال دانش‌آموزان می‌توانند با استفاده از محاورات سقراطی خود را جای گفت‌وگوکنندگان بگذارند و ایفای نقش کنند و مباحث را به تصویر بکشند.

۴ـ سخنرانی

اگر چه سهم این روش در رویکرد جدید کم رنگ است، اما همچنان به‌عنوان مکملی مناسب برای سایر روش‌های تدریس قابل استفاده است.

۵ـ پرسش و پاسخ

در این روش معلم با طرح پرسش‌های هدفمند و برنامه‌ریزی شده و ساماندهی به پاسخ‌های دانش‌آموزان، زمینه را برای تحقق اهداف درسی فراهم می‌کند. باید توجه داشت که در فلسفه همواره طرح پرسش مهم‌تر از پاسخ است و اهمیت سلوک فکری و گفتمان فیلسوف از این حیث جلوهٔ بیشتری دارد یعنی توجه به اینکه او به چه مسائلی التفات کرده و چگونه از آنها بحث کرده است.

۶ـ زبان گفت‌وگویی

زبان آموزشی فلسفه و منطق باید به‌گونه ای باشد که دانش‌آموز را از حالت شنوندگی صرف و تماشاگری محض درآورد و به موقعیت بازیگری و ایفای نقش در آموزش منطق و فلسفه بکشاند، یکی از شیوه‌های مؤثر در این راستا استفاده از زبان گفت‌وگویی است.

۷ـ تحلیلی

در شیوه تحلیل، نقد و داوری، مسبوق به فهم و تصور روشن و واضح از مطلب است لذا بر تحلیل ادعا و روش بیان‌کردن سخن تأکید می‌شود. در شیوه تحلیل، دو گونه تحلیل متمایز اعمال می‌شود. تحلیل مفهومی‌و تحلیل گزاره‌ای. مراد از تحلیل مفهومی‌آن است که هر مفهومی‌که برای اولین بار با آن روبه‌رو می‌شویم، ابتدا به تحلیل آن بپردازیم و مفاهیم سازنده آن را به‌دست آوریم و عمل تحلیل به مؤلفه‌ها را تا حدی پیش ببریم که مفهوم به‌صورت کامل، واضح و متمایز باشد و از مفاهیم مشتبه و متشابه جدا شود. درتحلیل گزاره‌ای، گزاره علاوه بر مفاهیمی‌که از آنها تألیف می‌شود، خود ساختار خاص (ناشی از تألیف) دارد. فهم معنای گزاره صرفاً فهم مفاهیم سازندهٔ آن نیست. بلکه تحلیل ساختار گزاره نیز لازم است و ساختار معنای گزاره در گرو بسیاری از امور است؛ ساختار نحوی، ساختار منطقی، متن و امثال آن.

۸ـ کلاس معکوس

کلاس معکوس یکی از شیوه‌های آموزش و یادگیری است که در آن آموزش در منزل از طریق رسانه‌ها و فضای مجازی، فعالیت‌ها و نیز تکالیف درسی در کلاس و یا در فضای تعاملی انجام می‌شود. فراگیران فیلم‌های آموزشی را در منزل، قبل از حضور در کلاس حقیقی یا مجازی تماشا می‌کنند و زمان حضور در کلاس حقیقی و یا مجازی را به حل تمرین، انجام پروژه و بحث و تبادل نظر پیرامون آموخته‌های خود اختصاص می‌دهند. ارزش شیوه تدریس معکوس در تبدیل زمان کلاسی به یک کارگاه آموزشی است که در آن فراگیران می‌توانند دربارهٔ محتوای آموزشی اظهارنظر کنند، میزان یادگیری خود را ارزیابی کرده و با همکلاسان از طریق فعالیت‌های عملی و گروهی در تعامل باشند. درحین جلسه کلاس معکوس، معلم به‌عنوان یک مربی و یا مشاور عمل می‌کند و فراگیران را برای انجام تمرین بیشتر و فعالیت گروهی تشویق می‌نماید.

۶ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

ـ معلم:

۱ ابتدا مباحثی که نقش مبادی و مقدمات دارند و بعد مباحثی که منطقاً بر آنها مبتنی است، طرح کنید.

۲ قبل از هر بحثی مسئله مربوط به درس را کاملاً واضح طرح کنید و آن را به مسائل سازنده تحلیل و ابعاد مختلف مسئله را بیان نمایید. بدین طریق دانش‌آموزان را به فلسفیدن نزدیک کرده‌اید.

۳ در افزایش مشارکت دانش‌آموزان به انحاء مختلف کوشا باشید تا دانش‌آموزان قدرت آموزش منطق و فلسفه را در حل مسائل عینی زندگی و سنجش آرای خود و دیگران مشاهده کند.

۴ با دانش‌آموزان رابطه عاطفی برقرار نمایید تا آنها راحت‌تر مشارکت کرده و مسائل و مشکلات خود را با شما در میان بگذارند.

۵ باید بدانید دانش‌آموزان در چه زمینه‌هایی مشکل بیشتری دارند و برای فهم کدام موضوع به کمک نیازمندند.

۶ دانش‌آموزان را به گروه‌های ۴ یا ۵ نفره تقسیم کنید و آنان را تشویق نمایید تا از طریق مجازی درخصوص مباحث به گفت‌وگو بپردازند.

۷ برای ارتباط بیشتر با دانش‌آموزان گروه‌های دوستانه در فضای مجازی ایجاد نمایید. و در صورت امکان شماره تلفن خود را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید.

۸ برای پیشبرد بهتر کار با خانواده دانش‌آموزان جلسات حضوری تشکیل دهید و از آنها نیز یاری بطلبید.

۹ در هر جلسه طراحی آموزشی داشته باشید.

۱۰ برعملکرد دانش‌آموزان در منزل از طریق ارتباط با دانش‌آموز و اولیا آنها، هدایت و نظارت کنید.

مدیریت مدرسه:

۱ همکاری با معلمان در تمهید مقدمات و اجرای هرچه بهتر آموزش

۲ برقراری ارتباط با اولیا و مطلع کردن آنها از شرایط و امکانات لازم برای برگزاری کلاس‌ها و آزمون‌های غیرحضوری

خانواده:

۱ تشویق و ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف در منزل

۲ همکاری با معلم در اجرای هر چه بهتر آموزش‌های غیرحضوری

راهنمای درس دین و زندگی

مخاطبان برنامه	خانواده		**مسئول تربیت:** خانواده، فضا و شرایط لازم را برای آموزش فراهم می‌کند؛ از سلامت جسمی، عاطفی و روحی دانش‌آموز مراقبت می‌کند و با مشارکت صحیح در فرایندهای یاددهی ـ یادگیری و ارزش‌یابی بر تحقق آموزش مفید و مناسب نظارت می‌کند. همچنین با توجه به حضور بسیار پررنگ دانش‌آموز در فضای مجازی، لازم است والدین با بالا بردن سواد رسانه‌ای خود و مطالعه در این زمینه، با فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی آشنا شوند تا بتوانند راهنمای خوبی در این زمینه برای فرزندان خود باشند.
	مدیریت مدرسه		**سازمان‌دهنده و هماهنگ‌کننده:** شایسته است که مدیران از درجه‌بندی دروس به مهم و غیرمهم پرهیز کنند. زیرا این کار در عمل موجب تضعیف دروس انسانی خواهد شد و پایه‌های فکری دانش‌آموز را ضعیف خواهد کرد. دروس انسانی در هر جامعه‌ای، پایه‌گذار فرهنگ و تمدن آن جامعه است و تضعیف آن، موجب تزلزل بنیان جامعه خواهد شد.
	معلم		**راهبر و هدایت‌کنندهٔ یاددهی ـ یادگیری:** دبیران توجه داشته باشند در شرایطی که نوجوانان در معرض انواع شبهات دینی قرار دارند، کم رنگ شدن آموزش دروس دینی و تضعیف جایگاه آن، آسیب‌های فراوانی برای مخاطبان به همراه خواهد داشت و حل این مشکل نیازمند همت و تلاش مضاعف در عرصهٔ آموزش مجازی است. آموزش مجازی، فرصتی است که آموزش مفاهیم دینی، به خانه‌ها نیز راه می یابد و دبیران می‌توانند برخی از آموزش‌های خود را برای آگاه‌سازی والدین قرار دهند.
	دانش‌آموز		**یادگیرنده فعال:** در این شرایط، دانش‌آموز فرصت معنادار کردن یادگیری و مدیریت یادگیری خود را به‌دست می‌آورد. مدیریت یادگیری مستلزم مهارت‌هایی چون خودبرنامه‌ریزی، خودنظارتی، خودارزش‌یابی، خودبازاندیشی و خودتنظیمی است.
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری / غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		مجال ارزش‌یابی به شیوه‌های خود ارزش‌یابی، همتا ارزش‌یابی، ارزش‌یابی مستمر در حین فرایند یاددهی ـ یادگیری و... میسر می‌شود. در ارزش‌یابی حضوری طبق شیوه‌نامه مندرج در راهنمای معلم عمل شود.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون استانی	استفاده از ظرفیت‌های درون استانی متناسب با شرایط فرهنگی، اقلیمی و... و تشویق معلمان و دانش‌آموزان به پیگیری آموزش‌های تلویزیونی
		تلویزیون سراسری	استفاده از دبیران مجرب و آموزش‌های از قبل ضبط شده
	رسانه‌های مجازی	فضای مجازی شبکه شاد	انتظار می‌رود امکان تعامل دوسویه فراهم شود.
		فضای مجازی شبکه رشد	مراجعهٔ دانش‌آموز و معلم به شبکهٔ رشد (www.roshd.ir) و استفاده از فیلم‌های بازگذاری شده
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		روش‌های فعّال یاددهی یادگیری
محتوا	غیر حضوری		همهٔ دروس
	مطالعه آزاد		این کتاب درس مطالعهٔ آزاد ندارد
زمان آموزش	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
درس/پایه/دوره/رشته		دین و زندگی/ دهم/تجربی،ریاضی، فنی و حرفه‌ای و کار و دانش / متوسطه دوم	دین و زندگی/ یازدهم/ تجربی،ریاضی، فنی و حرفه‌ای و کار و دانش/ متوسطه دوم	دین و زندگی/ دوازدهم/تجربی، ریاضی، فنی و حرفه‌ای و کار و دانش/ متوسطه دوم

مخاطبان برنامه	خانواده			**مسئول تربیت:** خانواده، فضا و شرایط لازم را برای آموزش فراهم می‌کند؛ از سلامت جسمی، عاطفی و روحی دانش‌آموز مراقبت می‌کند و با مشارکت صحیح در فرایندهای یاددهی ـ یادگیری و ارزش‌یابی بر تحقق آموزش مفید و مناسب نظارت می‌کند. همچنین با توجه به حضور بسیار پررنگ دانش‌آموز در فضای مجازی، لازم است والدین با بالا بردن سواد رسانه‌ای خود و مطالعه در این زمینه، با فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی آشنا شوند تا بتوانند راهنمای خوبی در این زمینه برای فرزندان خود باشند.		
	مدیریت مدرسه			**سازمان‌دهنده و هماهنگ‌کننده:** شایسته است که مدیران از درجه‌بندی دروس به مهم و غیرمهم پرهیز کنند. زیرا این کار در عمل موجب تضعیف دروس انسانی خواهد شد و پایه‌های فکری دانش‌آموز را ضعیف خواهد کرد. دروس انسانی در هر جامعه‌ای، پایه‌گذار فرهنگ و تمدن آن جامعه است و تضعیف آن، موجب تزلزل بنیان جامعه خواهد شد.		
	معلم			**راهبر و هدایت‌کنندهٔ یاددهی ـ یادگیری:** دبیران توجه داشته باشند که در شرایطی که نوجوانان در معرض انواع شبهات دینی قرار دارند، کم رنگ شدن آموزش دروس دینی و تضعیف جایگاه آن، آسیب‌های فراوانی برای مخاطبان به همراه خواهد داشت و حل این مشکل نیازمند همت و تلاش مضاعف در عرصهٔ آموزش مجازی است. آموزش مجازی، فرصتی است که آموزش مفاهیم دینی، به خانه‌ها نیز راه می‌یابد و دبیران می‌توانند برخی از آموزش‌های خود را برای آگاه‌سازی والدین قرار دهند.		
	دانش‌آموز			**یادگیرنده فعال:** در این شرایط، دانش‌آموز فرصت معنادار کردن یادگیری و مدیریت یادگیری خود را به‌دست می‌آورد. مدیریت یادگیری مستلزم مهارت‌هایی چون خودبرنامه‌ریزی، خودنظارتی، خودارزش‌یابی، خودبازاندیشی و خودتنظیمی است.		
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری / غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)			مجال ارزش‌یابی به شیوه‌های خود ارزش‌یابی، همتا ارزش‌یابی، ارزش‌یابی مستمر در حین فرایند یاددهی ـ یادگیری و... میسر می‌شود. در ارزش‌یابی حضوری طبق شیوه‌نامه مندرج در راهنمای معلم عمل شود.		
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	استفاده از ظرفیت‌های درون استانی متناسب با شرایط فرهنگی، اقلیمی و... و تشویق معلمان و دانش‌آموزان به پیگیری آموزش‌های تلویزیونی		
			سراسری	استفاده از دبیران مجرب و آموزش‌های از قبل ضبط شده		
		فضای مجازی	شبکه شاد	انتظار می‌رود امکان تعامل اولیه فراهم شود.		
			شبکه رشد	مراجعهٔ دانش‌آموز و معلم به شبکهٔ رشد (www.roshd.ir) و استفاده از فیلم‌های بازگذاری شده		
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			روش‌های فعّال یاددهی یادگیری		
محتوا	غیر حضوری			سایر دروس کتاب		
	مطالعه آزاد			هیچ درسی جزو دروس مطالعه آزاد نیست	دروس ۱۲،۱۱،۱۷،۱۵	دروس ۱۲،۱۱،۱۳
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه		
	جلسه			۲	۳	۲
درس/پایه/دوره/رشته				**دین و زندگی/ دهم/علوم انسانی/ متوسطه دوم**	**دین و زندگی/ یازدهم/علوم انسانی/ متوسطه دوم**	**دین و زندگی/ دوازدهم/علوم انسانی/ متوسطه دوم**

۱ـ محتوا

در وضعیت قرمز، آموزش محتوا به‌طور کامل غیرحضوری خواهد بود. برای آسان‌تر شدن کار آموزش غیرحضوری سعی شده است در برخی کتاب‌ها، تا آنجا که سیر درس دچار مشکل نشود، مطالعهٔ برخی از دروس بر عهده دانش‌آموزان باشد که از آن به «مطالعه آزاد» تعبیر شده است.

۲ـ روش تدریس

تدریس کتاب‌های دین و زندگی، مبتنی بر روش آموزش فعال است؛ یعنی مشارکت دادن دانش‌آموز در فرایند تدریس؛ گونه‌های مختلف این روش، در کتاب‌های راهنمای معلم موجود است. اما اکنون با توجه به شرایط پیش آمده و تبدیل آموزش حضوری به آموزش غیرحضوری، لازم است تدبیری اندیشیده شود تا در کلاس‌های غیرحضوری تا آنجا که امکانات اجازه می‌دهد، ازاین روش یعنی مشارکت هرچه بیشتر دانش‌آموز بهره‌مند شویم. به این منظور، روش‌های زیر جهت هرچه فعال‌تر کردن آموزش‌های غیرحضوری پیشنهاد می‌شود:

ـ سؤالاتی دربارهٔ موضوع و محتوای درس طراحی شود و قبل از ساعت آموزش غیرحضوری در اختیار دانش‌آموز قرار گیرد و از دانش‌آموزان خواسته شود با پیش مطالعهٔ درس، پاسخ این سؤالات را بیابند؛ این روش به فرایند یادگیری دانش‌آموز کمک شایانی می‌کند.

ـ در انتهای تدریس غیرحضوری هر درس، فعالیت‌هایی جهت مشارکت هر چه بیشتر دانش‌آموزان و تکمیل فرایند تدریس طراحی و در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد. به‌عنوان نمونه در انتهای هر جلسه از دانش‌آموز خواسته شود، فهم و درک خود از درس را در قالب یک فایل صوتی سه دقیقه‌ای ارائه کند و یا با مطالعه دوباره درس، پاسخ برخی از شبهات رایج در خصوص موضوع درس را در قالب یک فایل صوتی بیان کند (این شبهات از سوی دبیران انتخاب و در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد)، و یا کتاب مناسبی معرفی شود (در صورت امکان فایل پی دی اف کتاب در اختیار دانش‌آموز قرار گیرد) و از دانش‌آموز خواسته شود، بخشی از کتاب را مطالعه و گزارش کوتاهی (چه به‌صورت نوشته و چه به‌صورت صوتی یا نمودار) از آن ارائه دهد. همچنین سوق دادن دانش‌آموزان به سایت‌های معتبر دینی و ارائهٔ گزارش از محتوای این سایت‌ها می‌تواند در همین جهت دنبال شود.

ـ با راه‌اندازی گروه یا کانال در فضای مجازی از دانش‌آموزان بخواهیم سؤالات خود را در این گروه‌ها مطرح کنند، کلیپ یا فیلم یا متن مناسب با موضوع درس ارسال کنند، تجربیات خود را دربارهٔ موضوع آموزش مطرح نمایند. اهمیت راه‌اندازی این گروه‌های غیرحضوری از آن‌روست که این گروه‌های اجتماعی شرایطی را فراهم می‌کنند که افراد بتوانند یکدیگر را تأیید کنند. دانش‌آموزان از اینکه مطالبشان مورد تأیید و توجه دیگران قرار بگیرد لذت می‌برند و انگیزهٔ بیشتری برای انجام کارها پیدا می‌کنند. دبیران

می‌توانند در این گروه‌ها فرصتی فراهم کنند که دانش‌آموزان امتیاز کسب کنند و بتوانند به مطالب ارسالی دیگر دانش‌آموزان امتیاز دهند.
ـ معرفی برخی فیلم‌ها با محتوای دینی یا برخی از برنامه‌های تلوزیونی همسو با اهداف کتاب درسی (همچون برنامه سمت خدا) می‌تواند به‌عنوان فعالیت تکمیلی در نظر گرفته شود.
توجه: ارائهٔ نمره تشویقی برای دانش‌آموزانی که این قبیل فعالیت‌های تعریف شده را انجام می‌دهند، یکی از ابزارهای مناسب برای ترغیب دانش‌آموزان است.

۳ـ شیوه‌های ارزشیابی

بهترین روش برای ارزش‌یابی غیر حضوری، میزان مشارکت دانش‌آموزان در فضای مجازی و آمادگی آنان برای پاسخ‌گویی به مسائل مطرح شده از سوی دبیران است. به‌عنوان نمونه، پیش مطالعهٔ درس توسط دانش‌آموز، میزان عمل به فعالیت‌های ارائه شده از سوی دبیران، میزان بیان دغدغه‌ها و مسئله‌ها در خصوص محتوای درس، مطالعات جانبی و انجام فعالیت‌های داوطلبانه می‌تواند معیار خوبی برای ارزش‌یابی از دانش‌آموزان باشد.
به این منظور لازم است دبیران حتماً فعالیت‌های انجام شده از سوی دانش‌آموزان را جهت ارزشیابی مستمر آنان، ذخیره کنند.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

شبکهٔ رشد

این شبکه با همکاری کارشناسان گروه حکمت و معارف، برای هر یک از کتاب‌های پیام‌های آسمان هفتم تا نهم، و دین و زندگی دهم تا دوازدهم، حداقل شیوه آموزش دو درس از بخش غیرحضوری را که کارشناسان گروه اجرا می‌کنند، تصویربرداری می‌کند و به‌عنوان الگوی آموزش در اختیار دبیران قرار می‌دهد.
شیوهٔ کار به این شکل خواهد بود که حوزهٔ حکمت و معارف، برای هر پایه، دو درس (یک درس اعتقادی و یک درس احکام یا اخلاق) را در قالب یک آموزش سی دقیقه‌ای ارائه می‌کند تا دبیران هر پایه با شیوهٔ آموزش دروس به‌صورت غیرحضوری آشنا شوند.

شبکهٔ شاد

انتظار می‌رود این شبکه بتواند با ایجاد بستری مناسب برای آموزش تعاملی و دو سویه میان دبیران و دانش‌آموزان امکان اجرای هرچه پویاتر کلاس و نیز امکان ارزش‌یابی دقیق را فراهم آورد.

تلویزیون سراسری

از این رسانه انتظار داریم:

اولاً به‌دلیل اشکالات فراوان پخش زنده، آموزش‌ها از قبل ضبط شود.

ثانیاً این امکان را فراهم کند که دانش‌آموزان فرصت تعامل با دبیر اجرا کننده را از طریق ابزارهای ارتباطی همچون ایمیل یا شماره تلفن و ... داشته باشد تا پرسش‌ها و سؤالات خود را از دبیر بپرسند و پرسش‌های فراگیران در چند برنامهٔ مجزا پاسخ داده شوند.

ثالثاً از فرصت آموزش‌های رادیویی غفلت نکنند، چون بخش قابل‌توجهی از مناطق محروم روستایی تنها به رادیو دسترسی دارند.

تلویزیون استانی

این شبکه‌ها فرصت خوبی را در اختیار ما می‌گذارند تا با توجه به فرصت کم شبکه‌های سراسری، بخشی از بار آموزش دانش‌آموزان را برعهده گیرند؛ البته از این شبکه‌ها انتظار می‌رود که حتماً در انتخاب دبیران برای آموزش دروس، در هماهنگی کامل با گروه آموزشی ادارات کل آموزش و پرورش استان باشند و ترجیحاً از سرگروه‌های آموزشی هر درس به‌عنوان مدرس استفاده کنند.

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

معلم

دبیران محترم به این نکته توجه داشته باشند که تعداد قابل‌توجهی از دانش‌آموزان به دلیل ویژگی‌های نامناسب محیط و خانواده، تنها در این درس است که با آموزه‌های دین به صورت مستقیم آشنا می‌شوند و این مسئولیت سنگینی بردوش ما و متولیان آموزش دین می‌گذارد. از این‌رو، مراقب باشیم که در شرایط پیش آمده در کشور به‌دلیل ویروس کرونا، این دسته از دانش‌آموزان از این نوع تعالیم محروم نشوند و دچار آسیب‌های جدی در تربیت دینی نگردند. از این‌رو خواهشمند است جهت اثرگذاری هر چه بیشتر آموزش‌ها به نکات ذیل توجه شود:

الف) در آموزش غیرحضوری باید از حالت یکنواخت سخنرانی خارج شویم. به این منظور می‌توانید علاوه بر توجه بر نکات پیش گفته دربارهٔ روش آموزش فعال، آموزش خود را به چند قسمت تقسیم کنیم که هریک به‌طور منسجم موضوعی را عرضه می‌کنند.

ب) زمانی را برای رفع اشکال دانش‌آموزان خارج از ساعت ثابت آموزش غیرحضوری قرار دهیم. این کار باعث می‌شود دانش‌آموز با فراغ بال، سؤالات و شبهاتی را که ممکن است بعد از ساعت آموزش غیرحضوری برایش مطرح می‌شود، با شما در میان بگذارد.

ج) با توجه به نیاز مبرم دانش‌آموزان برای ارتباط بیشتر با دبیران دینی به‌منظور طرح سؤالات دینی

خود و شرایط پیش آمده خواهشمند است از راه‌های ارتباطی دیگر برای تعامل بیشتر با دانش‌آموزان بهره کافی برده شود. به عنوان نمونه شماره تلفن دبیر در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد تا سؤالات و شبهات خود را با وی در میان گذارد یا در فضای مجازی گروه‌های دوستانه برای ارتباط بهتر با دانش‌آموزان ایجاد گردد.

د) با توجه به فراغت مضاعف دانش‌آموز در این شرایط، کتاب‌های مناسب و خوبی که در حوزهٔ آموزش مباحث اعتقادی و اخلاقی نگاشته شده است به دانش‌آموزان معرفی شود و نسبت به مطالعهٔ آن ترغیب و تشویق صورت گیرد. (مجموعه‌ای از این کتاب‌ها در انتهای کتاب درسی معرفی شده‌اند)

هـ) حتماً جلسه‌ای به‌صورت حضوری با خانوادهٔ دانش‌آموزان برگزار کنید و از آنها به‌عنوان همیاران معلم یاد کنید و بخواهید تا در کنار فرزندشان، مباحث کتاب درسی را مرور کنند و آنان را به یادگیری این مطالب و عمل به آنان ترغیب کنند. البته این کار را می‌توانید از طریق فضای مجازی نیز انجام دهید، یعنی در حد یک فایل صوتی، والدین را مخاطب خود قرار دهید و انتظارات خود را از آنان بیان کنید.

مدیریت مدرسه

درس دینی متولی مستقیم آموزش مفاهیم دینی به دانش‌آموزان است و هرگونه کوتاهی در اجرای آن آثار جبران‌ناپذیری در تربیت دینی مخاطبان برنامه خواهد گذاشت. اهمیت این درس به لحاظ دامنه اثرگذاری آن، که علاوه بر دنیا آخرت مخاطب را نیز تحت‌تأثیر قرار می‌دهد؛ به نوعی از درس‌های دیگر مهم‌تر است.

خانواده

مهم‌ترین و اثرگذارترین نهاد در تربیت دینی دانش‌آموز خانواده است و مدرسه تنها به‌عنوان یک بازوی کمکی می‌تواند در امر تربیت دانش‌آموزان اثرگذار باشد. حال با توجه به کمرنگ شدن آموزش‌های حضوری در مدرسه و با توجه به این که دانش‌آموزان بخش بیشتری از وقت خود را در کانون خانواده می‌گذرانند، لازم است والدین جهت هرچه بهتر پیش رفتن روند تربیت دینی فرزندان خود، به نکات زیر توجه داشته باشند:

الف) فرزند من و شما آن چیزی نمی‌شود که ما می‌خواهیم بلکه آن چیزی می‌شود که ما هستیم. این جملهٔ کلیدی در امر تربیت است. فرزندان ما، «من دیگر ما» هستند و در بسیاری از امور از همان مسیری می‌روند که ما را در حال طی کردن آن دیده‌اند. از این‌رو اگر می‌خواهیم آموزه‌های کتاب‌های دینی بر روی فرزندانمان اثرگذار شود، اول باید من و شما به عنوان پدر و مادر به آن آموزه‌ها عمل کنیم؛ پس بهتر است من و شما نیز خود را مخاطب کتاب دینی بدانیم و گام به گام و همراه فرزندانمان درس‌های آن را بخوانیم و سعی کنیم به آن عمل کنیم.

ب) شرایط محیط خانواده نباید در تعارض با آموزه‌های دین باشد. اگر دانش‌آموز در کتاب خود دربارهٔ حرمت موسیقی حرام مطالبی را بخواند یا از حرمت دیدن فیلم‌ها و تصاویر غیراخلاقی آگاه شود اما در

محیط خانواده بستری برای آلوده شدن به این گناهان فراهم باشد، قطعاً دچار تعارضات جدی می‌شود. این مسئله دربارهٔ سایر رذایل اخلاقی هم‌چون دروغ، غیبت، بددهانی و... نیز صادق است.

ج) به‌دلیل دور بودن فرزندان شما از محیط مدرسه و عدم ارتباط وی با دبیران دینی یا سایر دبیران متعهد و با اخلاق، لازم است تدبیری از سوی شما اندیشیده شود تا این خلاء پر گردد. بدین‌منظور، تهیهٔ کتاب‌های مناسب با موضوعات اخلاقی و دینی و تشویق فرزندان به مطالعهٔ آنها می‌تواند بخشی از این نقیصه را جبران کند. به این منظور می‌توانید جهت آشنا شدن با کتاب‌های مناسب سن فرزندتان به سایت ذیل مراجعه کنید:

http://samanketab.roshd.ir

راهنمای دروس عربی، زبان قرآن

مخاطبان برنامه	خانواده		مشارکت، مراقبت، حمایت و تشویق دانش‌آموز
	مدیریت مدرسه		نظارت، حمایت و تشویق معلمان و دانش‌آموزان
	معلم		آموزش، تدریس و تربیت
	دانش‌آموز		یادگیری و تمرین
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		ارزشیابی به دو شکل برخط (آنلاین) و بیرون‌خط (آفلاین) است.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون استانی	استفاده از ظرفیت‌های درون استانی متناسب با شرایط فرهنگی، اقلیمی‌و ... و تشویق معلمان و دانش‌آموزان به تربیت و یادگیری
		تلویزیون سراسری	بخشی از وظیفه تدریس و آموزش را بر عهده دارد. انتظار می‌رود دانش‌آموزان از طریق رسانه ملی برنامه‌ها را دنبال کنند.
		فضای مجازی شبکه شاد	۱ـ تعامل بین معلم، دانش‌آموز ۲- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
		فضای مجازی شبکه‌رشد	فیلم‌های بارگذاری شده
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		فعال / مهارت محور بحث و گفت‌وگو تمرین و تکرار مطالعه و پژوهش
محتوا	غیرحضوری		معجم (واژگان پرکاربرد) تمرینات (ساختار، کاربرد واژگان) حوار (مکالمه)
	مطالعه آزاد		ساختار زبان (قواعد) کنز الحکمه/ نور السماء برای مطالعه البحث العلمی (پژوهش)
زمان آموزش	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
درس/ پایه/ دوره/ رشته			آموزش عربی، زبان قرآن/ دهم تا دوازدهم/ دوره متوسطه دوم نظری (رشته‌های تجربی و ریاضی و علوم انسانی)

۱ـ محتوا

عناصر تدوین برنامه درسی ترکیبی و بسته آموزشی پیشنهادی برای سال تحصیلی ۱۴۰۰ـ۱۳۹۹ مبتنی بر شرایط **وضعیت قرمز** به تفکیک موضوعات درسی به شرح جدول صفحه پیش است.

۲ـ روش تدریس

۱ هر درس، حدوداً در **سه جلسه** تدریس می‌شود.

۲ روش تدریس بخش غیرحضوری (وضعیت قرمز) بدین شکل است که دانش‌آموز باید خودش متن را ترجمه کند و به سؤالات درک مطلب پاسخ دهد. سپس ترجمه فارسی را به همراه فایل قرائت متن از طریق شبکه اجتماعی مانند شاد برای معلم ارسال و از طریق شبکه شاد رفع اشکال کند.

۳ بخش حوار را دانش‌آموز می‌تواند به‌عنوان کار عملی در قالب نمایش رادیویی اجرا کند. در اجرای این بخش حالاتی مانند تعجب، پرسش، هیجان و ... باید حتی‌الامکان اجرا شود.

الگوی راهبری «کلاس معکوس تربیت و یادگیری عربي، زبان قرآن»

الف) چیستی کلاس معکوس

کلاس معکوس یکی از شیوه‌های آموزش و یادگیری است که در آن، کسب معلومات جدید و آموزش در منزل از طریق رسانه‌ها و فضای مجازی انجام می‌گیرد و انجام تمرین و نیز تکالیف درسی در کلاس (و یا فضای تعاملی) است. فراگیران ویدئوهای آموزشی را در منزل قبل از حضور در کلاس (حقیقی یا مجازی) تماشا می‌کنند و زمان حضور در کلاس (حقیقی یا مجازی) را به حل تمرین، انجام پروژه و بحث و تبادل‌نظر پیرامون آموخته‌های خود اختصاص می‌دهند.

ویدئوهای آموزشی که جزء ساختار اصلی و کلیدی تدریس معکوس است معمولاً توسط مدرس (یا نظام آموزشی) تهیه می‌شوند و یا از منابع آموزشی آنلاین انتخاب می‌گردند. ارزش شیوه تدریس معکوس در تبدیل زمان کلاسی به یک کارگاه آموزشی است که در آن فراگیران می‌توانند در مورد محتوای آموزشی اظهارنظر کنند، میزان یادگیری خود را ارزیابی کرده و با دیگر همکلاسان از طریق فعالیت‌های عملی و گروهی در تعامل باشند. در حین جلسه کلاس معکوس، معلم به‌عنوان یک مربی و یا مشاور عمل می‌کند و فراگیران را برای انجام تمرین بیشتر و فعالیت گروهی تشویق می‌نماید.

در کلاس معکوس، تدریس، به‌شیوه غیرحضوری در خانه انجام می‌گیرد و حل تکالیف و رفع اشکال به کلاس درس (حقیقی یا مجازی) منتقل می‌شود. به‌طور کلی به هر کلاسی که در ساختار آن از ویدئوهای آموزشی ضبط شده قبل از کلاس استفاده می‌شود و حل تکالیف را در کلاس (حقیقی یا مجازی) به‌دنبال دارد، کلاس معکوس گفته می‌شود.

ب) چرایی کلاس معکوس

تمرکز در این نوع از کلاس معکوس بر استفاده از رسانه ملی است؛ زیرا تعداد قابل‌توجهی از دانش‌آموزان و خانواده‌ها امکان استفاده از فضاهای تعاملی را ندارد. در این الگو، دانش‌آموزان می‌بایست فیلم‌های ویدئو را هر جلسه قبل از کلاس (تعاملی) از رسانه تماشا کنند. تمرین‌ها و تست‌های آنلاین نیز برای سنجش یادگیری دانش‌آموزان در محیط مجازی (شبکه شاد) می‌تواند به‌کار گرفته شود. استاد ممکن است بحث‌های کلاسی را مدیریت کند و یا اینکه اجازه دهد محیط کلاس (حقیقی یا مجازی) مانند محیط زنده‌ای باشد که دانش‌آموزان با مشارکت و همکاری، آموخته‌های خود را تمرین کنند. این شیوه آموزشی در آموزش‌های بسیاری از کشورها، رشد چشمگیری داشته است. ویدئوهای کوتاه آموزشی این امکان را به فراگیران می‌دهند تا با سرعت دلخواه خود مطالب را فرا گیرد و زمانی که نیاز به بازآموزی و یا تمرکز بیشتری دارد، ویدئو را متوقف کرده و از نو تماشا کند.

ج) ضرورت اجرا

ضرورت اجرای کلاس معکوس در درس عربی را باید در موارد زیر جست‌وجو کرد :

۱ مهم‌ترین چالش و تهدید وضعیت پیشروی آموزش و پرورش است که گاهی زرد و گاهی قرمز است؛ در چنین شرایطی می‌توان با استفاده از این الگوی مناسب، زمینه را برای خلق یک فرصت طلایی زمینه‌ساز برای تحول بنیادین فراهم کرد.

۲ پیشرفت تکنولوژی باعث به‌وجود آمدن ظرفیت‌های نوینی در حوزه تربیت، یادگیری در آموزش و پرورش دنیا شده است. عقل و منطق حکم می‌کند با توجه به اقتضای پیشرفت علوم، روش‌های قبلی بهسازی و در اغلب موارد متحول شوند.

۳ افزایش جمعیت از یک سو و انفجار اطلاعات علمی‌از سوی دیگر معلمان را با کمبود وقت برای اجرای شیوه‌های سنتی مواجه می‌کند. لذا شیوه‌های نوین در رفع مشکلاتی از این قبیل راهکار مناسبی است.

۴ اهداف مصوب و اسناد تحولی برای تحقق نیازمند استفاده از تکنولوژی‌های نوین هستند تا مبانی و روش‌های یادگیری را در هریک از سطوح و رشته‌ها منتقل سازند.

۵ با توجه به نیاز حوزه‌های تربیت و یادگیری به تحول بنیادین، بهره‌گیری هوشمندانه در قالب الگوهای کارآمد و اثر بخش، اجتناب‌ناپذیر است. به بیان دیگر تحول بنیادین بدون ارائه الگوهای متقن و کارآمد؛ و بسنده کردن به ارائه سخنان و رهنمودهای کلی، امری بعید به نظر می‌رسد.

۶ این شیوه نزدیک‌ترین و کم‌هزینه‌ترین و در عین حال مؤثرترین راه برای تحقق اهداف آموزش عمومی‌است.

۷ هر آموزشی دارای دو بخش اصلی است: «تدریس» و «پرسش و ارزشیابی»؛ معمولاً بیشترین وقت معلم صرف تدریس می‌شود و فرصت چندانی برای ارزشیابی عملکرد و فراهم‌آوری موقعیت یادگیری فراهم نمی‌شود. مخاطبان به‌دلیل عدم پرسش مستمر و ارزیابی مرحله‌ای (تکوینی) با یادگیری ناقص به دروس بعدی منتقل می‌شوند و این مسأله منجر به ضعف یادگیری در ایشان می‌شود. این طرح در جلوگیری از بروز چنین آسیبی بسیار مؤثر و کارآمد است.

۸ در این طرح، معلم یک بار تدریس می‌کند و از فیلم آن در تدریس‌های کلاسی استفاده می‌کند و به تبع آن فرصت‌های جدید را برای فعالیت‌های یادگیری اختصاص می‌دهد.

۹ در این شیوه، بهترین معلم‌ها در کوتاه‌ترین زمان تدریس کرده و بقیه معلمان می‌توانند از فیلم آن استفاده کنند.

۱۰ اغلب فراگیران در شیوه سنتی، پس از تدریس معلم رغبت چندانی برای مرور دروس ندارند. ولی در این شیوه یادگیری در منزل به‌وسیله دیدن فیلم تدریس معلم با انگیزه مضاعفی انجام می‌شود.

۱۱ شرایط فعلی اجرای طرح مذکور با وجود سایت‌هایی مانند **شبکه تربیتی و آموزشی رشد** فراهم شده است.

۱۲ به علاوه در مناطق محروم و روستایی لوح‌های فشرده فیلم‌ها در اختیار معلمان و دانش‌آموزان قرار می‌گیرد و نیز از طریق اپلیشکین ارائه و پشتیبانی می‌شود.

۱۳ با توجه به قابلیت فراوان توسعه این روش، سایر معلمان به سرعت می‌توانند فیلم‌های تدریس خود را که حتی با تلفن همراه تصویربرداری کرده‌اند، روی وبسایت قرار دهند. این کار به تعامل هر چه بیشتر اعضا کمک می‌کند.

د) چگونگی برگزاری کلاس معکوس

این راهبرد ترکیبی، در اجرا و عمل شیوه‌ای ساده ولی نیرومند در تربیت و یادگیری محسوب می‌شود تا آنجا که در صورت برنامه‌ریزی همه‌جانبه و دقیق، می‌تواند در تحول بنیادین بسیار نقش‌آفرین باشد. لازمه برگزاری کلاس معکوس به شیوه صحیح و کارآمد داشتن آمادگی کامل است. ضبط محتوای آموزشی، نیازمند تلاش و صرف زمان است. همچنین فعالیت‌های قبل و حین کلاس می‌بایست به دقت برای فراگیران تبیین شود تا آنها دچار سر درگمی نشوند، به درستی این شیوه آموزشی را درک کنند و برای آمادگی در کلاس ترغیب شوند. در نتیجه تدریس شیوه معکوس، زمان و انرژی بیشتری می‌گیرد و نیازمند یادگیری مهارت‌های جدید توسط معلم است.

اما از آنجایی که هر روز بر محبوبیت کلاس معکوس افزوده می‌شود، ابزارهای جدیدی نیز برای تقویت بخش خارج از کلاس طراحی و پیاده سازی می‌شوند. به ویژه پیشرفت تکنولوژی تلفن‌های هوشمند، منابع غنی آموزشی را در سطح گسترده‌تر و با سهولت بیشتری در هر زمان و مکانی که اراده کنند در اختیار فراگیران قرار می‌دهد.

مراحل اجرای طرح کلاس معکوس

الف) فعالیت‌های پیش از کلاس

۱ موضوعات و کتاب‌های درسی انتخاب می‌شوند.
۲ از مؤلفین، مدرسین یا معلمان توانمند برای تدریس (در رسانه ملی / استودیو) دعوت می‌شود.
۳ برای هر موضوع یک یا چند فیلم کوتاه (حداکثر ده تا ۱۵ دقیقه‌ای) در نظر گرفته می‌شود.
۴ طبق برنامه مشخص تدریس موضوعات صفحه به صفحه انجام می‌گیرد.
۵ فیلم‌ها پس از تدوین، از طریق رسانه ملی پخش می‌شود.
۶ فیلم‌ها در شبکه رشد در دسترس دانش‌آموزان و معلمان قرار می‌گیرد.
۷ برای هر یک از فیلم‌ها مشخصات دقیق درج می‌گردد.
۸ برای مخاطبانی که به اینترنت دسترسی ندارند، بسته تربیت و یادگیری (**DVD**) پیش‌بینی می‌شود.

ب) فعالیت‌های کلاسی (جلسه اول)

۱ در آغاز اولین جلسه، نشانی وبسایت را به مخاطبان معرفی می‌کنیم.
۲ در صورت لزوم فیلم‌ها در اختیار مخاطبان قرار می‌گیرد. (این کار را می‌توان از طریق دی وی دی ، فلش و آپلود در شبکه ملی رشد یا حتی در سایت‌هایی مانند آپارات انجام داد.)
۳ از فراگیران خواسته می‌شود تا فیلم‌های تدریس را تا جلسه بعد (قبل از کلاس) نگاه کنند. در هر زمان و هر مکانی و به هر تعداد بار که دوست داشتند آن را ببینند.
۴ تمرین‌ها و تکلیف‌هایی برای کار در خانه به مخاطبان داده می‌شود.

ج) فعالیت‌های کلاسی (جلسات بعدی)

معلم در جلسات بعد در کلاس (حقیقی و یا مجازی) با تعامل با دانش‌آموزان به بررسی تکلیف‌ها حل تمرین‌های بیشتر می‌پردازد.
اگر فراگیر فیلم را نگاه نکرده بود یا هنوز یاد نگرفته بود، با کمک سایر فراگیران و معلم جبران می‌شود.

۳ـ شیوه‌های ارزشیابی

دانش‌آموزان فایل‌های صوتی بخش غیرحضوری ترجمه متن و پاسخ به درک مطلب را برای معلم ارسال می‌کنند.
کتاب‌های گویا و بارم‌بندی امتحانات نوبت اول و دوم در کلیه کتاب‌های عربی در همه رشته‌ها در نشانی http://arabic-dept.talif.sch.ir قرار دارد.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

دانش‌آموزان، والدین و معلمان علاوه بر استفاده از برنامه‌های رسانه ملی، می‌توانند کلیپ‌های آموزشی و تدریس غیرحضوری را از طریق شبکه‌های اجتماعی دانش‌آموزی (شاد) و نیز وبسایت شبکه آموزشی تربیتی رشد به نشانی https://www.roshd.ir یا وبسایت گروه درسی عربی دفتر تألیف کتب درسی به نشانی زیر دریافت کنند:

http://arabic-dept.talif.sch.ir

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

معلم

معلمان گرامی‌از دانش‌آموزان بخواهند متن درس را با صدای رسا و بلند بخوانند و در قالب فایل کم‌حجم از طریق شبکه اجتماعی مانند شاد ارسال کنند. کانالی ویژه مطالب مهم راه‌اندازی شود که همه دانش‌آموزان پایه در آن عضو باشند. از هر پایه یا کلاس یک دانش‌آموز آشنا به IT نماینده شود که در کانال و گروه ادمین شود.

مدیریت مدرسه

مدیران محترم می‌توانند با نقش‌آفرینی اثربخش خود در زمینه درس عربی، به ارتقاء کمی و کیفی این درس کمک شایانی داشته باشند. با توجه به اینکه دانش‌آموز، در شرایط قرمز در کلاس حضور ندارد، توجه به آموزش‌های مجازی بسیار مهم است.

خانواده

خانواده‌های محترم بر بخش قرائت متن نظارت کنند که دانش‌آموز متن کتاب را ابتدا از کتاب گویا گوش کند، سپس خودش با صدای بلند قرائت کند. مراقبتِ خانواده لازم است که دانش‌آموز از کتاب‌های کمک آموزشی (خودآموز) استفاده نکند؛ زیرا در صورت رونویسی از کتاب‌های خودآموز آسیب جبران‌ناپذیری

به یادگیری دانش‌آموز وارد می‌شود.

در « **مقدمه**» کتاب درسی دانش‌آموز، بخشی برای والدین در نظر گرفته شده است. لطفاً آن را با دقت بخوانید.

در **شبکه آموزشی و تربیتی رشد** علاوه بر فیلم‌های آموزشی کتاب درسی برای دانش‌آموزان، فیلم‌هایی نیز برای والدین محترم در نظر گرفته شده است؛ لطفاً آنها را نیز ببینید.

www.roshd.ir

راهنمای دروس فارسی، نگارش، علوم و فنون ادبی

مخاطبان برنامه	خانواده		با معلم و مدرسه در اجرای بهتر آموزش و یادگیری همکاری کند. در کنار فرزندشان جریان یادگیری را نظارت و هدایت کند.							
	مدیریت مدرسه		با معلم و خانواده در استفاده از فضای مجازی همکاری کند. خانواده‌ها را در جریان اخبار آموزشی و درس قرار دهد. ۸۰ دقیقه در هفته فردی و ۹۰دقیقه مجازی خواهد بود.							
	معلم		از فضای شبکهٔ رشد و شاد به‌خوبی استفاده کند، فیلم‌ها و کتاب گویا را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد، به پاسخ‌های دانش‌آموزان بازخورد دهد، متن را بخواند و سؤال‌ها را مطرح کند.							
	دانش‌آموز		فیلم‌ها را ببینند، به کتاب‌های گویا گوش دهد، تمرین‌ها را حل کند و به معلم بازخورد دهد.							
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		بنابر شرایط موجود معلم می‌تواند از هر دو شیوه استفاده کند. توصیه می‌شود، با توجه به سطح دانش‌آموزان، بیشتر از شیوهٔ بیرون‌خط (آفلاین) استفاده شود.							
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	فیلم‌های آموزشی معلمان استانی درس فارسی						
			سراسری	فیلم‌های آموزشی تدریس، پخش فیلم و انیمیشن متناسب با متن‌های کتاب، انجام تمرین‌های مربوط به واژه‌آموزی و دانش زبانی، املا، جمله‌سازی و نگارش و خوش‌نویسی						
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	تعامل بین معلم و شاگرد، تدریس و دریافت تکالیف و دادن بازخورد به فعالیت دانش‌آموزان						
			شبکهٔ رشد	فیلم‌های آموزشی و کتاب گویا، خوانش متن درس‌ها و اشعار						
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			توضیحی- معکوس- دیداری - شنیداری	پروژه ـ توضیحی ـ تکلیف‌محور	پروژه ـ توضیحی ـ تکلیف‌محور	پروژه ـ توضیحی ـ تکلیف‌محور	دیداری ـ روخوانی ـ شنیداری		
محتوا	غیر حضوری			متن درس (شعریا نثر)	کارگاه متن‌پژوهی (قلمرو زبانی)	کارگاه متن‌پژوهی (قلمرو ادبی)	کارگاه متن‌پژوهی (قلمرو فکری)			
	مطالعهٔ آزاد							گنج حکمت	روان‌خوانی/ شعرخوانی	
زمان آموزش	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه							
	جلسه		۲							
درس/ پایه / دوره/ رشته			فارسی / دهم تا دوازدهم / دورهٔ متوسطه دوم / همهٔ رشته‌ها							

مخاطبان برنامه	خانواده			با معلم و مدرسه در اجرای بهتر آموزش و یادگیری همکاری کند. در کنار فرزندشان جریان یادگیری را نظارت و هدایت کند.
	مدیریت مدرسه			با معلم و خانواده در استفاده از فضای فردی و مجازی همکاری کند. خانواده‌ها را در جریان اخبار آموزشی و درس قرار دهد. ۸۰ دقیقه در هفته فردی و ۹۰دقیقه مجازی خواهد بود. بخشی از زمان فردی را می‌توان برای بررسی فعالیت‌ها و بازخورد به دانش‌آموزان اختصاص داد.
	معلم			از فضای شبکهٔ رشد و شاد استفاده کند، فیلم‌ها و کتاب گویا را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد، به پاسخ‌های دانش‌آموزان بازخورد دهد، متن را بخواند و سؤال‌ها را مطرح کند.
	دانش‌آموز			فیلم‌ها را ببینند، به کتاب‌های گویا گوش دهد، تمرین‌ها را حل کند و به معلم بازخورد دهد.
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)			بنا بر شرایط موجود معلم می‌تواند از هر دو شیوه استفاده کند. توصیه می‌شود، با توجه به سطح دانش‌آموزان، بیشتر از شیوهٔ غیرخط (آفلاین) استفاده شود.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	فیلم‌های آموزشی معلمان استانی درس فارسی
			سراسری	فیلم‌های آموزشی تدریس، پخش فیلم و انیمیشن متناسب با متن‌های کتاب، انجام تمرین‌های مربوط به واژه‌آموزی و دانش زبانی، املا، جمله‌سازی و نگارش و خوش‌نویسی
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	تعامل بین معلم و شاگرد، تدریس و دریافت تکالیف و دادن بازخورد به فعالیت دانش‌آموزان
			شبکهٔ رشد	فیلم‌های آموزشی و کتاب گویا، خوانش متن درس‌ها و اشعار
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			توضیحی- معکوس- دیداری - شنیداری / توضیحی ـ پروژه ـ تکلیف‌محور ـ شخصی‌سازی شده ـ آفرینش ادبی
محتوا	غیر حضوری			متن درس / کارگاه نوشتن
	مطالعهٔ آزاد			مثل‌نویسی / شعرگردانی / حکایت‌نگاری
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۱
درس/ پایه / دوره/ رشته				نگارش / دهم تا دوازدهم / دورهٔ متوسطه دوم / همهٔ رشته‌ها

مخاطبان برنامه	خانواده		با معلم و مدرسه در اجرای بهتر آموزش و یادگیری همکاری کند. در کنار فرزندشان جریان یادگیری را نظارت و هدایت کند.
	مدیریت مدرسه		با معلم و خانواده در استفاده از فضای فردی و مجازی همکاری کند. خانواده‌ها را در جریان اخبار آموزشی و درس قرار دهد. ۸۰ دقیقه در هفته فردی و ۹۰دقیقه مجازی خواهد بود. بخشی از زمان فردی را می‌توان برای بررسی فعالیت‌ها و بازخورد به دانش‌آموزان اختصاص داد.
	معلم		از فضای شبکهٔ رشد و شاد استفاده کند، فیلم‌ها و کتاب گویا را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد، به پاسخ‌های دانش‌آموزان بازخورد دهد، متن را بخواند و سؤال‌ها را مطرح کند.
	دانش‌آموز		فیلم‌ها را ببینند، به کتاب‌های گویا گوش دهد، تمرین‌ها را حل کند و به معلم بازخورد دهد.
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		بنابر شرایط موجود معلم می‌تواند از هر دو شیوه استفاده کند. توصیه می‌شود، با توجه به سطح دانش‌آموزان، بیشتر از شیوهٔ غیرخط (آفلاین) استفاده شود.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون استانی	فیلم‌های آموزشی معلمان استانی درس فارسی
		تلویزیون سراسری	فیلم‌های آموزشی تدریس، پخش فیلم و انیمیشن متناسب با متن‌های کتاب، انجام تمرین‌های مربوط به واژه‌آموزی و دانش زبانی، املا، جمله‌سازی و نگارش و خوش‌نویسی
		فضای مجازی شبکهٔ شاد	تعامل بین معلم و شاگرد، تدریس و دریافت تکالیف و دادن بازخورد به فعالیت دانش‌آموزان
		فضای مجازی شبکهٔ رشد	فیلم‌های آموزشی و کتاب گویا، خوانش متن درس‌ها و اشعار

راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس	توضیحی ـ معکوس- دیداری ـ شنیداری ـ خواندن دقیق	تکلیف‌محور ـ حل مسئله ـ توضیحی	تکلیف‌محور ـ حل مسئله	توضیحی ـ حل مسئله
محتوا	غیر حضوری	متن درس			پاسخ خودارزیابی‌ها و کارگاه‌ها
	مطالعهٔ آزاد		خودارزیابی	کارگاه تحلیل فصل	
زمان آموزش	ساعت	هر جلسه ۳۵ دقیقه			
	جلسه	۲			
درس/ پایه / دوره/ رشته		علوم و فنون ادبی / دهم تا دوازدهم / دورهٔ متوسطه دوم / رشتهٔ علوم انسانی			

۱ـ محتوا

کتاب‌های فارسی دورهٔ دوم متوسطه (دهم تا دوازدهم)

ـ رویکرد خاص برنامهٔ حوزهٔ تربیت و یادگیری زبان و ادبیات فارسی، رویکرد مهارتی است؛ یعنی بر آموزش و تقویت مهارت‌های زبانی و فرازبانی و ادبی تأکید دارد.

ـ با توجه به رویکرد مهارتی، آنچه در بخش بررسی متن اهمیت دارد، کالبدشکافی عملی متون است. لازم است متن‌ها را پس از خوانش، در سه قلمرو بررسی کنیم. یکی از کاربردی‌ترین شیوه‌های بررسی، کالبدشکافی و تحلیل هر اثر، این است که متن در سه قلمرو بررسی شود: زبانی، ادبی و فکری.

۱ـ قلمرو زبانی

سطح واژگانی: بررسی واژه‌ها از نظر فارسی یا غیرفارسی بودن، نوع ساختمان، روابط معنایی از قبیل ترادف، تضاد، تضمّن، تناسب، نوع گزینش و همچنین درست‌نویسی واژه‌ها. **سطح دستوری یا نحوی:** بررسی متن از دید ترکیبات و قواعد دستوری، کاربردهای دستورتاریخی، کوتاهی و بلندی جمله‌ها.

۲ـ قلمرو ادبی

در اینجا، شیوهٔ نویسنده در به‌کارگیری عناصر زیبایی‌آفرین در سطح‌های زیر بررسی می‌شود:
سطح آوایی یا موسیقیایی: بررسی متن از دید بدیع لفظی (وزن، قافیه، ردیف، آرایه‌های لفظی و تناسب‌های آوایی مانند واج‌آرایی، تکرار، سجع، جناس، و...). **سطح بیانی:** بررسی متن از دید مسائل علم بیان نظیر تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه. **سطح بدیع معنوی:** بازخوانی متن از دید تناسب‌های معنایی همچون تضاد، ایهام، مراعات نظیر و... .

۳ـ قلمرو فکری

در این مرحله، متن از نظر ویژگی‌های فکری، روحیات، اعتقادات، گرایش‌ها، نوع نگرش به جهان و دیگر جنبه‌های فکری بررسی می‌شود.

ـ در آموزش، به‌ویژه، در قلمرو زبانی و ادبی از بیان مطالب اضافی که به انباشتِ دانش و فرسایش ذهنی دانش‌آموزان منجر می‌شود، پرهیز شود.

ـ مطالب طرح شده در قلمرو زبانی و ادبی، برگرفته از متن درس است و پیوستگی زیادی با محتوای درس دارد. آموزش این نکات به درک و فهم بهتر متن کمک می‌کند، بنابراین «متن‌محوری» در این بخش، از اصول مورد تأکید است.

ـ روان‌خوانی‌ها، شعرخوانی‌ها و حکایات با هدف پرورش مهارت‌های خوانداری، ایجاد نشاط و طراوت ذهنی، آشنایی با متون مختلف و مهم‌تر از همه، پرورش فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی، در ساختار فارسی گنجانده شده‌اند.

ـ درس‌های آزاد، فرصت بسیار مناسب برای توجه به اصل پانزدهم قانون اساسی و تحقق آن است تا با مشارکت دانش‌آموزان و راهنمایی دبیران از گنجینه‌های فرهنگ سرزمینی و ادبیاتِ بومی در غنی‌سازی کتاب درسی، بهره‌برداری شود.

کتاب‌های نگارش دورهٔ دوم متوسطه (دهم تا دوازدهم)

ـ در ساختار هر درس، بعد از متن آموزشی، تمرین‌های نوشتنی با عنوان کارگاه نوشتن، در بخش‌های تشخیص ، تولید متن ، ارزیابی نوشته، هنجار نوشتار،حکایت‌نگاری، مَثَل‌نویسی و شعرگردانی سازماندهی شده است.

ـ فعالیت‌های کارگاه نوشتن با نظمی علمی و آموزشی به دنبال هم آمده‌اند؛ شمارهٔ یک با هدف تقویت توانایی بازشناسی و تشخیص، شمارهٔ دو با هدف تقویت توانایی نوشتن و تولید متن و شمارهٔ سه با هدف تقویت داوری و توانایی بررسی، تحلیل و نقدنویسی، طراحی شده است.

ـ هنجار نوشتار با هدف آموزش شاخص‌های درست نویسی و آشنایی با کاربرد درست واژگان در نوشتار معیار، توجه به ابزارهای انسجام متن طراحی شده‌است.

ـ حکایت‌نگاری، بخشی دیگر از فعالیت‌هاست. در حکایت‌نگاری، تأکید بر بازنویسی به زبان ساده و ساده‌نویسی است.

مَثَل‌نویسی تمرینی برای بازآفرینی و گسترش مثل است. در مثل‌نویسی، دانش‌آموزان با افزودنِ شاخ و برگ به اصل مثل، نوشتهٔ جدیدی را خلق می‌کنند.

ـ شعرگردانی از دیگر فعالیت‌های نگارشی است که به تقویت آموزه‌های ادبی و توانایی بازگردانی مفاهیم بلند ادبی به نثر معیار فارسی می‌انجامد. حکایت، مثل و شعر در بارورسازی ذهن و زبان و پرورش حافظه و تقویتِ خوب سخن‌گفتن و زیبانوشتن، بسیار مؤثر است.

کتاب‌های علوم و فنون دورهٔ دوم متوسطه (دهم تا دوازدهم)

ـ برای تعمیق آموخته‌ها مجموعه فعالیت‌هایی در متن و پایان درس‌ها و فصول طراحی و تدوین شده است. فعالیت‌های متن درس مطالب خاصی را در حین آموزش دنبال می‌کند. فعالیت‌های پایان دروس دانش‌آموز را به کسب مهارت در فنون ادبی آموخته‌شده ترغیب می‌کند. فعالیت‌های پایان فصول نیز با عنوان کارگاه تحلیل، نمونه‌هایی در اختیار خواننده می‌گذارد تا موارد آموخته‌شده در کل فصل را به طور عملی به‌کار بندد. نمونه‌های طرح‌شده در فعالیت‌ها، برگرفته از متون ادبی است و پیوستگی زیادی با محتوای درس دارد. انجام دقیق این تمرین‌ها به درک و فهم بهتر متن کمک می‌کند.

ـ رویکرد خاص برنامهٔ فارسی‌آموزی، رویکرد مهارتی است؛ یعنی بر آموزش و تقویت مهارت‌های زبانی، فرازبانی و ادبی تأکید می‌کند. با توجه به رویکرد مهارتی، آنچه در بخش بررسی متن اهمیت دارد، کالبدشکافی عملی متون است. یعنی فرصتی خواهیم داشت تا متن‌ها را پس از خوانش، در سه قلمرو

بررسی کنیم. این کار، سطح درک و فهم ما را نسبت به محتوای اثر، فراتر خواهد برد. یکی از آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه‌های بررسی و کالبدشکافی و تحلیل هر اثر، این است که متن در سه قلمرو بررسی شود: زبانی، ادبی و فکری.

۲ـ روش‌های تدریس

در شرایط آموزش‌های غیرحضوری درس فارسی روش‌های تدریس متناسب با هر یک از محتواهای این درس در دوره‌های مختلف تحصیلی به شرح جدول زیر پیشنهاد می‌شود:

دورهٔ تحصیلی	نوع آموزش	محتوا	روش‌های تدریس پیشنهادی
دوم متوسطه	حضوری	مهارت‌های زبانی و ادبی (گوش دادن، خواندن، گفتن و نوشتن، تحلیل و ترکیب سازه‌های زبانی، آفرینش ادبی) موضوعات و مفاهیم ارزشی و شناختی مانند مفاهیم معرفی شده در فصول کتاب، واژه‌شناسی و دستور و آرایه‌ها، عروض و نقد ادبی	بر اساس کتاب‌های راهنمای معلم
	غیرحضوری	تمرینات مناسب برای نوشتن، خواندن و درک مطلب و کاربرد آموزه‌های زبانی و ادبی در تکالیف تعیین شده	روش خواندن فردی روش تکلیف‌محور روش شخصی‌سازی‌شده روش آموزش فراگیر روش خودارزیابی روش آفرینش ادبی (بدیعه‌پردازی)
دوم متوسطه		موضوعات و مفاهیم ارزشی و شناختی مانند مفاهیم معرفی شده در فصول کتاب، واژه‌شناسی و دستور و آرایه‌ها، عروض و نقد ادبی	روش مطالعهٔ فردی روش تکلیف‌محور روش پروژه روش تکلیف‌محور روش خودارزیابی

■ **روش تکلیف‌محور:** در این روش یادگیرنده تکالیف زبانی تعیین‌شده توسط معلم را انجام می‌دهد و معلم نیز بازخورد فردی ارائه می‌دهد. این روش برای تمرین فردی طراحی شده است، لذا در آموزش‌های مجازی نیز کاربرد زیادی دارد. به‌عنوان‌مثال معلم می‌تواند تکالیف زبانی شامل تمرینات گوش‌دادن، گفتن، خواندن، نوشتن، قرائت متن، حفظ شعر و پاسخ به سؤالات را به‌صورت کلی تجویز کند و هر یک از دانش‌آموزان با توجه به زمان در اختیار در منزل تمرینات مربوطه را انجام دهند و گزارش آن را در کارنمای تکالیف منزل ثبت و ارائه کنند.

■ **روش شخصی‌سازی‌شده:** روش شخصی‌سازی‌شده، برنامه‌ای است که بر اساس تفاوت‌های توانایی‌های جسمی و شناختی یادگیرنده تهیه‌شده است. در این روش معلم به هر دانش‌آموز اجازه می‌دهد که با سرعت عمل خودش، تکالیف یادگیری تعیین شده توسط معلم را انجام دهد و پیشرفت کند. تمرکز اصلی این روش پاسخ به نیازهای هر فرد یادگیرنده در آموزش است تا در جریان یادگیری ضمن احساس راحتی، انگیزه و از همه مهم‌تر اعتمادبه‌نفس خود را ارتقا دهد و طعم موفقیت را نیز بچشد. این روش یکی از روش‌های مؤثر در آموزش‌های مجازی درس فارسی است و به معلم این امکان را می‌دهد تا از امکانات، فضا و انواع رسانه‌های آموزشی قابل‌استفاده در فضای مجازی (فیلم، عکس، پوستر و ...) بهرهٔ لازم را ببرد.

ویژگی‌های این روش عبارت‌اند از:

- **محتوا:** فهرست محتوا و تکالیف بر اساس نتایج پیش‌آزمون، به هر دانش‌آموز ارائه می‌شود و پیگیری و اجرای تکالیف توسط دانش‌آموز صورت می‌گیرد.
- **کنترل مدیریتی:** سیاست‌ها توسط معلم و مدیریت اجرای تکالیف توسط دانش‌آموزان صورت می‌پذیرد و اولیا در منزل نقش نظارتی خواهند داشت.
- **تکالیف:** با هدف درگیرسازی دانش‌آموزان در فعالیت‌های تمرینی و مهارتی ارائه می‌شود و بیشتر تکالیف برای تمرین انفرادی طراحی‌شده است و دانش‌آموزان موظف به انجام، ثبت و گزارش دهی تکالیف به معلم‌اند.
- **تعاملات آموزشی:** به‌طور متوسط در هر جلسهٔ آموزش یک بازخورد توسط معلم ارائه می‌شود.
- **تعیین روال عمل:** سرعت عمل یادگیری توسط هر دانش‌آموز تعیین می‌شود. دانش‌آموز تصمیم می‌گیرد که چه زمان، تمرین را آغاز کند و به پایان برساند.
- **پیشبرد تکالیف:** کنترل پیشرفت تکالیف یادگیری در دست دانش‌آموزان است نه معلم. هر دانش‌آموز بر اساس توان خود در فعالیت‌های یادگیری شرکت می‌کند و از یک مرحله به مرحلهٔ دیگر می‌رود.

■ **روش آموزش فراگیر:** در این روش معلم چندین سطح عملکرد برای موفقیت همهٔ دانش‌آموزان ارائه می‌کند. دانش‌آموز سطح عملکرد را بر اساس توانایی خود انتخاب می‌کند و در تکالیف یادگیری

آن شرکت می‌کند. به‌عنوان مثال در آموزش تمرینات بندنویسی، متن‌نویسی و آفرینش ادبی، معلم چندین سطح تمرین (ساده به دشوار) ارائه می‌کند و دانش‌آموز با توجه به توانایی خود یکی از سطوح نگارشی را انتخاب می‌کند و می‌نویسد.

■ **روش خودارزیابی:** در این روش دانش‌آموزان خود را در مقایسه با برگهٔ معیارهای تعیین‌شده توسط معلم در هر جلسه ارزیابی می‌کنند. در حقیقت در این روش دانش‌آموزان بر عملکرد خود نظارت می‌کنند. به‌عنوان مثال معلم معیارهای مدنظر در خواندن و نوشتن را در هر جلسه مشخص می‌کند و دانش‌آموزان بر اساس آن خودارزیابی می‌کنند و به معلم در پایان کلاس بازخورد ارائه می‌دهند.

■ **روش پروژه:** این روش در آموزش موضوعات دانشی درس فارسی در گسترهٔ فضای مجازی بسیار پرکاربرد و قابل اجراست. در شروع آموزش، معلم انواع پروژه در درس فارسی را به شرح زیر معرفی و دانش‌آموزان را در انتخاب مناسب آنها راهنمایی می‌کند. برای این کار معلم می‌تواند نمونه‌هایی از پروژه‌های دانش‌آموزی در سال‌های گذشته را نیز نمایش دهد.

- تهیهٔ گزارش با مراجعه به منابع علمی همچون کتاب و مقالات موجود در بستر اینترنت و اپلیکیشن‌ها
- تهیهٔ گزارش بر اساس ضبط مشاهدات در محیط زندگی
- تهیهٔ گزارش بر اساس مصاحبه با افراد مختلف در خانواده
- تهیهٔ روزنامه‌دیواری
- کشیدن نقاشی از موضوعات و مفاهیم مختلف آموزشی
- داستان‌نویسی دربارهٔ موضوعات مشخص‌شده از جانب معلم
- واژه‌سازی، گروه کلمه‌سازی، جمله‌سازی و متن‌نویسی

پس از معرفی موضوعات درس فارسی (بر اساس کتاب‌های راهنمای معلم)، معلم فهرستی از عناوین موضوعات مرتبط را تهیه می‌کند و در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد تا هر دانش‌آموز با مشورت اولیای خود و مطابق باذوق و علاقه، موضوعی از این فهرست را انتخاب کنند. پس از انتخاب موضوعات توسط دانش‌آموزان رهنمودهای زیر برای هدایت و ارزیابی بهتر پروژه قابل استفاده است:

- آشنا کردن دانش‌آموزان با هدف و حدود انتظارات پروژه
- آشنا کردن والدین با پروژه، هدف‌ها و انتظارات آن
- درخواست اعلام زمان‌بندی اجرای پروژه و ارائهٔ گزارش از دانش‌آموز
- نظارت مستمر بر فرایند انجام پروژه‌ها با دریافت گزارش
- دادن فرصت مشخص به دانش‌آموزان و برای گزارش پروژهٔ خود به شما و سایر هم‌کلاسی‌های خود
- معرفی پروژه‌های بهتر و بایگانی آنها در مدرسه و نمایش در معرض عموم

■ **روش اکتشافی:** در آموزش به روش اکتشافی در فضای مجازی لازم است معلم با طراحی آموزشی مناسب و بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی از انواع رسانه‌های مختلف آموزشی (فیلم، عکس، پاورپوینت و...) بهرهٔ کافی ببرد.

یادگیری اکتشافی فرایندی است که دانش‌آموز با راهنمایی معلم، اصل یا قانونی را کشف و مسئله‌ای را حل می‌کند. در این روش معلم با طرح سؤالات مناسب، جواب‌های نادرست دانش‌آموزان را به سمت جواب‌های درست هدایت می‌کند. معلم باید کلاس را در جهت صحیح و مسیر مُعیّنی حفظ کند؛ به‌طوری‌که از حالت کاوش و پویایی شاگردان کاسته نشود. در این روش، معلم دانش‌آموزان را وادار به فکرکردن می‌کند و آنها را برای رسیدن به پاسخ درست تشویق می‌کند.

■ **روش دقیق‌خوانی:** در این نوع خواندن، دانش‌آموز به درک کامل متن خواندنی و نگهداری آن به‌طور منظم در حافظه می‌رسد و به افکار اصلی نویسنده پی می‌برد. به ارتباط بین مطالب می‌پردازد، خلاصه‌ی متن را بیان و از آن نتیجه‌گیری می‌کند.

■ **روش‌خواندن تجسمی:** هدف این نوع خواندن درک عمیق‌تر، تحریک حس کنجکاوی و مشارکت فعالانه در مطالعه است. برای رسیدن به اهداف مذکور لازم است قبل از مطالعه سؤالاتی از بین متن انتخاب شود.

■ **روش خواندن انتقادی:** در این روش، دانش‌آموز به تجزیه و تحلیل مطالب، ارزش‌گذاری و قضاوت مطالب و برقراری ارتباط بین جوانب مختلف مطالب می‌پردازد.

■ **روش خواندن التذاذی:** خواندن برای درک زیبایی‌ها روش مؤثری برای پرورش حس زیبایی‌شناسی و تقویت ذوق ادبی است. بهتر است دانش‌آموز بیشتر به دنبال یافتن زیبایی‌های موجود در نثر و شعر باشد، مانند: یافتن تشبیهات، ضرب‌المثل‌ها، وزن و قافیه، موسیقی موجود در شعر.

۳ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

در شرایط آموزش‌های غیرحضوری درس فارسی، روش‌های ارزش‌یابی متناسب با هر یک از محتواهای این درس در دورهٔ دوم متوسطه ارائه خواهد شد.

ـ در ارزیابی‌های غیرحضوری حتماً به روخوانی متن با رعایت آهنگ و لحن مناسب آن، درک مطلب، خودارزیابی، گفت وگو، حفظ شعر، کتاب‌خوانی و پژوهش، سخن‌وری و فن بیان، پاسخ به فعالیت‌ها و تمرین‌ها، شعرخوانی و روان‌خوانی توجه شود.

ـ نمرهٔ هر یک از ریز مواد بالا، به تشخیص معلم و متناسب با فرایند آموزش و شرایط کلاس و درس تعیین می‌شود.

ـ املای حضوری همیشه از درس خوانده‌شده، نیست. می‌توان از درس‌های پیشین و حتی دیگر کتاب‌های درسی همان پایه نیز املا گفت. در املای واژگان، تشدید ارزش املایی ندارد.

ـ گسسته یا پیوسته‌نویسی واژه‌هایی که ساخت ترکیبی دارند (مانند کتاب خانه یا کتابخانه)، یکسان است و ارزش املایی ندارد.

ـ در حفظ شعر، از آوردن جای خالی باید پرهیز کرد، سرودهٔ کامل یا بخشی از آن خواسته شود.

ـ در آزمون‌ها و پرسش‌های فرایندی که در جریان یادگیری کلاسی به‌صورت شفاهی برگزار می‌شود، به موضوع‌های خوانشی یا پاره‌مهارت‌های خوانداری (مانند لحن، تکیه، مکث و درنگ، فراز و فرودهای آوایی و...) و فن بیان باید توجه شود. سؤال‌های معنایی و دستوری، باید در «جمله» پرسیده شود.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

ـ شبکهٔ رشد:

در آموزش‌های غیرحضوری معلمان می‌توانند از انواع فیلم‌های آموزشی مناسب برای درس فارسی، نگارش و علوم و فنون ادبی بارگذاری‌شده بر سامانهٔ ملی رشد به‌عنوان پشتیبان برنامهٔ درسی استفاده کنند. عناوین این فیلم‌ها عبارت‌اند از:

ـ فیلم آموزش فارسی پایه‌های دهم تا دوازدهم
ـ کتاب گویای فارسی دهم تا دوازدهم
ـ فیلم آموزش نگارش دهم تا دوازدهم
ـ لوح فشردهٔ اشعار حفظی کتاب‌های فارسی
ـ فیلم آموزش مهارت‌های نوشتاری کتاب‌های نگارش دهم تا دوازدهم
ـ لوح فشردهٔ فیلم‌های مناسب با محتوای دروس فارسی و نگارش و علوم و فنون

علاوه بر فیلم‌های آموزشی مذکور تعدادی فیلم آموزشی ویژهٔ دانش‌آموزان بر روی سامانهٔ رشد موجود است که بهره‌مندی از آنها در آموزش‌های مجازی علاوه بر ایجاد تنوع در آموزش برای دانش‌آموزان نیز جذاب و دل‌چسب خواهد بود. همچنین توصیه می‌شود با امکانی که این سامانه در اختیار کاربران قرار داده است، معلمان نسبت به بارگذاری محتواهای آموزشی مناسب اقدام کنند.

ـ شبکهٔ شاد:

همهٔ بسته‌های آموزشی مندرج در سامانهٔ رشد (لوح‌های آموزشی، فیلم‌های آموزشی)، پس از مناسب‌سازی (از نظر حجم و زمان) قابلیت بارگذاری در سامانهٔ رشد را دارند. همچنین فیلم‌های آموزشی تولیدشده توسط معاونت آموزشی ابتدایی و متوسطه و شبکهٔ آموزش قابل بهره‌برداری است.

همچنین برخی از فیلم‌های تولیدشده متناسب با اهداف برنامهٔ درسی که توسط استان‌ها باهدف آموزش مهارت‌های زبانی و ادبی تولیدشده قابل استفاده در سامانهٔ رشد است. همچنین معلمان محترم می‌توانند نسبت به تولید محتوای آموزشی در فارسی، نگارش، علوم و فنون ادبی به‌صورت انفرادی و با استفاده از وسایل سادهٔ موجود در منزل به تفکیک ۱۲ پایهٔ تحصیلی و در سه سطح مبتدی، نیمه‌ماهر و ماهر اقدام کنند.

ـ تلویزیون سراسری و استانی:

از ظرفیت‌های رسانه‌های ملی و محلی می‌توان در قالب تولید فیلم‌های آموزشی دانش‌آموزان برای آموزش زبان و ادبیات فارسی در منزل بهره برد.

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

معلم

ـ داشتن طراحی آموزشی در هر جلسهٔ آموزش
ـ تدارک انواع رسانه‌های آموزشی مناسب فضای مجازی در هر جلسه
ـ بهره‌مندی از محتواهای آموزشی مناسب در رسانه‌های رشد و شاد
ـ تدارک و طراحی انواع تمرینات زبانی، ادبی و فکری با تأکید بر تمرینات انفرادی
ـ هدایت و راهبری و نظارت بر عملکرد دانش‌آموزان در منزل از طریق ارتباط با دانش‌آموز و اولیا

مدیریت مدرسه

ـ همکاری با معلمان در تمهید مقدمات و اجرای هرچه‌بهتر آموزش‌های غیرحضوری
ـ برقراری ارتباط با اولیا و مُطّلع‌کردن آنها از شرایط و امکانات لازم برگزاری کلاس‌ها و آزمون‌های غیرحضوری

خانواده

ـ تشویق و ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف در منزل
ـ همکاری در تأمین منابع مطالعاتی زبان و ادبیات تعیین‌شده توسط معلم
ـ نظارت بر انجام فعالیت‌ها و تکالیف کتاب‌های در منزل
ـ همکاری با معلم در اجرای هرچه‌بهتر آموزش‌های غیرحضوری

راهنمای درس تربیت بدنی

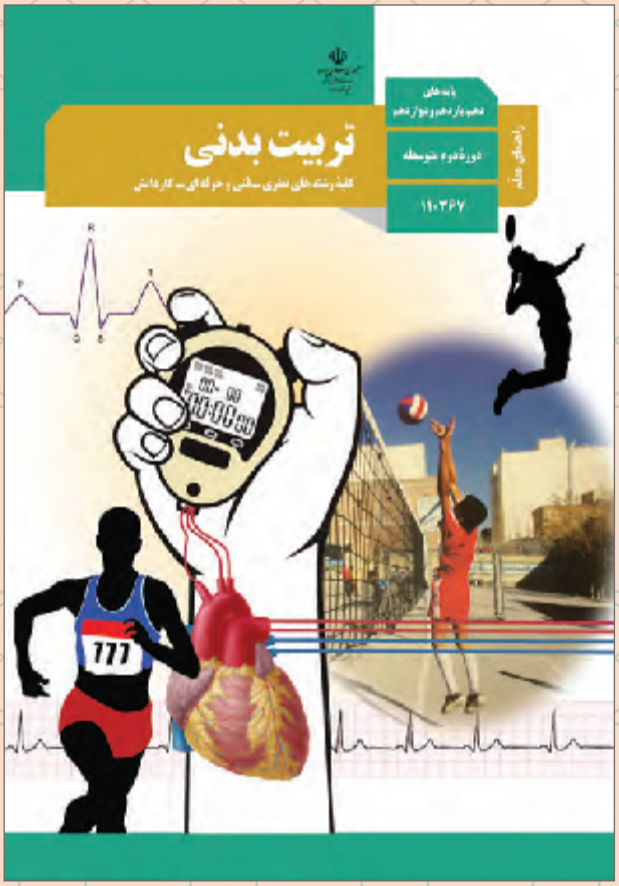

مخاطبان برنامه	خانواده		همکاری با معلم از طریق تشویق و ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف حرکتی در منزل و تأمین وسایل ورزشی مورد نیاز در منزل
	مدیریت مدرسه		تمهید مقدمات، هدایت و نظارت بر اجرای آموزش مجازی درس تربیت بدنی
	معلم		تدارک و طراحی آموزشی مناسب با استفاده از تمرینات حرکتی متنوع و جذاب متناسب با سرفصل دروس
	دانش‌آموز		انجام تکالیف حرکتی و تمرینات در منزل با مشاهده و بهره‌مندی از آموزش‌های مجازی
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		فاکتورهای آمادگی جسمانی و مهارت‌های حرکتی به‌صورت آفلاین دانشی به‌صورت آنلاین و آفلاین
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	آموزش انواع بازی‌ها و سرگرمی‌های بومی و محلی قابل اجرا با اعضای خانواده
			سراسری	آموزش انواع برنامه‌های ورزشی مناسب اعضای خانواده
		فضای مجازی	شبکه شاد	آموزش مهارت‌های ورزشی قابل اجرا در خانه، تمرینات آمادگی جسمانی متناسب با سرفصل‌های درس
			شبکه رشد	فیلم‌ها و محتواهای آموزش تربیت بدنی ویژه دانش‌آموزان و معلمان

راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس	محتوا		
		غیرحضوری	مطالعه آزاد	
	فراگیر، وظیفه‌ای	چگونه بدمینتون بازی کنیم؟		
		چگونه والیبال (در خانه) بازی کنیم؟	چگونه هندبال بازی کنیم؟	چگونه فوتسال بازی کنیم؟
		چگونه تنیس روی میز بازی کنیم؟		چگونه بسکتبال بازی کنیم؟
		گشت و گذار در طبیعت		
	فراگیر، وظیفه‌ای	استقامت قلبی تنفسی خود را چگونه تقویت کنیم؟		
		تمرینات استقامت قلبی تنفسی		
		قدرت و استقامت عضلانی خود را چگونه تقویت کنیم؟		
		تمرینات قدرت و استقامت عضلانی		
		انعطاف پذیری خود را چگونه تقویت کنیم؟		
		تمرینات انعطاف پذیری		
	پروژه، حل مسأله	دانشی: فعالیت جسمانی هنگام بیماری		
		دانشی: سبک زندگی من		

زمان آموزشی		
	ساعت	هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه	۲

درس/پایه/دوره/رشته	تربیت بدنی/دهم/دوره متوسطه دوم

مخاطبان برنامه	خانواده		همکاری با معلم از طریق تشویق و ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف حرکتی در منزل و تأمین وسایل ورزشی مورد نیاز در منزل
	مدیریت مدرسه		تمهید مقدمات، هدایت و نظارت بر اجرای آموزش مجازی درس تربیت بدنی
	معلم		تدارک و طراحی آموزشی مناسب با استفاده از تمرینات حرکتی متنوع و جذاب متناسب با سرفصل دروس
	دانش‌آموز		انجام تکالیف حرکتی و تمرینات در منزل با مشاهده و بهره‌مندی از آموزش‌های مجازی
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (بر خط)		فاکتورهای آمادگی جسمانی و مهارت‌های حرکتی به‌صورت آفلاین دانشی به‌صورت آنلاین و آفلاین
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون استانی	آموزش انواع بازی‌ها و سرگرمی‌های بومی و محلی قابل اجرا با اعضای خانواده
		تلویزیون سراسری	آموزش انواع برنامه‌های ورزشی مناسب اعضای خانواده
	رسانه‌های مجازی	فضای مجازی شبکه شاد	آموزش مهارت‌های ورزشی قابل اجرا در خانه، تمرینات آمادگی جسمانی متناسب با سرفصل‌های درس
		فضای مجازی شبکه رشد	فیلم‌ها و محتواهای آموزش تربیت بدنی ویژه دانش‌آموزان و معلمان
راهبردهای یادگیری ـ یادگیری	روش تدریس		فراگیر، وظیفه‌ای
			فراگیر، وظیفه‌ای
			پروژه، حل مسأله
محتوا	غیر حضوری		چگونه بسکتبال بازی کنیم؟
			چگونه فوتسال بازی کنیم؟
			چگونه پدمینتون بازی کنیم؟
			چگونه والیبال (در خانه) بازی کنیم؟
			چگونه تنیس روی میز بازی کنیم؟
			مهارت‌های دارویی (۱)
			استقامت قلبی تنفسی خود را چگونه ارزیابی کنیم؟
			تمرینات استقامت قلبی تنفسی
			قدرت و استقامت عضلانی خود را چگونه ارزیابی کنیم؟
			تمرینات قدرت و استقامت عضلانی
			انعطاف پذیری خود را چگونه ارزیابی کنیم؟
			تمرینات انعطاف پذیری
			دانشی: فعالیت جسمانی هنگام بیماری
			دانشی: سبک زندگی من
زمان آموزشی	مطالعه آزاد		چگونه بسکتبال بازی کنیم؟
			چگونه فوتسال بازی کنیم؟
			چگونه هندبال بازی کنیم؟
	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
درس/پایه/دوره/رشته			تربیت بدنی/یازدهم/دوره متوسطه دوم

مخاطبان برنامه	خانواده		همکاری با معلم از طریق تشویق و ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف حرکتی در منزل و تأمین وسایل ورزشی مورد نیاز در منزل
	مدیریت مدرسه		تمهید مقدمات، هدایت و نظارت بر اجرای آموزش مجازی درس تربیت بدنی
	معلم		تدارک و طراحی آموزشی مناسب با استفاده از تمرینات حرکتی متنوع و جذاب متناسب با سرفصل دروس
	دانش‌آموز		انجام تکالیف حرکتی و تمرینات در منزل با مشاهده و بهره‌مندی از آموزش‌های مجازی
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری (بیرون خط) offline (برخط) online		فاکتورهای آمادگی جسمانی و مهارت‌های حرکتی به‌صورت آفلاین دانشی به‌صورت آنلاین و آفلاین
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی: آموزش انواع بازی‌ها و سرگرمی‌های بومی و محلی قابل اجرا با اعضای خانواده
			سراسری: آموزش انواع برنامه‌های ورزشی مناسب اعضای خانواده
		فضای مجازی	شبکه شاد: آموزش مهارت‌های ورزشی قابل اجرا در خانه، تمرینات آمادگی جسمانی متناسب با سرفصل‌های درس
			شبکه رشد: فیلم‌ها و محتواهای آموزش تربیت بدنی ویژه دانش‌آموزان و معلمان
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		فراگیر، وظیفه‌ای
			فراگیر، وظیفه‌ای
			پروژه، حل مسأله
محتوا	غیرحضوری		چگونه بسکتبال بازی کنیم؟
			چگونه فوتسال بازی کنیم؟
			چگونه بدمینتون بازی کنیم؟
			چگونه والیبال(در خانه) بازی کنیم؟
			چگونه تنیس روی میز بازی کنیم؟
			مهارت‌های دارویی (۲)
			چگونه یک برنامه تمرینی برای بهبود استقامت قلبی تنفسی خودمان طراحی کنیم؟
			تمرینات استقامت قلبی تنفسی
			چگونه یک برنامه تمرینی برای بهبود قدرت و استقامت عضلانی خودمان طراحی کنیم؟
			تمرینات قدرت و استقامت عضلانی
			چگونه یک برنامه تمرینی برای بهبود انعطاف‌پذیری خودمان طراحی کنیم؟
			تمرینات انعطاف‌پذیری
			دانشی: فعالیت جسمانی هنگام بیماری
			دانشی: سبک زندگی من
زمان آموزشی	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
درس/پایه/دوره/رشته			تربیت بدنی/دوازدهم/دوره متوسطه دوم

۱ـ روش تدریس

■ **روش وظیفه‌ای:** در این روش یادگیرنده وظایف حرکتی تعیین‌شده توسط معلم را انجام می‌دهد و معلم نیز بازخورد فردی ارائه می‌دهد. این روش برای تمرین فردی طراحی‌شده است، لذا در آموزش‌های مجازی نیز کاربرد زیادی دارد. به‌عنوان‌مثال معلم می‌تواند تکالیف حرکتی شامل تمرینات آمادگی جسمانی را به‌صورت کلی تجویز کند و هر یک از دانش‌آموزان با توجه به زمان در اختیار در منزل تمرینات مربوط را انجام دهند و گزارش آن را در کارنمای تکالیف حرکتی در منزل ثبت و ارائه کنند.

■ **روش شخصی‌سازی‌شده:** روش شخصی‌سازی‌شده، برنامه‌ای است که بر اساس تفاوت‌های توانایی‌های جسمی و شناختی یادگیرنده تهیه‌شده است. در این روش معلم به هر دانش‌آموز اجازه می‌دهد که با سرعت عمل خودش، تکالیف یادگیری تجویزشده توسط معلم را انجام دهد و پیشرفت کند. پیام اصلی این روش این است که دانش‌آموزان در حدّ توانشان سریع و در حدّ نیازشان آهسته پیشرفت کنند. تمرکز اصلی این روش بر پاسخ به نیازهای هر فرد یادگیرنده در آموزش است تا در جریان یادگیری ضمن احساس راحتی، انگیزه و از همه مهم‌تر اعتمادبه‌نفس خود را ارتقا داده و طعم موفقیت را نیز بچشد. در این روش دانش‌آموزان همه در حال یادگیری در مسیر اهداف یکسان هستند، اما مسیرهای دستیابی به اهداف مشترک، به سطح پیشرفت فردی و سبک یادگیری دانش‌آموز بستگی دارد. این روش یکی از روش‌های مؤثر در آموزش‌های مجازی درس تربیت‌بدنی است و به معلم این امکان را می‌دهد تا از امکانات، فضا و انواع رسانه‌های آموزشی قابل‌استفاده در فضای مجازی (فیلم، عکس، پوستر و ...) بهره لازم را ببرد.

ویژگی‌های این روش عبارت‌انداز:

- **محتوا:** فهرست محتوا و تکالیف بر اساس نتایج پیش‌آزمون، به هر دانش‌آموز ارائه می‌شود و پی‌گیری و اجرای تکالیف توسط دانش‌آموز صورت می‌گیرد.
- **کنترل مدیریتی:** سیاست‌ها توسط معلم و مدیریت اجرای تکالیف توسط دانش‌آموزان صورت می‌پذیرد و اولیا در منزل نقش نظارتی خواهند داشت.
- **تکالیف:** باهدف درگیرسازی دانش‌آموزان در فعالیت‌های حرکتی ارائه می‌شود و بیشتر تکالیف برای تمرین انفرادی طراحی‌شده است و دانش‌آموزان موظف به انجام، ثبت و گزارش دهی تکالیف به معلم هستند.
- **تعاملات آموزشی:** به‌طور متوسط در هر جلسه آموزش یک بازخورد توسط معلم ارائه می‌شود.
- **تعیین روال عمل:** سرعت عمل یادگیری توسط هر دانش‌آموز تعیین می‌شود. دانش‌آموز تصمیم می‌گیرد که چه زمان، تمرین را آغاز و به پایان برساند.
- **پیشبرد تکالیف:** کنترل پیشرفت تکالیف یادگیری در دست دانش‌آموزان است، نه معلم. هر دانش‌آموز بر اساس توان خود در فعالیت‌های یادگیری شرکت دارد و از یک مرحله‌به‌مرحله دیگر می‌رود. ازاین‌رو در آموزش آمادگی جسمانی می‌توان به‌راحتی از این روش آموزش استفاده کرد.

■ **روش آموزش فراگیر:** در این روش معلم چندین سطح عملکرد برای موفقیت همه دانش‌آموزان ارائه می‌کند. دانش‌آموز سطح عملکرد را بر اساس توانایی خود انتخاب می‌کند و در تکالیف یادگیری آن شرکت می‌کند؛ به‌عنوان‌مثال، در آموزش تمرینات قدرت و استقامت عضلانی آمادگی جسمانی، معلم چندین سطح تمرین (ساده به دشوار) ارائه می‌کند و دانش‌آموز با توجه به توانایی خود یکی از سطوح تمرینی را انتخاب کرده و در تمرینات آن شرکت می‌کند.

■ **روش خودارزیابی:** در این روش دانش‌آموزان خود را در مقایسه با برگه معیارهای تعیین‌شده توسط معلم در هر جلسه ارزیابی می‌کنند. در حقیقت در این روش دانش‌آموزان بر عملکرد خود نظارت می‌کنند؛ به‌عنوان‌مثال، معلم هنجارهای مدنظر در انعطاف‌پذیری را در هر جلسه آموزش مشخص می‌کند و دانش‌آموزان براساس اطلاعات آن هنجارها خودارزیابی می‌کنند و به معلم در پایان کلاس بازخورد ارائه می‌دهند.

■ **روش پروژه:** این روش در آموزش موضوعات دانشی درس تربیت‌بدنی، در بستر فضای مجازی بسیار پرکاربرد و قابل‌اجراست.

در شروع آموزش، معلم اشکال پروژه در درس تربیت‌بدنی را به شرح زیر معرفی کرده و دانش‌آموزان را در انتخاب مناسب آنها راهنمایی می‌کند. بری این کار معلم می‌تواند نمونه‌هایی از پروژه‌های دانش‌آموزی در سال‌های گذشته را نیز نمایش دهد.

- تهیه گزارش با مراجعه به منابع علمی‌همچون کتاب و مقالات موجود در بستر اینترنت و اپلیکیشن‌ها
- تهیه گزارش براساس ضبط مشاهدات در محیط زندگی
- تهیه گزارشی براساس مصاحبه با افراد مختلف در خانواده
- تهیه روزنامه دیواری
- کشیدن نقاشی و داستان‌نویسی
- ساخت ابزار و ماکت وسیله ورزشی

پس از معرفی موضوعات دانشی درس تربیت‌بدنی ـ بر اساس کتاب‌های راهنمای معلم ـ معلم فهرستی از عناوین موضوعات مرتبط را تهیه کرده و در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد تا هر دانش‌آموز با مشورت اولیای خود و مطابق باذوق و علاقه، موضوعی از این فهرست را انتخاب کند. پس از انتخاب موضوعات توسط دانش‌آموزان برای هدایت و ارزیابی بهتر پروژه رهنمودهای زیر قابل استفاده است:

- آگاه‌سازی دانش‌آموزان با هدف و حدود انتظارات پروژه
- آگاه‌سازی والدین در جریان پروژه، هدف‌ها و انتظارات آن
- درخواست اعلام زمان‌بندی اجرای پروژه و ارائه گزارش از دانش‌آموز
- نظارت مستمر بر فرایند انجام پروژه‌ها با دریافت گزارش
- دادن فرصت مشخص به دانش‌آموزان برای گزارش پروژهٔ خود به معلّم و سایر همکلاسی‌های خود
- معرفی پروژه‌های بهتر و بایگانی آنها در مدرسه و نمایش در معرض عموم

روش اکتشافی: در آموزش به روش اکتشافی در فضای مجازی لازم است معلم با طراحی آموزشی مناسب و بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی از انواع رسانه‌های مختلف آموزشی (فیلم، عکس، پاورپوینت و ...) بهره کافی را ببرد.

یادگیری اکتشافی فرایندی است که دانش‌آموز با راهنمایی معلم، اصل یا قانونی را کشف نموده و مسئله‌ای را حل می‌کند. در این روش معلم با طرح سؤالات مناسب، جواب‌های نادرست دانش‌آموزان را به سمت جواب‌های درست هدایت می‌نماید. معلم باید کلاس را در جهت صحیح و مسیر معینی حفظ نماید به‌طوری‌که از حالت کاوش و پویایی شاگردان کاسته نشود. در این روش، معلم دانش‌آموزان را وادار به فکرکردن می‌کند و آنها را برای رسیدن به پاسخ درست تشویق می‌نماید.

برای مثال در آموزش «سبک زندگی من» در پایه دهم:

- معلم فکر کردن را در دانش‌آموزان با گفت‌وگو و طرح پرسش برمی‌انگیزد و از آنها می‌خواهد با ارائه نمونه‌هایی از سبک‌های زندگی افراد مختلف، ویژگی‌های سبک زندگی را دنبال کنند.
- معلم پس از ارائه چند ویژگی سبک زندگی، چک‌فهرستی را برای بررسی‌کردن سبک زندگی به دانش‌آموزان ارائه می‌نماید.
- معلم باید اطمینان حاصل کند که دانش‌آموزان مسئله را فهمیده‌اند و بدانند که دنبال چه چیزی می‌گردند و چگونه باید این چک‌لیست را پر کنند.
- معلم پس از مقایسه چند سبک زندگی معرفی‌شده توسط دانش‌آموزان، آنها را به دسته‌بندی محاسن و معایب سبک زندگی فعال و غیرفعال راهنمایی می‌کند.
- پس از اطمینان از درک اهمیت ضرورت سبک زندگی فعال توسط دانش‌آموزان، فعالیت‌هایی را ارائه می‌نماید که به شکل‌گیری انواع الگو برای داشتن سبک زندگی فعال می‌انجامد.
- درنهایت باراهنمایی دانش‌آموزان به آن‌ها کمک می‌کند تا بهترین الگوی سبک زندگی فعال مناسب خود را کشف و ارائه کنند.

۲ـ شیوه‌های ارزشیابی

در ارزشیابی غیرحضوری این درس که شامل آمادگی جسمانی، مهارت‌های ورزشی قابل اجرا در منزل و موضوعات زندگی فعال است، معلم به‌صورت مستمر و در جریان آموزش به کمک روش‌های مختلف از جمله خودارزیابی و ارزیابی والدین با استفاده از ابزارهای رایج در تربیت بدنی همچون خودارزیابی، چک‌لیست ارزیابی پروژه، چک‌لیست مشاهده رفتار، کارنمای ثبت تکالیف منزل، آزمون‌های کتبی آنلاین و ... وضعیت دانش‌آموزان را در طول آموزش‌های غیرحضوری سال تحصیلی ارزیابی می‌کند.

جدول راهنمای ارزشیابی درس تربیت‌بدنی دوره دوم متوسطه در وضعیت قرمز در سال تحصیلی ۱۴۰۰ ـ ۱۳۹۹

محتوای آموزشی	ملاک‌های ارزیابی	روش سنجش و ارزیابی	ابزار جمع آوری داده‌ها
■ مهارت‌های ورزشی (۸ نمره)	■ رفتارهای فردی و اجتماعی (پوشش ورزشی، حضور به‌موقع، اجرای تکالیف و مسئولیت‌پذیری، رعایت بهداشت فردی و عمومی و...)	■ خودارزیابی ■ ارزیابی والدین	■ چک‌لیست مشاهده رفتار ■ دفتر ثبت تکالیف در منزل
	■ سطح مهارت‌های ورزشی (مهارت‌های آموزش داده شده)	■ خودارزیابی ■ ارزیابی والدین	■ چک‌لیست ثبت رکورد ■ چک‌لیست مشاهده رفتار
	■ شناخت تاریخچه، قوانین و مقررات رشته ورزشی	■ ارزیابی معلم	■ آزمون کتبی آنلاین ■ چک لیست ارزیابی پروژه
	■ مشارکت فعال در آموزش و تمرینات	■ خودارزیابی ■ ارزیابی والدین ■ ارزیابی معلم	■ چک‌لیست مشاهده رفتار ■ لیست حضور و غیاب
آمادگی جسمانی (۸ نمره)	■ شناخت مفاهیم و اصول آمادگی جسمانی	■ ارزیابی معلم	■ چک‌لیست ارزیابی پروژه ■ آزمون‌های کتبی آنلاین
	■ انجام تمرینات و تکالیف حرکتی آمادگی جسمانی	■ ارزیابی والدین ■ ارزیابی معلم	■ کارنمای ثبت تکالیف حرکتی در منزل ■ پوشه کار ■ چک‌لیست مشاهده رفتار
	■ سطح آمادگی جسمانی (فاکتورهای مدنظر در هر نیم‌سال)	■ خودارزیابی ■ ارزیابی والدین	■ چک‌لیست مشاهده رفتار ■ آزمون‌های آمادگی جسمانی
موضوعات دانشی (۲ نمره)	■ شناخت موضوعات مربوط به زندگی فعال	■ ارزیابی معلم	■ چک‌لیست ارزیابی پروژه ■ گزارش تکالیف منزل ■ آزمون‌های کتبی آنلاین

۳ـ رسانه‌های پشتیبان

شبکهٔ ملّی رشد:

در آموزش‌های غیرحضوری معلمان می‌توانند از انواع فیلم‌های آموزشی تربیت‌بدنی بارگذاری شده بر روی سامانه ملی رشد، به‌عنوان پشتیبان برنامه درسی استفاده کنند؛ عناوین این فیلم‌ها عبارت‌اند از:

- فیلم آموزش تنیس روی میز ویژه معلمان تربیت‌بدنی دوره دوم متوسطه
- فیلم آموزش بدمینتون ویژه معلمان تربیت‌بدنی دوره دوم متوسطه

علاوه بر فیلم‌های آموزشی مذکور تعدادی فیلم آموزشی ویژه دانش‌آموزان بر روی سامانه رشد موجود است که بهره‌مندی از آنها در آموزش‌های مجازی علاوه بر ایجاد تنوع در آموزش، برای دانش‌آموزان نیز جذاب و دل‌چسب خواهد بود. عناوین فیلم‌های آموزشی درس تربیت‌بدنی ویژه دانش‌آموزان عبارت‌اند از:

- فیلم ورزش زورخانه ویژه دانش‌آموزان
- فیلم ورزش پیاده‌روی در کوهستان ویژه دانش‌آموزان

همچنین توصیه می‌شود با امکانی که این سامانه در اختیار کاربران قرار داده است، معلمان نسبت به بارگذاری محتواهای آموزشی مناسب اقدام نمایند.

شبکهٔ شاد:

حوزه تربیت بدنی و سلامت در شبکه شاد دارای کانال‌های متنوعی از جمله کانال تربیت بدنی و سلامت، کانال کانون‌های ورزشی، کانال تغذیه سالم، وزن سالم و زندگی سالم و کانال باشگاه مجازی بدن‌سازی و آمادگی جسمانی است. در هر یک از این کانال‌ها، محتوای متنوعی برحسب موضوع بارگذاری شده است. در کانال تربیت بدنی و سلامت محتوای درسی تمام پایه‌های تحصیلی از اول ابتدایی تا دوازدهم در بخش‌های دانشی، آمادگی جسمانی، مهارت‌های ورزشی، انواع بازی‌های ورزشی در خانه، ورزش صبحگاهی سرگرمی‌های ورزشی و مباحث اخلاقی و تربیتی بارگذاری شده است. هم‌چنین در کانال کانون‌های ورزشی، آموزش ۸ رشته ورزشی (والیبال، بسکتبال، هندبال، فوتسال، بدمینتون، طناب‌زنی و حرکات اصلاحی) ارائه شده است.

تلویزیون سراسری و استانی:

از ظرفیت‌های رسانه‌های ملی و محلی می‌توان در قالب تولید فیلم‌های آموزشی دانش‌آموزان برای آموزش مؤلّفه‌های آمادگی جسمانی، بخش‌های دانشی و بازی‌های حرکتی در منزل بهره برد.

۴ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

معلم:

ـ داشتن طراحی آموزشی در هر جلسه آموزش
ـ تدارک انواع رسانه‌های آموزشی مناسب فضای مجازی در هر جلسه
ـ بهره‌مندی از محتواهای آموزشی مناسب در رسانه‌های رشد و شاد
ـ تدارک و طراحی انواع تمرینات حرکتی با تأکید بر تمرینات انفرادی
ـ هدایت و راهبری و نظارت بر عملکرد دانش‌آموزان در منزل از طریق ارتباط بادانش‌آموز و اولیا
ـ برگزاری جلسات مجازی با اولیا با هدف تدارک محیط آموزشی مناسب در منزل
ـ انجام ارزشیابی براساس دستورالعمل ارائه شده

مدیریت مدرسه:

ـ همکاری با معلمان در تمهید مقدمات و اجرای هر چه‌بهتر آموزش‌های حضوری و غیرحضوری
ـ برقراری ارتباط با اولیا و مطّلع‌کردن آنها از شرایط و امکانات لازم برگزاری کلاس‌ها و آزمون‌های غیرحضوری
ـ نظارت بر آموزش‌های مجازی درس تربیت بدنی براساس بودجه‌بندی ارائه شده
ـ نظارت بر رعایت موازین و ارزش‌های فرهنگی و دینی در جریان آموزش‌های مجازی

خانواده:

ـ تشویق و ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف حرکتی در منزل
ـ همکاری در تأمین وسایل ورزشی در منزل
ـ نظارت بر انجام فعالیت‌ها و رعایت مراحل گرم‌کردن، سردکردن و ایمنی فعالیت‌های حرکتی در منزل
ـ نظارت بر رعایت مسائل بهداشتی و تغذیه دانش‌آموزان در هنگام انجام تکالیف حرکتی در منزل
ـ همکاری با معلم در اجرا و ارزشیابی هر چه‌بهتر آموزش‌های غیرحضوری
ـ فراهم آوردن محیط امن و مناسب برای انجام فعالیت‌های حرکتی در منزل
ـ شرکت در جلسات مجازی ویژه اولیا

راهنمای درس سلامت و بهداشت

مخاطبان برنامه	خانواده		ایفای نقش تسهیل‌گری در آموزش از طریق تشویق، ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف منزل
	مدیریت مدرسه		تمهید مقدمات، هدایت و نظارت بر اجرای آموزش مجازی درس سلامت و بهداشت
	معلم		تدارک برنامه‌های آموزشی مناسب به‌صورت مجازی، تدارک فرصت‌های یادگیری از طریق گفت‌وگوهای گروهی در فضای مجازی، نظارت بر انجام تکالیف و فعالیت‌های کتاب توسط دانش‌آموزان، هدایت و راهبری فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان
	دانش‌آموز		پیگیری، مشاهده و بهره‌مندی از فیلم‌های آموزش مجازی، انجام فعالیت‌های دروس و ثبت و گزارش‌دهی به معلم، شرکت در گفت‌وگوهای تعاملی به‌صورت مجازی
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		آفلاین: ارزشیابی مستمر از طریق فعالیت‌های کلاسی و پروژه‌ها آنلاین: ارزشیابی پایانی از طریق برگزاری آزمون کتبی
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی: آموزش انواع بازی‌ها و سرگرمی‌های بومی و محلی قابل اجرا با اعضای خانواده
			سراسری: آموزش انواع برنامه‌های سلامت و بهداشت مناسب اعضای خانواده
		فضای مجازی	شبکه شاد: فیلم‌های آموزشی مرتبط با سلامت و بهداشت و همچنین نمونه تدریس‌های معلمان
			شبکه رشد: فیلم‌ها و محتواهای آموزش سلامت و بهداشت ویژه دانش‌آموزان و معلمان
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		پروژه، اکتشافی، بحث گروهی، کلاس معکوس
محتوا	غیر حضوری		سلامت چیست، برنامه غذایی سالم، کنترل وزن و تناسب اندام، بیماری های غیرواگیر، بیماری های واگیر، بهداشت فردی، بهداشت روان، مصرف دخانیات و الکل، پیشگیری از اختلالات اسکلتی عضلانی
	مطالعه آزاد		سبک زندگی، بهداشت ایمنی مواد غذایی، بهداشت ازدواج و باروری، اعتیاد به مواد مخدر و عوارض آن، پیشگیری از حوادث خانگی
زمان آموزش	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
دوره/شاخه/پایه/درس			سلامت و بهداشت/ دوازدهم/ دوره متوسطه دوم

۱ـ محتوا

در شرایط قرمز حدود ۳۰ درصد از آموزش‌های این کتاب مطالعه آزاد است و توسط دانش‌آموزان انجام می‌شود که عناوین آن عبارت‌اند از: سبک زندگی، بهداشت و ایمنی مواد غذایی، بهداشت ازدواج و باروری، اعتیاد به مواد مخدر و عوارض آن، پیشگیری از حوادث خانگی.

۲ـ روش تدریس

در آموزش‌های حضوری و غیرحضوری این درس، امکان بهرمندی از انواع روش‌های تدریس فعال فراهم است که برای نمونه سه روش پیشنهادی در آموزش‌های غیرحضوری به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

■ **روش اکتشافی:** در آموزش به روش اکتشافی در فضای مجازی لازم است معلم با طراحی آموزشی مناسب و بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی، انواع رسانه‌های آموزشی (فیلم، عکس، پاورپوینت و...) را برای هدایت بهتر دانش‌آموزان از قبل تدارک ببینند.

یادگیری اکتشافی فرایندی است که دانش‌آموز با راهنمایی معلم، اصل یا قانونی را کشف نموده و مسئله‌ای را حل می‌کند. در این روش معلم با طرح سؤالات مناسب، جواب‌های نادرست دانش‌آموزان را به سمت جواب‌های درست هدایت می‌نماید. معلم باید کلاس را در جهت صحیح و مسیر معینی حفظ نماید؛ به‌طوری‌که از حالت کاوش و پویایی شاگردان کاسته نشود. در این روش، معلم دانش‌آموزان را وادار به فکر کردن می‌کند و آن‌ها را برای رسیدن به پاسخ درست تشویق می‌نماید.

برای مثال در آموزش درس «کنترل وزن و تناسب‌اندام» در فصل دوم؛

ابتدا معلم با نمایش تصویر فعالیت شماره ۱و طرح اولین پرسش آن، دانش‌آموزان را به فکر کردن وامی‌دارد و آنها را برمی‌انگیزاند تا با مقایسه شیوع چاقی درمحیط زندگی خود با سایر استان‌ها، چاقی را به‌عنوان یک مسئله جدی در محیط زندگی خود بررسی کنند.

معلم پس از ارائه چند نمونه از تصاویر چاقی، دانش‌آموزان را به‌سمت شناسایی انواع چاقی و ویژگی هریک از آن‌ها هدایت می‌کند؛ سپس از دانش‌آموزان می‌خواهد چاقی افراد را در خانواده یا نزدیکان خود علت‌یابی کنند و با راهنمایی دانش‌آموزان در خلال فعالیت، آنها را به سمت بازبینی پاسخ‌های خود و کشف عوامل چاقی در محیط زندگی هدایت می‌کند.

معلم باید اطمینان حاصل کند که در تمام فرآیند آموزشی، دانش‌آموزان ضرورت مسئله را به درستی فهمیده‌اند و بدانند که دنبال چه چیزی می‌گردند و چگونه باید این مراحل را طی کنند.

■ **بحث گروهی:** روش بحث گروهی گفت‌وگویی است سنجیده و منظم درباره موضوعی خاص که موردعلاقه مشترک شرکت‌کنندگان در بحث است. روش بحث گروهی برای کلاس‌های حضوری این درس به‌راحتی قابل‌اجراست ولی در روش آموزش مجازی نیز می‌توان دانش‌آموزان را به گروه‌های کوچک حداکثر ۵ نفره تقسیم کرد و با بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی، گفت‌وگوها را در آن بستر

انجام داد. در این روش، معمولاً معلم موضوع یا مسئله اصلی درس را مطرح می‌کند و شاگردان درباره آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهارنظر می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند؛ بنابراین برخلاف روش سخنرانی در این روش، شاگردان در فعالیت‌های آموزشی فعالانه شرکت می‌کنند و مسئولیت یادگیری را به عهده می‌گیرند. آنان در ضمن مباحثه، از اندیشه و نگرش‌های خود با ذکر دلایل متکی بر حقایق، مفاهیم و اصول علمی دفاع می‌کنند. در اجرای صحیح بحث گروهی، شاگردان باید توانایی سازمان‌دهی عقاید و دیدگاه‌های خود، انتقادات دیگران (چه درست و چه نادرست) و ارزیابی نظرهای مختلف را در ضمن بحث داشته باشند؛ به‌عبارت‌دیگر، روش بحث گروهی، روشی است که به شاگردان فرصت می‌دهد تا نظرها، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند و اندیشه‌های خود را با دلایل مستند بیان کنند؛ و نتایج گفت‌وگوهای خود را به معلم گزارش دهند؛ همچنین معلمان می‌توانند با شرکت در گفت‌وگوهای دانش‌آموزان از کم و کیف فعالیت‌های آنها مطلع شوند.

■ **روش کلاس معکوس:** در این روش دانش‌آموزان موضوعات جدید را از طریق تماشای ویدیوها در خانه با توجه به سرعت یادگیری خودشان و ارتباط برخط (آن‌لاین) با معلم یا همسالان خود فرامی‌گیرند. این روش از دو جزء تشکیل شده است؛ فعالیت‌های یادگیری و تعامل گروهی در ارتباط آنلاین، و آموزش انفرادی مستقیم با کامپیوتر به‌شیوه آفلاین. به‌طور مثال دانش‌آموزان می‌توانند در موضوع «تغذیه»، فیلم‌های آموزشی مربوط را در منزل تماشا کرده، بر محتوای درس مربوط تأمل کنند. آنها در ارتباط آنلاین می‌توانند با جایگیری در گروه‌های مختلف، با یک‌دیگر گفت‌وگو کرده و در نهایت با راهبری معلم ابهامات احتمالی برطرف شود.

۳ـ شیوه‌های ارزشیابی

در آموزش‌های غیرحضوری این درس، ارزشیابی دانش‌آموزان مشتمل بر دو نوع ارزشیابی مستمر و ارزشیابی پایانی است:

الف) ارزشیابی مستمر (۲۰ نمره)

در ارزشیابی مستمر آموزش‌های غیرحضوری، آموخته‌ها و فعالیت‌های دانش‌آموزان در درس سلامت و بهداشت، در سه بخش ارزیابی می‌شود:

۱ مشاهدات معلّم از میزان مشارکت دانش‌آموزان در انجام فعالیت در کلاس و منزل (۱۰ نمره) شامل:

- ابراز علاقه نسبت به انجام فعالیت و مشارکت فعال در انجام آن؛
- بهره‌گیری از اطلاعات و تجربیات خود در ارتباط با انجام فعالیت؛
- رعایت نظم و ترتیب از طریق انجام به‌موقع فعالیت و ارائه گزارش آن.

۲ بررسی نتایج کاردانش‌آموزان در کتاب درسی (۵ نمره) شامل:

- تکمیل برگه‌های خودارزیابی‌ها؛

- پر کردن جداول؛
- پاسخ به سؤالات؛
- محاسبه و اندازه‌گیری.

۳ بررسی پروژه پژوهشی که در طول سال تحصیلی توسط دانش‌آموز انجام می‌شود (۵ نمره) شامل:

- تعیین هدف پژوهش؛
- طراحی و اجرای صحیح مراحل انجام کار با مراجعه به معلم و دریافت بازخوردهای لازم؛
- تهیه خلاصه گزارش پژوهش و نتایج آن؛
- آمادگی لازم برای ارائه گزارش و پاسخ به سؤالات مرتبط با آن.

ب) ارزشیابی پایانی (۲۰ نمره)

بر اساس نتایج آزمون کتبی است که در پایان هر نوبت تحصیلی به‌صورت حضوری و یا غیرحضوری (آنلاین) از دانش‌آموزان به عمل می‌آید.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

شبکهٔ ملی رشد:

ازجمله فعالیت‌های جذاب در این درس، نمایش فیلم‌های آموزشی است. در شبکهٔ رشد امکان بهره‌مندی از فیلم‌های آموزشی این درس به سهولت فراهم‌شده است و به معلمان این امکان را می‌دهد تا ضمن ایجاد تنوع در فرآیند تدریس خود، از ظرفیت‌های آموزشی آن‌ها نیز بهره‌مند شوند. عناوین فیلم‌های آموزشی درس سلامت و بهداشت در سامانه ملی رشد به شرح زیر است:

- سبک زندگی
- کم‌تحرکی و سرطان
- نقش تغذیه سالم در پیشگیری و درمان سرطان
- عوامل محیطی مؤثر در ابتلا به سرطان
- نحوه صحیح شستن دست‌ها
- ویروس «اچ آی وی» با بدن چکار می‌کند؟
- من سارا هستم
- سیگار و سرطان
- وجود انبوهی سیگار در خانه
- به خاطر زندگی‌ام
- ارگونومی کار با رایانه

همچنین معلمان محترم و دانش‌آموزان می‌توانند با مراجعه به سایت آوای سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به آدرس iec.behdasht.gov.ir از سایر فیلم‌ها و رسانه‌های آموزشی مناسب در جریان آموزش خود بهره‌مند شوند.
همچنین با امکانی که این سامانه در اختیار کاربران قرار داده است، توصیه می‌شود برای بهره‌مندی دیگران، معلمان نسبت به بارگذاری محتواهای آموزشی و مناسب خود در این شبکه اقدام نمایند.

ـ شبکه شاد:
کلیپ‌های کوتاه آموزشی در موضوعات مختلف مرتبط با آموزش سلامت در این شبکه بارگذاری شده است.
همچنین برخی از فیلم‌های تولیدشده توسط استان‌ها که با هدف ارتقای سطح سلامت و بهداشت و متناسب با اهداف برنامه درسی سلامت و بهداشت تولید شده، قابل‌استفاده است.
انتظار می‌رود معلمان نمونه‌های طراحی آموزشی خود در درس سلامت و بهداشت و سایر مطالب علمی و قابل استفاده را با هدف بهره‌مندی دیگران بر روی این شبکه بارگذاری کنند.

ـ تلویزیون سراسری و استانی:
از ظرفیت‌های رسانه‌های ملی و محلی می‌توان در قالب تولید فیلم‌های آموزشی مناسب بخش غیرحضوری درس سلامت و بهداشت بهره لازم را برد.

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

ـ خانواده:
ـ تشویق و ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف دانش‌آموزان در منزل
ـ فراهم آوردن فضای آرام و ساکت در منزل، به هنگام برگزاری کلاس‌های مجازی
ـ همکاری با معلم و مدرسه در برگزاری آزمون‌های حضوری و غیرحضوری

ـ معلم:
ـ طراحی آموزشی مناسب برای هر درس
ـ تدارک انواع رسانه‌های آموزشی مناسب برای استفاده در فضای آموزش مجازی
ـ تدارک فرصت‌های یادگیری از طریق گفت‌وگوهای گروهی در فضای مجازی
ـ پیگیری و نظارت مستمر بر انجام تکالیف و فعالیت‌های کتاب توسط دانش‌آموزان
ـ بهره‌مندی از فیلم‌های آموزشی شبکه‌های رشد و شاد در آموزش‌های مجازی

ـ هدایت و راهبری فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان

مدیریت مدرسه:

ـ فراهم‌آوردن امکانات موردنیاز معلمان برای برگزاری آموزش‌های حضوری و غیرحضوری

ـ برقراری ارتباط با اولیای و مطلع‌کردن آنها از شرایط و امکانات لازم برگزاری کلاس‌ها و آزمون‌های غیرحضوری

راهنمای درس کارگاه کارآفرینی و تولید

مخاطبان برنامه	خانواده	**مسئول تربیت:** ایجاد فضای مناسب آموزشی، نظارت، تعامل مناسب با مدرسه، معلم و تهیه امکانات لازم برای ارتباط غیرحضوری تا حد امکان، طرح معلم یار مدرسه*
	مدیریت مدرسه	**سازمان دهنده و هماهنگ کننده:** استفاده از هنرآموزان مرتبط جهت آموزش
	معلم	**راهبر و هدایت‌کنندهٔ یاددهی ـ یادگیری:** نقش راهبر آموزشی، تهیه محتوا آموزشی مرتبط با هر بخش
	دانش‌آموز	**یادگیرندهٔ فعّال:** حضور در کلاس و پاسخ به سؤالات و فعالیت‌ها
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری /غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)	پاسخ به فعالیت‌ها، پژوهش، ارسال گزارش مشارکت در مباحث. ارائهٔ نظرات. پاسخ به سؤالات. حضور
رسانه‌های آموزشی — رسانه‌های پشتیبان — تلویزیون	استانی	در شبکه استانی، می‌توان آموزش داد.
	سراسری	در مدرسه تلویزیونی ایران پودمان ۳ تا ۵ تدریس شده است.
رسانه‌های آموزشی — فضای مجازی	شبکهٔ شاد	تولید محتوا برای معلم بارگزاری شده است.
	شبکهٔ رشد	
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس	روش فعال ویژهٔ فضای غیرحضوری. بهتراست تدریس غیرحضوری در همان کلاس دانش‌آموزان باشد. با حضور ۵ دانش‌آموز همان کلاس و در هرجلسه این ۵ نفر تغییر یابند.

محتوا		
غیرحضوری	مطالعه آزاد	بخش ۱: نیم‌سازی
		بخش ۲: کار تیمی موفق
		بخش ۳: تقویت کار تیمی
		بخش ۴: حل مسأله
		بخش ۵: هدف‌گذاری و تصمیم‌گیری
		بخش ۶: خودشناسی
		بخش ۷: طراحی مسیر شغلی (کارگاه توسعهٔ شخصی)
		بخش ۸: طراحی مسیر شغلی (شناسایی ارزش‌ها و نیازها)
		بخش ۹: طراحی مسیر شغلی (شناسایی مهارت‌ها، استعدادها، علایق و جمع بندی)
		بخش ۵: هدف‌گذاری و تصمیم‌گیری
		بخش ۶: خودشناسی
		بخش ۱۰: تفکر
		بخش ۱۱: تفکر خلاق (واگرا)
		بخش ۱۲: توسعهٔ خلقیت فردی
		بخش ۱۳: توسعهٔ خلقیت تیمی
		بخش ۱۴: تشخیص فرصت، ایده پردازی و ارزیابی ایده
		بخش ۱۵: ایده یابی، ساختن ایده و الگوبرداری
		بخش ۱۶: نوآوری و تمرین
		بخش ۱۷: سنجش کارآفرینی
		بخش ۱۸: تعیین نوع کسب و کار
		بخش ۱۹: مدل کسب و کار(مشتری مشاهدی)
		بخش ۲۰: مدل کسب و کار (طراحی ارزش پیشنهادی)
		بخش ۲۱: مدل کسب و کار (تعیین کانال توزیع)
		بخش ۲۲: مدل کسب و کار (ارتباط با مشتریان)
		بخش ۲۳: مدل کسب و کار (درآمدزایی)
		بخش ۲۴ : مدل کسب و کار (منبع یابی)
		بخش ۲۵:مدل کسب‌وکار(فعالیت‌های کلیدی)
		بخش ۲۶: مدل کسب و کار (شریک یابی)
		بخش ۲۷: مدل کسب و کار (برآورد هزینه)
		بخش ۲۸: طرح کسب و کار
		بخش ۲۹:نگارش طرح (معرفی کسب و کار، تهیهٔ برنامهٔ سر و سامان دادن‌نیروی انسانی)
		بخش ۳۰: نگارش طرح (تهیهٔ برنامهٔ بازار و بازاریابی)
		بخش ۳۱:نگارش طرح(تهیهٔ برنامهٔ تولید، ساخت کالا یا ارائهٔ خدمت)
		بخش ۳۲: نگارش طرح (تهیهٔ برنامهٔ مالی و زمان بندی)

زمان آموزش		
	ساعت	هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه	۲

دوره/شاخه/پایه/درس	کارگاه کارآفرینی و تولید / همه رشته‌ها / یازدهم /دوره متوسطه دوم

۱ـ محتوا

براساس توضیحات مندرج در بخش محتوایی جدول صفحه پیش عمل شود.

۲ـ روش تدریس

در آموزش‌های حضوری و غیرحضوری در این درس امکان بهره‌مندی از انواع روش‌های تدریس فعال فراهم است که برای نمونه سه روش پیشنهادی در آموزش‌های غیرحضوری به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

■ **روش اکتشافی:** در آموزش به روش اکتشافی در فضای مجازی لازم است معلم با طراحی آموزشی مناسب و بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی، انواع رسانه‌های آموزشی (فیلم، عکس، پاورپوینت و...) را برای هدایت بهتر دانش‌آموزان از قبل تدارک ببینند.

یادگیری اکتشافی فرایندی است که دانش‌آموز باراهنمایی معلم، اصل یا قانونی را کشف و مسئله‌ای را حل می‌کند. در این روش، معلم با طرح سؤالات مناسب، جواب‌های نادرست دانش‌آموزان را به سمت جواب‌های درست هدایت می‌کند. معلم باید کلاس را در جهت صحیح و مسیر معینی حفظ کند؛ به‌طوری که از حالت کاوش و پویایی شاگردان کاسته نشود. در این روش، معلم دانش‌آموزان را به فکر کردن وا می‌دارد و آنها را برای رسیدن به پاسخ درست تشویق می‌کند.

برای مثال در آموزش درس «تفکر خلاق» بخش ۱۱:

ابتدا معلم با نمایش تصویر فعالیت کتاب و طرح اولین پرسش آن، دانش‌آموزان را به فکر کردن وامی‌دارد و آنها را برمی‌انگیزاند تا با بررسی موانع تفکر خلاق، آن را به‌عنوان یک مسئلهٔ جدی در زندگی خود بررسی کنند. معلم پس از ارائهٔ چند نمونه از مثال‌های مختلف، دانش‌آموزان را به سمت شناسایی و بررسی‌های ویژگی‌های هر یک از انواع تفکر هدایت می‌کند. سپس از دانش‌آموزان می‌خواهد مثال‌های دیگری را بیان کنند و با راهنمایی دانش‌آموزان در خلال فعالیت، آنها را به سمت بازبینی پاسخ‌های خود و کشف مدل‌های ذهنی خلاق هدایت می‌کند.

معلم باید اطمینان حاصل کند که در تمام فرایند آموزشی، دانش‌آموزان ضرورت مسئله را به درستی فهمیده‌اند و می‌دانند که دنبال چه چیزی می‌گردند و چگونه باید این مراحل را طی کنند.

■ **بحث گروهی:** روش بحث گروهی، گفت‌وگویی است سنجیده و منظم دربارهٔ موضوعی خاص که موردعلاقهٔ مشترک شرکت‌کنندگان در بحث است. روش بحث گروهی برای کلاس‌های حضوری به‌راحتی قابل اجراست ولی در روش آموزش مجازی نیز می‌توان دانش‌آموزان را به گروه‌های کوچک حداکثر پنج نفره تقسیم کرد و با بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی، گفت‌وگوها را در آن بستر انجام داد. در این روش، معمولاً معلم موضوع یا مسئلهٔ اصلی درس را مطرح می‌کند و شاگردان دربارهٔ آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهارنظر می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند، بنابراین برخلاف روش سخنرانی، در این روش، شاگردان در فعالیت‌های آموزشی فعالانه شرکت می‌کنند و مسئولیت یادگیری را به عهده

می‌گیرند. آنان در ضمن مباحثه، از اندیشه و نگرش‌های خود با ذکر دلایل متکی بر حقایق، مفاهیم و اصول علمی دفاع می‌کنند. در اجرای صحیح بحث گروهی، شاگردان باید توانایی سازمان‌دهی عقاید و دیدگاه‌های خود، انتقادات دیگران (چه درست و چه نادرست) و ارزیابی نظرهای مختلف را در ضمن بحث داشته باشند. به‌عبارت‌دیگر، بحث گروهی روشی است که به شاگردان فرصت می‌دهد تا نظرها، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند و اندیشه‌های خود را با دلایل مستند بیان کنند و نتایج گفت‌وگوهای خود را به معلم گزارش دهند. همچنین معلمان می‌توانند با شرکت در گفت‌وگوهای دانش‌آموزان از کم و کیف فعالیت‌های آنها مطلع شوند.

برای مثال در آموزش درس «توسعهٔ خلاقیت تیمی» بخش ۱۳:

معلم از گروه‌های دانش‌آموزی می‌خواهد که در مورد انواع روش‌های خلاقیت تیمی در کتاب با یک موضوع دلخواه تمرین کنند.

از آنجا که تدریس در فضای مجازی انجام می‌شود، می‌توان بحث‌هایی مانند طوفان مغزی و شش کلاه تفکر را در قالب فعالیت در شبکهٔ «شاد» به اجرا گذاشت.

■ **روش خودارزیابی:** در این روش دانش‌آموزان خود را در مقایسه با معیارهای تعیین‌شدهٔ معلم در هر جلسه ارزیابی می‌کنند. در حقیقت در این روش دانش‌آموزان به‌صورت خودخوان محتوای دروس را مطالعه و بر عملکرد خود نظارت می‌کنند. به‌عنوان‌مثال معلم در هر درس مفاهیم و مهارت‌های اساسی و انتظارات یادگیری و معیارهای ارزیابی پیرامون آنها را مشخص می‌کند و دانش‌آموزان موظف‌اند در هر کلاس آموزش مجازی پس از مطالعهٔ درس، خود را بر اساس معیارهای تعیین‌شده از سوی معلم ارزیابی کنند و در پایان کلاس به معلم بازخورد ارائه دهند.

برای مثال در آموزش درس «تقویت کار تیمی» بخش ۳:

با توجه به اینکه دانش‌آموزان در دنیای اطراف خود و در کلاس‌های مختلف کار تیمی را تجربه کرده‌اند، معلم می‌تواند با ارائهٔ یک رویکرد اصلی از درس از دانش‌آموزان بخواهد در پایان با تکمیل فعالیت‌های و جداول درس به سطح ارزیابی در این بخش برسند. معلم می‌تواند با تأکید بر مطالعهٔ کتاب و انجام تحقیقات تکمیلی به درک بهتر درس کمک کند.

■ **روش کلاس معکوس:** در این روش دانش‌آموزان موضوعات جدید را از طریق تماشای ویدئوها در خانه با توجه به سرعت یادگیری خودشان و ارتباط برخط (آنلاین) با معلم یا همسالان خود فرا می‌گیرند و آنچه قبلاً در قالب تکلیف تعریف می‌شد را در کلاس با هم انجام می‌دهند. در کلاس درس با کمک معلم با مفهوم درس درگیر می‌شوند. همچنین معلم به جای ایراد سخنرانی این فرصت را دارد که با توجه به نیاز هر یک از دانش‌آموزان، راهنمایی‌ها و آموزش‌های لازم را بدهد و با آنان ارتباط ایجاد کند. در حقیقت این شیوهٔ یادگیری را به دانش‌آموز می‌سپارد و به معلم این امکان را می‌دهد که یادگیری تک‌تک دانش‌آموزان را با توجه به نیازهای فردی آنها تسهیل کند. این روش از دو جزء تشکیل شده است: فعالیت‌های یادگیری و تعامل گروهی در کلاس درس و آموزش انفرادی مستقیم با کامپیوتر خارج از کلاس.

به عنوان مثال در بخش ۱۰ درس «تفکر»

دانش‌آموزان می‌توانند در موضوع «تفکر»، فیلم‌های آموزشی را در منزل تماشا یا از طریق سایت‌های اینترنتی معرفی شده، بر محتوای درس مربوطه تأمل کنند و در کلاس درس با جای‌گیری در گروه‌های مختلف، گفت‌وگو و با راهبری معلم ابهامات احتمالی را برطرف کنند.

■ **تدریس مجازی:** یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های آموزش مجازی، داشتن زمان متغیر برای یادگیری و آموزش است؛ به گونه‌ای که امکان تکرار مطالب تا بی‌نهایت برای یادگیرنده فراهم شود.

پیشنهاد می‌شود در تدریس غیرحضوری، شروع آموزش از سوی دانش‌آموزان باشد. بدان معنا که در انتهای هر جلسه، متون، مستندها، فیلم‌های آموزشی یا لینک‌هایی که مرتبط با درس بعدی است به دانش‌آموزان معرفی شود و ایشان با مراجعه به آنها و تلاش برای پاسخ به مسئله‌ای که ناظر به درس بعدی است، پاسخ‌های خود را به دست آورند. این بدان معناست که هر دانش‌آموز، پیش‌مطالعه برای فهم درس جدید را آغاز کرده است.

یکی از روش‌های مؤثر و قابل اجرا در تدریس غیرحضوری، ترغیب دانش‌آموزان به یافتن و ایجاد ارتباط بین مفاهیم مختلف و مرتبط با مفهوم اصلی هر درس است.

به عنوان مثال در درس «طراحی مدل کسب‌وکار»:

معلم می‌تواند به کمک یک فایل صوتی تمامی نکات مربوط به مفاهیم اولیهٔ طراحی مدل کسب‌وکار را برای دانش‌آموز شرح دهد. این مبحث با توجه به نکات خاص تحلیلی می‌تواند از طرف دانش‌آموز بارها مورد استفاده قرار گیرد تا در نهایت، یادگیری کامل حاصل شود.

۳ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

الف) ارزش‌یابی مستمر و پایانی

ارزش‌یابی باید بخشی از فرایند آموزش و یادگیری تلقی شود و نه پایان آن. تکالیف ارزش‌یابی باید همسو با اهداف یادگیری طراحی شود و به تسهیل فرایند آموزش و تحقق اهداف یادگیری کمک کند.

در ارزش‌یابی آموزش‌های حضوری و غیرحضوری، آموخته‌ها و فعالیت‌های دانش‌آموزان در درس کارگاه کارآفرینی و تولید در سه بخش ارزیابی می‌شود:

۱ مشاهدات معلّم از میزان مشارکت دانش‌آموزان در انجام فعالیت در کلاس و منزل (۱۰ نمره) شامل:

- ابراز علاقه نسبت به فعالیت و مشارکت فعال در انجام آن.
- بهره‌گیری از اطلاعات و تجربیات خود در ارتباط با انجام فعالیت.
- رعایت نظم و ترتیب از طریق انجام به‌موقع فعالیت و ارائهٔ گزارش آن.

۲ بررسی نتایج کار دانش‌آموزان در کتاب درسی (۵ نمره) شامل:

- تکمیل برگه‌های خودارزیابی‌ها.
- پر کردن جداول.

- پاسخ به سؤالات و فعالیت در فضای مجازی.
- محاسبه و اندازه‌گیری.

۳ بررسی پروژهٔ پژوهشی که در طول سال تحصیلی دانش‌آموز انجام می‌دهد (۵ نمره) شامل:

- تعیین هدف پژوهش.
- طراحی و اجرای صحیح مراحل انجام کار با مراجعه یا ارسال برای معلم و دریافت بازخوردهای لازم.
- تهیهٔ خلاصهٔ گزارش پژوهش و نتایج آن.
- آمادگی لازم برای ارائهٔ گزارش و پاسخ به سؤالات مرتبط با آن.

ب) ارزش‌یابی در فضای مجازی: ارزش‌یابی میزان مشارکت

یادگیرندگان در محیط مجازی برای رسیدن به اهداف آموزشی از امکانات ارتباطی گوناگون مانند تالارهای گفت‌وگو، شبکه‌های اجتماعی، پست الکترونیکی، ابزارهای گفت‌وگوی همزمان متنی، صوتی و ویدئویی و برخی امکانات ارتباطی ناهمزمان بهره می‌گیرند. از این‌رو باید در ارزش‌یابی‌ها نیز میزان مشارکت یادگیرندگان مدنظر قرار گیرد. طرح سؤالات مشارکتی، ارائهٔ پاسخ‌های مشارکتی، رتبه‌بندی موضوعات گوناگون و تهیهٔ آزمون‌های مشارکتی، نمونه‌هایی از فعالیت‌های مشارکتی در محیط یادگیری مجازی‌اند که می‌توان با استفاده از ملاک‌هایی همچون میزان ارائه و دریافت کمک، میزان مبادلهٔ منابع و اطلاعات، نحوهٔ توضیح و بسط اطلاعات، میزان تشریک دانش با دیگران، ارائه و دریافت بازخورد، دعوت اعضا به مشارکت و نظارت بر مشارکت دیگران این فعالیت‌ها را ارزش‌یابی کرد.

در ارزش‌یابی میزان مشارکت هر یادگیرنده، باید به ملاک‌های کمی و کیفی توجه کرد. ملاک‌های کمی به شمارش تعداد نظرات یا دفعات شرکت فرد در بحث اشاره دارد. در مقابل، ملاک‌های کیفی بر وسعت و عمق نظرات توجه دارد.

با توجه به ماهیت درس، استفاده از نمونهٔ پروژه‌های تحلیلی می‌تواند بسیار مفید باشد.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

شبکهٔ ملی رشد

ازجمله فعالیت‌های جذاب در این درس، نمایش فیلم‌های آموزشی است. در شبکهٔ ملی رشد امکان بهره‌مندی از فیلم‌های آموزشی این درس به سهولت فراهم‌شده است و به معلمان این امکان را می‌دهد تا ضمن ایجاد تنوع در فرایند تدریس خود، از ظرفیت‌های آموزشی آنها نیز بهره‌مند شوند. عناوین مقاله‌های آموزشی درس کارگاه کارآفرینی و تولید در شبکهٔ ملی رشد به شرح زیر است:

- کارآفرینی از منظر ارزش‌های اسلامی.
- کارآفرینی، فرصتی برای حل آسیب‌های اجتماعی.
- کارآفرینی در برنامهٔ درسی ملی.
- ایجاد کسب‌وکار الکترونیکی.

- تبیین مفهوم و انواع حرفه‌آموزی همراه با تولید و راهکارها.
- و...

شبکهٔ شاد

کلیپ‌های کوتاه آموزشی در موضوعات مختلف مرتبط با آموزش کارگاه کارآفرینی و تولید در این شبکه بارگذاری شده است.

انتظار می‌رود معلمان، نمونه‌های طراحی آموزشی خود در این درس و سایر مطالب علمی‌و قابل استفاده را با هدف بهره‌مندی سایرین بر در این شبکه بارگذاری کنند.

رسانهٔ سراسری و استانی

از ظرفیت‌های رسانه‌های ملی و محلی می‌توان در قالب تولید فیلم‌های آموزشی مناسب بخش غیرحضوری درس کارگاه کارآفرینی و تولید بهره لازم را برد.

شبکهٔ آموزش صدا و سیما

فیلم برنامه‌های آموزشی صدا و سیما در آرشیو سایت‌های رسمی شبکه‌ها موجود است که می‌تواند به عنوان منبعی مناسب جهت معرفی به دانش‌آموزان استفاده شود.

در جدول صفحهٔ بعد فیلم‌های آموزشی با تأکید بر پودمان‌های غیرحضوری آمده است.

جدول رسانه‌های آموزشی

اجزای بوم کسب‌وکار	http://tv۷.ir/program/۱۴۲۷۱۲	شبکهٔ آموزش
مشتری‌شناسی	http://tv۷.ir/program/۱۳۹۹۷۴	شبکهٔ آموزش
ابعاد مختلف شخصیتی و رفتاری	https://www.aparat.com/v/K۱hBv	سایت آپارات
برآورد هزینه	https://www.aparat.com/v/r۵ASQ	سایت آپارات
ارتباط با مشتری	https://www.aparat.com/v/oVWYB	سایت آپارات
طراحی ارزش پیشنهادی	https://www.aparat.com/v/u۰mCZ	سایت آپارات
برآورد هزینه	https://www.aparat.com/v/۰fv۸j	سایت آپارات
مشارکت‌های کلیدی	https://www.aparat.com/v/T۶G۰۴	سایت آپارات
فعالیت‌های کلیدی	https://www.aparat.com/v/YsPFQ	سایت آپارات
منابع کلیدی کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/۳vJOG	سایت آپارات
کانال توزیع یا کانال ارتباطی	https://www.aparat.com/v/TYIcJ	سایت آپارات
جریان‌های درآمدی	https://www.aparat.com/v/MI۴۲e	سایت آپارات

سنجش کارآفرینی	https://www.aparat.com/v/VAp۰O	سایت آپارات
تفکر	https://www.aparat.com/v/RIguM	سایت آپارات
بوم کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/jrOSX	سایت آپارات
تعیین نوع کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/d۶JaW	سایت آپارات
کارآفرین و تولید کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/ijM۶۱	سایت آپارات
بازاریابی	https://www.aparat.com/v/YZdeb	سایت آپارات
تفکر خلاق و انتقادی	https://www.aparat.com/v/WaCpM	سایت آپارات
تفکر خلاق و انتقادی	https://www.aparat.com/v/Jx۹sL	سایت آپارات
قدرت کار تیمی	https://www.aparat.com/v/s۷B۵۰	سایت آپارات
تکنیک حل مسئله	https://www.aparat.com/v/QvKuR	سایت آپارات
طراحی مسیر شغلی	https://www.aparat.com/v/mdlYt	سایت آپارات
طراحی مسیر شغلی	https://www.aparat.com/v/soweG	سایت آپارات
طراحی مسیر شغلی	https://www.aparat.com/v/۵۸viS	سایت آپارات
طراحی مسیر شغلی	https://www.aparat.com/v/۴۹ud۲	سایت آپارات
نوآوری چیست؟	https://www.aparat.com/v/JbzGK	سایت آپارات
ایجاد کسب‌وکار نوآورانه	https://www.aparat.com/v/LlQxH	سایت آپارات
طرح بوم کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/byZKQ	سایت آپارات
اصول اولیهٔ طرح تجاری کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/Yglj۹	سایت آپارات
طرح کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/xVhe۲	سایت آپارات
طرح کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/m۹HDU	سایت آپارات
طرح کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/Sre۹v	سایت آپارات
طرح کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/eK۸Eo	سایت آپارات
طرح کسب‌وکار	https://www.aparat.com/v/۲jPZQ	سایت آپارات
افزایش مشتری	https://www.aparat.com/v/qpXrh	سایت آپارات
بازاریابی شبکه‌ای	https://www.aparat.com/v/۷V۸og	سایت آپارات
برآورد هزینه	https://www.aparat.com/v/GUYqJ	سایت آپارات
ارتباط با مشتریان	https://www.aparat.com/v/RY۷NB	سایت آپارات
هدف‌گذاری	https://www.aparat.com/v/۹qDsS	سایت آپارات
بوم کسب‌وکار	https://cdn.yjc.ir/files/fa/news/۱۳۹۹/۱/۲۹/۱۱۷۳۳۰۲۹_۸۶۲.mp۴	باشگاه خبرنگاران جوان

کانال شبکه‌های اجتماعی	https://t.me/novifan https://telegram.me/NovavariVaKarafarini https://t.me/cbt_10
کتاب کمک آموزشی	https://www.paadars.com
کتاب درسی	https://chap.sch.ir/sites/default/files/lbooks/1399-1400/29C110224.pdf
خلاصهٔ نکات درسی	https://gama.ir https://mollemblog.com/ https://3download-book6.niloblog.com/ https://nomreplus.ir/

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

خانواده

ـ تشویق و ترغیب و نظارت بر اجرای تکالیف دانش‌آموزان در منزل
ـ فراهم آوردن فضای آرام و ساکت در منزل به هنگام برگزاری کلاس‌های مجازی
ـ همکاری با معلم و مدرسه در برگزاری آزمون‌های غیرحضوری

معلم

ـ طراحی آموزشی مناسب برای هر درس
ـ تدارک انواع رسانه‌های آموزشی مناسب برای استفاده در فضای آموزش مجازی
ـ تدارک فرصت‌های یادگیری از طریق گفت‌وگوهای گروهی در فضای مجازی
ـ پیگیری و نظارت مستمر بر انجام تکالیف و فعالیت‌های دانش‌آموزان

ـ بهره‌مندی از فیلم‌های آموزشی شبکه‌های رشد و شاد در آموزش‌های مجازی
ـ هدایت و راهبری فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان

مدیریت مدرسه

ـ فراهم آوردن امکانات موردنیاز معلمان در برگزاری آموزش‌های غیرحضوری
ـ برقراری ارتباط با اولیا و مطلع کردن آنها از شرایط و امکانات لازم برای برگزاری کلاس‌ها و آزمون‌های غیرحضوری

راهنمای درس تاریخ

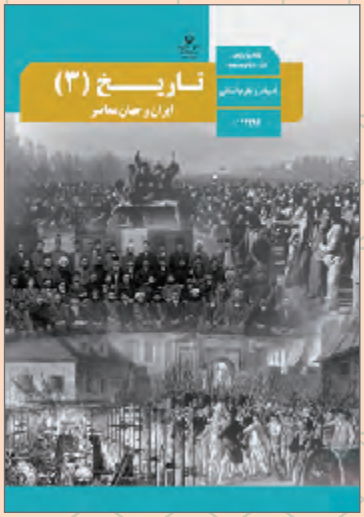

مخاطبان برنامه	خانواده		همکاری با مدرسه و نظارت بر عملکرد دانش‌آموز در منزل (۹)		
	مدیریت مدرسه		فراهم کردن شرایط، موقعیت، امکانات و تجهیزات مطلوب و مناسب برای پیشبرد فرایند یادگیری فعال (۸)		
	معلم		تمرکز بر هدایت و راهنمایی متربیان و ایجاد حس کنجکاوی در آنان برای خودیادگیری به جای انتقال صرف محتوا (۷)		
	دانش‌آموز		عنصری علاقمند و فعال در کار یادگیری از طریق مطالعه و کاوش منظم و مستمر (۶)		
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری (بیرون خط) offline (برخط) online		تمرکز بر ارزشیابی مستمر در قالب انجام فعالیت‌ها و تکالیف هفتگی آزمون‌های کتبی میان نوبت، نوبت اول و پایانی (۵)		
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	استفاده از ظرفیت شبکه استانی برای آموزش هماهنگ در سطح استان	
			سراسری	اجرای تدریس توسط مدرسان و دبیران با تجربه در سطح کشور	
		فضای مجازی	شبکه شاد	اجرای تدریس غیرحضوری، ارائه و انجام فعالیت‌ها و تکالیف	
			شبکه‌رشد	تولید و ارائهٔ محتوای علمی‌به زبان ساده برای برخی مباحث که نیاز به توضیحات تکمیلی و اضافی دارند.	
راهبردهای یاددهی-یادگیری	روش تدریس		انواع روش‌های تدریس فعال و متربی محور به ویژه روش‌های مطالعه و کاوش و کلاس معکوس (۳)		
محتوا	غیرحضوری		سایر دروس	سایر دروس	سایر دروس
	مطالعه آزاد		درس ۱۳،۱۴،۱۵	دروس ۱۵،۱۶	درس ۱و۲
زمان آموزش	ساعت		در هر جلسه ۳۵ دقیقه		
	جلسه		۳		
دوره/شاخه/پایه/درس			تاریخ۱/دهم/علوم انسانی/ متوسطه دوم	تاریخ۲/یازدهم/علوم انسانی/ متوسطه دوم	تاریخ۳/دوازدهم/علوم انسانی/متوسطه دوم

۱ـ محتوا

۱ با توجه به ماهیت درس تاریخ، دروس براساس ترتیب و توالی منظم تاریخی و زمانی تنظیم شده‌اند و حذف یک درس یا مبحث از فرایند تدریس و آموزش، اختلال اساسی در فرایند یادگیری تمامی‌دروس ایجاد خواهد کرد. از سوی دیگر محتوای کتاب‌های درسی تاریخ به زبانی ساده و کاملاً قابل فهم برای دانش‌آموزان نوشته شده است. بنابراین در شرایط قرمز و در موقعیتی که دانش‌آموزان ناگزیرند به صورت غیرحضوری و غیرحضوری آموزش ببینند، دبیر محترم طبق برنامهٔ آموزشی سالانه و بودجه‌بندی کتاب، در هر جلسه بخشی از محتوا را با تمرکز بر تبیین مسئلهٔ اصلی و ایده یا ایده‌های کلیدی ناظر بر اهداف اولویت دار، شامل زمینه، علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی تدریس می‌کند و سپس چندین پرسش مهم، از دانش‌آموزان می‌خواهد با مطالعهٔ دقیق و عمیق درس و انجام فعالیت‌های آن، پاسخ پرسش‌های مذکور را به صورت کتبی به او بازخورد دهند. دبیر به صورت برخط (online) یا برون‌خط (offline) پاسخ‌های دانش‌آموزان را بررسی و توصیه و راهنمایی‌های لازم را ارائه خواهد کرد.

۲ نظر به اینکه محتوای آموزشی تاریخ بر مجموعه‌ای از رخدادها استوار است که با یکدیگر روابط علی و معلولی گسست‌ناپذیر دارند؛ بنابراین در شرایط قرمز، دبیر با تمرکز بر اهداف اولویت‌دار شامل زمینه‌ها، علل، آثار و پیامدهای رویدادهای طرح شده در کتاب درسی و اجتناب از پرداختن به دیگر مباحث و موضوعات، تدریس را طبق برنامهٔ آموزشی منظم انجام دهد.

۳ در درسی مانند تاریخ که اساساً متن محور است، حتی در شرایط عادی و معمولی نیز روش تدریس متکی انتقال حداکثری محتوا از طریق سخنرانی معلم، نه ممکن و نه مفید و مؤثر است. انتظار و امید می‌رود که شرایط غیرمعمول ناشی از بیماری کوید ۱۹ از باب «عدو سبب خیر شود، اگر خدا خواهد»، به تغییر اساسی در شیوه‌های تدریس دروسی همچون تاریخ کمک کند. با توجه به اینکه در شرایط غیرمعمول دانش‌آموزان زمان کمتری را در مدرسه می‌گذرانند و یا به صورت مجازی و از راه دور آموزش می‌بینند، ضرورت دگرگونی و تحول در فرایند یاددهی - یادگیری دو چندان می‌شود.

۲ـ روش تدریس

استفاده از روش‌های فعال تدریس و سپردن نقش محوری در فرایند یادگیری به متربّی و ایفای نقش مشوّق و هدایت‌گری توسط مربی از جمله راهکارهای مطلوب و ممکن هم در شرایط عادی و به خصوص در وضعیت قرمز و زرد است؛ به عبارت دیگر، اگر دبیران محترم به جای تأکید بر انتقال حداکثری محتوا از طریق سخنرانی و طرح انبوهی از پرسش‌های جزئی و منفصل از هم، بر سازوکارهایی متمرکز باشند که در همان محدود فرصت‌های آموزشی، میل درونی متربیان را برای یادگیری برانگیزاند، حس کنجکاویشان را تحریک کند و آنها را تشویق و هدایت به مطالعهٔ درس و اجرای فعالیت‌های آن نمایند،

فرایند آموزش به مراتب اثربخش و رشدیابنده‌تر خواهد شد و عدم حضور دانش‌آموزان در کلاس درس لطمهٔ زیادی به کیفیت یادگیری آنان نمی‌زند. تجربهٔ سال‌های متمادی نشان داده است که پافشاری بر شیوهٔ تدریس سنتی مبتنی بر انتقال حداکثری محتوای آموزشی به‌طور مستقیم توسط دبیر محترم، مستلزم اختصاص زمان طولانی برای آموزش به شکل صرفاً حضوری است که حتی در شرایط عادی هم مربی فرصت لازم را برای محقق ساختن چنین امری ندارد تا چه رسد به شرایط غیرعادی و کرونایی؛ از سوی دیگر، این روش کارآیی و اثربخشی حداقلی خود را هم از دست داده و تأثیر بسزایی در افت تحصیلی و بی‌علاقگی دانش‌آموزان در کلاس درس تاریخ داشته است. بنابراین، به نظر می‌رسد که چارهٔ کار در این است که هم در شرایط عادی و مخصوصاً در شرایط غیرعادی و کرونایی، راهبردها و روش‌های یاددهی ـ یادگیری متحول شوند و متربی از عنصری منفعل و صرفاً حفظ‌کنندهٔ محتوای آموزشی آن هم به شکلی موقتی، به عنصری فعال، علاقه‌مند، کنجکاو، جست‌وجوگر و مشتاق مطالعه و بیشتر دانستن تبدیل شود. تحقق این هدف منوط به اتخاذ راهبرد یادگیری فعال است تا شرایط و موقعیتی فراهم آید که دانش‌آموز انگیزه، اراده و این امکان را بیابد که خود فرایند یادگیری را با شوق و ذوق پیش ببرد.

راهبرد یادگیری فعال و متربّی محور، شامل روش‌های گوناگونی از تدریس و یادگیری است که هر دبیر می‌تواند به اقتضای موقعیت و امکانات کلاس خود، شرایط متربیان و نیز محتوای آموزشی، یکی از آنها یا ترکیبی از آنها را انتخاب کند. روش پرسش و پاسخ، بحث گروهی، کلاس معکوس و کاوش و پژوهش از آن جمله است؛ به‌عنوان مثال پیشنهاد می‌شود، دبیران محترم به جای سخنرانی‌های کسل‌کنندهٔ طولانی و توضیح نوشته‌های کتاب یا فراتر از کتاب، به شکل مختصر و مفید مسئله یا مسائل مهم و ایده‌های کلیدی بخش مورد تدریس را بیان و سپس براساس اهداف اولویت‌دار آن بخش، تعداد محدودی (حداکثر ۳ تا ۵) سؤال برانگیزانندهٔ ناظر بر هدف‌ها طرح و دانش‌آموزان تشویق و آماده نمایند که با مطالعهٔ درس و فراتر از آن، به آن پرسش‌ها پاسخ درخور دهند.

۳ـ رسانه‌های پشتیبان

راهنمای معلم کتاب‌های درسی تاریخ ۲و تاریخ ۳ و نیز گنجینهٔ تاریخ ۱، تاریخ ۲ و تاریخ ۳ شامل مواد، منابع (کتاب‌های دانش‌افزایی دبیر و کتاب‌های تحقیق دانش‌آموزی) و متون کمک‌آموزشی متنوع از قبیل پی‌دی اف مقاله‌های علمی‌و آموزشی، پی‌دی اف متون اخذ شده از منابع معتبر به‌ویژه کتاب‌های مرجع مانند دائره‌المعارف‌های تاریخی و علمی، نقشه‌های تاریخی، نمودارهای خط زمان، قطعه‌های صوتی، تصویری و ویدئویی و ... برای استفادهٔ دبیران محترم و دانش‌آموزان بر روی پورتال گروه تاریخ دفتر تألیف کتاب‌های درسی به نشانی: history-depet.talif.sch.ir قرار گرفته است.

۴ـ ارزش‌یابی

یکی از مسائل و چالش‌های اساسی فرایند یاددهی ـ یادگیری درس تاریخ در سال‌های اخیر، شیوهٔ ارزشیابی و سنجش محتوای آموزشی بوده است. این شیوه بر سنجش میزان انباشت ذهنی عمدتاً در قالب نکته‌های ریز و جزئی کتاب درسی و داده‌های علمی‌ذره‌بینی و مستقل و منفصل از هم متمرکز بوده و کمتر به سنجش درک و فهم، قدرت تجزیه و تحلیل و توان استنباط توجه داشته است. سنجش مبتنی بر انباشت ذهنی انبوهی از داده‌های علمی‌پراکنده از هم، نتیجه و میوهٔ اصرار بر روش آموزش انتقال حداکثری محتوا توسط دبیر در کلاس درس حضوری است. آزمون‌های اجرا شده در سطح مدارس، مناطق، استان‌ها و به‌ویژه آزمون‌های کشوری و نهایی، بیانگر این مسئلهٔ اسفناک است که بیشتر واژه‌ها و کلمه‌های کتاب‌های درسی تاریخ به استثنای حروف یا کلمه‌های ربط و اضافه، این شانس و احتمال را دارند که مورد سنجش قرار گیرند. معنای دیگر این سخن آن است که دانش‌آموز برای گرفتن نمرهٔ عالی و خوب باید سطر به سطر، عبارت به عبارت و حتی به نوعی کلمه به کلمهٔ کتاب درسی را به خاطر بسپارد. به همین دلیل است که کتاب درسی دانش‌آموز در پایان سال تحصیلی تبدیل به صدها، بلکه هزاران سؤال ریز و جزئی با پاسخ‌های خیلی کوتاه و عمدتاً یک کلمه‌ای از متن درس می‌شود. بسیار مهم است که از خود بپرسیم: این روش و شیوهٔ ارزشیابی و سنجش چه نسبتی با تربیت و یادگیری دارد؟ ارزشیابی و سنجش در خدمت تربیت و یادگیری است یا آن را از مسیر درست خود خارج می‌کند؟ آیا این شکل از ارزشیابی و سنجش شوق و علاقهٔ دانش‌آموزان را به آن مادهٔ درسی برمی‌انگیزاند و به یادگیری مادام‌العمر کمک می‌کند و یا اینکه اسباب اضطراب و استرس و بی‌علاقگی و بی‌انگیزه‌گی را در دانش‌آموزان نسبت به درس مورد نظر فراهم می‌آورد؟! تجربهٔ گذشته و ارزیابی‌های میدانی به روشنی حکایت از آن دارد که ارزشیابی متکی بر انباشت ذهنی تأثیر فراوانی بر افت کیفیت یادگیری و بی‌علاقگی دانش‌آموزان به درس تاریخ گذاشته است.

گروه و مؤلفان کتاب درسی تاریخ پیش از این و در شرایط عادی همواره بر تغییر و اصلاح روش ارزشیابی و سنجش رایج و مرسوم توجه و تأکید داشته‌اند. بخش عمده‌ای از محتوای فیلم‌های آموزش معلمان در پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم اختصاص به لزوم تغییر و اصلاح شیوهٔ ارزشیابی و سنجش در آموزش تاریخ بوده و برای انجام این مقصود راهکارها و توصیه‌های مفصلی هم در فیلم‌های اموزش معلمان و هم در راهنمای تدریس کتاب‌های نونگاشت تاریخ ارائه شده است. بخش مستقلی از کتاب‌های راهنمای تدریس پایه‌های یازدهم و دوازدهم اختصاص به موضوع مهم ارزشیابی دارد. در این قسمت علاوه بر یادآوری استانداردها و شاخص‌های کیفی و کمی طراحی انواع آزمون‌ها و پرسش‌ها در درس تاریخ، نمونه‌های متعددی از آزمون‌ها و پرسش‌های استاندارد و منطبق با اهداف کتاب درسی و غیراستاندارد و نامنطبق با هدف‌های کتاب ذکر شده که کمک بسیار زیادی به دبیر خواهد کرد تا آزمونی استاندارد و منطبق با اهداف کتاب درسی طراحی کند.

در شرایط غیرعادی و کرونایی نیز ضرورت دارد ارزشیابی و سنجش با توجه به شاخص‌های زیر اجرا شود:
الف) تمامی‌ارزشیابی‌های مستمر و غیرمستمر و آزمون‌های مختلف اعم از داخلی، منطقه‌ای، استانی و کشوری در چارچوب اهداف اولویت‌دار هر یک از دروس کتاب انجام شود. در شرایط غیر عادی لازم است فقط آن دسته از اهداف کتاب درسی که ناظر بر علل، آثار و پیامد رویدادهای مهم تاریخی باید مورد توجه و تأکید قرار گیرند، ضروری است که ارزشیابی و سنجش نیز به محوریت این اهداف انجام شود.
ب) طراحی آزمون‌های استاندارد
پ) اختصاص سهم درخوری به ارزشیابی مستمر در نمرهٔ پایانی، مخصوصاً در پایه‌های دهم و یازدهم که آزمون نهایی ندارد.
ت) توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان در فرایند ارزشیابی
ث) نتایج ارزشیابی و نمره و تشویق‌ها را محدود و منحصر به انجام تکالیف و فعالیت‌ها، تحقیق و کاوش و پاسخ به پرسش‌های شفاهی و کتبی ننمایید، بلکه تلاش و کوشش مستمر یادگیرنده در سال تحصیلی و حتی، علاقه‌مندی و کنجکاوی نشان دادن او نیز همواره در نظر گرفته شده و به دانش‌آموز بازخورد داده شود.
ج) همواره به یاد داشته باشیم که ارزشیابی و سنجش ابزاری برای تسهیل و تقویت فرایند یادگیری است و نه وسیله‌ای خاص برای پاداش دادن و مجازات کردن دانش‌آموزان.

۵ـ انتظارات از مخاطبان

دانش‌آموز:

دانش‌آموزان تحت هدایت و راهنمایی دبیر و با کنجکاوی و روحیهٔ پرسشگری، به طور منظم و مستمر و با برنامه دقیق، درس را مطالعه، فعالیت‌های آن را اجرا و به پرسش‌های کلیدی طرح شده از سوی معلم به‌طور کتبی پاسخ می‌دهند. چنین دانش‌آموزانی بی نیاز از کتاب‌های تست و کنکوری که صرفاً حافظه محور و جزئی‌نگر هستند، بیشتر به فهم علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی توجه و تمرکز دارد و نه به خاطر سپردن داده‌های جزئی.

معلم

دبیران محترم برای ایفای مسئولیت هدایت‌گری فرایند یادگیری دانش‌آموزان در مدرسه و منزل به این امور توجه خواهند داشت:

۱ در صورتی که به فیلم‌های آموزش معلمان کتاب‌های درسی دسترسی دارند، یک بار دیگر آنها را مرور کنند.

۲ اتخاذ راهبردهای یاددهی ـ یادگیری فعال و تمرکز بر ایجاد انگیزه، برانگیختن حس کنجکاوی و روحیهٔ پرسش‌گری در دانش‌آموزان و تشویق و ترغیب آنان به پژوهش و مطالعهٔ عمیق کتاب درسی و

منابع کمکی و پرهیز از اتکای صرف به روش سخنرانی و پافشاری بر انتقال حداکثری محتوا توسط دبیر؛

۳ تمرکز بر اهداف اولویت‌دار (علل، آثار و پیامد رویدادهای مهم تاریخی) در فرایند تدریس و پرهیز از جزئی‌نگری و داده‌محوری پراکنده و منفصل از هم؛

۴ تبیین راهبردهای جدید یاددهی ـ یادگیر و شیوهٔ ارزشیابی و سنجش برای دانش‌آموزان؛

۵ تشویق و راهنمایی دانش‌آموزان به استفاده از مجموعه‌های کمک‌آموزشی تدوین شده توسط گروه مؤلفان و نیز تلاش برای تدوین و تولید قطعه‌های مشابه؛

۶ نظارت دقیق و کامل بر جریان یادگیری دانش‌آموزان و بررسی فعالیت‌های آموزشی آنان به‌صورت هفتگی؛

۷ اهتمام به اجرای ارزشیابی و سنجش مبتنی بر درک و فهم به جای ارزشیابی و سنجش حافظه‌محور و جزئی‌نگر؛

۸ برقراری ارتباط با اولیا و تبیین راهبردهای جدید یاددهی ـ یادگیری (راهبردهای فعال و متربی محور) و نیز ارزشیابی و سنجش متکی بر درک و فهم برای آنان؛

۹ ارتباط مستمر و منظم با اولیا و ارائهٔ بازخورد وضعیت یادگیری دانش‌آموزان به آنان؛

۱۰ راهنمایی و تشویق دانش‌آموزان و خانواده‌ها بر استفاده نکردن از منابع کمک آموزشی که منطبق با برنامهٔ درسی و اهداف تحولی نیستند.

۱۱ ایستادگی در برابر برگزاری آزمون‌های مغایر با رویکرد و اهداف برنامه‌های درسی توسط مؤسسات کنکوری در مدرسه.

۱۲ تشویق و ترغیب مستمر دانش‌آموزان به تحقیق و مطالعه خارج از کلاس و پرهیز مطلق از حافظه‌سنجی صرف، دقت نگری و مچ‌گیری در ارزشیابی و سنجش.

مدیریت مدرسه

مدیران مدارس برای فراهم‌آوردن شرایط و موقعیت مناسب و مطلوب برای تحقق یادگیری در شرایط قرمز، ضرورت دارد به امور زیر اهتمام جدی داشته باشند:

۱ تجهیز کلاس درس به ابزارها و رسانه‌های جدید آموزشی؛

۲ مراقبت بر این نکته که تعداد دانش‌آموزان هر کلاس بیشتر از ۲۰ نفر نباشد تا دبیر محترم بتواند به‌خوبی کار هدایت و نظارت فرایند یادگیری و بررسی تکالیف و فعالیت‌های هفتگی یا دوهفتگی دانش‌آموزان را انجام دهد.

۳ حمایت جدی و مستمر از دبیران برای اتخاذ راهبردهای یادگیری فعال و ارزشیابی و سنجش متکی بر درک و فهم به جای انباشت ذهنی؛

۴ ممانعت از برگزاری آزمون‌های کنکوری مغایر با اهداف و برنامه‌های درسی؛

۵ عدم اجبار دبیران محترم به اختصاص ساعت آموزشی یا فوق برنامه به کلاس‌های تست زنی و کنکور؛

۶ اهتمام جدی بر جلوگیری از اختصاص ساعت آموزش درس تاریخ به دروس دیگر؛
۷ توجیه و تبیین راهبردهای فعال یادگیری و شیوهٔ ارزشیابی استاندارد و منطبق بر اهداف آموزشی برای اولیا.

خانواده

اولیا و خانواده‌ها برای همکاری تنگاتنگ با مدرسه و نظارت دقیق بر عملکرد دانش‌آموز به مسائل زیر توجه و اهتمام خواهند داشت:

۱ باور به اینکه نرفتن فرزندشان به مدرسه به معنای تعطیلی مدرسه و تعطیل شدن فرایند تربیت و یادگیری نیست.
۲ نظارت مستمر و دقیق‌تر و حتی بیشتر از گذشته بر روند یادگیری فرزند خود و تشویق مکرر او به مطالعهٔ منظم و مستمر (با برنامه)
۳ نظارت کامل بر زمان و ساعت مطالعه، استراحت و خواب فرزند خود؛ والدین باید نظارت و دقت داشته باشند که تعطیلی مدرسه موجب شب‌بیداری فرزندشان و یا باعث بر هم خوردن روال طبیعی زندگی او نشود.
۴ ارتباط منظم و مستمر با کادر آموزشی مدرسه برای جویاشدن از روند یادگیری فرزند خود
۵ همکاری کامل با مدرسه و معلم برای اجرای درست و کامل راهبردهای یادگیری فعال و ارزشیابی و سنجش استاندارد و منطبق بر اهداف آموزشی.

راهنمای درس جغرافیای ایران

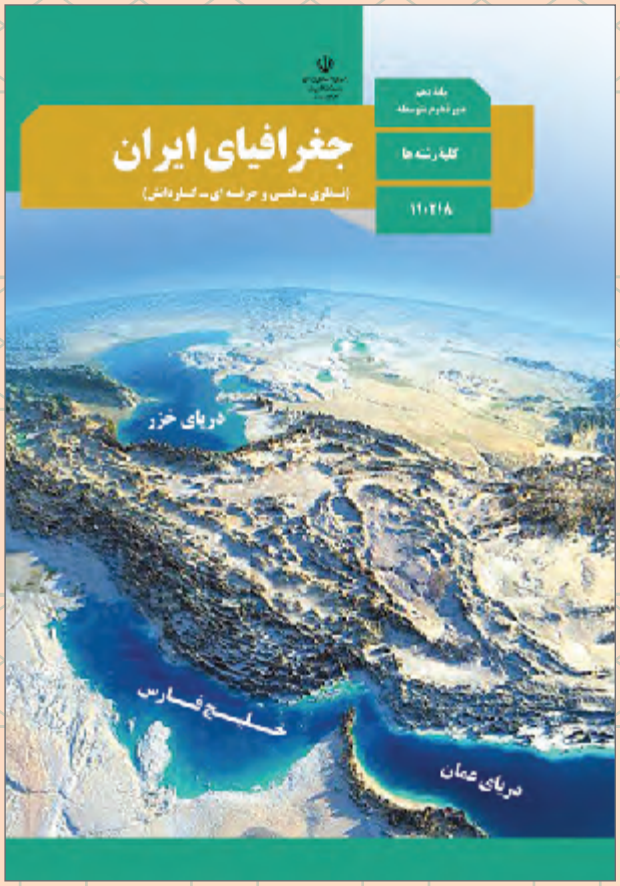

مخاطبان برنامه	خانواده		**مسئول تربیت:** ایجاد شرایط مطلوب و آرام در خانه
	مدیریت مدرسه		**سازمان‌دهنده و هماهنگ‌کننده:** تلاش در ایجاد زیرساخت‌های IT در مدرسه
	معلم		**راهبر و هدایت‌کنندهٔ یاددهی ـ یادگیری:** ارائهٔ مطالب با توجه به طرح درس
	دانش‌آموز		**یادگیرندهٔ فعال:** نظم و ترتیب در کلاس‌ها، انجام فعالیت‌های محول شده
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری/غیرحضوری (offline (بیرون خط) online (برخط)		offline با توجه به شرایط موجود و زیرساخت‌های IT مدرسه online با توجه به شرایط موجود و زیرساخت‌های IT مدرسه، همکاران عزیز! آموزش کتاب استان‌شناسی و احتساب پنج نمرهٔ آن باید مدنظر قرار بگیرد.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	**استانی** — همکاری با گروه‌های آموزشی جغرافیای استان
			سراسری — استفاده از فیلم‌های موجود در آرشیو شبکه‌های تلویزیونی
		فضای مجازی	**شبکهٔ شاد** — تولید فیلم‌های آموزشی و بسته‌های آموزشی با کمک گروه‌های دفتر تألیف سازمان پژوهش
			شبکهٔ رشد — استفاده از فیلم‌های آموزشی ارائه شده توسط گروه جغرافیا با عنوان «بر فراز آسمان»
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		اگر به‌صورت آنلاین باشد می‌توان از روش‌های بارش مغزی، حل مسئله و پرسش و پاسخ استفاده کرد. اگر آموزش به‌صورت آفلاین باشد دبیر از روش‌های سخنرانی، طرح مسئله و حل آن و انجام کارهای عملی می‌تواند استفاده کند.
محتوا	غیرحضوری		با توجه به اینکه مهارت‌ها و فنون جغرافیایی از اهداف اصلی این دروس است، پیشنهاد می‌شود تمامی مطالب به صورت غیرحضوری تدریس شود.
	مطالعهٔ آزاد		تمامی دروس نیاز به مطالعه و آمادگی قبل از شروع کلاس درس دارد.
زمان آموزش	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
دوره/شاخه/پایه/درس			جغرافیای ایران/دهم/دوم متوسطه/کلیهٔ رشته‌ها

راهنمای درس جغرافیای ۲

مخاطبان برنامه	خانواده		ایجاد شرایط مطلوب و آرام در خانه
	مدیریت مدرسه		تلاش در ایجاد زیر ساخت‌های IT مدرسه
	معلم		ارائهٔ مطالب با توجه به طرح درس
	دانش‌آموز		نظم و ترتیب در حضور کلاس‌ها، انجام فعالیت‌های محول شده
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری/غیر حضوری (بیرون خط) offline (برخط) online		offline: با توجه به شرایط موجود و زیرساخت‌های IT مدرسه online: با توجه به شرایط موجود و زیرساخت‌های IT مدرسه
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	همکاری با گروه‌های آموزشی جغرافیای استان
			سراسری	
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	تهیه فیلم‌های آموزشی و بسته‌های آموزشی با کمک گروه‌های دفتر تألیف سازمان پژوهش
			شبکهٔ رشد	استفاده از فیلم‌های آموزشی ارائه شده توسط گروه جغرافیا با عنوان بر فراز آسمان
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			اگر به‌صورت آنلاین باشید می‌توان از روش‌های مغزی، حل مسئله و پرسش و پاسخ استفاده کرد. اگر آموزش به‌صورت آفلاین باشد، دبیر می‌تواند از روش‌های سخنرانی، طرح مسئله، حل آن و انجام کارهای عملی استفاده کند.
محتوا	غیر حضوری			با توجه به این که تمرکز این کتاب بر روی اهداف رفتاری است و در فر آیند آموزش تأثیرات و تغییرات آن در رفتار دانش‌آموزان هدف اصلی است، بنابراین تمامی‌درس‌ها باید تدریس شود .
	مطالعه آزاد			
زمان آموزشی	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۲
دوره/شاخه/پایه/درس				جغرافیا ۲/ علوم انسانی/یازدهم/دوره متوسطه دوم

۱ـ محتوا

با توجه به شرایط به‌وجود آمده نمی‌توان مانند سال‌های قبل تدریس کرد و با توجه به محتوای کتاب استان‌شناسی ضمیمهٔ آن باید برنامه‌ریزی دقیقی داشته باشیم. همان طور که می‌دانید، این کتاب به‌صورت ضمیمه است و بهترین روش این است که هم زمان با کتاب جغرافیای ایران تدریس شود، هر چند که در مواردی دروس آنها با یکدیگر انطباق ندارد.
همهٔ عزیزان مستحضرند که آموزش جغرافیا دو بخش دارد؛ مفاهیم و مهارت‌های جغرافیایی. بنابراین با توجه به شرایط فعلی می‌توان مفاهیم را به صورت مجازی و مهارت‌ها را به‌صورت حضوری آموزش داد. به عنوان نمونه مفاهیمی‌مثل موقعیت جغرافیایی استان، ناهمواری‌های استان، ترسیم نمودارهای آب و هوایی، مخاطرات طبیعی،تغییرات اقلیم و پیامدهای آن، آلودگی هوای استان، تقسیمات کشوری، استان، شهرستان، بخش و روستا، محل زندگی دانش‌آموز، **ترسیم هرم جمعیت استان و بررسی شرایط اقتصادی** محل زندگی دانش‌آموزان باید به صورت حضوری انجام شود. سایر مفاهیم کتاب استان‌شناسی می‌تواند به صورت غیرحضوری آموزش داده شود.

کتاب استان‌شناسی ضمیمهٔ کتاب جغرافیای ایران است و در ارزش‌یابی ۵ نمره به آن اختصاص دارد.

۲ـ روش تدریس

بدون شک در شرایط عادی با کمک از راهنمای معلم می‌توانستیم این کتاب را تدریس کنیم اما در شرایط فعلی می‌توان هم از روش‌های راهنما استفاده کرد و هم از روش‌های جدیدتر. به‌عنوان نمونه طبق پیشنهادات در بخش محتوا نیمی از مفاهیم را به‌صورت غیرمجازی آموزش می‌دهیم و از روش‌هایی مثل نمایش فیلم، ارائه به‌صورت power point، استفاده از قلم نوری، و تدریس تعاملی (Interactive) استفاده می‌کنیم. اما در روش حضوری، دانش‌آموزان با حضور در کلاس درس با رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی تحت نظر شما کارهای عملی و فعالیت‌ها را انجام می‌دهند. در این کلاس‌ها شما می‌توانید از روش‌هایی چون بارش مغزی، کلاس معکوس، پرسش و پاسخ و حتی سخنرانی استفاده کنید.
گفتنی است در شرایط کنونی می‌توان مفاهیم را بدون در نظر گرفتن ترتیب درس‌ها آموزش داد، اما کارهای عملی را به‌صورت یک مجموعه در کلاس حضوری انجام دهید. به‌عنوان مثال آموزش توان‌های اقتصادی استان می‌تواند به‌صورت غیرحضوری باشد اما توضیح توان‌های سه بخش اقتصادی استان باید به صورت حضوری انجام شود.

۳ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

در بخش کلاس‌های حضوری شما با استفاده از چک لیست و نظارت بر فعالیت‌های دانش‌آموزان می‌توانید نمراتی را برای آنها درنظر بگیرید؛ اما در بخش آموزش غیرحضوری بنابر تشخیص معلم و امکانات در اختیار، آزمون می‌تواند با توجه به محتواهای ارائه شده آنلاین یا آفلاین برگزار شود. همکاران گرامی توجه داشته باشند که بارم‌بندی کتاب براساس سال‌های گذشته است.
ارزش‌یابی درس جغرافیای ایران به‌صورت مستمر و پایانی در هر دو نوبت تحصیلی صورت می‌گیرد. گفتنی است نمرهٔ ارزش‌یابی کتاب استان‌شناسی ۵ نمره است. در آزمون‌های کتبی طرح هرگونه سؤال از بخش‌های «بیشتر بدانیم» و «برای مطالعه» ممنوع است.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

ـ شبکهٔ رشد:
ارائهٔ فیلم‌های آموزشی درس به درس هر کتاب با هماهنگی گروه آموزشی جغرافیای استان.

ـ شبکهٔ شاد:
به نظر می‌رسد این شبکه در آموزش غیرحضوری(مجازی) نقش بسیار مؤثری دارد. این شبکه می‌تواند با ایجاد بستری مناسب برای آموزش تعاملی (Interactive) و ارزش‌یابی معلم هر کلاس با دانش‌آموزانش، امکان آموزش آنلاین و تصویری را برای معلمان عزیز فراهم کند.

ـ تلویزیون استانی:
همکاری با گروه‌های آموزشی جغرافیای هر استان برای کمک گرفتن از دبیران مجرب جغرافیا برای آموزش در شبکهٔ استانی، نمایش فیلم‌های مرتبط با موضوعات کتاب استان شناسی با محور همان استان، مانند زندگی روستایی و عشایری،جاذبه‌های گردشگری،کشاورزی و صنعت در استان و...

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

ـ معلم:
معلمان گرامی‌هم با توجه به شرایط کلاس و آمادگی دانش‌آموزان برای فراگیری مطالب کتاب درسی به تولید و سازمان‌دهی محتوا بپردازند و برای بخش‌هایی که ضرورت دارد، زمان بیشتری بگذارند مثلاً وقت بیشتری را به انجام فعالیت‌ها، مهارت‌های جغرافیایی یا قسمت‌هایی که حضور دانش‌آموزان نیاز دارد، اختصاص بدهند. معلمان عزیز توجه داشته باشند که ایجاد علاقه به محل زندگی و هویت، یکی از اهداف عمدهٔ کتاب‌های استان‌شناسی است؛ بنابراین انجام فعالیت‌های آن بسیار با ارزش است. با توجه به پیوندی که با کتاب جغرافیای ایران دارد، زمان مشخصی را برای تدریس آن بگذارید و فعالیت‌های

خواسته شده در کتاب جغرافیای ایران در مورد محل زندگی دانش‌آموز (شناخت محل زندگی خود) را حتماً انجام دهید.

خانواده:

از خانواده‌ها انتظار می‌رود که در این شرایط خاص با ایجاد فضایی مناسب در منزل برای آموزش غیرحضوری فرزندان، تشویق و ترغیب آنها و همکاری در انجام فعالیت‌ها شرایط را برای آنها راحت‌تر کنند.

مدیریت مدرسه :

مدیران مدرسه با تدارک زیر ساخت‌های IT هم کیفیت کار معلمان عزیز را افزایش دهند و هم تأثیر مثبتی بر روند آموزش غیرحضوری داشته باشند.

راهنمای درس استان‌شناسی

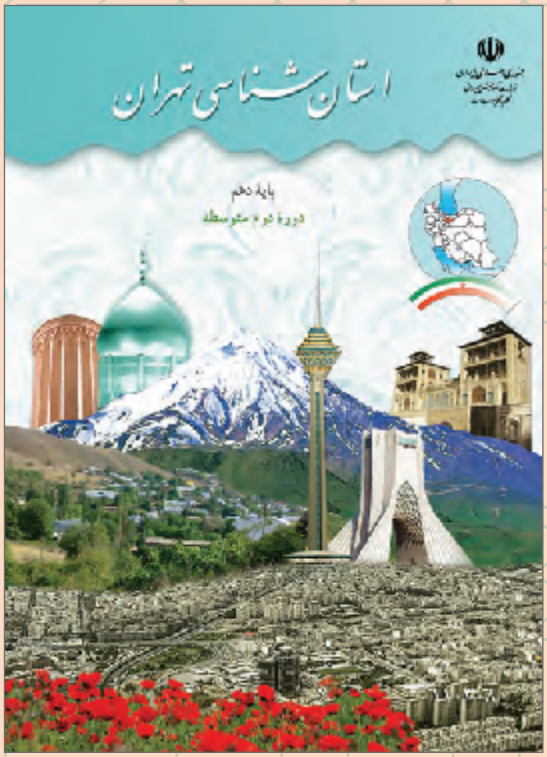

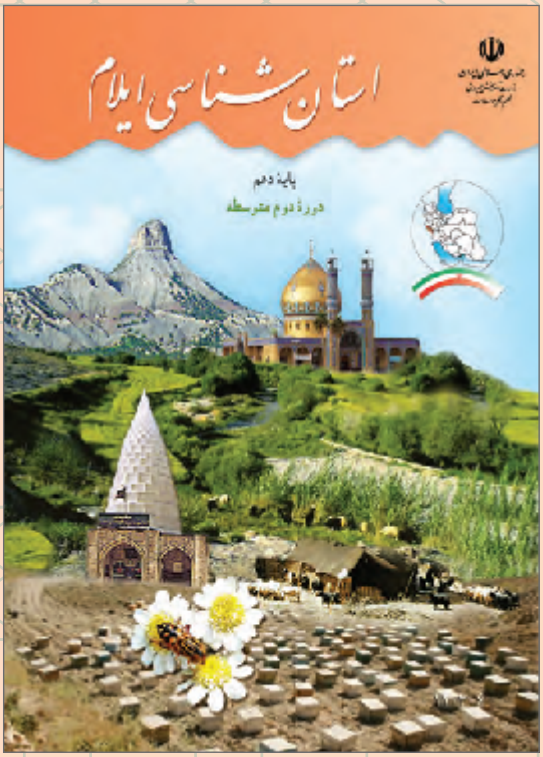

مخاطبان برنامه	خانواده		**مسئول تربیت:** خانواده فضا و شرایط لازم را برای آموزش فراهم می‌کند؛ از سلامت جسمی، عاطفی و روحی دانش‌آموز مراقبت می‌کند و با مشارکت صحیح در فرایندهای یاددهی ـ یادگیری و ارزش‌یابی بر تحقق آموزش مفید و مناسب نظارت می‌کند. برای تقلب خانواده‌ها باید فکر شود.
	مدیریت مدرسه		**سازمان‌دهنده و هماهنگ‌کننده:** توسعهٔ زیرساخت‌های IT مدرسه
	معلم		**راهبر و هدایت‌کنندهٔ یاددهی ـ یادگیری:** معلم به شیوه‌های عالمانه و هنرمندانه، فعالیت‌های متنوع و متکثر یادگیری دانش‌آموزان (یادگیرندگان فعال) را در جهت تحقق اهداف مصوب آموزشی هدایت می‌کند.
	دانش‌آموز		**یادگیرندهٔ فعال:** در این شرایط، دانش‌آموز فرصت معنادار کردن و مدیریت یادگیری را به دست می‌آورد. مدیریت یادگیری مستلزم مهارت‌هایی مثل خودبرنامه‌ریزی، خودنظارتی، خودارزش‌یابی، خودبازاندیشی و خودتنظیمی است. ارائهٔ راهکارها و روش‌های جدید برای آموزش می‌تواند هم در فهم مطالب درسی و هم در ارزش‌یابی مؤثر باشد.
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری/ غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		در شرایطی که روش‌های فعال یاددهی ـ یادگیری به کار می‌رود و دانش‌آموز به یادگیرندهٔ فعّال بدل می‌شود، مجال ارزش‌یابی به شیوه‌های خود ارزش‌یابی، همتا ارزش‌یابی و ارزش‌یابی مستمر در حین فرایند یاددهی ـ یادگیری و... میسر می‌شود.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	استفاده از فیلم‌های موجود در شبکه‌های تلویزیون
			سراسری	تهیهٔ فیلم‌های روش تدریس برای همکاران
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	استفاده از فیلم‌های آموزشی مؤلفان این کتاب توسط شرکت رایادرس به سفارش سازمان
			شبکهٔ رشد	با توجه به شرایط و با صلاح‌دید دبیران گرامی
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			بارش مغزی، کاوشگری و انجام دقیق فعالیت‌های درس
محتوا	غیرحضوری			موقعیت جغرافیایی، ناهمواری‌ها، آب‌وهوا، منابع طبیعی، مشکلات و مسائل محیطی، تقسیمات سیاسی، جمعیت، قابلیت‌های محیطی، علمی و فرهنگی، توانمندی‌های اقتصادی، دستاوردهای پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و چشم‌انداز آیندهٔ استان
	مطالعه آزاد			شیوه‌های زندگی، آداب و رسوم و پیشینهٔ تاریخی استان، دفاع مردم استان از ایران اسلامی
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۲
دوره/شاخه/پایه/درس				استان‌شناسی/دهم/متوسطهٔ دوم نظری

۱ـ محتوا

با توجه به شرایط به‌وجود آمده نمی‌توان مانند سال‌های قبل تدریس کرد و با توجه به محتوای کتاب استان‌شناسی ضمیمهٔ آن باید برنامه‌ریزی دقیقی داشته باشیم. همان طور که می‌دانید، این کتاب به‌صورت ضمیمه است و بهترین روش این است که هم زمان با کتاب جغرافیای ایران تدریس شود، هر چند که در مواردی دروس آنها با یکدیگر انطباق ندارد.
همهٔ عزیزان مستحضرند که آموزش جغرافیا دو بخش دارد؛ مفاهیم و مهارت‌های جغرافیایی. بنابراین با توجه به شرایط فعلی می‌توان مفاهیم را به صورت مجازی و مهارت‌ها را به‌صورت حضوری آموزش داد. به عنوان نمونه مفاهیمی‌مثل موقعیت جغرافیایی استان، ناهمواری‌های استان، ترسیم نمودارهای آب و هوایی، مخاطرات طبیعی،تغییرات اقلیم و پیامدهای آن، آلودگی هوای استان، تقسیمات کشوری، استان، شهرستان، بخش و روستا، محل زندگی دانش‌آموز، **ترسیم هرم جمعیت استان و بررسی شرایط اقتصادی** محل زندگی دانش‌آموزان باید به صورت حضوری انجام شود. سایر مفاهیم کتاب استان‌شناسی می‌تواند به صورت غیرحضوری آموزش داده شود.

کتاب استان‌شناسی ضمیمهٔ کتاب جغرافیای ایران است و در ارزش‌یابی ۵ نمره به آن اختصاص دارد.

۲ـ روش تدریس

بدون شک در شرایط عادی با کمک از راهنمای معلم می‌توانستیم این کتاب را تدریس کنیم اما در شرایط فعلی می‌توان هم از روش‌های راهنما استفاده کرد و هم از روش‌های جدیدتر. به‌عنوان نمونه طبق پیشنهادات در بخش محتوا نیمی از مفاهیم را به‌صورت غیرمجازی آموزش می‌دهیم و از روش‌هایی مثل نمایش فیلم، ارائه به‌صورت power point، استفاده از قلم نوری، و تدریس تعاملی (Interactive) استفاده می‌کنیم. اما در روش حضوری، دانش‌آموزان با حضور در کلاس درس با رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی تحت نظر شما کارهای عملی و فعالیت‌ها را انجام می‌دهند. در این کلاس‌ها شما می‌توانید از روش‌هایی چون بارش مغزی، کلاس معکوس، پرسش و پاسخ و حتی سخنرانی استفاده کنید.
گفتنی است در شرایط کنونی می‌توان مفاهیم را بدون در نظر گرفتن ترتیب درس‌ها آموزش داد، اما کارهای عملی را به‌صورت یک مجموعه در کلاس حضوری انجام دهید. به‌عنوان مثال آموزش توان‌های اقتصادی استان می‌تواند به‌صورت غیرحضوری باشد اما توضیح توان‌های سه بخش اقتصادی استان باید به صورت حضوری انجام شود.

۳ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

در آموزش غیرحضوری بنابر تشخیص معلم و امکانات در اختیار، آزمون می‌تواند با توجه به محتواهای ارائه شده آنلاین یا آفلاین برگزار شود. همکاران گرامی توجه داشته باشند که بارم‌بندی کتاب براساس سال‌های گذشته است.

ارزش‌یابی درس جغرافیای ایران به‌صورت مستمر و پایانی در هر دو نوبت تحصیلی صورت می‌گیرد. گفتنی است نمرهٔ ارزش‌یابی کتاب استان‌شناسی ۵ نمره است. در آزمون‌های کتبی طرح هرگونه سؤال از بخش‌های «بیشتر بدانیم» و «برای مطالعه» ممنوع است.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

ـ شبکهٔ رشد:

ارائهٔ فیلم‌های آموزشی درس به درس هر کتاب با هماهنگی گروه آموزشی جغرافیای استان.

ـ شبکهٔ شاد:

به نظر می‌رسد این شبکه در آموزش غیرحضوری(مجازی) نقش بسیار مؤثری دارد. این شبکه می‌تواند با ایجاد بستری مناسب برای آموزش تعاملی (Interactive) و ارزش‌یابی معلم هر کلاس با دانش‌آموزانش، امکان آموزش آنلاین و تصویری را برای معلمان عزیز فراهم کند.

ـ شبکهٔ استانی:

همکاری با گروه‌های آموزشی جغرافیای هر استان برای کمک گرفتن از دبیران مجرب جغرافیا برای آموزش در شبکهٔ استانی، نمایش فیلم‌های مرتبط با موضوعات کتاب استان شناسی با محور همان استان، مانند زندگی روستایی و عشایری،جاذبه‌های گردشگری،کشاورزی و صنعت در استان و...

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

ـ معلم:

معلمان گرامی‌هم با توجه به شرایط کلاس و آمادگی دانش‌آموزان برای فراگیری مطالب کتاب درسی به تولید و سازمان‌دهی محتوا بپردازند و برای بخش‌هایی که ضرورت دارد، زمان بیشتری بگذارند مثلاً وقت بیشتری را به انجام فعالیت‌ها، مهارت‌های جغرافیایی یا قسمت‌هایی که حضور دانش‌آموزان نیاز دارد، اختصاص بدهند. معلمان عزیز توجه داشته باشند که ایجاد علاقه به محل زندگی و هویت، یکی از اهداف عمدهٔ کتاب‌های استان‌شناسی است؛ بنابراین انجام فعالیت‌های آن بسیار با ارزش است. با توجه

به پیوندی که با کتاب جغرافیای ایران دارد، زمان مشخصی را برای تدریس آن بگذارید و فعالیت‌های خواسته شده در کتاب جغرافیای ایران در مورد محل زندگی دانش‌آموز (شناخت محل زندگی خود) را حتماً انجام دهید.

مدیریت مدرسه :

مدیران مدرسه باید با تدارک زیر ساخت‌های IT هم کیفیت کار معلمان عزیز را افزایش دهند و هم تأثیر مثبتی بر روند آموزش غیرحضوری داشته باشند.

خانواده:

از خانواده‌ها انتظار می‌رود که در این شرایط خاص با ایجاد فضایی مناسب در منزل برای آموزش غیرحضوری فرزندان، تشویق و ترغیب آنها و همکاری در انجام فعالیت‌ها شرایط را برای آنها راحت‌تر کنند.

راهنمای درس جغرافیا ۳

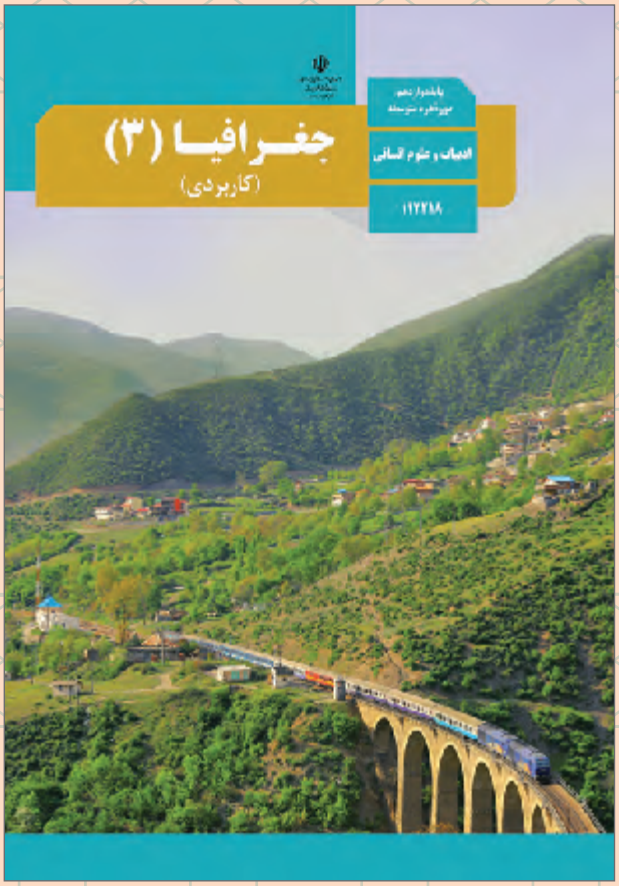

مخاطبان برنامه	خانواده		ایجاد شرایط مطلوب و آرام در خانه
	مدیریت مدرسه		تلاش در ایجاد زیر ساخت‌های IT مدرسه
	معلم		ارائه مطالب با توجه به طرح درس
	دانش‌آموز		نظم و ترتیب در حضور کلاس‌ها، انجام فعالیت‌های محول شده
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری (offline/online)		offline با توجه به شرایط موجود و زیرساخت‌های IT مدرسه online با توجه به شرایط موجود و زیرساخت‌های IT مدرسه
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	همکاری با گروه‌های آموزشی جغرافیای استان
			سراسری	تعامل بیشتر با گروه‌های دفتر تألیف سازمان پژوهش
		فضای مجازی	شبکه شاد	تهیه فیلم‌های آموزشی و بسته‌های آموزشی با کمک گروه‌های دفتر تألیف سازمان پژوهش
			شبکه رشد	استفاده از فیلم‌های آموزشی ارائه شده توسط گروه جغرافیا با عنوان بر فراز آسمان
راهبردهای یادهی ـ یادگیری	روش تدریس			اگر به‌صورت آنلاین باشید می‌توان از روش‌های مغزی، حل مسئله و پرسش و پاسخ استفاده نمود. اگر آموزش به‌صورت آفلاین باشد دبیر از روش‌های سخنرانی، طرح مسئله و حل آن و انجام کارهای عملی می‌تواند استفاده نماید.
محتوا	غیر حضوری			با توجه به این که تمرکز این کتاب بر روی اهداف رفتاری است و در فر آیند آموزش تأثیرات و تغییرات آن در رفتار دانش‌آموزان هدف اصلی است، بنابراین تمامی‌درس‌ها باید تدریس گردد .
	مطالعه آزاد			
زمان آموزشی	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۲
دوره/شاخه/پایه/درس				جغرافیا۳/ علوم انسانی/دوازدهم/دوره متوسطه دوم

۱ـ محتوا

با توجه به این که کتاب جغرافیای کاربردی در پایهٔ دوازدهم تدریس می‌شود و دانش‌آموزان آن را به صورت نهایی کشوری امتحان می‌دهند، حساسیت زیادی در تدریس این کتاب وجود دارد. همان طور که می‌دانید زمان تدریس کتاب جغرافیای کاربردی دو ساعت در هفته است و زمان آموزشی ما در سال تحصیلی ۲۶ هفته است؛ بنابراین ما ۵۲ ساعت برای تدریس این کتاب زمان داریم.
همه عزیزان می‌دانند که آموزش جغرافیا در دو بخش مفاهیم و مهارت‌های جغرافیایی خلاصه می‌شود، بنابراین با توجه به شرایط فعلی می‌توان مفاهیم را به شیوه آموزش مجازی انجام داد.
همکاران گرامی توجه داشته باشید در پایان هر فصل کتاب، پایگاه‌های اینترنتی رسمی و مرتبط با موضوعات معرفی شده‌اند و در بعضی از فعالیت‌ها نیز دانش‌آموزان به این پایگاه‌ها ارجاع داده شده اند. در برخی از پایگاه‌ها فیلم، عکس و رسانه‌های مناسب و قابل استفاده در کلاس وجود دارند که می‌توانید از آنها بهره بگیرید. در شرایط فعلی این پایگاه‌ها بهترین ابزار برای آموزش‌اند. برای آموزش سایر مباحث کتاب، استفاده از اطلس‌های جغرافیایی که دارای نقشه‌های گوناگون از نواحی مختلف است، الزامی‌است.

۲ـ روش تدریس

در شرایط فعلی طبق پیشنهاد در بخش محتوا مفاهیم را مجازی آموزش می‌دهیم که با روش‌هایی چون نمایش فیلم، ارائه به صورت power point، استفاده از قلم نوری، و تدریس تعاملی (Interactive) انجام می‌شود.
گفتنی است در شرایط کنونی می‌توان مفاهیم را بدون در نظر گرفتن ترتیب درس‌ها آموزش داد. به‌عنوان مثال در آموزش فصل دو (شیوه‌های حمل ونقل) می‌توان مفاهیم را در یک جلسه توضیح داد.

۳ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

در بخش آموزش غیرحضوری بنابر تشخیص معلم و امکانات در اختیار، آزمون می‌تواند برخط (آنلاین) یا آفلاین برگزار شود. همکاران گرامی توجه داشته باشند که بارم بندی کتاب بر اساس سال‌های گذشته است.
ارزش‌یابی درس جغرافیای کاربردی به صورت ارزش‌یابی مستمر و پایانی در هر دو نوبت تحصیلی صورت می‌گیرد. امتحان پایانی این درس به‌صورت نهایی می‌باشد. در آزمون‌های کتبی طرح هرگونه سؤال از بخش‌های «بیش‌تر بدانیم»، «برای مطالعه»، «واژه نامهٔ پیوست آخر کتاب»، «بیندیشیم» ممنوع است. طرح توضیحات و زیرنویس عکس‌ها و نقشه‌ها و پرسش در زمینهٔ خواندن و تفسیر نمودارها و مدل‌ها بلامانع است؛ به شرط آنکه اطلاعات حافظه‌ای و آمار و ارقام مندرج در آنها مبنای پرسش نباشد.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

ـ شبکهٔ رشد:

ارائهٔ فیلم‌های آموزشی درس به درس هر کتاب با هماهنگی گروه جغرافیای دفتر تألیف مانند تهیهٔ فیلم‌هایی در مورد انواع سکونتگاه‌ها، نقشه‌های کاربری اراضی، سرانه‌های شهری، شیوه‌های حمل ونقل، ترافیک شهری، مخاطرات طبیعی و فیلم‌هایی در زمینهٔ سیلاب‌های اخیر و هم‌چنین استفاده از فیلم‌های روش تدریس مؤلفان و دبیران مجرب در سازمان با عنوان (بر فراز آسمان)

ـ شبکهٔ شاد:

این شبکه در آموزش غیر حضوری نقش بسیار مؤثری دارد. این شبکه می‌تواند با ایجاد بستری مناسب برای آموزش تعاملی (Interactive) امکان آموزش آنلاین و تصویری برای معلمان عزیز را فراهم کند. پایگاه‌های اینترنتی رسمی و مرتبط با موضوعات معرفی شده‌اند و در بعضی از فعالیت‌ها نیز دانش‌آموزان به این پایگاه‌ها ارجاع داده شده‌اند. در برخی از پایگاه‌ها فیلم، عکس و رسانه‌های مناسب و قابل استفاده در کلاس وجود دارند. استفاده از اطلاعات این پایگاه‌ها درک مطالب توسط دانش‌آموزان را آسان‌تر می‌نماید.

ـ تلویزیون سراسری:

این شبکه می‌تواند با هماهنگی دبیرخانهٔ کشوری از دبیران با تجربه و مسلط جغرافیا برای تدریس غیرحضوری استفاده کند روشن است که این امر فقط منوط به دبیران شهر تهران نیست، بلکه از دبیران توانمند تمامی‌استان‌ها در این مهم بهره گرفته شود. در اختیار قرار دادن فیلم‌هایی با مضمون قید شده در شبکهٔ رشد برای انتقال بهتر مفاهیم به دانش‌آموزان بسیار مفید است.

ـ تلویزیون استانی:

شبکهٔ استانی می‌تواند با گروه‌های آموزشی جغرافیای هر استان همکاری کند و از دبیران مجرب جغرافیا برای آموزش در شبکه استانی استفاده کند. نمایش فیلم‌های مرتبط با موضوعات کتاب جغرافیای کاربردی با محور همان استان، مانند شیوه‌های حمل و نقل در استان، پیشینهٔ تاریخی مناطق شهری و روستایی استان، مخاطرات طبیعی سال‌های اخیر استان و نقش مدیریت در آنها از فعالیت‌های این شبکه می‌تواند باشد.

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

معلم:

معلمان گرامی با توجه به شرایط و آمادگی دانش‌آموزان برای فراگیری مطالب کتاب درسی به تولید و سازماندهی محتوا بپردازند و در بخش‌هایی که ضرورت دارد زمان بیش‌تری بگذارند. **نگرانی دانش‌آموزان بابت امتحانات نهایی و برگزاری کنکور سراسری امری طبیعی است که انتظار می‌رود دبیران گرامی با ایجاد آرامش و امنیت خاطر بستر مناسب را با هدف برون رفت این عزیزان در این شرایط خاص فراهم آورند.**

معلمان گرامی با به‌کارگیری روش‌های مناسب، فضایی پر نشاط و دلپذیر در آموزش مجازی به‌وجود آورند. با توجه به برگزاری این پایه به‌صورت امتحان نهایی و شرکت آنها در آزمون سراسری ایجاد یک جو آرام و دوستانه در جهت هدایت دانش‌آموزان به فراگیری بهتر بسیار تأثیرگذار خواهد بود. تأکید بر انجام فعالیت‌ها برای درک بهتر مفاهیم است. ضمناً در سایت گروه و شبکه رشد، آموزش‌های لازم جهت این کتاب فراهم می‌باشد. در صورت نیاز می‌توانید به آنها مراجعه کنید. استفاده از اطلس و کره جغرافیایی کمک بزرگی به شما برای تدریس آن خواهد بود.

مدیریت مدرسه:

مدیران مدرسه با نظارت بر اجرای صحیح شیوه‌نامه‌های بهداشتی و آماده نمودن فضای کلاس‌ها برای ساعات حضوری دانش‌آموزان باعث آرامش خانواده‌ها و معلمان شوند و با تدارک زیرساخت‌های IT هم باعث افزایش کیفیت کار معلمان عزیز می‌شوند و هم تأثیر مثبتی بر روند آموزش غیرحضوری می‌گذارند. **نکتهٔ مهم این است که دانش‌آموزان در سال پایانی آموزش خود می‌باشند و مدیران مدرسه تمامی نیازهای آنها را مانند کلاس‌های حضوری مکمل و مشاوره‌های ضروری را باید فراهم کنند.**

خانواده:

از خانواده‌ها انتظار داریم فضای مناسبی برای آموزش غیرحضوری فرزندان خود فراهم کنند و با برنامه‌ریزی منظم شرایط زمانی و مکانی را برای دانش‌آموزان آماده کنند.

ذکر این نکته ضروری است که دانش‌آموزان پایهٔ دوازدهم داوطلبان کنکور سراسری نیز هستند؛ بنابراین آرامش و افزایش حس اعتماد آنها از مواردی است که خانواده‌های عزیز باید به آن توجه خاصی داشته باشند.

راهنمای دروس علوم‌اجتماعی: جامعه‌شناسی و هویت اجتماعی

مخاطبان برنامه	خانواده		خانواده فضا و شرایط لازم را برای آموزش متربی فراهم می‌کند؛ از سلامت جسمی، عاطفی و روحی دانش‌آموز مراقبت می‌کند؛ و با مشارکت صحیح در فرایندهای یاددهی ـ یادگیری و ارزشیابی بر تحقق آموزش مفید و مناسب نظارت می‌کند.
	مدیریت مدرسه		در شرایط آموزش از راه دور با تولید سه بسته مدیریتی ویژه اولیا، دانش‌آموزان و مربیان در محیطی گسترده‌تر و البته پیچیده‌تر وظیفه خود را ایفا می‌کند.
	معلم		معلم به شیوه‌های عالمانه و هنرمندانه، فعالیت‌های متنوع و متکثر یادگیری دانش‌آموزان (یادگیرندگان فعال) را در جهت تحقق اهداف مصوب آموزشی هدایت می‌کند
	دانش‌آموز		در این شرایط، دانش‌آموز فرصت معنادار کردن یادگیری و مدیریت یادگیری خود را به دست می‌آورد. مدیریت یادگیری مستلزم مهارت‌هایی چون خودبرنامه‌ریزی،خودنظارتی، خودارزشیابی، خودبازاندیشی و خودتنظیمی‌است که چه‌بسا تاکنون کسب نشده باشند و در نتیجه چالش‌ها و اضطراب‌هایی برای دانش‌آموزان در پی داشته باشد. بنابراین لازم است سایر عوامل مؤثر در امر یادگیری با درک عمیق این موقعیت، وی را برای حسن استفاده از این اختیار و انتخاب یاری کنند.
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری / غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		ارزیابی دانسته‌ها به شیوه مرسوم تا حد زیادی ناممکن شده است. در شرایطی که روش‌های فعال یاددهی ـ یادگیری به کار رفته و دانش‌آموز به یادگیرنده فعّال بدل می‌شود؛ مجال ارزشیابی به شیوه‌های خود ارزشیابی، همتا ارزشیابی، ارزشیابی مستمر در حین فرایند یاددهی ـ یادگیری و ... میسر می‌شود.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی
			سراسری: برگزاری جلسات آگاهی بخشی آموزشی میان کارشناسان آموزشی و مدرسین و مسئولین شبکه‌های آموزش سیما در جهت تحقق بیشتر اهداف آموزشی در تدریس‌های تلویزیونی ـ ارائه تدریس دبیران مجرب و کارآزموده
		فضای مجازی	شبکه شاد: ارائه تدریس‌ها با روش‌های فعال، برقراری امکان تعامل میان مخاطبان (مدیر، معلم،دانش‌آموز، خانواده) ارائه برنامه‌های فرهنگی و تربیتی
			شبکه رشد: تهیه و بارگذاری منابع مورد نیاز
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		یادگیری معکوس ـ بارش مغزی ـ بحث گروهی ـ پرسش و پاسخ ـ بحث گروهی ـ حل مسئله
محتوا	غیرحضوری		سایر دروس
	مطالعه آزاد		درس ۹ و درس ۱۴ بخوانیم و بدانیم صفحات: ۴، ۸، ۱۱، ۱۰۹، ۱۲۶
			درس ۷ (بطور کامل) درس ۱۱: بحران‌های زیست‌محیطی بخوانیم و بدانیم: صفحات ۲۰، ۴۸، ۵۰، ۷۱، ۷۸
			درس ۲ بخوانیم و بدانیم: صفحات: ۴۴، ۳۵، ۳۴، ۵۵، ۹۹، ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۰۱
زمان آموزشی	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
دوره/شاخه/پایه/درس			جامعه شناسی /پایه دهم/ دوره دوم متوسطه

سایر دروس	درس ۱۱: بحران‌های اقتصادی سایر دروس (بطور کامل)	سایر دروس
هر جلسه ۳۵ دقیقه	هر جلسه ۳۵ دقیقه	هر جلسه ۳۵ دقیقه
۲	۲	۲
جامعه شناسی /پایه دوازدهم/ دوره دوم متوسطه	جامعه شناسی /پایه یازدهم/ دوره دوم متوسطه	جامعه شناسی /پایه دوازدهم/ دوره دوم متوسطه

مخاطبان برنامه	خانواده		خانواده فضا و شرایط لازم را برای آموزش متربی فراهم می‌کند؛ از سلامت جسمی، عاطفی و روحی دانش‌آموز مراقبت می‌کند؛ با مشارکت صحیح در فرایندهای یاددهی ـ یادگیری و ارزشیابی بر تحقق آموزش مفید و مناسب نظارت می‌کند.
	مدیریت مدرسه		در شرایط آموزش از راه دور با تولید سه بسته مدیریتی ویژه اولیا، دانش‌آموزان و مربیان در محیطی گسترده‌تر و البته پیچیده‌تر وظیفه خود را ایفا می‌کند.
	معلم		معلم به شیوه‌های عالمانه و هنرمندانه، فعالیت‌های متنوع و متکثر یادگیری دانش‌آموزان (یادگیرندگان فعال) را در جهت تحقق اهداف مصوب آموزشی هدایت می‌کند.
	دانش‌آموز		در این شرایط، دانش‌آموز فرصت معنادار کردن یادگیری و مدیریت یادگیری خود را به دست می‌آورد. مدیریت یادگیری مستلزم مهارت‌هایی چون خودبرنامه‌ریزی،خودنظارتی، خودارزشیابی، خودبازاندیشی و خودتنظیمی‌است که چه‌بسا تاکنون کسب نشده باشند و در نتیجه چالش‌ها و اضطراب‌هایی برای دانش‌آموزان در پی داشته باشد. بنابراین لازم است سایر عوامل مؤثر در امر یادگیری با درک عمیق این موقعیت، وی را برای حسن استفاده از این اختیار و انتخاب یاری کنند.
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/ غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		ارزیابی دانسته‌ها به شیوه مرسوم تا حد زیادی ناممکن شده است. در شرایطی که روش‌های فعال یاددهی ـ یادگیری به کار رفته و دانش‌آموز به یادگیرنده فعّال بدل می‌شود؛ مجال ارزشیابی به شیوه‌های خود ارزشیابی، همتا ارزشیابی، ارزشیابی مستمر در حین فرایند یاددهی ـ یادگیری و ... میسر می‌شود.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی
			سراسری: برگزاری جلسات آگاهی بخشی آموزشی میان کارشناسان آموزشی و مدرسین و مسئولین شبکه‌های آموزش سیما در جهت تحقق بیشتر اهداف آموزشی در تدریس‌های تلویزیونی ـ ارائه تدریس دبیران مجرب و کارآزموده
		فضای مجازی	شبکه شاد: ارائه تدریس‌ها با روش‌های فعال، برقراری امکان تعامل میان مخاطبان (مدیر، معلم،دانش‌آموز، خانواده)، ارائه برنامه‌های فرهنگی و تربیتی
			شبکه‌رشد: تهیه و بارگذاری منابع مورد نیاز
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		یادگیری معکوس ـ بارش مغزی ـ بحث گروهی ـ پرسش و پاسخ ـ بحث گروهی ـ حل مسئله
محتوا	غیر حضوری		به دلیل حجم کم کتاب تمامی دروس غیرحضوری آموزش داده می‌شود.
	مطالعه		
زمان آموزشی	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
دوره/شاخه/پایه/درس			هویت اجتماعی /پایه دوازدهم/ ریاضی و فیزیک، علوم تجربی، فنی و حرفه‌ای و کاردانش/ دوره متوسط دوم

۱ـ روش تدریس

عمدتاً در چنین شرایطی روش کلاس وارون، شیوه حل مسأله و روش پروژه‌ای را پیشنهاد می‌دهند. روش کلاس وارون را مناسب‌تر می‌دانند به گونه‌ای که گستره کلاس درس را به قبل، حین و بعد کلاس بسط و گسترش می‌دهد و تلاش می‌کند تا با افزایش گستره و پهنای آموزش، عمق و ژرفای موجود در کلاس‌های حضوری را جبران کند. در چنین روشی یک بسته آموزشی به شرح ذیل به وسیله معلم کلاس تهیه می‌شود و قبل از برگزاری کلاس آنلاین در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد تا آن را مطالعه کنند و کلاس آنلاین بیشتر به شکل پرسش و پاسخ و رفع اشکال برگزار شود. . این بسته آموزشی باید خیلی روان و ساده تهیه شود تا دانش‌آموزان بتوانند به راحتی آن را مطالعه کنند. الف) تهیه فایل صوتی و در صورت امکان فایل تصویری از هر درس به مدت حداقل ۳۰ و حداکثر ۴۰ دقیقه. ب) طراحی چند پرسش اساسی و کلی از درس مربوطه به گونه‌ای که پاسخ به آنها یادگیری کلی درس را در پی دارد. ج) تهیه جزوه آموزشی درس شامل اهداف درس، پاورپوینت، توضیح تصاویر و ... د) طراحی آموزشی و معرفی برنامه‌های پیش‌رو ولی با توجه به محتوای دروس کتاب می‌توان دیگر شیوه‌های یاددهی ـ یادگیری را نیز پیشنهاد داد.

۲ـ ارزشیابی

اگر بتوان سه چالش عمده آموزش مجازی را در تمرکز این نوع از آموزش‌ها بر محفوظات و عدم توجه به سطوح بالاتر یادگیری، نقصان و نارسایی در پرورش خلاقیت و فقدان حضور و ارتباط موثر دانش‌آموزان با یگدیگر از یک سو و دبیران محترم از سوی دیگر ذکر کرد، آنگاه گزافه نخواهد بود اگر بگوییم راه برون رفت از این مشکلات توجه ویژه به ارزش‌یابی است. در این شرایط ارزش‌یابی بیشتر ابزاری برای یادگیری است تا صرفاً معیاری برای سنجش میزان یادگیری. از این رو موارد زیر توصیه می‌شود:

۱ افزایش تعداد دفعات ارزش‌یابی در قالب آزمونک‌ها، آزمون‌های جامع تشریحی و ...

۲ طراحی پرسش‌ها بر اساس اهداف درس برای هدایت دانش‌آموزان به اهداف اصلی درس و هدایت دانش‌آموزان برای طرح چنین پرسش‌هایی

۳ آزمون‌ها در ساعت مقرر و در زمان تعیین شده به طور منظم برگزار شود.

در ارزش‌یابی مجازی استفاده از تکالیف فعالیت محور برای دانش‌آموزان، پرسش شفاهی آنلاین، تعریف پروژه و تحقیق، اختصاص نمره برای تلخیص مطالب و طرح سؤال توسط دانش‌آموزان پیشنهاد می‌شود.

۳ـ رسانه‌های پشتیبان

رسانه‌ها قابلیت‌های متنوع و مفیدی برای آموزش غیرحضوری دارند. مهمتر از هر چیز، شکل‌گیری ارتباط تعاملی بین دبیران و دانش‌آموزان است. در این زمینه، تجارب مفیدی در سطح جهانی و ملی

به ویژه در شرایط موجود به دست آمده است. برخی دانشگاه‌ها و مدارس برنامه‌های تدریس و آزمون مناسب و مفیدی به‌کار گرفته‌اند که قابلیت تعمیم و استفاده در مدارس را دارند.

شبکه رشد

تهیه و بارگذاری کتاب مفاتیح الحیات، فیلم محمد رسول الله (ص)، تهیه کتاب ده درس پیرامون امر به معرف و نهی از منکر، فیلم پژوهشکده رویان و تحقیق در مورد سلول‌های بنیادی، تهیه کتاب‌های غرب زدگی و بازگشت به خویشتن، خدمات متقابل اسلام و ایران و فطرت و بیاینه گام دوم انقلاب، فیلم عصرجدید و ...

شبکه شاد

ارائه تدریس‌ها با روش‌های فعال، ارائه روش‌های تدریس فعال برای همکاران دبیر، امکان بارگزاری روش‌های تدریس خوبی که همکاران دبیر تولید کرده‌اند. ایجاد فضای ارتباطی مناسب میان مدیر، دبیران، دانش‌آموزان و خانواده‌ها، معرفی کتاب‌های مناسب، برگزاری مسابقات هفتگی و... به اثرگذاری شبکه شاد می‌افزاید.

تلویزیون سراسری

شبکه‌هایی بیش از شبکه ۴ و شبکه آموزش، به امر آموزش در شرایط موجود اختصاص یابد. تهیه برنامه‌های ویژه، نشست‌ها و میزگردهای مناسب برای تضمین کلیت امر تربیت و آموزش و حفظ روحیه دانش‌آموزان و خانواده‌ها در دستور کار قرار گیرد. پیشنهاد می‌شود تدریس‌هایی که در رسانه ملی اجرا می‌شود به‌صورت کلاس واقعی برگزار شود به‌گونه‌ای که هر همکاری چند نفر از دانش‌آموزان خود را به مکان ضبط برنامه ببرد و یک کلاس واقعی البته با تعداد کم برگزار شود.

۴ـ انتظارات از مخاطبان برنامه درسی

معلم:

تهیهٔ طرح درس جامع، تسلط به نرم‌افزارهای آموزشی

مدیریت مدرسه:

برگزاری جلسه رفع اشکال حضوری به‌صورت ماهانه یکبار برای هر پایه و هر کتاب درسی، در نظر گرفتن تمهیداتی برای آموزش نرم‌افزارهای آموزشی به معلمین. برگزاری جلسات اولیا و مربیان برای هماهنگی، رفع مشکلات و دریافت پیشنهادات. عضویت و حضور خود یا نماینده او در گروه‌های درسی کلاس‌های غیرحضوری مدرسه برای جدیت در برگزاری کلاس‌ها و تضمین حضور دانش‌آموزان در کلاس‌های غیرحضوری.

خانواده:

مشارکت فعال در جلسات غیرحضوری اولیا و مدرسه و همکاری در تحقق اهداف آموزشی در دوران بحران کرونا

راهنمای درس تحلیل فرهنگی

مخاطبان برنامه	خانواده			مهیا نمودن شرایط روانی برای ایجاد ارتباط فرزند در فضای غیرحضوری مدرسه.
	مدیریت مدرسه			بهتر است آموزش غیرحضوری توسط معلم درفضایی رسمی و با امکاناتی لازم برگزار شود. همچنین بهتر است تدریس در همان کلاس خاص دانش‌آموزان صورت گیرد. مدیر موظف است این شرایط را فراهم کند.
	معلم			به شیوهٔ ماهرانه‌ای در فضای آنلاین از دانش‌آموزان بپرسد؛ طوری‌که تداخلی بین آنها به وجود نیاید. همچنین پرسش‌ها و تکالیفی آفلاین طراحی و ارایه و نتایج را بازخورد کند.
	دانش‌آموز			به دقت مطالب را گوش کند و به موقع به سؤالات پاسخ دهد. فعالیت‌های طرح شده را پاسخ بدهد و ارسال نماید.
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)			ارسال مستندات. تحقیقات وب کویست و غیرحضوری، تعیین تکالیف آفلاین و ارسال پاسخ از سوی دانش‌آموزان، دریافت پاسخ آنلاین
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	شبکه‌های استانی مهم‌اند؛ هم در ارائه تدریس مستقل و هم در توجه به شرایط درون استانی و یا حداقل به‌عنوان مکمل فرایند یادگیری و تدریس
			سراسری	
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	با افزایش امکانات شبکه شاد می‌توان از این سامانه خدمات بیشتری دریافت کرد؛ مثلاً کتابخانه، یا گفت‌وگوی کنترل شدهٔ دانش‌آموزان در مورد محتوای درسی
			شبکهٔ رشد	جست‌وجو در شبکهٔ رشد
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			درصورتی‌که بتوان برخی دروس را به‌صورت ویدیوکنفرانس و تصویری برگزار کرد و اگر این قابلیت برای شبکه شاد ایجاد شود، می‌توان به‌طور مشارکتی یا پرسش و پاسخ هریک از دروس و عناوین درسی را تدریس کرد. البته درصورت ارسال فایل صوتی و یا پاسخ مکتوب هم می‌توان تا حدودی به این دو روش تدریس کرد.
محتوا	غیر حضوری			سطوح فرهنگ درس ۳ تعریف مطالعات فرهنگی سواد فرهنگی توضیح رویکرد فرهنگی و تحلیل فرهنگی **فصل دوم :** درس ۱: تفاوت تغییر فرهنگی طرد و تلفیق ـ تأخر فرهنگی ۴۲ تا ۴۵ رسانه‌ها و خلق جهان اجتماعی تا امپریالیسم فرهنگی
	مطالعهٔ آزاد			درس ۱: تعاریف ـ ویژگی وجوه فرهنگ ـ ابعاد فرهنگ درس ۲ درس ۳ **فصل دوم** درس ۱: فرهنگ ثابت یا متغیر نوجویی و پذیرش ـ تأخر فرهنگی درس ۲: دیپلماسی درس ۳: از اول تا رسانه‌ها و خلق جهان اجتماعی
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۲ ۲
درس/ پایه/ دوره/ رشته				تحلیل فرهنگی / علوم انسانی و معارف /یازدهم و دوازدهم/دورهٔ متوسطهٔ دوم

راهنمای درس روانشناسی

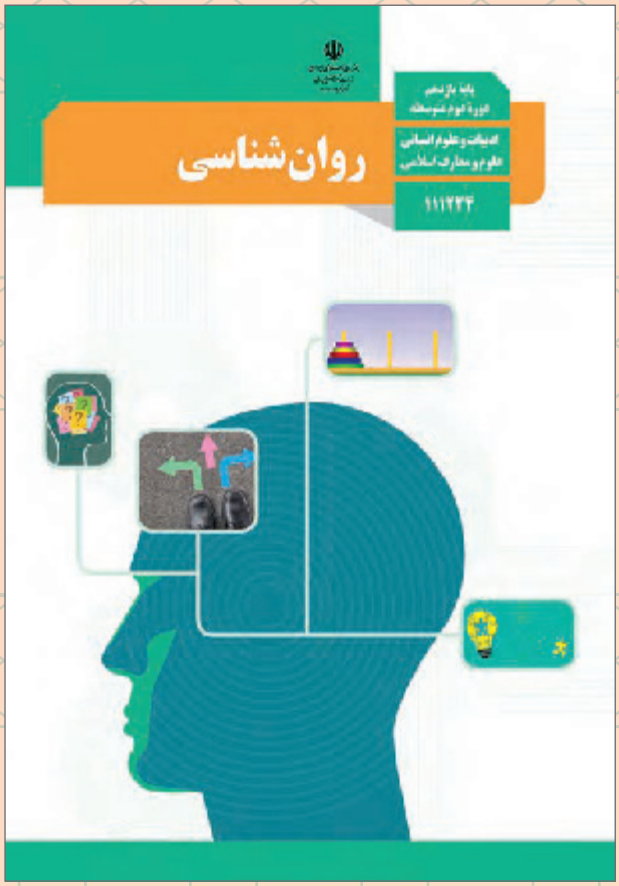

مخاطبان برنامه	خانواده		همکاری با مدرسه و نظارت برعملکرد دانش‌آموزان در منزل
	مدیریت مدرسه		فراهم کردن شرایط، موقعیت، امکانات و تجهیزات مطلوب و مناسب برای پیشبرد فرایند یادگیری فعال
	معلم		همراهی مدیر مدرسه با ایجاد امکانات مجازی در مدرسه و خانه
	دانش‌آموز		عنصری علاقمند و فعال در کار یادگیری از طریق مطالعه و کاوش منظم و مستمر
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		معیارها باید در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد. فعالیت دروس ملاک ارزشیابی‌است. آزمون عمدتاً عملکردی باید باشد، تهیه پوستر، پاورپوینت، متن مرتبط و مشارکت در کلاس مجازی و توضیح فرایند تولید کار عملی و میزان سهم خود. حتی تدریس درس توسط دانش‌آموزان. قرار دادن ویس از فهم خود و گفت‌وگوی حضوری در این فضا
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	استفاده از سرگروه‌های آموزشی برای غنی‌سازی
			سراسری	اجرای تدریس توسط مدرسان و دبیران زبده کشوری
		فضای مجازی	شبکه شاد	ارائه و انجام تکالیف
			شبکه رشد	تولید و ارائه محتوای علمی به زبان ساده برای برخی مباحث که نیاز به توضیحات تکمیلی و اضافه دارند.
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			براساس راهنمای معلم و آموزش‌های الکترونیکی روش مجازی و دادن فرصت برای مشارکت و بیان نظرات و گفت‌وگو حضور معلم در کلاس درس بدون دانش‌آموزان و استفاده از وبکم و تابلوی کلاس پاورپوینت ـ ویس ـ آموزش تصویری ـ ارائه نمونه سؤالات ـ کلیپ آموزشی ـ طراحی نقشه مفهومی
محتوا	غیرحضوری			درس ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷
	مطالعه آزاد			درس ۸
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۲
دوره/شاخه/پایه/درس				روانشناسی/ علوم انسانی و معارف اسلامی / یازدهم / دوره متوسطه دوم

راهنمای درس اقتصاد

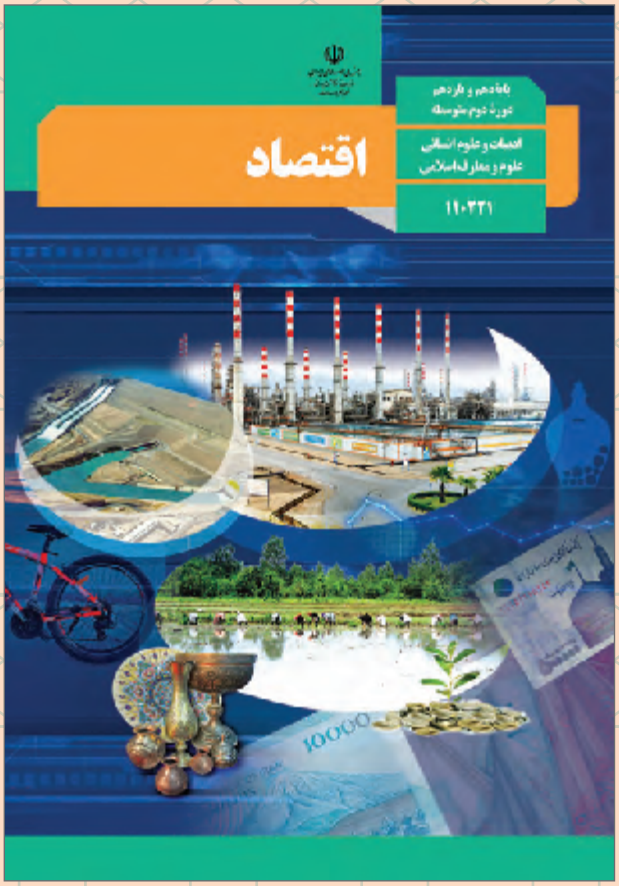

مخاطبان برنامه	خانواده			پشتیبانی و نظارت بر فرایند یادگیری
	مدیریت مدرسه			تدریس مفاهیم اصلی ـ پیگیری تمرین‌ها و فعالیت‌ها
	معلم			پیش مطالعه ـ حل تمرین‌ها و فعالیت‌ها
	دانش‌آموز			تمرین‌ها و مسئله‌ها،خلاصه‌نویسی، پروژه، تحلیل محتوا
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)			رفع اشکال و امتحانات کلاسی و پایان سال فعالیت‌های (غیرگروهی)، سؤالات
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	بومی‌سازی استانداردهای تدریس
			سراسری	ارائه الگوها و استانداردهای تدریس
		فضای مجازی	شبکه شاد	ارتقای زمینه‌های تدریس تعاملی و مشارکتی
			شبکه رشد	ارائهٔ فیلم‌ها یا پویانمایی‌های مرتبط با مفاهیم دروس
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			مفاهیم اصلی و پیچیده‌تر هر درس باید روی تخته یا صفحات دیجیتال و با توضیحات کافی به صورت فیلم ضبط شده یا پخش مستقیم، ارائه شود. مفاهیم ساده‌تر می‌تواند به‌صورت بحث و گفت‌وگو و سخنرانی یا استفاده از پاورپوینت در شبکه‌های مجازی باشد.
محتوا	غیرحضوری			از سوی دیگر، کلیهٔ بخش‌های درس دوم و نیز درس‌های ۱۲ـ۱۴ و نیز مفاهیم و بخش‌هایی که در جدول وضعیت حضوری نیامده است (از جمله کلیه موقعیت‌های داستانی ابتدای هر درس، قسمت‌های بیشتر بدانیم، قاب‌های درس زندگی و شهد و شکر و فعالیت‌های خارج از کلاس و...) به شکل غیرحضوری تدریس می‌شود. درسهای اول و دوم وسوم و نیز درس‌های دوازدهم و سیزدهم و چهاردهم (۶ درس) غیرحضوری تدریس می‌شود
	مطالعه آزاد			**الگوی اول:** مفاهیم و بخش‌های **اصلی** و پیچیده‌تر درس‌های اول تا یازدهم (به جز درس دوم) به صورت حضوری تدریس می‌شود. (این مفاهیم در قابل پیوست (راهنما) آمده است) **الگوی دوم:** درس‌های چهارم تا یازدهم به شکل حضوری تدریس می‌شود.
زمان آموزشی	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۲
دوره/شاخه/پایه/درس				اقتصاد/ علوم انسانی و معارف اسلامی / دهم و یازدهم /دوره متوسطه دوم

۱ـ محتوا

براساس توضیحات مندرج در بخش محتوای جدول صفحه پیش عمل شود.

۲ـ روش تدریس

در وضعیت غیرحضوری دانش‌آموزان هر درس را مطالعه می‌کنند و سپس اشکالات یا ابهامات خود را از طریق فضای مجازی با معلم درمیان می‌گذارند. معلم در ارتباط برقرار کردن با دانش‌آموزان سعی می‌کند با محوریت قرار دادن مفاهیم اصلی، مفاهیم و مطالب کتاب را به شکل غیرحضوری تدریس کند. هم‌چنین دانش‌آموزان، فعالیت‌ها و تمرین‌هایی را که به شکل گروهی نیست انجام می‌دهند و نتایج را با معلم درمیان می‌گذارند. توصیه می‌شود که معلمان در تدریس غیرحضوری خود از الگوهای زیر استفاده کنند:

- ارائهٔ محتوای درس با استفاده از بیان شفاهی، پاورپوینت (و در صورت امکان ترسیم و نگارش مطالب بر روی صفحات یا تخته‌های دیجیتال)
- ارائه محتوای درس به صورت متداول در کلاس درس و ضبط یا پخش مستقیم آن از طریق رسانه‌های مجازی (درصورت امکان)
- گفت‌وگو و بحث با دانش‌آموزان از طریق رسانه‌های مجازی
- بازخوردگیری از دانش‌آموزان از طریق سؤالاتی که در میان درس یا بعد از درس مطرح می‌شود یا حل تمرین‌ها و فعالیت‌ها
- رفع اشکالات و ابهامات دانش‌آموزان
- بهره بردن از نمونه‌های تدریس در تلویزیون و نیز امکانات شبکهٔ رشد (از جمله دریافت فیلم‌ها یا پویانمایی‌های آموزشی)
- ترغیب دانش‌آموز به مطالعهٔ منابع مکمل، تماشای فیلم‌ها و پویانمایی‌های آموزشی و...
- استفاده از خود دانش‌آموزان برای تدریس بخش‌های ساده تر کتاب

۳ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

در وضعیت غیرحضوری، میزان مشارکت و آمادگی دانش‌آموزان ملاک اصلی در ارزش‌یابی است. به معلمان محترم توصیه می‌شود که حتما فرایند ارزش‌یابی را به صورت یک فرایند مستمر و بلندمدت درنظر بگیرند. ممکن است دانش‌آموزی به دلیل مشکلات خاص خود نتواند درکلاس‌های غیرحضوری شرکت کند. مهم آن است که دانش‌آموز، بینش اقتصادی موردنظر در هر درس را فراگیرد و قدرت تحلیل اقتصادی خوش را افزایش دهد. گاهی این امر در دانش‌آموزان مختلف از طریق روش‌ها و تکنیک‌های متفاوتی حاصل می‌شود و لازم نیست توان همهٔ دانش‌آموزان با یک روش واحد سنجیده شود . در ادامه

به برخی از این روش‌ها و تکنیک‌ها اشاره می‌شود:

- حل تمرین‌ها و یا فعالیت‌های کتاب (یا تمرین‌ها و فعالیت‌های پیشنهادی معلم) در قالب پروژه: در این روش دانش‌آموز در مدت معینی روی یک پروژهٔ تحقیقی مشخص کار می‌کند و محصول کارش را به معلم ارائه می‌دهد.
- نوع سؤالاتی که دانش‌آموزان مطرح می‌کنند: گاهی شیوه و نوع سؤالاتی که دانش‌آموزان در حین تدریس یا بعد از آن مطرح می‌کنند، میزان آمادگی و دقت نظر آنها را ارزیابی می‌کند.
- خلاصه نویسی: می‌توان از دانش‌آموز خواست تا مطالب اصلی یک درس را «به زبان خودش» خلاصه‌نویسی کند. این خلاصه‌ها می‌تواند نشان‌دهندهٔ گستره و عمق یادگیری دانش‌آموز باشد.
- تحلیل محتوای یک برنامهٔ تلویزیونی، فیلم یا پویانمایی: می‌توان از دانش‌آموزان خواست، یک برنامهٔ تلویزیونی در زمینه اقتصاد، فیلم، پویانمایی و یا قسمت اقتصادی از یک مجله و یا کتاب (که می‌تواند شامل قطعات داستانی و خبری و...باشد) را تحلیل کنند و آن را به معلم ارائه دهند.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

رسانه‌ها به طور کلی می‌توانند پشتیبانی علمی‌و عملی تدریس را برعهده داشته باشند. در این مورد موارد زیر توصیه می‌شود:

شبکهٔ رشد: ارائهٔ فیلم‌ها یا پویانمایی‌ها و نیز کتاب‌های مرتبط با مفاهیم دروس

شبکهٔ شاد: ارتقای زمینه تدریس تعاملی و مشارکتی: یادگیری تعاملی میان دانش‌آموز و معلم مستلزم فراهم شدن زمینه‌های فنی است. هم‌چنین بهتر است زمینه‌ای فراهم شود که معلمان بتوانند همان وضعیت داخل کلاس را در فضای مجازی اجرا کنند.

تلویزیون سراسری: ارائهٔ الگوها و استانداردهای تدریس از طریق برگزاری نمونه تدریس‌های موفق

تلویزیون استانی: بومی‌سازی استانداردهای تدریس

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

- **معلم**: تدریس مفاهیم اصلی ـ پیگیری تمرین‌ها و فعالیت‌ها: علاوه بر تدریس دقیق و با حوصلهٔ مفاهیم اصلی، معلمان محترم بهتر است با بازخوردگیری مستمر، میزان یادگیری دانش‌آموزان را رصد کنند. هم‌چنین آنها را به مطالعه و تحقیق بیشتر در زمینهٔ مطالب مرتبط با درس، ترغیب نمایند.

علاوه بر تدریس دقیق و با حوصله مفاهیم اصلی، با بازخوردگیری مستمر، میزان یادگیری دانش‌آموزان را رصد کنند.

دانش‌آموزان را به مطالعه و تحقیق بیشتر در زمینه مطالب مرتبط با درس، ترغیب کنند.

شیوهٔ استفاده از فضای مجازی به‌گونه‌ای باشد که حتی‌المقدور دانش‌آموزان بیشترین مشارکت را در

دروند یادگیری داشته باشند. معلمان سعی کنند مفاهیم اصلی کتاب را با حوصله و دقت بیشتری تدریس کنند.

در فرایند ارزش‌یابی بر یک روش خاص تمرکز نکنند و بسته به امکانات دانش‌آموزان و موقعیت‌های پیش آمده، از روش‌های متنوعی همچون ارائهٔ گزارش، شیوهٔ پاسخ‌گویی‌ها و حل تمرین‌ها و فعالیت‌ها، میزان مشارکت‌ها در تدریس، شیوهٔ تحلیل‌ها و ... استفاده کنند.

- **مدیریت مدرسه**: پشتیبانی و نظارت بر فرایند یادگیری: از آنجا که شیوهٔ تدریس غیرحضوری ممکن است با ناهماهنگی‌ها و کاستی‌هایی همراه باشد، مدیران مدرسه از طریق پشتیبانی و هماهنگی‌های لازم سعی در جبران این کمبودها داشته باشند.

- **خانواده**: پشتیبانی و نظارت بر فرایند یادگیری: دانش‌آموز در موقعیت غیرحضوری ممکن است دل‌مشغولی‌هایی داشته باشد که موجب سلب تمرکز او می‌شود. توصیه می‌شود خانواده‌ها حتی المقدور عوامل حواس پرتی را کم کنند و هنگام تدریس حضوری کاملا فضایی رسمی و جدی در خانه ایجاد کنند؛ به‌طوری که دانش‌آموز موقعیت ایجاد شده را چون محیط مدرسه، جدی بگیرد. هم‌چنین والدین می‌توانند محیط خانه را محیط تعلیم و تربیت قلمداد کنند و برخی از مطالب درسی را که می‌توانند، به دانش‌آموز توضیح دهند و او را در حل مسائل و تمرین‌ها و فعالیت‌ها یاری رسانند.

دربارهٔ برخی از مفاهیم کتاب که از پیچیدگی کمتری برخوردار است، با فرزند خود گفت‌وگو کنند.

والدین اگر می‌توانند فعالیت‌های گروهی داخل کلاس را ـ در صورتی که امکان برگزاری آن در کلاس وجود نداشته باشد ـ در خانه شبیه‌سازی کنند.

در تمرین‌ها و فعالیت‌های فردی و خارج از کلاس، فرزند خود را یاری دهند و نکات مبهم را برای پرسش از معلم مشخص کنند.

راهنمای درس انسان و محیط زیست

مخاطبان برنامه	خانواده		**مسئول تربیت:** ایجاد شرایط مطلوب و آرام در خانه و همکاری با دانش‌آموزان جهت انجام فعالیت‌ها
	مدیریت مدرسه		**سازمان‌دهنده و هماهنگ‌کننده:** توسعه زیرساخت‌های IT مدرسه
	معلم		**راهبر هدایت‌کننده ـ یاددهی ـ یادگیری:** ارائه مطالب با توجه به طرح درس و ایجاد انگیزه برای توجه بیشتر دانش‌آموزان به حفاظت از محیط‌زیست با توجه به شرایط سخت کرونا
	دانش‌آموز		**یادگیرنده فعال:** حضور به موقع در کلاس و انجام فعالیت‌های محول شده
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		offline با توجه به شرایط موجود و زیرساخت‌های IT مدرسه online با توجه به شرایط موجود و زیرساخت‌های IT مدرسه
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	**استانی** — استفاده از فیلم‌های موجود در شبکه‌های استانی
			سراسری — استفاده از فیلم‌های موجود در شبکه‌های تلویزیون
		فضای مجازی	**شبکه شاد** — تهیه فیلم‌های روش تدریس برای همکاران
			شبکه رشد — استفاده از فیلم‌های آموزشی مؤلفان این کتاب توسط شرکت رایادرس به سفارش سازمان
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		بارش مغزی، کاوشگری و انجام دقیق فعالیت‌های درس‌ها و ارائه گزارش به دبیر مربوطه
محتوا	غیر حضوری		با توجه به اینکه تمرکز این کتاب بر اهداف رفتاری است و در فرایند آموزش تأثیرات آن در رفتار دانش‌آموزان هدف اصلی است. بنابراین تمامی درس‌ها باید تدریس گردد.
	مطالعه آزاد		تمامی دروس نیاز به مطالعه و آمادگی قبل از شروع کلاس درس دارد.
زمان آموزش	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
دوره/شاخه/پایه/درس			انسان و محیط‌زیست/ یازدهم/متوسطه دوم نظری/کلیه رشته‌ها

۱ـ محتوا

زمان تدریس کتاب انسان و محیط‌زیست ۲ ساعت در هفته و زمان آموزشی در سال تحصیلی ۲۶ هفته است بنابراین ۵۲ ساعت برای تدریس این کتاب زمان داریم.
هدف از تألیف کتاب انسان و محیط‌زیست پرورش نسلی آگاه، مسئولیت‌پذیر، فعال و امیدوار به آینده است. بنابراین محتوای کتاب بیشتر دارای اهداف رفتاری است و در فرایند آموزش تأثیرات آن در رفتار دانش‌آموزان یکی از اهداف عمده می‌باشد. با توجه به این قضیه بحث مفاهیم در جلسات غیرحضوری قرار می‌گیرد.

۲ـ روش تدریس

بدون شک با استفاده از راهنمای تدریس در شرایط عادی می‌توانستیم این کتاب را تدریس نماییم اما در شرایط فعلی هم از روش‌های راهنما می‌توان استفاده نمود و هم روش‌های جدیدتر. به‌عنوان نمونه طبق پیشنهادات در بخش محتوا نیمی از مفاهیم را به‌صورت غیرحضوری آموزش می‌دهیم که با روش‌هایی چون نمایش فیلم، ارائه به‌صورت power point، استفاده از قلم نوری و تدریس تعاملی (Interactive) می‌باشد.
دبیران عزیز با ایجاد فضایی تعاملی و بحث برانگیز زمینه‌های لازم را جهت تجزیه و تحلیل، مقایسه و تفکر نقادانه فراهم نمایند.
ارزشیابی مستمر در آموزش این کتاب جایگاه ویژه‌ای دارد زیرا هدف عمده این کتاب تغییر در نگرش و رفتار دانش‌آموزان نسبت به محیط زیست و پیرامون خود است.
بعضی از فعالیت‌های طراحی شده در کتاب باید به‌وسیله دانش‌آموزان در حین تدریس انجام شود زیرا هدف از طراحی این فعالیت‌ها درگیر نمودن دانش‌آموزان در فرایند یادگیری است، بنابراین تأکید می‌شود برای مفهومی نمودن بسیاری از مطالب و همچنین ارزشیابی مستمر دانش‌آموزان به فعالیت‌های داده شده در متن کتاب اهمیت فراوانی بدهید.

۳ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

در بخش آموزش غیرحضوری بنابر تشخیص معلم و امکانات در اختیار، آزمون می‌تواند برخط (آنلاین) یا بیرون‌خط (آفلاین) با توجه به محتواهای ارائه شده برگزار گردد. همکاران گرامی توجه داشته باشند که بارم‌بندی کتاب طبق بارم بندی است که در سال‌های گذشته انجام شده است.
دبیران محترم توجه داشته باشند که ارزشیابی درس انسان و محیط‌زیست به‌صورت ارزشیابی مستمر و پایانی در هر دو نوبت تحصیلی انجام می‌گیرد. لازم به ذکر است از بخش‌های بیشتر بدانیم، مطالعه برای انجام فعالیت، ارزش‌یابی انجام نشود. به ارزشیابی مستمر بها بدهید. ارزش‌یابی باید به منظور

اصلاح نواقص آموزش و یادگیری و اصلاح رفتار دانش‌آموزان صورت بگیرد.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

ـ شبکه رشد:

استفاده از فیلم‌های آموزشی

ارائهٔ فیلم‌های آموزشی درس به درس هر کتاب با هماهنگی گروه جغرافیای دفتر تألیف مانند تهیه فیلم‌هایی در مورد منابع آب و خاک ایران، آلودگی هوا، انرژی پاک، تفکیک زباله در ایران و جهان، تنوع زیستی و جاذبه‌های گردشگری ایران و استفاده از فیلم‌های روش تدریس مؤلفان و دبیران مجرب در سازمان.

ـ شبکه شاد:

به نظر می‌رسد این شبکه در آموزش غیرحضوری یا همان مجازی نقش بسیار مؤثری دارد. این شبکه می‌تواند با ایجاد بستری مناسب برای آموزش تعاملی (Interactive) و ارزشیابی معلم هر کلاس با دانش‌آموزانش، امکان آموزش برخط (آنلاین) و تصویری برای معلمین عزیز را فراهم نماید .

ـ تلویزیون سراسری:

با هماهنگی دبیرخانه کشوری از دبیران با تجربه و مسلط انسان و محیط‌زیست برای تدریس غیرحضوری استفاده نماید و این امر فقط منوط به دبیران شهر تهران نگردد بلکه از دبیران توانمند تمامی‌استان‌ها در این مهم بهره گیرد. در اختیار قرار دادن فیلم‌هایی با مضمون مسائل محیط‌زیستی برای شبکه رشد و شاد برای انتقال بهتر مفاهیم به دانش‌آموزان.

ـ تلویزیون استانی:

همکاری با گروه‌های آموزشی جغرافیای هر استان برا ی استفاده از دبیران مجرب انسان و محیط‌زیست برای آموزش در شبکه استانی و نمایش فیلم‌های مرتبط با موضوعات کتاب انسان و محیط‌زیست با محور همان استان، مانند منابع آب و خاک استان، آلودگی هوا، انرژی پاک، تفکیک زباله در استان، تنوع زیستی و جاذبه‌های گردشگری استان

۵ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

ـ مدیریت مدرسه: مدیران مدرسه با نظارت بر اجرای صحیح پروتکل‌های بهداشتی و آماده نمودن فضای کلاس‌ها برای ساعات حضوری دانش‌آموزان باعث آرامش خانواده‌ها و معلمان شوند و با تدارک زیرساخت‌های IT هم باعث افزایش کیفیت کار معلمان عزیز شوند و هم تأثیر مثبتی بر روند آموزش غیرحضوری داشته باشند. در ضمن در کلاس‌های حضوری این درس، در مواردی با دبیر مربوطه همکاری‌های لازم را داشته باشند مانند تفکیک زباله، توجه به فضای سبز مدرسه، مصرف بهینه انرژی

و تدارک یک سفر کوتاه مدت با رعایت پروتکل‌های بهداشتی.

- **خانواده:** از خانواده‌ها انتظار می‌رود علاوه بر ایجاد فضایی مناسب برای آموزش غیرحضوری فرزندان، در اجرای فعالیت‌های این کتاب هم همکاری لازم را داشته باشند مانند تفکیک زباله، محاسبه میزان مصرفی آب و برق منزل و...

پیشنهاد می‌شود اگر فضای کافی در منزل دارید بخشی از آن را فضاسازی نموده و تبدیل به کلاس درس نمایید: مثلاً لوازم ارتباطی مانند لپ‌تاپ، تبلت، لوازم التحریر و... در فضای مشخصی گذاشته و فرزندتان را موظف نمایید با لباسی آراسته در کلاس‌های غیرحضوری شرکت نماید. زمان مطالعه و مرور درس‌ها نیز باید دارای برنامه باشد و او را تشویق نمایید که طبق یک برنامه زمان‌بندی شده وظایف خود را انجام دهد. پیشنهاد می‌شود زمان استراحت، تفریح و بازی، تماشای تلویزیون هم طبق برنامه‌ریزی باشد. والدین عزیز توجه داشته باشند این شرایط سخت روزی به پایان خواهد رسید و در آن زمان ما باید شاهد فرزندی منظم، درس‌خوان و با انضباط باشیم نباید به‌وجود آمدن این شرایط خللی در شخصیت فرزندان ما ایجاد نماید.

راهنمای دروس ریاضیات

مخاطبان برنامه	خانواده		خانواده فضا و شرایط لازم را برای آموزش متربی فراهم می‌کند؛ از سلامت جسمی، عاطفی و روحی دانش‌آموز مراقبت می‌کند؛ و با مشارکت صحیح در فرایندهای یاددهی ـ یادگیری و ارزش‌یابی بر تحقق آموزش مفید و مناسب نظارت می‌کند
	مدیریت مدرسه		در شرایط آموزش از راه دور با تولید سه بستهٔ مدیریتی ویژه اولیا، دانش‌آموزان و مربیان در محیطی گسترده‌تر و البته پیچیده‌تر وظیفهٔ خود را ایفا می‌کند.
	معلم		تمرین‌ها با نظارت معلم و توسط دانش‌آموزان در کلاس درس حل می‌شود و در صورت نبودن زمان کافی برای حل همهٔ آنها، معلم‌ها می‌توانند تعدادی از آنها را به عنوان نمونه به گونه‌ای انتخاب کنند که کل مباحث ارائه‌شده در درس مورد پوشش قرار گیرد.
	دانش‌آموز		در این شرایط، دانش‌آموز فرصت معنادار کردن یادگیری و مدیریت یادگیری خود را به دست می‌آورد. مدیریت یادگیری مستلزم مهارت‌هایی چون خودبرنامه‌ریزی، خودنظارتی، خودارزشیابی، خودبازاندیشی و خودتنظیمی است.
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	تولید و استفاده از محتواهای تولیدی صدا و سیمای استانی به عنوان منبعی برای اموزش بخش‌های غیرحضوری محتوا با تأیید گروه‌های آموزشی استان‌ها
			سراسری	استفاده از محتواهای تولیدی توسط صدا و سیمای ملی به عنوان مکمل جریان آموزش در مورد استفاده برای بخش‌های غیرحضوری محتوا
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	تعامل با دانش‌آموزان و آموزش تعاملی در قالب این بستر
			شبکهٔ رشد	استفاده از محتوای آموزشی ارائه شده در این شبکه توسط گروه ریاضی دفتر تألیف به عنوان منبعی برای دانش‌آموزان، دبیران و مکمل فرایند آموزش
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			الگوی روش تدریس فعال در محیط آنلاین
محتوا	غیر حضوری			تمام دروس
	مطالعه آزاد			ـ درس دوم «صفحات ۶۳ تا ۷۰» از فصل سوم کتاب ریاضی و آمار ۲ پایه یازدهم ویژه رشته علوم انسانی
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۴
درس/ پایه/ دوره/ رشته				ریاضیات دورهٔ متوسطهٔ دوم نظری

۱ـ روش تدریس

الگوی روش تدریس فعال در محیط آنلاین*: در این روش ابتدا معلم فعالیت مربوط به درس را برای دانش‌آموزان ارسال می‌کند و از آنها می‌خواهد تا این فعالیت را انجام دهند و پاسخ‌های خود را طی زمان مشخصی برای معلم بفرستند. سپس معلم با توجه به هدف آموزشی قصد شده در فعالیت، سبک‌های مختلف یادگیری دانش‌آموزان و خلاقانه و بدیع بودن راه‌حل‌ها، تعدادی از آنها را متناسب با زمان کلاس آنلاین خود برای بحث در کلاس انتخاب می‌کند. در جلسهٔ آنلاین، معلم راه‌حل‌های انتخابی را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد تا از این طریق دانش‌آموزان به مفهوم مورد نظر دست یابند. در این مرحله مناسب است معلم تا حد امکان از دانش‌آموزان بخواهد تا نحوهٔ حل فعالیت به کمک آن راه‌حل‌های انتخابی را توضیح دهند و او نقش هماهنگ‌کنندهٔ بحث را ایفا کند. معلم در پایان به کمک دانش‌آموزان نتایج آموزشی حاصل از انجام فعالیت مورد نظر را جمع‌بندی و تکالیف دانش‌آموزان را تعیین می‌کند. لازم به ذکر است که نمونه‌های عملی این روش توسط گروه ریاضی سازمان پژوهش در حال تولید است و پس از تولید در اختیار همکاران گرامی قرار خواهد گرفت.

در موقعیت‌هایی که معلمان امکان استفاده از این روش تدریس را به‌طور کامل ندارند می‌توانند تا حد ممکن از این روش استفاده کنند و در موقعیتی که امکان استفاده از این روش اصلاً وجود ندارد، می‌توان از روش‌های جایگزین همانند موارد زیر استفاده شود:

***روش یادگیری معکوس:** اصطلاح یادگیری معکوس (Flipped Learning) یا کلاس معکوس در چند سال اخیر در دنیای آموزش حسابی سروصدا به پا کرده است و قبل از شرایط کنونی نیز از آن استقبال فراوانی شد. تمام معلمانی که در سراسر جهان از روش یادگیری معکوس استفاده می‌کنند آن را تحولی شگرف در شیوه‌های آموزشی می‌دانند که ضمن کم‌کردن از زمان آموزش، برآیند و نتیجهٔ بهتری دارد. این روش کارآمد و مفید در شرایط کنونی آموزش نیز می‌تواند یاری‌رسان معلمان باشد. اما درواقع یادگیری معکوس چیست؟ اساس این روش آن است که معلم قبل از کلاس محتواهای آموزشی موردنظر خود را تهیه کند و آن را با دانش‌آموزان به اشتراک بگذارد و سپس در زمان کلاس، به مرور کلی مطالب، تثبیت آن، حل تمرین و رفع اشکال بپردازد. در این صورت دانش‌آموزان محتوایی در اختیار خواهند شد که بنا به سرعت یادگیریشان می‌توانند از آن استفاده کنند و برای همیشه آن را در اختیار داشته باشند. در این روش همچنین چنانچه دانش‌آموزی در کلاس، مطلب را به‌خوبی فرانگیرد، یا اینکه اگر دانش‌آموزی در کلاس حضور نداشت، منبع موثقی برای یادگیری وجود دارد که دانش‌آموز می‌تواند از آن استفاده کند و اشکالاتش را از معلم بپرسد. با این روش مشکل همیشگی تفاوت‌های فردی در درک مطلب کم‌رنگ‌تر خواهد شد. معلم می‌تواند محتوای آموزشی مورد نظر را از قبل در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد تا آنها مطالعه لازم را انجام دهند و اشکالات خود را برای معلم ارسال کنند. معلم نیز تدریس خود را با در نظر گرفتن ایرادهای دانش‌آموزان و سعی در رفع آنها ارائه می‌کند.

برای انجام این روش تدریس، معلمان می‌توانند محتوای آموزشی مورد نظر را تهیه کنند و آن را در وب‌گاه‌هایی مانند آپارات (www.aparat.com) که برای به اشتراک‌گذاری طراحی شده‌اند در اختیار دانش‌آموزان قرار دهند.

برای تهیهٔ محتواهای پویا مانند فیلم، انیمیشن و... استفاده از یکی از نرم‌افزارهای تولید محتوا مانند ActivePresenter، snagit، TechSmith Camtasia Studio یا نرم‌افزارهای مشابه دیگر پیشنهاد می‌شود. برای ارائِه می‌توان ابتدا از فایل پی‌دی‌اف (pdf) کتاب درسی استفاده کرد و در محتوای تهیه شده تمام مثال‌های کتاب توضیح داده و کار در کلاس‌ها حل شود و برای حل هر کار در کلاس، قبل از ارائهٔ حل آن، از دانش‌آموزان خواسته شود که فیلم را قطع کنند و ابتدا خود سعی کنند پاسخ سؤالات مطرح شده را بیابند و سپس ادامهٔ فیلم را تماشا کنند، همچنین برای حل تمرین و رفع اشکال جلسهٔ دیگری در نظر گرفته شود.

روش تدریس تعاملی: می‌توان با استفاده از شبکه رشد و وب‌گاه‌های مشابه کلاس‌های غیرحضوری تعاملی برگزار نمود و به‌طور همزمان با دانش‌آموز تعامل داشت. آموزش در این وب‌گاه‌ها در دو قسمت آنلاین و آفلاین انجام می‌شود. قسمت آنلاین شامل برگزاری کلاس و قسمت آفلاین شامل مدیریت آزمون‌ها و تکالیف و ذخیرهٔ فیلم‌های کلاس‌ها و مدیریت تکالیف است.

در این وب‌گاه‌ها دانش‌آموزان در یک زمان مشخص در کلاس غیرحضوری حضور خواهند داشت و یک تختهٔ غیرحضوری در اختیار معلم خواهد بود. همچنین قابلیت به اشتراک‌گذاری انواع فایل‌ها مانند jpeg ، pdf و... وجود دارد. دانش‌آموزان می‌توانند تکالیف محوله را در وب‌گاه برای معلم ارسال کنند. امکان برگزاری انواع آزمون‌ها نیز در این سایت‌ها وجود دارد که می‌توان از آنها استفاده کرد. آزمون‌ها نیز امکان برگزاری به‌صورت ترتیب تصادفی سؤالات و تصحیح اتوماتیک و صدور کارنامه را دارند. ارتباط ویدئویی و صوتی بین هم‌کلاسی‌ها و نیز معلم و شاگرد وجود دارد.

۲ـ رسانه‌های پشتیبان

شبکهٔ رشد: با استفاده از محتواهای آموزشی شبکهٔ رشد (www.roshd.ir) می‌توان امر آموزش غیرحضوری را تسهیل و از منابع آموزشی آن برای کلاس استفاده کرد. در طول سال تحصیلی نیز منابع جدیدی در وب‌گاه رشد قرار داده خواهد شد که برای تسهیل آموزش معلمان مفید خواهد بود.

شبکهٔ شاد: در زمان مشخص‌شده برای برگزاری کلاس، می‌توان در این شبکه ادامهٔ تدریس به روش یادگیری معکوس را برگزار کرد. ابتدا ۲۰ دقیقهٔ آغازین کلاس را می‌توان به رفع اشکال پرداخت و سپس تمرین‌های پایان درس را حل کرد و توضیح داد. در روش تعاملی نیز می‌توان برای رفع اشکال و پرسش و پاسخ از این شبکه استفاده کرد.

محتواها و خدمات تأییدشدهٔ بخش‌های دیگر: با توجه به شرایط پیش‌آمده معلمان ریاضی در

سراسر جهان اقدام به اشتراک‌گذاری منابع تدریس خود کرده‌اند که استفاده از آنها پیشنهاد می‌شود:
www.gegogebra.org
www.khanacademy.org
www.wideopenschool.org
www.kahoot.com/study
www.ed.ted.com

تلویزیون سراسری: طرح درس به نحوی طراحی شود که دانش‌آموزان بتوانند از ارائهٔ آن در تلویزیون ملی نیز استفاده کنند.

تلویزیون استانی: دانش‌آموزان می‌توانند پس از استفاده از تدریس معلم، به تشخیص معلم خود از آموزش‌های مرتبط تلویزیون استانی استفاده کنند.

۳ـ ارزش‌یابی

آنلاین: علاوه بر ارزش‌یابی‌های پایانی که همواره انجام می‌شود، در تدریس مجازی توصیه می‌شود از انواع ارزش‌یابی‌ها استفاده شود.

۱ در زمان تدریس:

با مطرح‌کردن سؤال در کلاس می‌توان برای دانش‌آموزان داوطلب نمره‌ای در نظر گرفت. هم‌چنین معلم می‌تواند دانش‌آموزان را مانند کلاس حضوری به نام صدا بزند و ارزش‌یابی شفاهی به عمل آورد.

۲ پس از پایان درس:

طراحی چند دسته سؤال متفاوت با مدت زمان حداکثر ۲۰ دقیقه و توزیع آن بین دانش‌آموزان و ارائهٔ تصویر برگهٔ پاسخ‌نامه پس از اتمام زمان

به طور کلی ارزش‌یابی غیرحضوری بهتر است به‌صورت مستمر صورت گیرد و همهٔ آنها برای تعیین نمرهٔ نهایی دانش‌آموز در نظر گرفته شود تا نمرهٔ نهایی اعتبار بیشتری داشته باشد.

از دیگر روش‌های ارزش‌یابی می‌توان به خلاصه نویسی، انجام پروژه‌های فردی یا گروهی مرتبط با مباحث درسی، حل مسائل خلاقیتی و... اشاره کرد.

آفلاین: پس از پایان حل تمرین‌های درس می‌توان از دانش‌آموزان خواست تا تکالیف مربوط را انجام دهند و برای معلم بفرستند. برای حل تمرین نیز می‌توان قسمتی از نمره را در نظر گرفت. هم‌چنین می‌توان محتوای آموزشی جدید را در اختیار آنها قرار داد و زمان مطالعه و دادن بازخورد را برای دانش‌آموزان مشخص کرد و انجام منظم و مناسب امور محوله را در ارزش‌یابی مد نظر قرار داد.

۴ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

دانش‌آموز

رعایت احترام و ادب به معلم در فضای غیرحضوری
رعایت احترام و ادب به دانش‌آموزان دیگر در فضای غیرحضوری
حضور منظم و فعال در کلاس‌ها
انجام تکالیف محوله و ارائهٔ آنها در زمان مقرر

معلم

تهیهٔ طرح درس با درنظرگرفتن شرایط
استفاده از نرم‌افزارهای تهیهٔ فیلم و کلیپ برای استفاده در یادگیری معکوس
استفاده از محیط‌های یادگیری تعاملی
ایجاد فضای گرم و صمیمی با دانش‌آموزان و جذب آنها به کلاس
حضور و غیاب منظم دانش‌آموزان در کلاس
مدیریت ارائهٔ مطالب به‌گونه‌ای که از زمان کلاس به‌طور بهینه استفاده شود و همچنین دانش‌آموزان را ترغیب به یادگیری کند.
ارائهٔ محتوا و مفاهیم مهم درس
ارزش‌یابی مداوم از آموخته‌های یادگیرندگان و ارائهٔ بازخورد در زمان برگزاری کلاس و بعد از آن
مدیریت فرایند آموزش به طوری که دانش‌آموزان از نحوهٔ ارائه درس و ارزش‌یابی مُطلّع باشند.
طراحی فعالیت‌های یادگیری گوناگون به طوری که از توانایی‌های مختلف دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف استفاده شود.
معرفی منابع یادگیری مرتبط مانند وب‌گاه www.geogebra.org که دانش‌آموز بتواند به منبع بسیار غنی از مطالب آماده دسترسی پیدا کند.
ثبت فعالیت‌های دانش‌آموزان

خانواده

فراهم آوردن محیطی آرام برای زمان برگزاری کلاس
فراهم آوردن امکانات برای ارتباط مانند گوشی هوشمند، تهیهٔ اینترنت با سرعت مناسب و...
نظارت بر نحوهٔ استفادهٔ دانش‌آموز از فضای غیرحضوری

مدیران مدرسه

تهیهٔ برنامهٔ درسی هفتگی و نظارت بر نحوهٔ تدریس و ارزش‌یابی معلم
فراهم آوردن امکانات و تجهیزات فنی برای معلم
ارتباط مستمر با معلم و آگاهی از روند تدریس و حل مشکلات احتمالی
ارتباط مستمر با اولیای دانش‌آموزان برای آگاهی از وضعیت دانش‌آموزان

راهنمای درس فیزیک

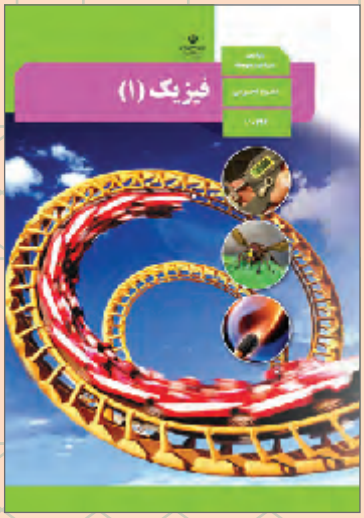

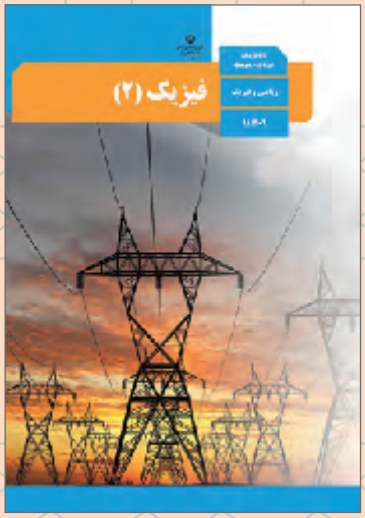

مخاطبان برنامه	خانواده		همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایند آموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه (۱۳)
	مدیریت مدرسه		بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش مجازی، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش (۱۲)
	معلم		برنامه‌ریزی و ارائهٔ آموزش فعال و تعاملی (۱۱)
	دانش‌آموز		حضور به هنگام در کلاس‌های مجازی آنلاین (۱۰)
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		پس از پایان هر بخش یک آزمون برخط (آنلاین) برگزار شود. (۹) پس از پایان هر فصل، یک آزمون برخط (آنلاین) برگزار شود. (۸)
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون استانی	آموزش تکمیلی، بررسی و حل تمرین‌ها و مسئله‌های پیشنهادی در راهنمای معلم هر کتاب (۷)
		تلویزیون سراسری	آموزش درس به درس تمامی‌فصل‌های هرکتاب (۶)
		فضای مجازی شبکه شاد	ارتقای شبکهٔ شاد در جهت ایجاد بستر مناسب برای آموزش تعاملی و همزمان
		فضای مجازی شبکه‌رشد	بارگذاری و ارائهٔ فیلم‌های آموزشی درس به درس هر کتاب با هماهنگی گروه علوم پایهٔ دفتر (۵)
راهبردهای یاددهی-یادگیری	روش تدریس		ترجیح و توصیه بر آموزش آنلاین تعاملی و هم‌زمان است. (۴)
محتوا	غیرحضوری		آموزش و بررسی محتوای کتاب (۳)
	مطالعه آزاد		فصل ۱: بخش ۱-۶ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۲: بخش ۲-۲ و ۵-۲ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۳: صفحه ۷۵ و ۷۶ (یازده) و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۴: صفحه ۹۲ تا ۹۵ (انبساط سطحی و حجمی و انبساط غیرعادی آب) بخش ۴-۵ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آنها در انتهای فصل
			فصل ۱: بخش ۱-۶ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۲: بخش ۲-۲ و ۵-۲ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۳: صفحه ۷۵ و ۷۶ (یازده) و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۴: صفحه ۹۲ تا ۹۵ (انبساط سطحی و حجمی و انبساط غیرعادی آب) بخش ۴-۵ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آنها در انتهای فصل فصل ۵: صفحه ۱۴۱ تا ۱۴۴ (ماشین‌های گرمایی برون‌سوز و درون‌سوز)، بخش ۵-۸ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آنها در انتهای فصل
زمان آموزش	ساعت		هرجلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۳ / ۴
دوره/شاخه/پایه/درس			فیزیک۱ / پایه دهم/ علوم تجربی/ دوره متوسطه دوم / فیزیک۱ / پایه دهم/ریاضی فیزیک/ دوره متوسطه دوم

مخاطبان برنامه	خانواده			همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایند آموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه (۱۳)	
	مدیریت مدرسه			بسترسازی و حمایت از آموزش مجازی در ابعاد متفاوت (۱۲)	
	معلم			برنامه‌ریزی و ارائه آموزش فعال و تعاملی (۱۱)	
	دانش‌آموز			بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش مجازی، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش (۱۰)	
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)			پس از پایان هر بخش یک آزمون برخط (آنلاین) برگزار شود. (۹) پس از پایان هر فصل، یک آزمون برخط (آنلاین) برگزار شود. (۸)	
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	آموزش تکمیلی، بررسی و حل تمرین‌ها و مسئله‌های پیشنهادی در راهنمای معلم هر کتاب (۷)	
			سراسری	آموزش درس به درس تمامی‌فصل‌های هرکتاب (۶)	
		فضای مجازی	شبکه شاد	ارتقای شبکهٔ شاد در جهت ایجاد بستر مناسب برای آموزش تعاملی و همزمان	
			شبکه رشد	بارگذاری و ارائه فیلم‌های آموزشی درس به درس هر کتاب با هماهنگی گروه علوم پایه دفتر (۵)	
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			ترجیح و توصیه بر آموزش آنلاین تعاملی و هم‌زمان است. (۴)	
محتوا	غیرحضوری			آموزش و بررسی محتوای کتاب (۳)	
	مطالعه آزاد			بخش ۱-۹ بخش ۱-۱۱ بخش ۲-۳ بخش ۳-۶ بخش ۳-۱۰ پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آنها	صفحه ۲۹ تا ۳۲ موضوع «چگالی سطحی بار الکتریکی» بخش ۱-۱۲ صفحه ۵۲ از «تغییر مقاومت ویژه با دما» تا سر بخش ۲-۴ بخش ۳-۶ بخش ۴-۴ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آنها
زمان آموزش	ساعت			هرجلسه ۳۵ دقیقه	
	جلسه			۳	۴
دوره/شاخه/پایه/درس				فیزیک۲ / پایه یازدهم/ علوم تجربی/ دوره متوسطه دوم	فیزیک۲ / پایه یازدهم /ریاضی فیزیک/ دوره متوسطه دوم

مخاطبان برنامه	خانواده		همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایند آموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه (۱۳)
	مدیریت مدرسه		بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش مجازی، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش (۱۲)
	معلم		برنامه‌ریزی و ارائهٔ آموزش فعال و تعاملی (۱۱)
	دانش‌آموز		حضور به هنگام در کلاس‌های مجازی آنلاین (۱۰)
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		پس از پایان هر بخش یک آزمون برخط (آنلاین) برگزار شود. (۱۹) پس از پایان هر فصل، یک آزمون برخط (آنلاین) برگزار شود. (۸)
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	آموزش تکمیلی، بررسی و حل تمرین‌ها و مسئله‌های پیشنهادی در راهنمای معلم هر کتاب (۷)
			سراسری	آموزش درس به درس تمامی‌فصل‌های هرکتاب (۶)
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	ارتقای شبکهٔ شاد در جهت ایجاد بستر مناسب برای آموزش تعاملی و همزمان
			شبکهٔ رشد	بارگذاری و ارائهٔ فیلم‌های آموزشی درس به درس هر کتاب با هماهنگی گروه علوم پایهٔ دفتر (۵)
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			ترجیح و توصیه بر آموزش آنلاین تعاملی و هم‌زمان است. (۴)
محتوا	غیرحضوری			آموزش و بررسی محتوای کتاب (۳)
	مطالعه آزاد			فصل ۱: بخش ۱ـ۳ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۲: بخش ۲ـ۳ ، ۴ـ۲ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۳: از «ادراک شنوایی» در صفحه ۷۳ تا سر بخش ۳ـ۷، صفحه ۸۶ تا ۸۸ مباحث: «سراب» و «پاشندگی نور» و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۴: بخش ۴ـ۴ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آنها در انتهای فصل
زمان آموزش	ساعت			هرجلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۳
دوره/شاخه/پایه/درس				فیزیک۳/ پایه دوازدهم/ علوم تجربی/ دوره متوسطه دوم

مخاطبان برنامه	خانواده		همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایند آموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه (۱۳)
	مدیریت مدرسه		بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش مجازی، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش (۱۲)
	معلم		برنامه‌ریزی و ارائهٔ آموزش فعال و تعاملی (۱۱)
	دانش‌آموز		حضور به هنگام در کلاس‌های مجازی آنلاین (۱۰)
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		پس از پایان هر بخش یک آزمون برخط (آنلاین) برگزار شود. (۱۹) پس از پایان هر فصل، یک آزمون برخط (آنلاین) برگزار شود. (۸)
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	آموزش تکمیلی، بررسی و حل تمرین‌ها و مسئله‌های پیشنهادی در راهنمای معلم هر کتاب (۷)
			سراسری	آموزش درس به درس تمامی‌فصل‌های هرکتاب (۶)
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	ارتقای شبکهٔ شاد در جهت ایجاد بستر مناسب برای آموزش تعاملی و همزمان
			شبکهٔ رشد	بارگذاری و ارائهٔ فیلم‌های آموزشی درس به درس هر کتاب با هماهنگی گروه علوم پایهٔ دفتر (۵)
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			ترجیح و توصیه بر آموزش آنلاین تعاملی و هم‌زمان است. (۴)
محتوا	غیرحضوری			فصل ۱: بخش ۱ـ۴ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۲: بخش ۲ـ۴ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۳: صفحه ۸۱ از «ادراک شنوایی» تا آخر فصل و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۴: صفحه ۹۹ و ۱۰۰؛ مباحث «سراب» و «پاشندگی نور»، صفحهٔ ۱۰۸ از «موج ایستاده و تشدید در لوله‌های صوتی» تا آخر فصل و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آنها در انتهای فصل فصل ۵: بخش ۵ـ۴ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آن در انتهای فصل فصل ۶: بخش‌های ۶ـ۳ و ۶ـ۴ و پرسش‌ها و مسئله‌های مرتبط با آنها در انتهای فصل
زمان آموزش	ساعت			هرجلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۴
دوره/شاخه/پایه/درس				فیزیک۳ / پایه دوازدهم/ریاضی فیزیک/ دوره متوسطه دوم

ملاحظات

(۱) جلسه‌های آموزشی ترجیحاً در روزهای متفاوت هفته باشد.
(۲) این زمان پیشنهادی برای هر جلسه غیرحضوری آموزش در فضای مجازی است. با توجه به شرایط و امکانات در دسترس، زمان آموزش مجازی می‌تواند بین ۳۰ تا ۳۵ دقیقه در نظر گرفته شود.
(۳) این آموزش باید شامل بررسی مفاهیم، مثال‌ها، تمرین‌ها، آزمایش‌ها، فعالیت‌های عملی و تمرین‌های پایان هر فصل باشد.
(۴) راهبرد کلاس معکوس از راهبردهای مورد استفاده و مطرح در سال‌های اخیر است. این راهبرد یکی از راهبردهای توصیه شده است که در شرایط فعلی و ضرورت اجرای غیر حضوری آموزش، نقش راهگشا خواهد داشت؛ زیرا در این راهبرد دانش‌آموز در پاسخ به یک پرسش یا مسئله از سوی معلم، آغازکنندهٔ فرایند یاددهی ـ یادگیری است. این راهبرد می‌تواند راهبرد اصلی در آموزش فیزیک در محدودیت‌های اخیر و آموزش نیمه‌حضوری باشد. در اجرای این راهبرد ضروری است معلم منابع و محتوای مورد نیاز را با مشخص کردن انتظارات دقیق آموزشی، در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد. کتاب درسی منبع اصلی و ضروری برای انجام هر یک از فعالیت‌های یادگیری است که معلم در قالب مسئله یا پرسش طرح می‌کند. هم‌چنین لازم است دانش‌آموزان به فعالیت‌هایی مانند تهیهٔ نقشهٔ مفهومی از مفاهیم درس وخلاصه‌سازی آنها تشویق وبرای انجام آنها راهنمایی شوند تا بهتر بتوانند فرایند یادگیری خود را مدیریت کنند. در بخش‌های آموزش غیرحضوری ضروری است معلم با برنامه‌ریزی دقیق و استفاده از راهبرد کلاس معکوس، ضمن طراحی و اجرای فعالیت‌های مناسب برای هدایت فرایند یادگیری، بر فعالیت‌های دانش‌آموزان نظارت داشته باشد.
(۵) در این فیلم‌ها ضمن آموزش مفاهیم هر درس، باید به انجام آزمایش‌ها و بررسی تمرین‌ها و مسئله‌های کتاب نیز توجه شود. هم‌چنین معرفی و بارگذاری محتوای‌های تولید شدهٔ مناسب و پشتیبانی‌کننده دروس که مورد تأیید گروه علوم پایهٔ دفتر تألیف است.
(۶) توسط دبیران با تجربه با هماهنگی گروه علوم پایهٔ دفتر تألیف و دبیرخانهٔ راهبری درس فیزیک
(۷) توسط دبیران باتجربه با هماهنگی گروه آموزشی فیزیک استان
(۸) در صورت نبود شرایط و امکانات، آزمون پایانی هر فصل می‌تواند به‌طور آفلاین باشد.
(۹) با توجه به امکانات در اختیار معلم، یک آزمون آفلاین برگزار شود. در حین آموزش هر درس نیز فعالیت‌های گروهی و فردی برای دانش‌آموزان طراحی شود تا نتیجه و کیفیت فعالیت‌های ارسال شده بتواند معیاری برای ارزش‌یابی مستمر دانش‌آموزان باشد. دانش‌آموزان با هماهنگی معلم و معاونت فناوری مدرسه، می‌توانند فعالیت‌های گروهی را به‌صورت تشکیل گروه‌های چهار تا پنج نفره در شبکهٔ شاد یا پیام رسان‌های دیگر مانند واتس‌آپ انجام دهند و نتیجه را برای معلم ارسال کنند.
(۱۰) حضور به موقع، مشارکت جدی و فعال، ارائه به موقع تکالیف آموزشی، ارائهٔ بازخورد از فعالیت‌ها

و تکالیفی که انجام داده است. استفادهٔ هدفمند و برنامه‌ریزی شده از زمان، احساس مسئولیت در پیروی از قوانین کلاس مجازی.

(۱۱) برنامه‌ریزی و ارائهٔ فعال آموزش، طراحی تکالیف رشددهنده و در جهت تعمیق یادگیری، تقویت نقش راهبری معلم در فرایند آموزش، نظارت و تعامل با دانش‌آموز، والدین و مدیر، بررسی تکالیف و ارائه بازخورد به دانش‌آموزان و خانواده از طریق مدرسه

(۱۲) بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش مجازی، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش، برقراری ارتباط مستمر با معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها به منظور افزایش بازدهی آموزش و رفع مشکلات، پایش مستمر حضور

(۱۳) همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایند آموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه.

راهنمای درس شیمی

مخاطبان برنامه	خانواده		ایجاد فضای مناسب آموزشی، نظارت، تعامل مناسب با مدرسه، معلم و تهیه امکانات لازم برای ارتباط غیرحضوری تا حد امکان، طرح معلم یار مدرسه
	مدیریت مدرسه		نظارت، هماهنگی لازم با معاونت آموزشی و فناوری، تعامل با معلم و دانش‌آموز، خانواده و ایجاد امکان تعامل مجازی و حضوری آنها و ارائه راهنمایی‌های لازم، آموزش معلمان
	معلم		برنامه‌ریزی، ارائه فعال آموزش، نظارت و تعامل با دانش‌آموز، والدین و مدیر، بررسی حضوری یا مجازی تکالیف وارائه بازخورد به دانش‌آموزان و اطلاع‌رسانی به مدیر و خانواده
	دانش‌آموز		تعامل بامعلم (حضوری و غیرحضوری) انجام فعالیت‌ها، حل تمرین‌ها و پرسش‌ها با استفاده از ظرفیت‌های ایجاد شده در آموزش از راه دور
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/ غیرحضوری (بیرون خط) offline / online		انجام تکالیف، پاسخ به پرسش‌ها، مسائل، انجام فعالیت‌های واگذارشده، تعریف پروژه‌های ساده و کوچک استفاده از بسترهای ارزشیابی غیرحضوری و آزمونک‌های برخط و پرسش‌های متفاوت، اما هم‌ارز
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون استانی	پخش فیلم‌های آموزش تلویزیون سراسری در زمان‌های، ارائه برنامه پشتیبانی از فعالیت‌های کتاب شیمی‌برای رفع اشکالات علمی‌و آموزش روند خوانش به دانش‌آموزان با هماهنگی گروه آموزشی استان و دبیرخانه کشوری شیمی
		تلویزیون سراسری	پخش فیلم مناسب از تدریس معلمان برتر کشور براساس فصل‌ها و سرفصل‌های کتاب و ارائه نمونه سؤالات مناسب ارزش‌یابی و برنامه پاسخ‌گویی به سؤالات علمی‌متداول دانش‌آموزان با هماهنگی دبیرخانه کشوری شیمی و کارشناسان شیمی‌دفتر تألیف
	فضای مجازی	شبکه شاد	ایجاد بستر مناسب و زمان‌بندی شده و تدارک ارتباط مجازی مطمئن و رایگان برای بارگذاری فایل‌های معلمان و دانش‌آموزان با کیفیت و سرعت مناسب
		شبکه رشد	تهیه و تدارک آرشیو محتوای الکترونیکی (فیلم، انیمیشن، نرم‌افزارها و ....) به تفکیک فصل‌ها و سرفصل‌های کتاب و فیلم تدریس‌های برتر معلمان
راهبردهای یادهی ـ یادگیری	روش تدریس		با به کارگیری محتوای الکترونیکی و روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و ...
محتوا	غیرحضوری	**فصل اول**: پایداری اتم ـ طبقه‌بندی عنصرها ـ جرم اتمی‌عنصرها ـ باهم بیندیشیم ص ۱۵- مفهوم عدد اووکادرو- پیوند با ریاضی ـ نشر نور و طیف نشری ـ ساختار اتم ـ توزیع الکترون‌ها ـ آرایش الکترونی تا ص ۴۱	**فصل دوم**: با هم بیندیشیم ص ۴۷و ۵۰- ترکیب اکسیژن با فلز و نافلز - فراورده‌ها سوختن ـ کاوش کنید ـ قانون پایستگی جرم ـ موازنه کردن ـ اثر گلخانه‌ای ـ اوزون دگر شکلی ازاکسیژن ـ رفتار گازها ـ از هر گاز چقدر؟	**فصل سوم**: کاوش کنیدها ـ همراهان ناپیدای آب ـ محلول و مقدار حل شونده- قسمت در میلیون تا ص ۹۷- غلظت مولار تا ص ۱۰۳- نیروی بین مولکولی آب ـ پیوند هیدورژنی ـ آب فراتر ازحلال ـ فرایند انحلال ـ انحلال گازها
	مطالعه آزاد	**فصل اول**: از آغاز فصل تا ص ۴ـ از نور کلید شناخت جهان تا ص ۲۱ـ تمرین‌های دوره‌ای	**فصل دوم**: آغاز فصل ـ هوا معجونی ارزشمند ـ پیوند با صنعت ص ۵۱- اکسیژن گازی واکنش‌پذیر ـ در میان تار نماها ـ رفتار اکسیدها فلزی و نافلزی ـ پیوند با زندگی ص ۶۰ ـ چه بر سر هوا می‌آوریم تا ص ۷۳- توسعه پایدار ـ تولید آمونیاک تا پایان فصل	**فصل سوم**: آب آهنگ زندگی تا ص ۸۹ ـ پیوند با صنعت ۹۷- رفتار مولکول‌ها در میدان الکتریکی ـ آب و دیگر حلال‌ها ـ پیوند با زندگی ص ۱۱۰و۱۱۵ـ ردپای آب در زندگی تا ص ۱۲۲
زمان آموزش	ساعت	هر جلسه ۳۵ دقیقه		
	جلسه	۳		
دوره/شاخه/پایه/درس		شیمی(۱) /رشته علوم تجربی و ریاضی /دوره متوسطه دوم نظری		

مخاطبان برنامه	خانواده				ایجاد فضای مناسب آموزشی، نظارت، تعامل مناسب با مدرسه، معلم و تهیه امکانات لازم برای ارتباط غیرحضوری تا حد امکان، طرح معلم یار مدرسه
	مدیریت مدرسه				نظارت، هماهنگی لازم با معاونت آموزشی و فناوری، تعامل با معلم و دانش‌آموز، خانواده و ایجاد امکان تعامل مجازی و حضوری آنها و ارائه راهنمایی‌های لازم. آموزش معلمان
	معلم				برنامه‌ریزی، ارائه فعال آموزش، نظارت و تعامل با دانش‌آموز، والدین و مدیر، بررسی حضوری یا مجازی تکالیف وارائه بازخورد به دانش‌آموزان و اطلاع‌رسانی به مدیر و خانواده
	دانش آموز				تعامل بامعلم (حضوری و غیرحضوری) انجام فعالیت‌ها، حل تمرین‌ها و پرسش‌ها با استفاده از ظرفیت‌های ایجاد شده در آموزش از راه دور
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری /غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)				انجام تکالیف، پاسخ به پرسش‌ها، مسائل، انجام فعالیت‌های واگذارشده، تعریف پروژه‌های ساده و کوچک استفاده از بسترهای ارزشیابی غیرحضوری و آزمونک‌های برخط با پرسش‌های متفاوت، اما هم‌ارز
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی		پخش فیلم‌های آموزش تلویزیون سراسری در زمان‌های، ارائه برنامه پشتیبانی از فعالیت‌های کتاب شیمی‌برای رفع اشکالات علمی‌و آموزش روند خوانش به دانش‌آموزان با هماهنگی گروه آموزشی استان و دبیرخانه کشوری شیمی
			سراسری		پخش فیلم مناسب از تدریس معلمان برتر کشور براساس فصل‌ها و سرفصل‌های کتاب و ارائه نمونه سؤالات مناسب ارزش‌یابی و برنامه پاسخ‌گویی به سؤالات علمی‌متداول دانش‌آموزان با هماهنگی دبیرخانه کشوری شیمی و کارشناسان شیمی‌دفتر تألیف
		فضای مجازی	شبکه شاد		ایجاد بستر مناسب وزمان‌بندی شده وتدارک ارتباط مجازی مطمئن ورایگان برای بارگذاری فایل‌های معلمان ودانش‌آموزان با کیفیت وسرعت مناسب
			شبکه رشد		تهیه و تدارک آرشیو محتوای الکترونیکی (فیلم، انیمیشن، نرم‌افزارها و ....) به تفکیک فصل‌ها و سرفصل‌های کتاب و فیلم تدریس‌های برتر معلمان
راهبردهای یادگیری ـ یادگیری	روش تدریس				با به‌کارگیری محتوای الکترونیکی و روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و ...
محتوا	غیر حضوری			باهم بیندیشیم ص ۸ـ رفتار عنصرها وشعاع اتمی ـ دنیای رنگی عنصرها دسته dـ کاوش ۱و ۲ـ باهم بیندیشیم ص ۳۰ـ دنیاواقعی واکنش‌ها ـ پیوند با ریاضی ـ کربن، اساس استخوان‌بندی هیدروکربن‌ها ـ الکان‌ها ـ نام‌گذاری الکان‌ها ـ الکن‌ها ـ الکین‌ها ـ هیدرکربن‌ها حلقوی	**فصل دوم** :کاوش کنید ص ۵۳ـ دمای یک ماده از چه خبر می‌دهد ـ تفاوت دما و گرما ـ جاری شدن انرژی گرمایی ـ گرمای در واکنش‌های شیمیایی ـ مفهوم انتالپی ـ آنتالپی پیوند وتعیین $H\Delta$ واکنش ـ پیوند بازندگی ـ آنتالپی سوختن ـ جمع پذیری گرمای واکنش (قانون هس)- سرعت واکنش از دیدگاه کمی– سرعت متوسط و شیب نمودار - سرعت واکنش	**فصل سوم:** پلیمری شدن ـ پیوند با صنعت ـ پلی استرها ـ الکل‌ها و اسیدها ـ واکنش استری شدن ـ پلی‌آمیدها
	مطالعه آزاد			**فصل اول** از آغاز فصل تا خود را بیازمایید ص ۷ـ پیوند با صنعت ص ۱۷ و ص ۲۵ و ص ۴۸ـ عنصرها به چه شکلی در طبیعت یافت می‌شوند ـ جریان بین محیط‌زیست و جامعه ـ نفت هدیه‌ای شگفت‌انگیز ـ نفت و اثر ان بر اقتصاد	**فصل دوم**آغاز فصل ـ خود را بیازمایید ص ۵۲ ـ غذا ماده و انرژی ـ پیوند با صنعت ص ۶۲ـ غذای سالم آهنگ واکنش تا ص ۸۳ـ خوارکی‌های طبیعی رنگین بازدارنده‌ها ـ غذا، پسماند و ردپای آن ـ تمرین‌ها دوره‌ای	**فصل سوم:** از آغاز فصل تا ص ۱۰۲ـ پیوند با زندگی ص ۱۰۵ـ پلیمرهای ماندگار و تخریب‌پذیر ـ پلیمر سبز تا پایان فصل
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه		
	جلسه			۳		
دوره/شاخه/پایه/درس				شیمی(۲) /رشته علوم تجربی و ریاضی /دوره متوسطه دوم نظری		

مخاطبان برنامه	خانواده				ایجاد فضای مناسب آموزشی، نظارت، تعامل مناسب با مدرسه، معلم و تهیه امکانات لازم برای ارتباط غیرحضوری تا حد امکان، طرح معلم یار مدرسه
	مدیریت مدرسه				نظارت، هماهنگی لازم با معاونت آموزشی و فناوری، تعامل با معلم و دانش‌آموز، خانواده و ایجاد امکان تعامل مجازی و حضوری آنها و ارائه راهنمایی‌های لازم. آموزش معلمان
	معلم				برنامه‌ریزی، ارائه فعال آموزش، نظارت و تعامل با دانش‌آموز، والدین و مدیر، بررسی حضوری یا مجازی تکالیف وارائه بازخورد به دانش‌آموزان و اطلاع‌رسانی به مدیر و خانواده
	دانش‌آموز				تعامل بامعلم (حضوری و غیرحضوری) انجام فعالیت‌ها، حل تمرین‌ها و پرسش‌ها با استفاده از ظرفیت‌های ایجاد شده در آموزش از راه دور
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری (بیرون خط) offline/online				انجام تکالیف، پاسخ به پرسش‌ها، مسائل، انجام فعالیت‌های واگذارشده، تعریف پروژه‌های ساده و کوچک استفاده از بسترهای ارزشیابی غیرحضوری و آزمونک‌های برخط با پرسش‌های متفاوت، اما هم‌ارز
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی		پخش فیلم‌های آموزش تلویزیون سراسری در زمان‌های، ارائه برنامه پشتیبانی از فعالیت‌های کتاب شیمی‌برای رفع اشکالات علمی‌و آموزش روند خوانش به دانش‌آموزان با هماهنگی گروه آموزشی استان و دبیرخانه کشوری شیمی
			سراسری		پخش فیلم مناسب از تدریس معلمان برتر کشور براساس فصل‌ها و سرفصل‌های کتاب و ارائه نمونه سؤالات مناسب ارزش‌یابی و برنامه پاسخ‌گویی به سؤالات علمی‌متداول دانش‌آموزان با هماهنگی دبیرخانه کشوری شیمی و کارشناسان شیمی‌دفتر تألیف
	فضای مجازی		شبکه شاد		ایجاد بستر مناسب و زمان‌بندی شده و تدارک ارتباط مجازی مطمئن و رایگان برای بارگذاری فایل‌های معلمان و دانش‌آموزان با کیفیت و سرعت مناسب
			شبکه‌رشد		تهیه و تدارک آرشیو محتوای الکترونیکی (فیلم، انیمیشن، نرم‌افزارها و ....) به تفکیک فصل‌ها و سرفصل‌های کتاب و فیلم تدریس‌های برتر معلمان
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس				با به‌کارگیری محتوای الکترونیکی و روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و ...
محتوا	غیرحضوری			**فصل اول**: باهم بیندیشیم ص ۵ ـ کاوش کنید ص ۸- اسیدها و بازها - ثابت تعادل و قدرت اسیدی ـ pH بازهای، محلول‌هایی با ..- شوینده‌های خورنده چگونه عمل می کنند	**فصل دوم**: انجام واکنش با سفر الکترون ـ جاری شدن انرژی با سفر الکترون ـ واکنش شیمیایی با سفر الکترون ـ با هم بیندیشیم ص ۵۲ برقکافت ـ خوردگی	**فصل سوم**: سیلیس زیبا و ماندگار ـ گرافن رفتار مولکول‌ها و توزیع الکترون ـ هنرنمایی شاره ـ چینش منظم یون‌ها	**فصل چهارم**: از آغاز فصل تا ص ۹۴- ارزش فناوری‌های شیمیایی تا ص ۱۱۱ـ از ص ۱۱۷ بازیافت PET تا آخر فصل
	مطالعه آزاد			**فصل اول**: از آغاز فصل تا ص ۵ و در جست‌وجوی پاک‌کننده‌های جدید ـ پیوند با صنعت ـ پاک‌کننده‌های خورنده تا ص ۱۳ـ از ص ۳۱ تا پایان فصل	**فصل دوم**: از آغاز فصل تا ص۳۹ـ پیوند با زندگی ص ۴۹ و ص ۵۲-پیوند با صنعت ص ۵۸ تا پایان فصل	**فصل سوم**: از آغاز فصل تا ص ۶۷- سازه‌های یخی ساده و زودگداز تا ص ۷۳- پیوند با زندگی ص۸۳ ـ باهم بیندیشیم ص ۸۲ تا پایان فصل	**فصل چهارم**: انرژی فعال‌سازی تا ص ۱۰۰- آمونیاک و بهره‌وری در کشاورزی تا ص ۱۰۸ ـ گروه عاملی کلید سنتزها- تا ص ۱۱۶
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه			
	جلسه			۴			
دوره/شاخه/پایه/درس				شیمی(۳) /رشته علوم تجربی و ریاضی /دوره متوسطه دوم نظری			

مخاطبان برنامه:

معلم:

برای افزایش کیفیت آموزش الکترونیکی درصورت امکان در مدرسه یا در منطقه آموزشی، دبیران یک پایه با همکاری یکدیگرمحتوای الکترونیکی مناسب در راستای هم‌افزایی تجربیات، برای آموزش مفاهیم کتاب و نیز تهیه سؤالات مناسب به کار گیرند و در اختیار یکدیگر قرار دهند.

تسلّط معلم در استفاده از امکانات یک نرم‌افزار در کیفیت تدریس معلم مؤثر خواهد بود. توانایی‌هایی از قبیل به‌دست‌آوردن و به‌کارگیری محتوای مناسب. استخراج مطالب، استفاده از فیلم‌ها (برش‌ها)، دست‌ورزی با آزمایشگاه مجازی، گسترش انجام آزمایش ساده در منزل برای جبران کاستی‌های دوری از از محیط آموزش حضوری، کم‌کردن حجم فایل‌ها، عکس‌گرفتن از (دسکتاپ) و ویرایش فیلم در آموزش‌های غیرحضوری مهم هستند. در زمینه تهیه محتوای الکترونیکی می‌توانید به سایت دفتر تألیف کتاب‌های درسی، مراجعه نمایید؛ در بخش گروه درسی شیمی، انواع متنوّعی از محتواهای علمی موردنیاز، مانند فیلم، عکس، نرم‌افزار و ... تدارک دیده شده است.

هم‌چنین استفاده از نرم‌افزارهای خاص یک موضوع (سخت‌افزارها آزمایشگاهی ریموت لب) برای ایجاد محیط تعاملی از اهمیت خاصی در تدریس برخط (آنلاین) برخوردار است؛ البته نباید در میان انبوهی از نرم‌افزارها سردرگم شد بلکه با اعتماد به نفس، نحوهٔ اداره، تدریس و مهارت‌های اولیه خود را با به‌روزرسانی اطلاعات، بهینه کرد و توسعه داد. شناخت ابزارهای مناسب برای ارزش‌یابی بسیار اهمیت دارد و با استفاده از ابزار مناسب درصد قابل توجّهی از قابلیت‌های ارزش‌یابی حضوری را می‌توان به‌دست آورد.

۳) بسترهای فناوری ارزشیابی برخط (آنلاین)، تاحدی در دسترس هستند نرم‌افزارهای مختلف و رایگانی وجود دارند که قابلیت‌های همچون: پشتیبانی از زبان فارسی، امکان طراحی انواع سؤالات،گروه‌بندی آزمون‌دهندگان، امکان توزیع تصادفی سؤالات، امکان زمان‌بندی انفرای سؤالات، قابلیت بارگذاری پاسخ‌ها، امکان استخراج انواع گزارش‌ها و ... را دارند که نه تنها امکان تقلب را کاهش می‌دهند بلکه در ارزیابی عملکرد فراگیران، معلم را یاری می‌کنند.

فعالیت‌های آزمایشگاهی و عملی در صورت رعایت همه پروتکل‌های بهداشتی، امکان‌پذیر است. برای جبران این کاستی از نمایش اجرای آزمایش، فیلم و یا آزمایشگاه مجازی استفاده شود.

مدیریت مدرسه:

مدیران مدارس می‌توانند با ایجاد تعامل مناسب بین خانواده‌ها و معلم، از پتانسیل خانواده‌ها برای پیشبرد اهداف کلاس مجازی بهره گیرند، در این زمینه با آموزش خانواده‌ها و انتخاب یکی از اعضای توانمند خانواده (پدر، مادر، برادر و خواهر و ...) به عنوان معلم‌یار، خانواده به اجرای برنامه‌های درسی دانش‌آموز نظارت داشته و بر فعالیت‌های مجازی وی اهتمام ورزد.

نیروی انسانی از مهم‌ترین بخش‌های آموزش الکترونیکی است که باید مدیران به آن اعتقاد داشته و به

آموزش نیروهای انسانی بپردازند و هم‌چنین بر اجرای آن نظارت داشته باشند.
آموزش غیرحضوری با ویژگی‌هایی از جمله آموزش برای همه، زمینه‌ساز توسعهٔ و پایدار و تحقق‌عدالت اجتماعی در نظام آموزشی مدرسه است. مطابق استانداردها هر ۲۰ دقیقه محتوای الکترونیکی معادل یک‌ساعت آموزش حضوری است لذا باید در برنامه‌ریزی و تولید محتوا به مدیریت زمان توجه شود که خستگی نیاورد و تنوع داشته باشد و از یکدستی به‌دور باشد. از لحاظ جسمانی یک‌جا نشستن و نگاه‌کردن به صفحهٔ نمایش (مانیتور) مشکلاتی ایجاد می‌کند که با محتوای تعاملی می‌توان آن را کاهش داد.
از مهم‌ترین وظایف کادر مدیریتی مداری موفق می‌توان به موارد زیر اشاده کرد.

خانواده:

اولیا در آماده‌سازی امکانات لازم برای دانش‌آموزان، نظارت بر فعالیت‌های غیرحضوری دانش‌آموز و اهتمام آنان به برنامه درسی ارائه شده توسط مدرسه مشارکت کنند. این فعالیت را با اجرای طرح معلم‌یار در خانه می‌توان پررنگ‌تر کرد. یکی از اعضای خانواده به عنوان همکار معلم در خانه معرفی می‌شود و فعالیت‌های نظارتی حضوری معلم را ایفا می‌کند.

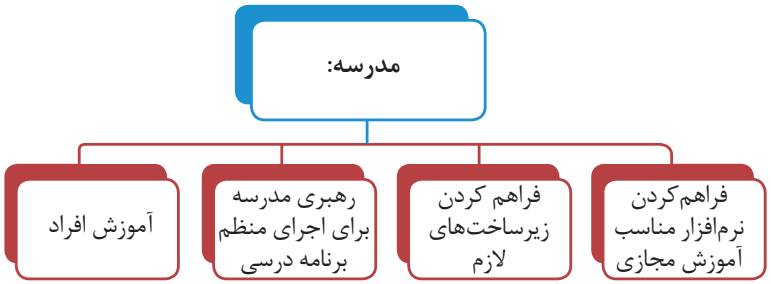

راهنمای درس زیست شناسی

مخاطبان برنامه	خانواده		همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایندآموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه
	مدیریت مدرسه		بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش مجازی، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش، برقراری ارتباط مستمر با معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها به منظور افزایش بازدهی آموزش و رفع مشکلات، پایش مستمر حضور دانش‌آموزان.طراحی وب‌سایت مدرسه برای پشتیبانی از آموزش غیرحضوری
	معلم		برنامه‌ریزی و ارائهٔ فعال آموزش، طراحی تکالیف رشد دهنده و در راستای تعمیق یادگیری، تقویت نقش راهبری معلم در فرایندآموزش، نظارت و تعامل با دانش‌آموز، والدین و مدیر، بررسی تکالیف و ارائه بازخورد به دانش‌آموزان و خانواده از طریق مدرسه
	دانش‌آموز		حضور به موقع، مشارکت جدی و فعال، ارائه به موقع تکالیف آموزشی، ارائه بازخورد از فعالیت‌ها و تکالیفی که انجام داده است. استفاده هدفمند و برنامه‌ریزی شده از زمان، احساس مسئولیت در پیروی از قوانین کلاس غیرحضوری
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		ارزشیابی مستمر از فعالیت‌های دانش‌آموزان شامل (انجام تکالیف، پاسخ به پرسش‌ها، مسائل، انجام فعالیت‌های واگذار شده...)، میزان مشارکت دانش‌آموزان ارزشیابی‌های پایانی شامل نمونه سؤال‌های متفاوت
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	استفاده از ظرفیت شبکه‌های استانی برای آموزش هماهنگ در استان درهماهنگی با گروه آموزش زیست‌شناسی استان، تکرار فیلم‌های آموزشی تلویزیون ملی.ارئه فیلم‌های آموزشی پشتیبان از فعالیت‌های درسی و جلسات رفع اشکال
			سراسری	فیلم‌های آموزش مبتنی بر برنامه درسی که به‌طور فعال، برانگیزاننده، منظم و مطابق با بودجه‌بندی ارائه شود. ارائه برنامه‌های جمع‌بندی شامل پاسخ به پرسش‌های دانش‌آموزان و رفع اشکال.ارائه فیلم‌های علمی پشتیبان
		فضای مجازی	شبکه شاد	ایجاد آرشیو فیلم‌ها و انیمیشن‌های مناسب آموزشی به تفکیک فصل‌های کتاب، ارئه الگوهای تدریس غیرحضوری زیست‌شناسی و فیلم تدریس برتر معلمان، بارگذاری فیلم دوره‌های آموزش الکترونیکی معلمان، آموزش نرم‌افزارهای کاربردی در آموزش غیرحضوری زیست‌شناسی
			شبکه‌رشد	به‌کارگیری روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و...
راهبردهای یادهی ـ یادگیری	روش تدریس			به‌کارگیری روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و...
محتوا	غیرحضوری			باقی‌مانده محتوای هر فصل
	مطالعه آزاد			فصل اول: از زیست‌شناسی در خدمت انسان تا آخر گفتار ۱. فصل دوم: گفتار ۳. فصل سوم: از ظرفیت‌های تنفسی تا آخر گفتار ۲. فصل چهارم: از تنظیم دستگاه گردش خون تا آخر گفتار ۲، گفتار ۴. فصل پنجم: از تغذیه ادرار تا آخر گفتار ۲. فصل ششم: از ترکیبات دیگر در گیاهان تا آخر گفتار ۱، از سازش با محیط تا آخر فصل فصل هفتم: از بهبود خاک تا آخر گفتار ۱، از روش‌های دیگر به دست آوردن مواد غذایی در گیاهان تا آخر گفتار ۲.
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۳
دوره/شاخه/پایه/درس				زیست‌شناسی۱ رشته علوم تجربی دوره متوسطه دوم نظری

مخاطبان برنامه	خانواده		همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایندآموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه
	مدیریت مدرسه		بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش مجازی، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش، برقراری ارتباط مستمر با معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها به منظور افزایش بازدهی آموزش و رفع مشکلات، پایش مستمر حضور دانش‌آموزان.طراحی وب‌سایت مدرسه برای پشتیبانی از آموزش غیرحضوری
	معلم		برنامه‌ریزی و ارائهٔ فعال آموزش، طراحی تکالیف رشد دهنده و در راستای تعمیق یادگیری، تقویت نقش راهبری معلم در فرایندآموزش، نظارت و تعامل با دانش‌آموز، والدین و مدیر، بررسی تکالیف و ارائه بازخورد به دانش‌آموزان و خانواده از طریق مدرسه
	دانش آموز		حضور به موقع، مشارکت جدی و فعال، ارائه به موقع تکالیف آموزشی، ارائه بازخورد از فعالیت‌ها و تکالیفی که انجام داده است. استفاده هدفمند و برنامه‌ریزی شده از زمان، احساس مسئولیت در پیروی از قوانین کلاس غیرحضوری
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		ارزشیابی مستمر از فعالیت‌های دانش‌آموزان شامل (انجام تکالیف، پاسخ به پرسش‌ها، مسائل، انجام فعالیت‌های واگذار شده...)، میزان مشارکت دانش‌آموزان ارزشیابی‌های پایانی شامل نمونه سؤال‌های متفاوت
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	استفاده از ظرفیت شبکه‌های استانی برای آموزش هماهنگ در استان درهماهنگی با گروه آموزش زیست‌شناسی استان، تکرار فیلم‌های آموزشی تلویزیون ملی. ارائه فیلم‌های آموزشی پشتیبان از فعالیت‌های درسی و جلسات رفع اشکال
			سراسری	فیلم‌های آموزش مبتنی بر برنامه درسی که به‌طور فعال، برانگیزاننده، منظم و مطابق با بودجه‌بندی ارائه شود. ارائه برنامه‌های جمع‌بندی شامل پاسخ به پرسش‌های دانش‌آموزان و رفع اشکال.ارائه فیلم‌های علمی‌پشتیبان
		فضای مجازی	شبکه شاد	ایجاد آرشیو فیلم‌ها و انیمیشن‌های مناسب آموزشی به تفکیک فصل‌های کتاب، ارئه الگوهای تدریس غیرحضوری زیست‌شناسی و فیلم تدریس برتر معلمان، بارگذاری فیلم دوره‌های آموزش الکترونیکی معلمان، آموزش نرم‌افزارهای کاربردی در آموزش غیرحضوری زیست‌شناسی
			شبکه رشد	به‌کارگیری روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و...
راهبردهای یاددهی-یادگیری	روش تدریس			به‌کارگیری روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و...
محتوا	غیرحضوری			باقی مانده محتوای هر فصل
	مطالعه آزاد			فصل ۱: از اعتیاد تا سر نخاع فصل ۲: از بیماری‌های چشم تا سر شنوایی و تعادل فصل ۳: از تشکیل و تخریب استخوان تا سر مفصل، انواع بافته‌های بافت ماهیچه‌ای تا سر حرکت در جانوران. فصل ۴: از سایر غدد درون ریز تا آخر فصل. فصل ۵ : از ایدز ، نگاهی دقیق‌تر به ایمنی اختصاصی تا آخر فصل. فصل ۶ : از تشخیص و درمان سرطان تا آخر گفتار ۲ فصل ۷: از صوت‌نگاری تا آخر گفتار۲، تغذیه و حفاظت جنین تا آخر گفتار ۴. فصل ۸: از تخصص یافته‌ها تا آخر گفتار۱، میوه‌های بدون دانه از گفتار۳ فصل ۹: از دفاع شیمیایی تا آخر فصل
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۳
دوره/شاخه/پایه/درس				زیست‌شناسی ۲ رشته علوم تجربی دوره متوسطه دوم نظری

مخاطبان برنامه	خانواده		همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایندآموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه
	مدیریت مدرسه		بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش مجازی، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش، برقراری ارتباط مستمر با معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها به منظور افزایش بازدهی آموزش و رفع مشکلات، پایش مستمر حضور دانش‌آموزان.طراحی وب‌سایت مدرسه برای پشتیبانی از آموزش غیرحضوری
	معلم		برنامه‌ریزی و ارائهٔ فعال آموزش، طراحی تکالیف رشددهنده و در راستای تعمیق یادگیری، تقویت نقش راهبری معلم در فرایند آموزش، نظارت و تعامل با دانش‌آموز، والدین و مدیر، بررسی تکالیف و ارائه بازخورد به دانش‌آموزان و خانواده از طریق مدرسه
	دانش‌آموز		حضور به موقع، مشارکت جدی و فعال، ارائه به موقع تکالیف آموزشی، ارائه بازخورد از فعالیت‌ها و تکالیفی که انجام داده است. استفاده هدفمند و برنامه‌ریزی شده از زمان، احساس مسئولیت در پیروی از قوانین کلاس غیرحضوری
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		ارزشیابی مستمر از فعالیت‌های دانش‌آموزان شامل انجام تکالیف، پاسخ به پرسش‌ها، مسائل، انجام فعالیت‌های واگذار شده... میزان مشارکت دانش‌آموزان ارزشیابی‌های پایانی شامل نمونه سؤال‌های متفاوت
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون استانی	استفاده از ظرفیت شبکه‌های استانی برای آموزش هماهنگ در استان درهماهنگی با گروه آموزش زیست‌شناسی استان، تکرار فیلم‌های آموزشی تلویزیون ملی.ارائه فیلم‌های آموزشی پشتیبان از فعالیت‌های درسی و جلسات رفع اشکال
		تلویزیون سراسری	فیلم‌های آموزش مبتنی بر برنامه درسی که به‌طور فعال، برانگیزاننده، منظم و مطابق با بودجه‌بندی ارائه شود. ارائه برنامه‌های جمع‌بندی شامل پاسخ به پرسش‌های دانش‌آموزان و رفع اشکال.ارائه فیلم‌های علمی‌پشتیبان
		فضای مجازی شبکه شاد	ایجاد آرشیو فیلم‌ها و انیمیشن‌های مناسب آموزشی به تفکیک فصل‌های کتاب، ارئه الگوهای تدریس غیرحضوری زیست‌شناسی و فیلم تدریس برتر معلمان، بارگذاری فیلم دوره‌های آموزش الکترونیکی معلمان، آموزش نرم‌افزارهای کاربردی در آموزش غیرحضوری زیست‌شناسی
		فضای مجازی شبکه‌رشد	به‌کارگیری روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و...
راهبردهای یاددهی-یادگیری	روش تدریس		به‌کارگیری روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوشگری، حل مسئله و...
محتوا	غیرحضوری		باقی‌مانده محتوای هر فصل
	مطالعه آزاد		فصل ۱: از تلاش برای کشف ساختار مولکولی دنا تا سر مدل مولکولی دنا. از سطوح ساختاری پروتئین‌ها تا سر نقش پروتئین‌ها، از عملکرد اختصاصی آنزیم‌ها تا پایان فصل. فصل ۲: از تغییرات رنای پیک تا پایان گفتار یک. از محل پروتئین‌سازی و سرنوشت آنها تا پایان گفتار ۲. فصل ۳: از مهار بیماری‌های ژنتیک تا آخر فصل. فصل ۴: از ابتدای گفتار ۳ تا سرگونه‌زایی. فصل ۵: از تنظیم تنفس یاخته‌ای: تولیدی اقتصادی تا آخر گفتار ۲، سلامت بدن: پاداکننده‌ها تا آخر فصل. فصل ۶: از اثر محیط بر فتوسنتز تا آخر گفتار ۲، از جانداران فتوسنتزکننده دیگر تا آخر فصل. فصل ۷: از مهندسی بافت تا آخر گفتار ۲. فصل ۸: از زندگی گروهی تا پایان فصل.
زمان آموزش	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۳
دوره/شاخه/پایه/درس			زیست شناسی ۳ رشته علوم تجربی دوره متوسطه دوم نظری

روش تدریس

روش معکوس

یادگیری حاصل تعامل خلاق، هدفمند و فعال یادگیرنده با محیط های یادگیری است. بنابراین در آموزش غیرحضوری نیز نباید از آموزش فعال غفلت شود و حتماً در موارد ضروری از آزمایش‌ها، فعالیت های فکری و ایجاد انگیزه و درگیر کردن دانش‌آموزان استفاده شود. در شرایط جدید؛ علاوه بر روش‌های تدریس پیشنهادی در کتاب راهنمای معلم، از روش آموزش معکوس نیز می‌توان به شکل گسترده استفاده کرد و اساساً طرح درس‌های حضوری و غیرحضوری را با این روش، به‌طور هم‌زمان، تلفیقی و درهم تنیده طراحی کرد.

این راهبرد یکی از راهبردهای توصیه شده است که در شرایط فعلی و ضرورت اجرای غیرحضوری آموزش، نقشی راهگشا خواهد داشت، زیرا در این راهبرد دانش‌آموز در پاسخ به یک پرسش یا مسئله از سوی معلم، آغازکننده فرایند یاددهی ـ یادگیری است. این راهبرد می‌تواند راهبرد اصلی در آموزش زیست‌شناسی در محدودیت‌های اخیر و آموزش‌های غیرحضوری و نیمه‌حضوری باشد. در اجرای این راهبرد، ضروری است معلم منابع و محتوای موردنیاز را با مشخص کردن انتظارات دقیق آموزشی، در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد. کتاب درسی منبع اصلی و ضروری برای انجام هر یک از فعالیت‌های یادگیری است.

مراحل اجرای کلاس معکوس می‌تواند به‌صورت زیر باشد:

- درس و مفاهیمی را که می‌خواهید آموزش دهید و نیز پیامدهای یادگیری را تعیین کنید.
- با توجه به محدودیت در تعامل با دانش‌آموزان در آموزش غیرحضوری و با توجه به سن آنها، مناسب است یک قطعه فیلم یا پویانمایی کوتاه آماده کنید که دربردارندهٔ مفاهیمی باشد که می‌خواهید آموزش دهید. محتوای درس می‌تواند شامل یک آزمایش، یک چالش علمی ـ اجتماعی، تصویر، یا حداقل همان کتاب درسی باشد. برانگیزاننده بودن و جذابیت محتوا ضروری است.
- محتوا را برای دانش‌آموزان ارسال کنید. فعالیتی که انتظار دارید دانش‌آموزان انجام دهند به وضوح برای آنها توضیح دهید. به آنها بگویید که در جلسهٔ بعد به درس می‌پردازید. تکالیفی برای جلسهٔ بعد تعیین کنید تا اطمینان یابید، دانش‌اموزان فعالیت‌های موردانتظار را انجا داده‌اند.
- به‌منظور تعامل بیشتر دانش‌آموزان با هم دیگر، کلاس را به گروه‌های ۳ یا ۵ نفره تقسیم کنید. هر گروه، زیرگروه کلاس غیرحضوری خواهد بود. توجه داشته باشید گروه‌بندی در جهت هم‌افزایی دانش‌آموزان و ایجاد رفاقت بین آنها باشد. فعالیت‌ها به‌صورت انفرادی، اما جمع‌بندی و ارائه به صورت گروهی و هر بار از سوی یکی از افراد گروه انجام می‌شود.
- در آموزش برخط از دانش‌آموزان بخواهید تا یافته‌های خود را ارائه دهند. بخشی دیگر از زمان به جمع‌بندی و ارائه توضیحات لازم از سوی معلم اختصاص می‌یابد.

راهنمای درس زمین‌شناسی

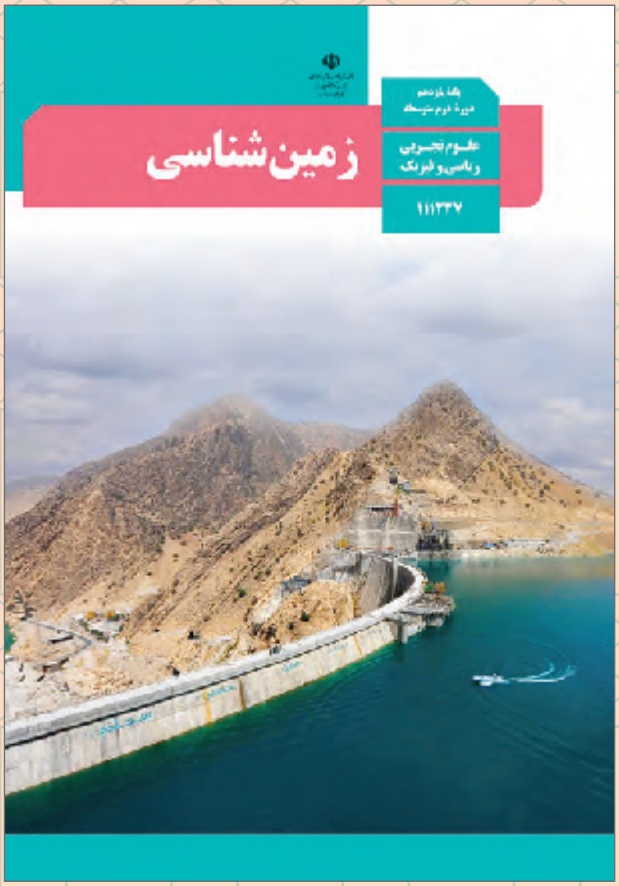

مخاطبان برنامه	خانواده		همراهی، نظارت، پشتیبانی و حمایت از فرایند آموزش و فعالیت دانش‌آموز، تعامل مناسب با مدرسه
	مدیریت مدرسه		بسترسازی و برنامه‌ریزی برای اجرای آموزش غیرحضوری، نظارت کامل و دقیق بر مراحل متفاوت آموزش، برقراری ارتباط مستمر با معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌ها به منظور افزایش بازدهی آموزش و رفع مشکلات، پایش مستمر حضور دانش‌آموزان طراحی وب‌سایت مدرسه برای پشتیبانی از آموزش مجازی
	معلم		برنامه‌ریزی و ارائهٔ فعال آموزش، طراحی تکالیف رشددهنده در راستای تعمیق یادگیری، تقویت نقش راهبری معلم در فرایندآموزش، نظارت و تعامل با دانش‌آموز، والدین و مدیر، بررسی تکالیف وارائهٔ بازخورد به دانش‌آموزان وخانواده از طریق مدرسه
	دانش‌آموز		حضوربه موقع، مشارکت جدی و فعال، ارائهٔ به موقع تکالیف آموزشی، ارائه بازخورداز فعالیت‌ها و تکالیفی که انجام داده است، استفاده هدفمند و برنامه‌ریزی شده از زمان، احساس مسئولیت در پیروی از قوانین کلاس غیرحضوری
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/ غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		ارزش‌یابی مستمر از فعالیت‌های دانش‌آموزان شامل (انجام تکالیف، پاسخ به پرسش‌ها، مسائل، انجام فعالیت‌های واگذارشده...)، میزان مشارکت دانش‌آموزان ارزش‌یابی‌های پایانی شامل نمونه سؤال‌های متفاوت، اما هم ارز
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	استفاده از ظرفیت شبکه‌های استانی برای آموزش هماهنگ در استان درهماهنگی با گروه آموزش زمین شناسی استان، تکرار فیلم‌های آموزشی تلویزیون ملی.ارائهٔ فیلم‌های آموزشی پشتیبان از فعالیت‌های درسی و جلسات رفع اشکال
			سراسری	فیلم‌های آموزش مبتنی بر برنامه درسی که به‌طور فعال، برانگیزاننده، منظم و مطابق با بودجه‌بندی ارائهٔ شود. ارائه برنامه‌های جمع‌بندی شامل پاسخ به پرسش‌های دانش‌آموزان و رفع اشکال، ارائهٔ فیلم‌های علمی‌پشتیبان
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	ارتقای شبکهٔ شاد در راستای ایجاد بستر مناسب تعاملی و فعال، امکان بارگذاری و به اشتراک گذاشتن فایل‌های معلمان و دانش‌آموزان، امکان استفادهٔ آنلاین و آفلاین، دسترسی رایگان برای همه
			شبکهٔ رشد	ایجادآرشیو فیلم‌ها و انیمیشن‌های مناسب آموزشی به تفکیک فصل‌های کتاب، ارئه الگوهای تدریس غیرحضوری زمین‌شناسی و فیلم تدریس برتر معلمان، بارگذاری فیلم دوره‌های آموزش الکترونیکی معلمان، آموزش نرم‌افزارهای کاربردی در آموزش غیرحضوری زمین‌شناسی
راهبردهای یاددهی_یادگیری	روش تدریس			به‌کارگیری روش‌های متفاوت به منظور آموزش فعال، مانند آموزش معکوس، کاوش‌گری، حل مسئله و ...
محتوا	غیرحضوری			فصل ۱: صفحات ۱۰ و ۲۰ فصل ۲: صفحات ۲۴ تا آخر ۳۸ فصل ۳: صفحات ۴۲ تا ۵۰ و ۵۲ تا آخر ۵۶ فصل ۴: صفحات ۶۰ تا ۷۰ فصل ۵: صفحات ۷۴ تا آخر کاربرد داروها صفحه ۸۶ فصل ۶: صفحات ۹۰ تا آخر ۱۰۰ فصل ۷: صفحات ۱۰۴ تا آخر ۱۱۵
	مطالعه آزاد			فصل ۱: ۲۰ و ۲۱ (علم، زندگی و ...) فصل ۲: صفحات ۲۳ و ۳۹ فصل ۳: صفحات ۴۱ و ۴۲ و ۵۰ و ۵۱ و ۵۷ فصل ۴: صفحات ۵۹ و ۷۱ فصل ۵: صفحات ۸۷ و ۸۶ و ۷۳ فصل ۶: صفحات ۸۹ و ۱۰۱ فصل ۷: صفحات ۱۰۳ و ۱۱۶ تا آخر کتاب
زمان آموزش	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۱
دوره/شاخه/پایه/درس				زمین شناسی/ رشته علوم تجربی و ریاضی/یازدهم/ دوره متوسطه دوم نظری

۱ـ روش تدریس

ـ در بخش‌آموزش غیرحضوری ضروری است تا معلم با برنامه ریزی دقیق و استفاده از راهبرد کلاس معکوس، ضمن طراحی و اجرای فعالیت‌های مناسب برای هدایت فرایندیادگیری، بر فعالیت‌های دانش‌آموزان نظارت جدی داشته باشد. هم‌چنین لازم است دانش‌آموزان به فعالیت‌هایی مانند تهیهٔ نقشهٔ مفهومی‌از مفاهیم درس و خلاصه سازی آنها تشویق وبرای انجام آنها راهنمایی شوند تا بهتر بتوانند فرایند یادگیری خود را مدیریت کنند. بخشی از نمرهٔ ارزش‌یابی دانش‌آموز ان نیز به این فعالیت‌ها اختصاص یابد.

۲ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

ـ ارزش‌یابی به شیوه‌های متفاوت انجام شود. لازم است نتایج ارزش‌یابی‌ها به‌طور مرتب از طریق مدیریت مدرسه به اطلاع اولیای دانش‌آموزان برسد.

۳ـ رسانه‌های پشتیبان

ـ فعالیت‌هایی که ملزم به کارگروهی است، با استفاده از ظرفیت‌های شبکه‌های مجازی (شاد و ...) و تشکیل گروه‌های کوچک انجام شود.

ـ تهیهٔ فیلم‌ها ،انیمیشن‌های مناسب آموزشی، موشن گرافیک‌ها و...به تفکیک فصل‌های کتاب و فیلم تدریس‌های برتر معلمان ، ارائهٔ الگوهای تدریس مجازی، بارگذاری فیلم دوره‌های آموزش الکترونیکی معلمان، آموزش نرم افزارهای آموزشی تولید محتوا در شبکه‌های آموزشی

ـ سایت http://geology-dept.talif.sch.ir

۴ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

ـ **معلم:** درصورت امکان در مدرسه یا منطقهٔ آموزشی دبیران محترم با همکاری یکدیگر فیلم‌های مناسب برای آموزش مفاهیم کتاب و نیز سؤالات مناسب را تهیه و در اختیار یکدیگر قرار دهند تا با هم افزایی تجربیات، کار آموزش در بخش غیرحضوری به شکل بهتری انجام شود.

ـ **مدیریت مدرسه:** لازم است مدیران مدارس با ایجاد تعامل لازم بین خانواده‌ها و معلم ، هماهنگی لازم را برای پیشبرد آموزش انجام دهند.

ـ فعالیت‌های آزمایشگاهی و عملی در صورت امکان اجرای همهٔ جوانب بهداشتی، امکان‌پذیر است. برای جبران این کاستی از شیوهٔ نمایشی اجرای آزمایش، فیلم یا آزمایشگاه مجازی استفاده شود.

راهنمای دروس آزمایشگاه علوم تجربی ۱ و ۲

مخاطبان برنامه	خانواده			
	مدیریت مدرسه			
	معلم			معلمان می‌توانند با توجه به امکانات آزمایشگاه مدرسه و هم‌چنین تجربه معلمی خود در هر فصل، حداکثر ۶ آزمایش مندرج در جدول را با ۶ آزمایش دیگر از همان فصل، با توجه به تجربه معلمی و امکانات در دسترس جابه‌جا کنند. ترجیحاً آزمایش‌های انتخاب شده بیشتر شامل آزمایش‌هایی باشد که با امکانات در دسترس دانش‌آموزان در خانه قابل انجام باشند. هم‌چنین فایل یا آدرس دانلود فیلم انجام آزمایش‌های باقی‌مانده از طریق شبکه شاد در اختیار دانش‌آموزان قرار داده شود.
	دانش‌آموز			
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)			فعالیت‌های دانش‌آموزان از قبیل مشارکت در انجام بخشی از آزمایش‌های کتاب که با وسایل ساده و در دسترس امکان انجام آنها در خانه وجود دارد و تهیه فیلم‌های کوتاه از انجام آزمایش‌ها، ارائه ایده‌های خلاقانه و نو برای انجام آزمایش‌ها و تهیه گزارش از انجام آزمایش ها، می‌تواند مبنا و معیار خوبی برای نمره نوبت اول و نمره نوبت دوم باشد. برای دانش‌آموزانی که افزون بر این‌ها و براساس علاقه‌مندی خود، با ایده‌های نو دست به طراحی آزمایش‌هایی مبتنی بر مفاهیم کتاب می زنند امتیاز و نمره ویژه‌ای در نظر گرفته شود.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	
			سراسری	
		فضای مجازی	شبکهٔ شاد	
			شبکهٔ رشد	استفاده حداکثری از ظرفیت آموزش الکترونیک، شبکه رشد، و رسانه‌های ملی و استانی در آموزش حضوری و غیرحضوری، به‌ویژه در جهت پشتیبانی از برنامه درسی در جنبه‌های عملی، مهارتی و نیز تعمیق و بسط آموزش.
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			
محتوا	غیرحضوری	فصل اول: آشنایی با محیط آزمایشگاه	فصل دوم: آزمایش‌های ۳، ۷،۹،۱۰،۱۴،۱۷،۲۱،۲۳،۲۵،۲۶	فصل سوم: آزمایش‌های ۱، ۱و۴و۱۰و۱۲و۱۳و۱۴و۲۲و۲۳ و۲۷و۲۹و۳۱ تا ۳۶ / فصل چهارم: آزمایش‌های ۲و۳ و۴و۶و۸ تا ۲۰
	مطالعه آزاد			
زمان آموزش	ساعت	هر جلسه ۳۵ دقیقه		
	جلسه	۲		
دوره/ شاخه/پایه/ درس		آزمایشگاه علوم تجربی ۱ / دهم / ریاضی فیزیک و علوم تجربی/ دوره متوسطهٔ دوم		

راهنمای درس زبان انگلیسی

مخاطبان برنامه	خانواده		نقش خانواده‌ها در حمایت روحی از دانش‌آموزان، تشویق، ترغیب و انگیزه بخشی به ایشان و همچنین رصد فرایند حضور دانش‌آموزان در فرایند آموزش‌های مجازی مورد انتظار است. در واقع خانواده رکن اصلی همیار نهاد مدرسه در تحقق آموزشهای مجازی است.
	مدیریت مدرسه		از آنجا که میزان و نوع فعالیت‌های دبیران محترم در آموزش مجازی و غیر حضوری تغییر چشمگیری می‌یابد، و شرایط غیرمترقبه و پیش‌بینی نشده احتمال وقوع دارد، حمایت حداکثری مدیریت مدارس از دبیران محترم و بسترسازی تحقق روند آموزش به شکل بهینه مورد انتظار است. تامین برخی زیرساختها، تشکیل انجمن اولیا و مربیان (به شیوه حضوری یا مجازی) و توجیه والدین نسبت به ویژگی‌های دوران کرونا و تبیین سناریوهای مختلف مواجه با آن از نقش‌های خاص مدیریت مدارس در برهه حساس کنونی است.
	معلم		نقش اصلی دبیران محترم، مدیریت و هدایت فرایند یاددهی ـ یادگیری و همچنین ایفای نقش به عنوان الگو و همچنین ارائه‌دهنده بازخوردهای آموزشی و رفع موانع و کاستی‌های فرایند آموزش است. در آموزش مجازی و غیرحضوری، ضمن حفظ این جنبه‌های مهم، انگیزه‌بخشی و شوق‌آفرینی در دانش‌آموزان در شرایط سخت با در نظر گرفتن جنبه تعامل انسانی و حمایت روحی از فراگیران هم اهمیتی ویژه می‌یابد.
	دانش‌آموز		در آموزش مجازی، به خصوص آموزش مجازی درس زبان‌های خارجی به شیوه ارتباطی که در نهایت منجر به ایجاد توانش ارتباطی در فراگیر می‌شود، نقش دانش‌آموز و میزان انگیزه و علاقه او حائز اهمیت بسیار است و ضرورت دارد دانش‌آموزان **نقش هرچه فعال** تری در کلیه مراحل یاددهی ـ یادگیری ایفا کنند. برای رسیدن به این سطح از انگیزه و علاقه‌مندی، معرفی کاربردهای زبان خارجی در زندگی فردی و شغلی توسط دبیران و والدین محترم حائز اهمیت است.
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیر حضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		در مجموع در فرایند ارزشیابی در بستر رویکرد ارتباطی فعال و خودباورانه باید به این مهم توجه داشت که ارزشیابی می‌باید در خدمت فرایند یادگیری باشد نه مخل آن و عاملی برای دلزده شدن و ایجاد اضطراب در دانش‌آموزان. در شیوه ارزشیابی آنلاین باید مواردی مانند سرعت اینترنت منطقه و کلیت دانش‌آموزان مورد توجه باشد به گونه‌ای که برخی دانش‌آموزان با مشکل پاسخ‌دهی به پرسش‌ها رو به رو نشوند. استفاده از گستره متنوعی از فعالیت‌ها task مبتنی بر موضوع مورد تدریس و محدود نشدن فعالیت‌های مورد ارزشیابی به تست‌ها و تمرین‌های کوتاه پاسخ می‌تواند باعث ارتقای فرایند ارزشیابی شده و هرچه بیشتر آن را در خدمت فرایند یاددهی یادگیری قرار دهد.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون: استانی	شبکه‌های استانی می‌توانند در مناطقی که پوشش شبکه‌های سراسری کامل نیست مکمل بخش ارائه مطالب باشند و دسترسی دانش‌آموزان به مطالب آموزشی را در سطح حداکثری تضمین نمایند.
		تلویزیون: سراسری	تدریس بخشهای مختلف کتاب دانش‌آموز از بستر شبکه‌های سراسری سیمای جمهوری اسلامی پوشش مکملی بر تولید و در دسترس قرار دادن بخش ارائه مطالب (PRESENTATION) است و از آنجا که تدریس‌های انجام شده در این بستر مبتنی بر رویکرد ارتباطی و راهنمای معلم کتابهای درسی است، کاملاً همسو با تدریس‌های ارائه شده در بستر فضای مجازی توسط دبیران محترم می‌باشد.
		فضای مجازی: شبکه شاد	بستر تعامل دبیران محترم با دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد. ضروری است حداکثر تلاش برای تقویت تعامل بین‌فردی و گروهی و توجه به دو مهارت صحبت‌کردن و گوش کردن در این بستر انجام شود. انتظار می‌رود در این شبکه ملی هم بسترهای مطمئن و سریعی برای ارائه و تمرین مهارت‌های چهارگانه، به ویژه مهارت‌های گفتاری و شنیداری ایجاد شود تا دبیران محترم بتوانند از این شبکه حداکثر استفاده را در فرایند تدریس مجازی خود داشته باشند.
		فضای مجازی: شبکه رشد	شبکه ملی مدارس رشد، محتواهای متنوعی مانند کلیپ‌های آموزشی، فیلم نمونه تدریس در فضای مجازی و نمونه تدریس‌های متنوعی را در اختیار دبیران و دانش‌آموزان عزیز قرار می‌دهد که استفاده از آنها توصیه می‌شود.
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	(روش تدریس)		در راهنمای معلم کلیه پایه‌ها تمامی روش تدریس‌های مناسب ارائه شده است. روش کلاس معکوس نیز برای کلاس‌های نیمه حضوری پیشنهاد می‌گردد **توضیح:** در الگوی کلاس معکوس از سه بخش ارائه، تمرین و تولید، بخش ارائه که زمان‌برترین بخش است به صورت از پیش ضبط شده در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد و بخش‌های تمرین و تولید به صورت حضوری است. در شرایط قرمز کرونا این دو مرحله نیز حتی‌الامکان با استفاده از بسترهای آنلاین و تعاملی محقق می‌شود. نکته مهم این است که روح کلی حاکم بر روش تدریس یعنی رویکرد ارتباطی حفظ شود و با درایت و تشخیص دبیران محترم و با استفاده از امکانات و شرایط هر منطقه، حداکثر فرصت‌های تعامل و تولید ارتباطی در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد.
محتوا	غیر حضوری		سایر بخش‌های کتاب
	مطالعه آزاد		what you learned
زمان آموزشی	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه		۲
دوره/شاخه			زبان انگلیسی دوم متوسطه پایه دهم / یازدهم/ دوازدهم

۱ـ روش تدریس

در راهنمای معلم همهٔ پایه‌ها تمامی روش تدریس‌های مناسب ارایه شده است.روش کلاس معکوس نیز برای کلاس‌های غیرحضوری پیشنهاد می‌گردد.

توضیح: در الگوی کلاس معکوس از سه بخش ارائه، تمرین و تولید، بخش ارائه که زمان‌برترین بخش است، به‌صورت از پیش‌ضبط‌شده در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد و بخش‌های تمرین و تولید به‌صورت حضوری است. در شرایط قرمز کرونا این دو مرحله نیز حتی‌الامکان با استفاده از بسترهای برخط (آنلاین) و تعاملی محقق می‌شود. نکته مهم این است که روح کلی حاکم بر روش تدریس، یعنی رویکرد ارتباطی حفظ شود و با درایت و تشخیص دبیران محترم و با استفاده از امکانات و شرایط هر منطقه، حداکثر فرصت‌های تعامل و تولید ارتباطی در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد.

۲ـ شیوه‌های ارزش‌یابی

در مجموع، در فرایند ارزشیابی در بستر رویکرد ارتباطی فعال و خودباورانه باید به این مهم توجه داشت که ارزش‌یابی می‌باید در خدمت فرایند یادگیری باشد، نه مخلّ آن و یا عاملی برای دلزده‌شدن و ایجاد اضطراب در دانش‌آموزان.

در شیوه ارزش‌یابی برخط (آنلاین) باید مواردی مانند سرعت اینترنت منطقه و کلیت دانش‌آموزان مورد توجه باشد؛ به گونه‌ای که برخی دانش‌آموزان با مشکل پاسخ‌دهی به پرسش‌ها روبه‌رو نشوند.

استفاده از گستره متنوعی از فعالیت‌ها task مبتنی بر موضوع مورد تدریس و محدود نشدن فعالیت‌های مورد ارزشیابی به تست‌ها و تمرین‌های کوتاه پاسخ می‌تواند سبب ارتقای فرایند ارزشیابی شده و هرچه بیشتر آن را در خدمت فرایند یاددهی یادگیری قرار دهد.

در ضمن توجه به ارزشیابی مستمر و مرحله‌ای و همچنین ارائه بازخورد مناسب به دانش‌آموزان توصیه می‌شود. همچنین بهره بردن از روند خودارزیابی (self evaluation) و وقوف بر ارزیابی فردی دانش‌آموزان از عملکرد خود در یک درس و ارائهٔ بازخورد مناسب به ضعف‌های یادگیری ایشان توصیه می‌شود.

در حال حاضر، نرم‌افزارهای آزمون‌ساز رایگان برای طراحی آزمون‌های زبان تولید شده و در اختیار است که دبیران محترم می‌توانند بر حسب نیاز و تشخیص خود از این نرم‌افزارها در فرایند ارزشیابی برخط (آنلاین) و بیرون‌خط (آفلاین) استفاده کنند.

توجه مهم: اگرچه ارزشیابی مهارت‌های گفتاری و شنیداری، به‌ویژه به شیوه غیرحضوری دشواری‌هایی دارد اما نباید از انجام آن غفلت کرد. ضبط و ذخیره فایل‌های صوتی دانش‌آموزان در مهارت صحبت‌کردن توصیه می‌شود؛ به این شکل دانش‌آموزان می‌توانند رشد خود در مهارت صحبت کردن را به مرور زمان مشاهده کنند. همچنین شایان ذکر است که در سنجش مهارت‌های تولیدی، حفظ روایی ابزار

سنجش (validity) بر حفظ پایایی (reliability) برتری دارد؛ بنابراین مثلاً استفاده از یک مصاحبه شفاهی در سنجش گفتار، گرچه ممکن است نتایج پایایی به دست ندهد ولی به دلیل روایی زیاد آن از اولویت برخوردار است.

۳ـ رسانه‌های پشتیبان

شبکه رشد

شبکه ملی مدارس رشد، محتواهای متنوعی مانند کلیپ‌های آموزشی، فیلم نمونه تدریس در فضای مجازی و نمونه تدریس‌های متنوعی را در اختیار دبیران و دانش‌آموزان عزیز قرار می‌دهد که استفاده از آنها توصیه می‌شود.

شبکه شاد

شبکه شاد، بستر تعامل دبیران محترم با دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد. ضروری است حداکثر تلاش برای تقویت تعامل بین‌فردی و گروهی و توجه به دو مهارت صحبت‌کردن و گوش کردن در این بستر انجام شود. انتظار می‌رود در این شبکه ملی هم، بسترهای مطمئن و سریعی برای ارائه و تمرین مهارت‌های چهارگانه، به ویژه مهارت‌های گفتاری و شنیداری ایجاد شود تا دبیران محترم بتوانند از این شبکه حداکثر استفاده را در فرایند تدریس غیرحضوری خود داشته باشند.

تلویزیون سراسری

تدریس بخش‌های مختلف کتاب دانش‌آموز از بستر شبکه‌های سراسری سیمای جمهوری اسلامی، پوشش مکملی بر تولید و در دسترس قراردادن بخش ارائه مطالب (PRESENTATION) است و از آنجا که تدریس‌های انجام شده در این بستر، مبتنی بر رویکرد ارتباطی و راهنمای معلم کتاب‌های درسی است، کاملاً همسو با تدریس‌های ارائه شده در بستر فضای مجازی توسط دبیران محترم است.

تلویزیون استانی

شبکه‌های استانی می‌توانند در مناطقی که پوشش شبکه‌های سراسری کامل نیست، مکمل بخش ارائه مطالب باشند و دسترسی دانش‌آموزان به مطالب آموزشی را در سطح حداکثری تضمین نمایند.

۴ـ انتظارات از مخاطبان برنامه

معلم

نقش اصلی دبیران محترم، مدیریت و هدایت فرایند یاددهی ـ یادگیری و همچنین ایفای نقش به‌عنوان الگو و همچنین ارائه‌دهنده بازخوردهای آموزشی و رفع موانع و کاستی‌های فرایند آموزش است. در آموزش غیرحضوری، ضمن حفظ این جنبه‌های مهم، انگیزه‌بخشی و شوق‌آفرینی در دانش‌آموزان در شرایط سخت با در نظر گرفتن جنبه تعامل انسانی و حمایت روحی از فراگیران هم اهمیتی ویژه می‌یابد.

مدیریت مدرسه

از آنجا که میزان و نوع فعالیت‌های دبیران محترم در آموزش غیرحضوری تغییر چشمگیری می‌یابد و شرایط غیرمترقبه و پیش‌بینی نشده احتمال وقوع دارد، حمایت حداکثری مدیریت مدارس از دبیران محترم و بسترسازی تحقق روند آموزش به شکل بهینه مورد انتظار است. تأمین برخی زیرساخت‌ها، تشکیل انجمن اولیا و مربیان (به شیوه حضوری یا مجازی) و توجیه والدین نسبت به ویژگی‌های دوران کرونا و تبیین سناریوهای مختلف مواجهه با آن از نقش‌های خاص مدیریت مدارس در برهه حسّاس کنونی است.

خانواده

نقش خانواده‌ها در حمایت روحی از دانش‌آموزان، تشویق، ترغیب و انگیزه‌بخشی به ایشان و همچنین رصد فرایند حضور دانش‌آموزان در تمام مراحل آموزش‌های مجازی مورد انتظار است. در واقع خانواده رکن اصلی همیار نهاد مدرسه در تحقق اهداف آموزش‌های غیرحضوری است.

راهنمای درس آمادگی دفاعی

مخاطبان برنامه	خانواده			نظارت دقیق بر روند بخش آموزش در خانه همراهی با دانش‌آموزان در روند آموزش و انجام فعالیت‌های عملی/ همراهی برای حضور دانش‌آموز با رعای پروتکل‌ها در برنامه‌های عملی
	مدیریت مدرسه			جدی گرفتن این کتاب و جلوگیری از حذف این درس و جایگزین شدن آن با سایر دروس
	معلم			تمرکز بر سؤالات مبتلا به دانش‌آموزان و تلاش برای به روز کردن اطلاعات خود در این حوزه با استفاده از منابع ارائه شده در سامانه‌های معتبر
	دانش‌آموز			انجام فعالیت‌های دروس و ثبت و گزارش دهی به معلم و شرکت در گفت‌وگوهای تعاملی به‌صورت مجازی- مشارکت فعال در برنامه‌های و مهارتی
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)			از طریق ارزشیابی مستمر و ارائه فعالیت‌ها ازمون کتبی آنلاین در سؤالات تحلیلی با رعایت الزامات آن
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	
			سراسری	رفع خلأهای تدریس غیرحضوری و کمک به دانش‌آموزانی که دسترسی به فضای مجازی ندارند.
		فضای مجازی	شبکه شاد	ارائه نمونه‌های طراحی آموزشی موفق و تجربیات معلمان
			شبکه رشد	استفاده از منابع و محصولات پاورپوینت و فیلم کوتاه که در سامانه رشد باز نشر محصولات تولیدی معلمان موفق
راهبردهای یاددهی-یادگیری	روش تدریس			استفاده از شیوه‌های خلاقانه، فعال و تعاملی مبتنی بر فضای مجازی برای هر موضوع نظری مطالعه آزاد مطرح شده حداقل یک جلسه مجازی رفع اشکال و جمع‌بندی لحاظ شود.
محتوا	غیرحضوری			دروس عملی و دروس یکم/ سوم/ هشتم/ نهم/ دهم و یازدهم (کتاب نهم) و دروس یکم/ دوم/ هفتم/ هشتم/ دهم/ یازدهم و دوازدهم (کتاب دهم) به ازای هر درس مطالعه آزاد یک جلسه مجازی رفع اشکال و ابهام برگزار شود
	مطالعه آزاد			تمامی دروس به جز یکم/ دوم/ هفتم/ هشتم/ دهم/ یازدهم و دوازدهم
زمان آموزشی	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۲
دوره/شاخه/پایه/درس				آمادگی دفاعی / دهم / متوسطه دوم نظری/ دوازدهم فنی‌و حرفه‌ای و کار و دانش

۱ـ روش تدریس

- با توجه به ظرفیت و محدودیت‌های تدریس غیرحضوری، پیشنهاد می‌شود تدریس غیرحضوری بیشتر متمرکز بر جمع‌بندی مطالب آن درس و البته پاسخ به شبهات و ابهامات اصلی دانش‌آموزان باشد.
- به دبیران محترم توصیه می‌شود برای آموزش مطلوب برخی از دروس مانند آشنایی با حماسه دفاع مقدس، مردان مبارز و زنان قهرمان، بسیج مدرسه عشق با هماهنگی با سرمربیان آمادگی ناحیه مقاومت بسیج شهرستان از حضور معنوی ایثارگران دوران دفاع مقدس در مدرسه یا در فیلم‌های ضبط شده در جلسات مجازی به منظور انتقال مفاهیم و ارزش‌های آن دوران به دانش‌آموزان استفاده کنند.
- همچنین در صورت عدم‌امکان تحقق کلاس نیمه‌حضوری برای دروس مشخص شده پیشنهاد می‌شود معلم محترم حتی‌الامکان از فضای مجازی و قابلیت اتاق‌های گفت‌وگو و (چت) برای بحث‌های چالشی‌تر بهره ببرد و این مشارکت را می‌توان یکی از ملاک‌های ارزشیابی قرار داد. البته برای دانش‌آموزانی که امکان حضور در فضای مجازی را ندارند می‌توان اینگونه طراحی کرد که دانش‌آموزان فعالیت‌ها را در منزل انجام دهند و فقط برای تحویل آن به معلم، به مدرسه مراجعه کنند.

دروس عملیاتی و مهارتی مثل امداد نجات و آموزش‌های نظامی نیز به تشخیص مربیان مربوطه و شرایط هر منطقه در بازه‌های مشخص شده با رعایت پروتکل‌های بهداشتی و رعایت فاصله برگزار خواهد شد.

- آموزش دروس نظامی برای دختران الزام ندارد.
- بخشی از تدریس غیرحضوری برای دانش‌آموزانی که امکان استفاده از سامانه‌های شاد و اتاق‌های مجازی را ندارند از طریق رسانه ملی آموزش داده خواهد شد و معلمین به تشخیص خودشان جلساتی را ماهانه برای رفع اشکال دانش‌آموزان و توضیح در مورد نحوه آزمون برگزار خواهند کرد.

در آموزش‌های حضوری و غیرحضوری در این درس امکان بهرمندی از انواع روش‌های تدریس فعال فراهم است که برای نمونه سه روش پیشنهادی در آموزش‌های غیرحضوری به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

- **روش اکتشافی:** در آموزش به روش اکتشافی در فضای مجازی لازم است معلم با طراحی آموزشی مناسب و بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی، انواع رسانه‌های آموزشی (فیلم، عکس، پاورپوینت و ...) را برای هدایت بهتر دانش‌آموزان از قبل تدارک ببینند.

یادگیری اکتشافی فرایندی است که دانش‌آموز باراهنمایی معلم، اصل یا قانونی را کشف نموده و مسئله‌ای را حل می‌کند. در این روش معلم با طرح سؤالات مناسب، جواب‌های نادرست دانش‌آموزان را به سمت جواب‌های درست هدایت می‌نماید. معلم باید کلاس را در جهت صحیح و مسیر معینی حفظ نماید به‌طوری‌که از حالت کاوش و پویایی شاگردان کاسته نشود. در این روش، معلم دانش‌آموزان را وادار به فکر کردن می‌کند و آنها را برای رسیدن به پاسخ درست تشویق می‌نماید.

- **بحث گروهی:** روش بحث گروهی گفت‌وگویی است سنجیده و منظم درباره موضوعی خاص که موردعلاقه مشترک شرکت‌کنندگان در بحث است. روش بحث گروهی برای کلاس‌های حضوری این

درس به‌راحتی قابل‌اجرا است ولی در روش آموزش مجازی نیز می‌توان دانش‌آموزان را به گروهای کوچک حداکثر ۵ نفره تقسیم کرد و با بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی، گفت‌وگوها را در آن بستر انجام داد. در این روش، معمولاً معلم موضوع یا مسئله اصلی درس را مطرح می‌کند و شاگردان درباره آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهارنظر می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند؛ بنابراین برخلاف روش سخنرانی در این روش، شاگردان در فعالیت‌های آموزشی فعالانه شرکت می‌کنند و مسئولیت یادگیری را به عهده می‌گیرند. آنان در ضمن مباحثه، از اندیشه و نگرش‌های خود با ذکر دلایل متکی بر حقایق، مفاهیم و اصول علمی دفاع می‌کنند. در اجرای صحیح بحث گروهی، شاگردان باید توانایی سازمان‌دهی عقاید و دیدگاه‌های خود، انتقادات دیگران (چه درست و چه نادرست) و ارزیابی نظرهای مختلف را در ضمن بحث داشته باشند؛ به‌عبارت‌دیگر، روش بحث گروهی روشی است که به شاگردان فرصت می‌دهد تا نظرها، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند و اندیشه‌های خود را با دلایل مستند بیان کنند و نتایج گفت‌وگوهای خود را به معلم گزارش کنند. همچنین معلمان می‌توانند با شرکت در گفت‌وگوهای دانش‌آموزان از کم و کیف فعالیت‌های آنها مطلع شوند.

■ **روش کلاس معکوس:** در این روش دانش‌آموزان موضوعات جدید را از طریق تماشای ویدیوها در خانه با توجه به سرعت یادگیری خودشان و ارتباط برخط (آنلاین) با معلم یا همسالان خود فرا می‌گیرند و آنچه را که قبلاً در قالب تکلیف مربوط به آن درس بود، در کلاس با هم انجام می‌دهند. در کلاس درس با کمک معلم با مفهوم درس درگیر می‌شوند. همچنین معلم به جای ایراد سخنرانی این فرصت را دارد که با توجه به نیاز هر یک از دانش‌آموزان، راهنمایی‌ها و آموزش‌های لازم را بدهد و با آنان ارتباط ایجاد کند. در حقیقت این شیوه، یادگیری را به دانش‌آموز می‌سپارد و به معلم این امکان را می‌دهد که یادگیری تک‌تک دانش‌آموزان را با توجه به نیازهای فردی آنها تسهیل کند. این روش از دو جزء تشکیل شده است؛ فعالیت‌های یادگیری و تعامل گروهی در کلاس درس و آموزش انفرادی مستقیم با کامپیوتر خارج از کلاس. به عنوان مثال دانش‌آموزان می توانند در موضوع «جنگ نرم» فیلم‌های آموزشی مربوطه را در منزل تماشا کرده، بر محتوای درس مربوطه تامل کنند و در کلاس درس می‌توانند با جایگیری در گروه‌های مختلف گفت و گو کرده و با راهبری معلم ابهامات احتمالی برطرف شود.

۲ـ شیوه‌های ارزشیابی

ارزشیابی این درس شامل ۱۲ نمره نظری و ۸ نمره عملی است که در بخش نظری اولویت با پژوهش و تحقیق و سؤالات مفهومی مبتنی بر تفکر و تعقل است و در بخش عملی ۸ نمره مربوط توسط سرمربیان نواحی مقاومت بسیج به آموزشگاه ارائه خواهد شد.

همچنین ارزشیابی این درس می‌تواند بر اساس نسخه ترکیبی باشد.

۱ مشارکت در بحث‌های برخط (آنلاین) و یا حضوری کلاسی و یا ارسال فعالیت‌ها برای معلم به صورت غیرحضوری

۲ آزمون بیرون‌خط (آفلاین) از محتوا (مطالعه کتاب به بهانه آزمون موضوعیت دارد که محقق می‌شود)

۳ فعالیت‌های عملی که با برنامه‌ریزی‌های کشوری، استانی و منطقه‌ای و در اردوهای عملی این درس برگزار خواهد شد.

با توجه به آموزش‌های حضوری و غیرحضوری در این درس، ارزشیابی دانش‌آموزان مشتمل بر دو نوع ارزشیابی مستمر و ارزشیابی پایانی است:

الف) ارزشیابی مستمر (۸ نمره)

در ارزشیابی مستمر آموزش‌های حضوری و غیرحضوری، آموخته‌ها و فعالیت‌های دانش‌آموزان در دو بخش ارزیابی می‌شود:

۱ مشاهدات معلّم از میزان مشارکت دانش‌آموزان در انجام فعالیت در کلاس و انجام فعالیت‌های کتاب و ارسال آن به معلم (۱۰ نمره) شامل:

- ابراز علاقه نسبت به انجام فعالیت و مشارکت فعال در کلاس
- کیفیت گزارش ارسال شده توسط دانش‌آموز
- رعایت نظم و ترتیب از طریق انجام به‌موقع فعالیت و ارائه گزارش آن

۲ بررسی نتایج کاردانش‌آموزان در فعالیت‌های فوق برنامه و پروژه پژوهشی به صورت فردی یا گروهی (۱۰ نمره) شامل:

- تهیه گزارش با مراجعه به منابع علمی همچون کتاب و مقالات موجود در بستر اینترنت
- خلاصه کتاب در مورد موضوعات مربوط به کتاب مانند خاطرات شهدا، دفاع مقدس، جنگ نرم و ...
- ساخت کلیپ و فیلم کوتاه در مورد موضوعات مربوط به کتاب با راهبری و هدایت معلم و والدین
- ثبت خاطرات اطرافیان و نزدیکان در موضوعات دفاع مقدس، شهدا و .. در قالب یک مقاله و نوشتار کوتاه متناسب با توانمندی دانش‌آموز
- تهیه بروشور و یا فعالیت‌های هنری

ب ارزشیابی پایانی و تئوری (۱۲نمره)

بر اساس نتایج آزمون کتبی است که در پایان هر نوبت تحصیلی به‌صورت حضوری و یا غیرحضوری (آنلاین) از دانش‌آموزان به عمل می‌آید.

۳ـ رسانه‌های پشتیبان

- شبکه رشد:

ازجمله فعالیت‌های جذاب در این درس، نمایش فیلم‌های آموزشی است. در شبکهٔ رشد امکان بهره‌مندی از فیلم‌های آموزشی این درس به سهولت فراهم‌شده است و به معلمان این امکان را می‌دهد تا ضمن

ایجاد تنوع در فرآیند تدریس خود، از ظرفیت‌های آموزشی آنها نیز بهره‌مند شوند.
همچنین معلمان محترم می‌توانند به سایت‌های دبیرخانه مراجعه کنند.

- معلمان پایه نهم به «دبیرخانه کیفیت بخشی آموزشی آمادگی دفاعی» به آدرس
http://def.gam1.medu.ir/portal/home.php
معلمان پایه دهم به «دبیرخانه راهبری کشوری درس آمادگی دفاعی» به آدرس
#http://defaee.gam2.medu.ir/portal/home.php

معلمان گرامی می‌توانند از محصولات و رسانه‌های آموزشی مناسب ارائه شده در این دو سایت در جریان آموزش خود بهره‌مند شوند.
همچنین با امکانی که این سامانه در اختیار کاربران قرار داده است، توصیه می‌شود معلمان محترم به‌منظور بهره‌مندی سایرین، نسبت به بارگذاری محتواهای آموزشی و مناسب خود در این سامانه اقدام نمایند و البته با شرکت در «تالار گفتمان» به بهبود فرآیند تدریس محتوای این دو کتاب، سایر معلمان و البته مولفین کتاب را یاری برسانند.

- **شبکه شاد:**

کلیپ‌های کوتاه آموزشی در موضوعات مختلف مرتبط با آموزش سلامت در این سامانه بارگذاری شده است.
همچنین برخی از فیلم‌های تولیدشده توسط استان‌ها و دبیرخانه که متناسب با اهداف درس آمادگی دفاعی تشخیص داده شود، قابلیت استفاده خواهد داشت.
انتظار می‌رود معلمان نمونه‌های طراحی آموزشی خود در درس آمادگی دفاعی و سایر مطالب علمی و قابل استفاده را با هدف بهره‌مندی سایرین بر روی این سامانه بارگذاری کنند.

- **تلویزیون ملی:**

از ظرفیت‌های رسانه‌های ملی می‌توان در قالب تولید فیلم‌های آموزشی مناسب بخش غیرحضوری درس آمادگی دفاعی بهره لازم را برد.

۴ـ مخاطبان برنامه

- **معلم:**

ـ طراحی آموزشی مناسب برای هر درس
ـ تدارک برنامه‌های آموزشی مناسب برای استفاده در فضای آموزش مجازی
ـ تدارک فرصت‌های یادگیری از طریق گفت‌وگوهای گروهی در فضای مجازی
ـ پیگیری و نظارت مستمر بر انجام تکالیف و فعالیت‌های کتاب توسط دانش‌آموزان
ـ بهره‌مندی از فیلم‌های آموزشی شبکه‌های رشد و شاد در آموزش‌های مجازی
ـ هدایت و راهبری فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان
ـ فراهم کردن شرایط و هماهنگی با خانواده و مراکز مربوطه برای حضور دانش‌آموزان در برنامه‌های

عملی و مهارتی دروس آموزش نظامی و ایمنی و زلزله با رعایت پروتکل‌های بهداشتی

مدیریت مدرسه:

ـ تسهیل شرایط و امکانات برای معلمان به‌منظور استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی برای معلمان و حضور دانش‌آموزان در کلاس، در دروس نیازمند به تعامل حضوری و دو طرفه

ـ ایجاد شرایط مناسب برای اجرای برنامه‌های زلزله و ایمنی و ... در مدرسه

ـ برقراری ارتباط با اولیا و مطلع کردن آنها از شرایط و امکانات لازم برگزاری کلاس‌ها و آزمون‌های غیرحضوری

خانواده:

۱ پشتیبانی برنامه‌های آموزشی

۲ فراهم آوردن شرایط مناسب آموزش در منزل

۳ نظارت دقیق بر روند بخش آموزش در خانه

۴ حمایت روانی و علمی از دانش‌آموز (ایجاد محیطی شاد وپر امید)

راهنمای درس تفکر و سواد رسانه ای

مخاطبان برنامه	خانواده		نظارت دقیق بر روند آموزش، همراهی و مشارکت با دانش‌آموز در منزل خصوصاً در موضوعاتی مانند رژیم مصرف که نیازمند هماهنگی خانواده است.
	مدیریت مدرسه		جدی گرفتن این کتاب و جلوگیری از حذف این درس و جایگزین شدن آن با سایر دروس
	معلم		تمرکز بر سؤالات مبتلا به دانش‌آموزان و تلاش برای به روز کردن اطلاعات خود در این حوزه با استفاده از منابع ارائه شده در سامانه‌های معتبر
	دانش‌آموز		در انتهای فصل‌ها مباحث با تمرکز بر سؤالات دانش‌آموزان جمع‌بندی شود. انجام فعالیت‌های دروس و ثبت و گزارش‌دهی به معلم و شرکت در گفت‌وگوهای تعاملی به‌صورت مجازی، مشارکت فعال در برنامه‌های و مهارتی
شیوه‌های ارزشیابی	حضوری /غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		از طریق ارزشیابی مستمر و ارائه فعالیت‌ها ازمون کتبی (برخط) در سؤالات تحلیلی با رعایت الزامات آن در حال حاضر قابلیت و ضرورت ندارد.
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون	استانی	رفع خلاهای تدریس غیرحضوری و کمک به دانش‌آموزانی که دسترسی به فضای مجازی ندارند.
			سراسری	رفع خلاهای تدریس غیرحضوری و کمک به دانش‌آموزانی که دسترسی به فضای مجازی ندارند.
		فضای مجازی	شبکه شاد	ارائه نمونه‌های طراحی آموزشی موفق و تجربیات معلمان در سامانه
			شبکه رشد	استفاده از منابع و محصولات پاورپوینت و فیلم کوتاه در سامانه رشد، باز نشر محصولات تولیدی مجموعه‌های فعال در این عرصه با تایید حوزه مربوط
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس			رفع شبهات و طرح مسائل چالشی یا سؤالات ارسالی دانش‌آموزان با تشخیص و هدایت معلم استفاده از شیوه‌های خلاقانه و فعال بحث گروهی در اتاق‌های گفت‌وگو و روش‌های تدریس فعال و تعاملی
محتوا	غیرحضوری			درس ۱ و ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶ و ۹ و ۱۱ و ۱۴ و ۱۵ و ۱۶ و ۲۰ و ۲۱
	مطالعه آزاد			سایر دروس
زمان آموزشی	ساعت			هر جلسه ۳۵ دقیقه
	جلسه			۲
دوره/شاخه/پایه/درس				تفکر و سواد رسانه‌ای / همه رشته‌ها / دهم یا یازدهم /دوره متوسطه دوم نظری

راهنمای درس مدیریت خانواده و سبک زندگی

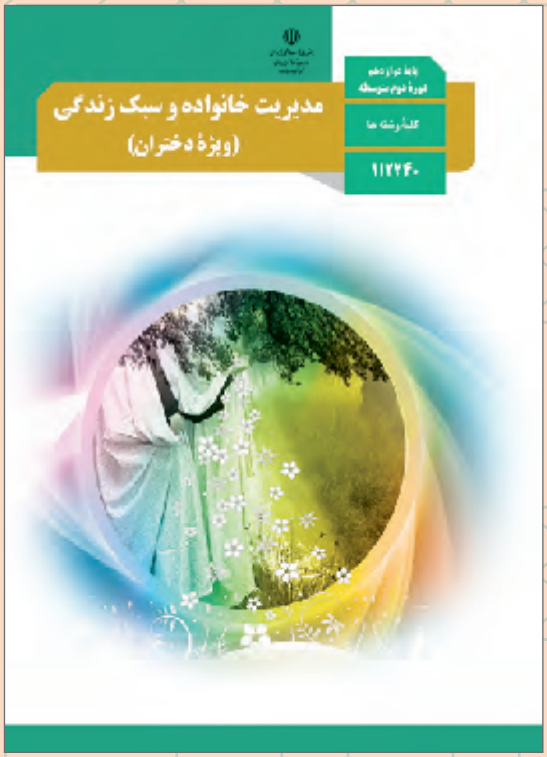

مخاطبان برنامه	خانواده		نظارت دقیق بر روند بخش آموزش در خانه، همراهی با دانش‌آموزان در روند آموزش و انجام فعالیت‌های عملی خصوصاً مباحث ناظر به بلوغ‌های ازدواج
	مدیریت مدرسه		جدی گرفتن این کتاب و جلوگیری از حذف این درس و جایگزین شدن آن با سایر دروس
	معلم		تمرکز بر سؤالات مبتلا به دانش‌آموزان، تلاش برای به روز کردن اطلاعات خود در این حوزه با استفاده از منابع ارائه شده در سامانه‌های معتبر، تلاش برای فراهم کردن جلسات تعاملی آنلاین یا آفلاین برای مشارکت در مباحث
	دانش‌آموز		انجام فعالیت‌های دروس و ثبت و گزارش‌دهی به معلم و شرکت در گفت‌وگوهای تعاملی به‌صورت مجازی، مشارکت فعال در برنامه‌های مهارتی
شیوه‌های ارزش‌یابی	حضوری/غیرحضوری offline (بیرون خط) online (برخط)		از طریق ارزشیابی مستمر و ارائه فعالیت‌های کتاب یا مشارکت در بحث‌های مجازی ازمون کتبی آنلاین در سؤالات تحلیلی با رعایت الزامات آن
رسانه‌های آموزشی	رسانه‌های پشتیبان	تلویزیون استانی	
		تلویزیون سراسری	رفع خلاهای تدریس غیرحضوری و کمک به دانش‌آموزانی که دسترسی به فضای مجازی ندارند.
		فضای مجازی شبکهٔ شاد	ارائه نمونه‌های طراحی آموزشی موفق و تجربیات معلمان
		فضای مجازی شبکهٔ رشد	استفاده از منابع و محصولات پاورپوینت و فیلم کوتاه در سامانه رشد، باز نشر محصولات تولیدی معلمان موفق
راهبردهای یاددهی ـ یادگیری	روش تدریس		استفاده از ظرفیت والدین و مشارکت آنها در بحث‌های خانوادگی حول مباحث کتاب استفاده از شیوه‌های خلاقانه، فعال و تعاملی مبتنی بر فضای مجازی با بهره‌مندی از ظرفیت‌اتاق‌های گفت‌وگو (چت) لزوم جمع‌بندی مباحث در انتهای هر فصل با توجه به سؤالات مطرح در دروس فصل
محتوا	غیرحضوری	۱/ ۲/۴/۶/۸/۱۲/۱۵/ ۱۶/ ۱۸/ ۱۹	دروس فصل دوم دروس: آزادی و میل/ دوستی‌های مختلط/ خویشتن‌داری/ احساس گناه/ قطع رابطه/ معیارهای ازدواج/ شیوه‌های آشنایی برای ازدواج/	درس اول و مطالب انتهایی هر درس
	مطالعه آزاد		سایر دروس	
زمان آموزش	ساعت		هر جلسه ۳۵ دقیقه	
	جلسه		۲	
دوره/شاخه/پایه/درس		مدیریت خانواده و سبک زندگی (دختران) /دوازدهم/دوره متوسطه دوم/ تمامی‌رشته‌ها	مدیریت خانواده و سبک زندگی (پسران) نسخه بانکی پور/دوازدهم/ دوره متوسطه دوم/ تمامی‌رشته‌ها	مدیریت خانواده و سبک زندگی (پسران) نسخه میرمحمدصادقی/ دوازدهم/دوره متوسطه دوم/ تمامی رشته‌ها

۱ـ محتوا

با عنایت به موارد مندرج در بخش محتوای جدول صفحه پیش عمل شود.

۲ـ روش تدریس

- کتاب ویژه پسران نسخه نگارش شده توسط آقای بانکی پور، به شیوه نسخه خودخوان طراحی و نگارش شده است لذا پیشنهاد می‌شود معلم محترم حتی‌الامکان از فضای مجازی و قابلیت اتاق‌های گفت‌وگو (چت) برای بحث‌های چالشی‌تر گیرد ببرد و این مشارکت را یکی از ملاک‌های ارزشیابی قرار دهد.
- در آموزش‌های غیرحضوری در این درس امکان بهرمندی از انواع روش‌های تدریس فعال فراهم است. روش‌های پیشنهادی ذیل در آموزش‌های غیر حضوری این درس پیشنهاد می‌شود:

- **بحث گروهی:** روش بحث گروهی گفت‌وگویی است سنجیده و منظم درباره موضوعی خاص که موردعلاقه مشترک شرکت‌کنندگان در بحث است. روش بحث گروهی برای کلاس‌هایی حضوری این درس به‌راحتی قابل‌اجراست ولی در روش آموزش مجازی نیز می‌توان دانش‌آموزان را به گروه‌های کوچک حداکثر ۵ نفره تقسیم کرد و با بهره‌مندی از امکانات فضای مجازی، گفت‌وگوها را در آن بستر انجام داد. در این روش، معمولاً معلم، موضوع یا مسئله اصلی درس را مطرح می‌کند و شاگردان درباره آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهارنظر می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند؛ بنابراین برخلاف روش سخنرانی در این روش، شاگردان در فعالیت‌های آموزشی فعالانه شرکت می‌کنند و مسئولیت یادگیری را به عهده می‌گیرند. آنان در ضمن مباحثه، از اندیشه و نگرش‌های خود با ذکر دلایل متکی بر حقایق، مفاهیم و اصول علمی دفاع می‌کنند. در اجرای صحیح بحث گروهی، شاگردان باید توانایی سازمان‌دهی عقاید و دیدگاه‌های خود، انتقادات دیگران (چه درست و چه نادرست) و ارزیابی نظرهای مختلف را در ضمن بحث داشته باشند؛ به‌عبارت‌دیگر، روش بحث گروهی روشی است که به شاگردان فرصت می‌دهد تا نظرها، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند و اندیشه‌های خود را با دلایل مستند بیان کنند و نتایج گفت‌وگوهای خود را به معلم گزارش کنند. همچنین معلمان می‌توانند با شرکت در گفت‌وگوهای دانش‌آموزان از کم و کیف فعالیت‌های آنها مطلع شوند.
- **روش خودارزیابی:** در این روش دانش‌آموزان خود را در مقایسه با معیارهای تعیین‌شده توسط معلم در هر جلسه ارزیابی می‌کنند. در حقیقت در این روش دانش‌آموزان به‌صورت خودخوان محتوای دروس را مطالعه می‌کند و بر عملکرد خود نظارت می‌کنند؛ به‌عنوان‌مثال، معلم در هر درس مفاهیم و مهارت‌های اساسی و انتظارات یادگیری و معیارهای ارزیابی پیرامون آنها را مشخص می‌کند و دانش‌آموزان موظف‌اند در هر کلاس آموزش مجازی، پس از مطالعه درس خود را بر اساس معیارهای تعیین‌شده از سوی معلم ارزیابی کنند و در پایان کلاس به معلم بازخورد ارائه دهند. این روش در فصول مختلف کتاب مدیریت خانواده به خوبی قابلیت اجرا دارد. و قالب اجرای آن، انجام فعالیت‌های توصیه شده در کتاب و ارائه آن به معلم محترم است.

روش کلاس معکوس: در این روش دانش‌آموزان موضوعات جدید را از طریق مطالعه در منزل یا بررسی آثار مرتبط با موضوع درس در قالب فیلم، اخبار روز و .. در خانه با توجه به سرعت یادگیری خودشان و ارتباط برخط (آنلاین) با معلم یا همسالان خود فرا می‌گیرند و آنچه را که قبلاً در قالب تکلیف مربوط به آن درس بود، در کلاس با هم انجام می‌دهند. در کلاس درس با کمک معلم با مفهوم درس درگیر می‌شوند. همچنین معلم به جای ایراد سخنرانی این فرصت را دارد که با توجه به نیاز هر یک از دانش‌آموزان، راهنمایی‌ها و آموزش‌های لازم را ارائه بدهد و با آنان ارتباط ایجاد کند. در حقیقت این شیوه، یادگیری را به دانش‌آموز می‌سپارد و به معلم این امکان را می‌دهد که یادگیری تک‌تک دانش‌آموزان را با توجه به نیازهای فردی آنها تسهیل کند. این روش از دو جزء تشکیل شده است؛ فعالیت‌های یادگیری و تعامل گروهی در کلاس درس و آموزش انفرادی مستقیم با رایانه (کامپیوتر) خارج از کلاس. دانش‌آموزان بر محتوای درس مربوط تأمل کنند و در کلاس درس می‌توانند با جای‌گیری در گروه‌های مختلف گفت‌وگو کنند و با راهبری معلم ابهامات احتمالی برطرف شود.

۳ـ شیوه‌های ارزشیابی

با توجه به وضعیت توزیع معلمان این درس و مشکلات آن، در آموزش‌غیرحضوری ارزشیابی دانش‌آموزان مشتمل بر دو نوع ارزشیابی مستمر و ارزشیابی پایانی است. با این تفاوت که اگر دانش‌آموزان فعالیت‌های مستمر خوبی داشته باشند، می‌توان فعالیت‌های دانش‌آموز را نیمی از نمره نهایی درنظر گرفت و در صورتی که شرایط انجام فعالیت مستمر وجود ندارد، تمام نمره ارزش‌یابی، حاصل نمره آزمون نهایی خواهد بود.

همچنین ارزشیابی این درس می‌تواند بر اساس نسخه ترکیبی باشد.

۱ مشارکت در بحث‌های برخط (آنلاین) و یا حضوری کلاس و یا ارسال فعالیت‌ها برای معلم به صورت غیرحضوری؛

۲ آزمون بیرون خط (آفلاین) از محتوا (مطالعهٔ کتاب به بهانه آزمون موضوعیت دارد که محقق می‌شود.)

فعالیت‌های مستمر پیشنهادی

- گزارشی از مشارکت و گفت‌وگوی والدین با فرزند خود دربارهٔ دروس این کتاب، به معلم ارائه داده شود. به این صورت که بین اعضای خانواده و دانش‌آموز مباحثه برگزار شود تا در محیط بومی خانواده، مباحث کتاب مورد بررسی بهتر قرار گیرد.
- تهیه گزارش با مراجعه به منابع علمی همچون کتاب و مقالات موجود در بستر اینترنت؛
- تهیه خلاصه کتاب دربارهٔ موضوعات مربوط به حوزه خانواده؛
- تهیه بروشور و یا فعالیت‌های هنری از مطالب و موضوعات کتاب.

۴ـ رسانه‌های پشتیبان

شبکه ملی رشد:

از جمله فعالیت‌های این درس، نمایش فیلم‌های آموزشی است. در شبکه ملّی رشد امکان بهره‌مندی از فیلم‌های آموزشی این درس فراهم خواهد شد. این فیلم‌ها به معلمان این امکان را می‌دهد تا ضمن ایجاد تنوع در فرایند تدریس خود، از ظرفیت‌های آموزشی آنها نیز بهره‌مند شوند.

شبکه شاد:

کلیپ‌های کوتاه آموزشی در موضوعات مختلف مرتبط با آموزش سلامت در این شبکه بارگذاری شده است. انتظار می‌رود معلمان نمونه‌های طراحی آموزشی و تجربیات خود و سایر مطالب علمی و قابل استفاده را با هدف بهره‌مندی دیگران بر روی این سامانه بارگذاری کنند.

تلویزیون ملی:

از ظرفیت‌های رسانه‌های ملی می‌توان در قالب تولید فیلم‌های آموزشی مناسب در بخش غیرحضوری برای دانش‌آموزانی که شرایط استفاده از سامانه‌های مجازی را ندارند، بهره لازم را برد.

۵ـ مخاطبان برنامه

معلم:

ـ طراحی آموزشی مناسب برای هر درس
ـ تدارک برنامه‌های آموزشی مناسب برای استفاده در فضای آموزش مجازی
ـ تدارک فرصت‌های یادگیری از طریق گفت‌وگوهای گروهی در فضای مجازی
ـ پیگیری و نظارت مستمر بر انجام تکالیف و فعالیت‌های کتاب توسط دانش‌آموزان
ـ بهره‌مندی از فیلم‌های آموزشی شبکه‌های رشد و شاد در آموزش‌های مجازی
ـ هدایت و راهبری فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان

مدیریت مدرسه:

ـ جدی گرفتن این کتاب و جلوگیری از حذف این درس و جایگزین شدن آن با سایر دروس
ـ تسهیل شرایط و امکانات برای معلمان برای استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی برای معلمان و حضور مجازی دانش‌آموزان در کلاس در دروس نیازمند به تعامل حضوری و دو طرفه

خانواده:

ـ پشتیبانی برنامه‌های آموزشی
ـ فراهم‌آوردن شرایط مناسب آموزش در منزل

ـ حمایت روانی وعلمی از دانش‌آموز (ایجاد محیطی شاد و پر امید)
ـ حتی‌الامکان والدین دربارهٔ محتوای دروس این کتاب، با فرزند خود مباحثه داشته باشند تا در محیط بومی خانواده، مباحث مورد بررسی بهتر قرار گیرد

محتوای دوره دوم متوسطه نظری
سامانه آموزشی تربیتی رشد

محتوای سامانه ملی رشد

محتوای بارگذاری شده دوره دوم متوسطه نظری در سامانه آموزشی تربیتی رشد

ردیف	کد	عنوان	QR
۱	۱۱۰۲۰۱	فارسی ۱ (نظری)	
۲	۱۱۰۲۰۲	نگارش ۱ (نظری)	
۳	۱۱۰۲۰۴	دین و زندگی۱	
۴	۱۱۰۲۰۵	دین و زندگی ۱ (علوم انسانی)	
۵	۱۱۰۲۰۶	عربی زبان قرآن۱ (ریاضی و علوم تجربی)	

۶	۱۱۰۲۰۷	عربی،زبان قرآن ۱(علوم انسانی)	
۷	۱۱۰۲۰۸	عربی، زبان قرآن ۱(معارف اسلامی)	
۸	۱۱۰۲۰۹	فیزیک ۱(ریاضی)	
۹	۱۱۰۲۱۰	شیمی ۱	
۱۰	۱۱۰۲۱۱	ریاضی ۱(ریاضی-علوم تجربی)	
۱۱	۱۱۰۲۱۳	هندسه ۱	

۱۲	۱۱۰۲۱۴	فیزیک۱(علوم تجربی)	
۱۳	۱۱۰۲۱۵	آمادگی دفاعی	
۱۴	۱۱۰۲۱۶	زیست شناسی ۱	
۱۵	۱۱۰۲۲۵	تفکر و سواد رسانه‌ای (انتخابی)	
۱۶	۱۱۰۲۲۶	احکام۱ (پسران)	
۱۷	۱۱۰۲۲۷	اصول عقاید۱	

۱۸	۱۱۰۲۳۰	انگلیسی ۱	
۱۹	۱۱۰۲۳۱	کتاب کار انگلیسی ۱	
۲۰	۱۱۰۲۳۲	احکام ۱ (دختران)	
۲۱	۱۱۰۲۳۳	تاریخ اسلام ۱(معارف اسلامی)	
۲۲	۱۱۰۲۳۴	علوم و معارف قرآنی ۱	
۲۳	۱۱۰۲۳۵	اخلاق اسلامی ۱	

۲۴	۱۱۱۲۰۱	فارسی ۲ (نظری)	
۲۵	۱۱۱۲۰۴	دین و زندگی۲	
۲۶	۱۱۱۲۰۵	دین و زندگی ۲ (علوم انسانی)	
۲۷	۱۱۱۲۰۶	عربی، زبان قرآن۲(ریاضی-علوم تجربی)	
۲۸	۱۱۱۲۰۷	عربی، زبان قرآن۲(علوم انسانی)	
۲۹	۱۱۱۲۰۸	عربی،زبان قرآن۲(معارف اسلامی)	

۳۰	۱۱۱۲۰۹	فیزیک۲(ریاضی فیزیک)	
۳۱	۱۱۱۲۱۰	شیمی۲	
۳۲	۱۱۱۲۱۱	ریاضی۲(علوم تجربی)	
۳۳	۱۱۱۲۱۲	ریاضی و آمار۲	
۳۴	۱۱۱۲۱۳	هندسه۲	
۳۵	۱۱۱۲۱۵	آمار و احتمال	

۳۶	۱۱۱۲۱۶	زیست شناسی۲	
۳۷	۱۱۱۲۱۷	آزمایشگاه علوم تجربی۲	
۳۸	۱۱۱۲۱۸	جغرافیا۲-علوم انسانی	
۳۹	۱۱۱۲۱۹	تاریخ۲(از بعثت پیامبر اسلام تا پایان صفویه)-علوم انسانی	
۴۰	۱۱۱۲۲۰	تاریخ معاصر ایران(ریاضی-علوم تجربی-فنی حرفه ای-کاردانش)	
۴۱	۱۱۱۲۲۱	اقتصاد	

۴۲	۱۱۱۲۲۲	جامعه شناسی۲	
۴۳	۱۱۱۲۲۴	روانشناسی	
۴۴	۱۱۱۲۲۷	احکام۲	
۴۵	۱۱۱۲۳۰	انگلیسی۲	
۴۶	۱۱۱۲۳۱	کتاب کار انگلیسی۲	
۴۷	۱۱۱۲۳۲	اصول عقاید۲	

۴۸	۱۱۱۲۳۳	تاریخ اسلام ۲(معارف اسلامی)	
۴۹	۱۱۱۲۳۴	علوم و معارف قرآنی۲	
۵۰	۱۱۱۲۳۵	اخلاق اسلامی۲	
۵۱	۱۱۱۲۴۴	فیزیک۲(علوم تجربی)	
۵۲	۱۱۱۲۶۸	انسان و محیط زیست	
۵۳	۱۱۲۲۰۱	فارسی ۳ (نظری)	

۵۴	۱۱۲۲۰۲	نگارش ۳ (نظری)	
۵۵	۱۱۲۲۰۳	علوم و فنون ادبی۳	
۵۶	۱۱۲۲۰۴	دین و زندگی۳	
۵۷	۱۱۲۲۰۵	دین و زندگی۳(علوم انسانی)	
۵۸	۱۱۲۲۰۶	عربی، زبان قرآن۳(ریاضی-علوم تجربی)	
۵۹	۱۱۲۲۰۷	عربی، زبان قرآن۳(علوم انسانی)	

۶۰	۱۱۲۲۰۸	عربی، زبان قرآن۳(معارف اسلامی)	
۶۱	۱۱۲۲۰۹	فیزیک۳(ریاضی)	
۶۲	۱۱۲۲۱۰	شیمی۳	
۶۳	۱۱۲۲۱۱	ریاضی۳(علوم تجربی)	
۶۴	۱۱۲۲۱۲	ریاضی و آمار۳	
۶۵	۱۱۲۲۱۳	هندسه۳	

۶۶	۱۱۲۲۱۴	حسابان۲	
۶۷	۱۱۲۲۱۵	ریاضیات گسسته	
۶۸	۱۱۲۲۱۶	زیست شناسی۳	
۶۹	۱۱۲۲۱۸	جغرافیا۳(کاربردی)-علوم انسانی	
۷۰	۱۱۲۲۱۹	تاریخ۳(ایران و جهان معاصر)-علوم انسانی	
۷۱	۱۱۲۲۲۰	هویت اجتماعی	

۷۲	۱۱۲۲۲۲	جامعه شناسی۳	
۷۳	۱۱۲۲۲۳	تحلیل فرهنگی	
۷۴	۱۱۲۲۲۶	فلسفه۲(آشنایی با فلسفه اسلامی)	
۷۵	۱۱۲۲۲۷	اصول عقاید۳	
۷۶	۱۱۲۲۳۰	انگلیسی۳	
۷۷	۱۱۲۲۳۱	کتاب کار انگلیسی۳	

۷۸	۱۱۲۲۳۴	علوم و معارف قرآنی۳	
۷۹	۱۱۲۲۴۰	مدیریت خانواده و سبک زندگی(دختران)	
۸۰	۱۱۲۲۴۱	مدیریت خانواده و سبک زندگی(پسران)	
۸۱	۱۱۲۲۴۴	فیزیک۳(علوم تجربی)	
۸۲	۱۱۲۲۶۸	سلامت و بهداشت	

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
معاونت برنامه‌ریزی درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری
دفتر برنامه‌ریزی درسی و تولید بسته‌های تربیت و یادگیری
آموزش عمومی و متوسطه نظری